This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

WIDENER
HN B1CG .

Rom 2290.1

Bound

MAR 22 1906

Harvard College Library

FROM THE BEQUEST OF

FRANCIS B. HAYES

Class of 1839

This fund is $10,000 and its income is to be used
"For the purchase of books for the Library"

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IV.

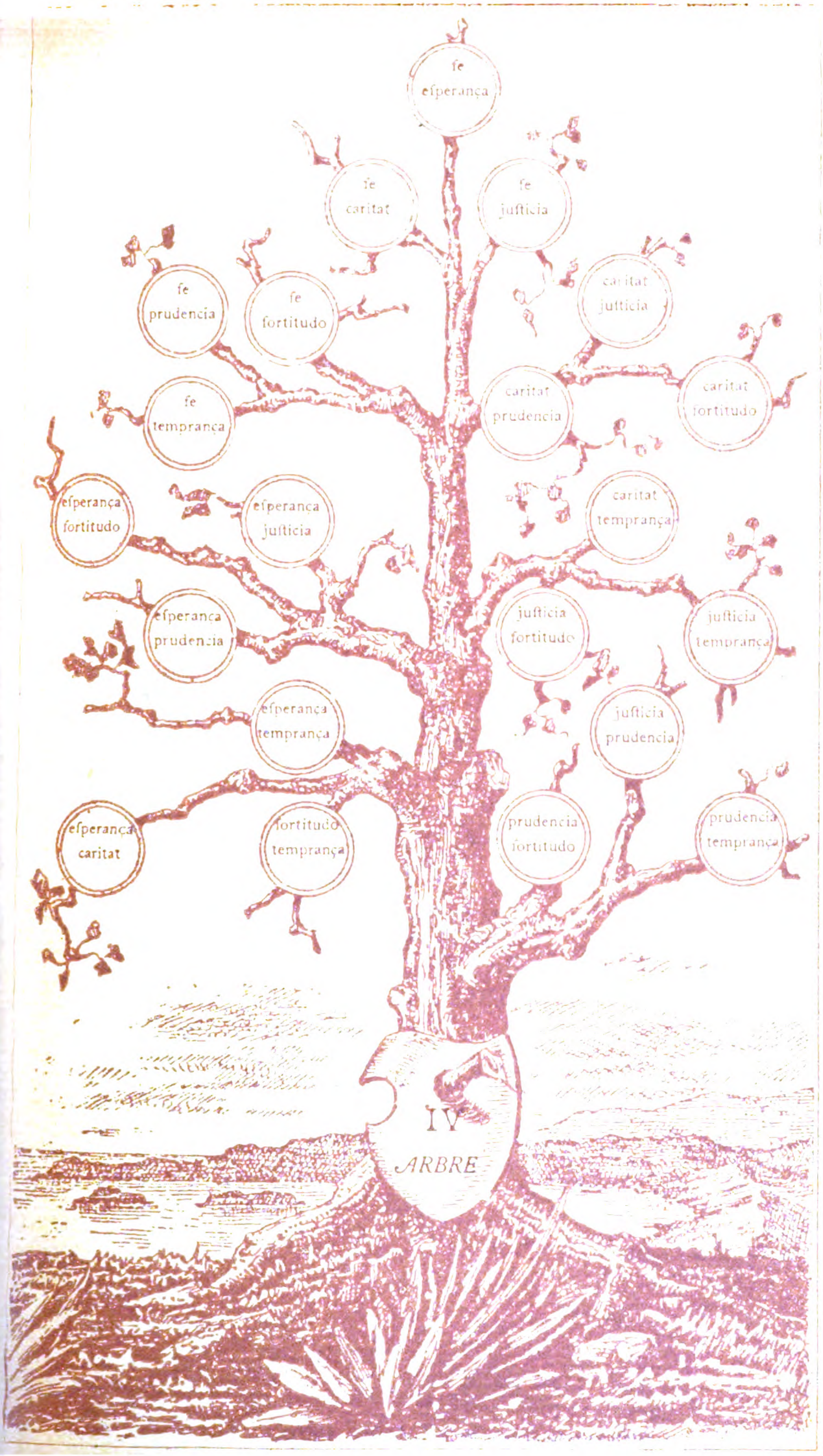

Digitized by Google

1001-25/3

Rom 2290.1

Hayes fund

Digitized by Google

OBRAS

DE

RAMÓN LULL

Digitized by Google

Digitized by Google

OBRAS

DE

RAMÓN LULL

IV

FELIX

de les Maravelles del Mon

TEXTO ORIGINAL

PUBLICADO É ILUSTRADO CON NOTAS Y VARIANTES

POR

JERÓNIMO ROSSELLÓ

de la Real Academia de la Historia

Y UN PROEMIO BIBLIOGRÁFICO

POR

M. OBRADOR Y BENNASSAR

TOMO II

Palma de Mallorca

1903

Digitized by Google

Digitized by Google

COMENÇA LA VUITENA PART
del libre DE LES MARAVELLES, la qual es *Del Hom.*

DEL PROHEMI

DEVETS ſaber que com Felix hac viſtes totes aqueſtes coſes de les beſties, axi com datras ſe conte, e hac aportat al dit rey lo libre de ço que les beſties ſehien; ell ſe parti de la cort d aquell rey, e ana molt longament per una via, que no atroba neguna coſa de que s marauellas, tro que ſdeuench en un camp hon ouelles eſtauen en un prat, en lo qual era entrat un lop qui aquelles ouelles auçeya e deuoraua. Pres de aquell prat eſtaua un paſtor qui jaſia en ſon lit dintre la cabana; e no s volia leuar del lit, per ço car ſehia mal temps de pluja e de fret. Pres del loch

Digitized by Google

hon lo paſtor jaſia, ſe combatia un ca ab un lop, lo qual ca ladraua molt fortment, per tal que l paſtor ſe deſpertas, e que li ajudas contra lo lop ab qui s combatia, e contra lo lop qui les ouelles auçeya. Molt ſe marauella Felix del paſtor, com era tan pereros e tan volpeyl, que al ca no ajudaua qui ab lo lop ſe combatia, ne a les ouelles que li eren comanades no ajudaua, les quals altre lop deuoraua. E per la marauella que Felix hauia del paſtor, dix al paſtor aqueſtes paraules: En guarda e en mantenença de la anima ha Deus comanat lo cors que no l auçia peccat mortal. Colpa de dampnacio ha la anima, ſi no deffen lo cors, pus que li es comanat. Comanat ha Jheſuchriſt lo mon en guarda del apoſtoli, e dels cardenals, e dels prelats de ſancta ſgleya. Ladren los chriſtians qui eſtan pres dels infaels, per ço que lo papa e ls ſancts homens acorren e deſtruen [1] totes les errors que ſon contra la ſancta fe chriſtiana. Pietat e dolor he de les ouelles que veig auçiure al lop, e del ca qui s combat, car no es qui li ajut. Gran marauella he del ca, qui no ha raho, com es conexent e fa lo offici que li es comanat; e com, tu, paſtor, no fas lo offici que t es comanat. Aytals paraules e moltes d altres dix Felix al paſtor, lo qual menyſpreha totes les paraules que Felix li hac dites, e tench Felix per foll, e dix li paraules vilanes, e menaça li [2] ergulloſament, en tal manera, que Felix hac pahor de morir. Partis Felix del paſtor molt deſpagat, e marauella s per qual coſa e natura lo paſtor hauia tan deſordonada intencio; e adonchs [3] Felix deſira ſaber la natura del hom, [4] e lo eſſer huma, per ço que puſques hauer conexença de

1. No accorren ne deſtruen.—2. Manaça li.—3. Per que la donchs.—4. De hom.

Digitized by Google

la occaſio per la qual hom cau en peccat o fa bones obres. Dementre Felix anaua enaxi confiros,[1] e deſijos de ſaber ço que es hom, ell encontra en la via dos homens qui s contraſtauen. La un de aquells homens hauia nom Pochmopreu, e l altre hauia nom Quemdiriahom. Felix ſaluda en Pochmopreu e en Quemdiriahom, e per lo gran contraſt que era enſre amdos, no li reteren les saluts. Felix eſcolta lurs paraules, per ço[2] que en aquelles paraules puſques[3] entendre alguna coſa de que s puſques[4] marauellar. E en Quemdiriahom dix a en Pochmopreu aqueſtes paraules: En tot lo mon no ha neguna coſa tant plaſent com honor e bona fama que hom haja[5] de les gents; car per hauer honor treballen les gents de aqueſt mon, lo qual treball los es plaſent, per ço que honrament puſquen hauer, e que hom lou lurs fets e lurs geſts. E per aço a guanyar honor ſon fets los veſtiments bells, e vol hom hauer bell alberch, bell palaffre, bell arnes, molts diners e molts ſeruidors, vol hom eſſer de grans fets, e vol hom molt donar e molt conuidar; e per honor ſe auentura hom a batalles, a aſſauts[6] e a moltes d altres coſes ſemblants a aqueſtes. De la altra part parla en Pochmopreu, e dix aqueſtes paraules: A Deu tan ſolament ſe coue honrament, e no a neguna altra coſa; car ſols Deus es per ſi mateix, e tot l als es eſdeuengut de no res, e tornaria a no res ſi Deus no ho ſoſtenia. E ſi negun hom ha honrament, tota hora lo[7] deu hauer per intencio de honrar Deu; enaxi com en lo prelat, o en lo princep, o en los altres nobles homens qui ſon en aqueſt mon, a qui s coue honor, per ço car Deus los ha honrats

1. Conſiuros.—2. Per tal.—3. Pogues.—4. Pogues.—5. Hage.—6. Aſaits.—7. La.

Digitized by Google

ſobre los altres, e per ço que aquells que Deus ha pus honrats, honren mes Deus que los altres homens. En Quemdiriahom dix a en Pochmopreu: En una ciutat hauia un burgues molt rich, e per ço que hagues honrament, tenia gran alberch [1] e era hom de grans fets. Longament mantench aquell burgues gran meſſio, [2] e a la fi, per la gran meſſio [3] que fehia, ſdeuench en gran paupertat [2] e hac gran paſſio e dolor com no podia mantenir ço que ſolia. Eſtant aqueſt burgues en eſta dolor e en eſt marriment, eſdeuench ſe que lo rey de aquella ciutat ſabe la paupertat de aquell burgues, e dona li un caſtell de gran renda, per tal que l burgues puſques [5] mantenir la meſſio [6] que ſolia. Tots los homens de aquella ciutat hagren gran plaſer de aço que l rey hauia fet, e loharen lo rey de ço que fet hauia. En Pochmopreu dix a en Quemdiriahom: En una ciutat hauia un rich burgues qui amaua honrar Deu, e ſdeuench ſe que en aquella ciutat hauia gran careſtia [7] e gran fam, e los pobres anauen morts de fam, cridant per les carreres que hom los donas a menjar per amor de Deu. Aquell burgues donaua tot ço que podia als pobres, e ell ſon cors los ſeruia. La muller de aquell burgues era dona ergulloſa, e hauia pahor que ſon marit no vengues a pobreſa, per la gran almoyna que fehia. De altra part hauia vergonya com ſon marit ſe humiliaua tant en ſeruir los pobres. Aquella folla ſembra reprenia ſon marit de ço que fehia, e dehia que ſi ell venia en [8] pobreſa, les gents lo n eſcarnirien e en parlarien. Lo benauyrat burgues reſpos a ſa muller, e dix que no s

1 Tenia gran honrament e tenia gran alberch.—2 Maſſio.—3 Maſſio.—4 Eſdeuench ſe que vench en gran pobretat.—5 Pogues.—6 Maſſio.—7 Careſtia de pa.—8 A.

ho preaua ſi les gents lo eſcarnien, pus que Deus lo lohas de ço que ſehia; car mes val, dix ell, honor [1] vertadera de un hom, que lahor falſa de mil homens. Anant per la via ſe contraſtauen [2] en Quemdiriahom e en Pochmopreu, e Felix los ſeguia per ço que ohis [3] lurs paraules. Tan [4] longament anaren tots tres tro que ſdeuengueren en una ciutat. Al entrant de la ciutat en Quemdiriahom ſe calça calçes vermelles que aportaua, e calça s unes ſabates pintades, les quals ſe triga a calçar longament, per ço car eren eſtretes. Tant ſe triga a calçar en Quemdiriahom, que en Pochmopreu e en Felix ſe hujaren, e en Pochmopreu dix a en Quemdiriahom que en aquella ciutat no hauia hom qui l conegues, e per ço no li tenia dan ſi anaua deſcalç; e en Quemdiriahom reſpos e dix que ell ſe calçaua per ço que les gents no l eſcarniſſen. En Pochmopreu dix que no s ho preaua ſi hom lo eſcarnia, car bona coſa era [5] ſoſtenir eſcarn en tant [6] que hom lo ſoſtenga ab humilitat. Com en Quemdiriahom ſe fo calçat, ell ſe veſti una bella gonella que portaua, e anaua per la carrera de aquella ciutat a gran nota e uſana. Eſdeuench ſe que dos fills de dos honrats homens de aquella ciutat atrobaren en Quemdiriahom, qui anaua molt ergulloſament; e per follia, e per ço car lo vehien anar a gran nota e uſana, feriren en Quemdiriahom, e ahontaren lo, [7] e tolgueren li la gonella que veſtia, e les calçes e les ſabates; e a en Pochmopreu e a Felix, qui anauen humilment, no faeren ni dixeren neguna vilania. Molt ſe tench en Quemdiriahom per ahontat de la vilania que li hauien feta los dos donzells, e dix que ſi ell no ſe n venjaua, que les gents

1. Lahor.—2. Contraſtaren.—3. Hoys.—4. Tant.—5. Es.—6. Pus.—7. Açotaren lo

Digitized by Google

ne parlarien, el tendrien per volpeyl. E adonchs,[1] ab un coltell que aportaua, auçis la un dels dos donzells, e l altre auçis en Quemdiriahom. En Pochmopreu e Felix hagren[2] molt gran desplaser de la mort d en Quemdiriahom, e majorment com era mort ergullosament[3] e per vana gloria. Apres aço Felix e en Pochmopreu vengueren albergar a un hostal qui era de un pobre hom qui hauia muller e tres infants. Aquell hom era estat de gran honrament e de gran riquesa, e lauors hauia gran pobresa, e moria de fam ab sa muller e ab sos infants; car hauia vergonya de sa pobresa, e no volia acaptar per amor de Deu, per ço que les gents no conneguessen que fos[4] pobre. Com en Pochmopreu viu la captenença[5] de son hoste, ell dix aquestes paraules: En una ciutat hauia dos cauallers qui anauen ab lo princep de aquella ciutat. Esdeuench se a una festa que lo princep dona a la un caualler un cauall, e al altre dona uns vestiments tot aytals com los seus, e feu aquell caualler que vesti, menjar ab si a sa taula. Aquest eximpli dix en Pochmopreu al hoste, per ço que remembras con Jhesuchrist volch esser pobre en lo mon, e acosta ab si tots aquells qui son pobres per la sua amor, o qui en paupertat han paciencia. L endema mati en Pochmopreu ana a un prelat qui hauia dejus si moltes persones, e dix li que seruis Deu ab tota sa persona e ab tot lo poder que hauia sobre sos sotsmeses, car era hom e prelat per ço que pogues seruir Deu en tot, e aytant com era hom e era prelat, d aytant era pus tengut de fer seruir Deu e conexer; e si no ho fehia, faria contra la totalitat de son poder e de sa hu-

1. E a les hores.—2. Hagueren.—3 Follament.—4 Que ell fos.—5 Lo capteniment.

Digitized by Google

manitat e preladia.[1] Mas aquell prelat refpos follament a en Pochmopreu, e dix que les gents dirien de ell efcarns si ell fehia ço que en Pochmopreu li confellaua. En Pochmopreu dix lauors que encare era viu en Quemdiriahom, e que nos ho preaua com[2] lo prelat lo defonraua. Molt fe azalta[3] Felix de la manera den Pochmopreu, qui hauia pres offici de anar per lo mon lohant e benehint Deu, e confellant a les gents que faeffen bones obres en amar Deu e conexer. E com hauia fam, fet, calt, fret, malaltia, treball e pobretat, e com les gents lo ferien e lo defonrauen, nos ho preaua. Felix demana a en Pochmopreu com podia hauer tanta de paciencia en foftenir la pena que fofferia,[4] en menyfprear tot ço que hauia de treball e de hontes que les gents li fehien e li dehien. En Pochmopreu dix a Felix eftes paraules: Natura humana es de aytal manera, que aytant com mes foffer, mes es en fon compliment. E per aço, com la volentat del hom fe fa paffiua, e vol que la volentat de Deu fia sobre ella actiua, adonchs la humana volentat es complida, per lo qual compliment dona alegria e fadollament al hom, hon pus fortment treballa per la honor de Deu. Remembra Felix la folla volentat del paftor, que les ouelles que li eren comanades lexaua al lop auçiure, e remembra la folla volentat den Quemdiriahom. E adochs dix a en Pochmopreu aqueftes paraules: Senyer ¿per qual virtut e natura poria conexer lo començament del falliment de un paftor, qui a un lop lexaua auçiure las ouelles que fon fenyor li hauia comanades,[5] lo qual gran loguer al paftor donaua, per ço que be guardas[6] les ouelles? ¿Ne com poria

---

1. Prelatura.—2. Si.—3. Afalta.—4. Softenia.—5. Li comana.—6. Gordas.

Digitized by Google

hom conexer la occasio per que en Quemdiriahom hauia ergull e vana gloria, e desiraua esser honrat en lo mon? ¿Ne com poria conexer la rayl per que vos hauets tan gran audacia en lohar[1] Deu e en hauer paciencia dels treballs que sostenits? Bell amich, dix en Pochmopreu a Felix, en una sgleya ermitana esta un sanct hom. Aquella sgleya es en una alta muntanya pres d aҫi; e es aquell sanct hom philosoph, e es se n vengut en aquell loch per fer penitencia, e per considerar lo estament huma. On al[2] començament que jo volgui hauer aquest offici, jo vengui a ell per ço que m donas conexença de la disposicio del hom, ço es saber, per que es creat hom, ne que es, ne com es ordonat per natura, ne com hom usa de virtuts e de vicis. Aquest sanct ermita dona consells e maneres a hom com sapia hom amar Deu e conexer, e amar e conexer si mateix e son prohisme; e mostra la raho per que hom es creat, e per que sap hauer virtuts, e sap contrastar a vicis. Gran plaser hac Felix de ço que li hac dit en Pochmopreu, del qual pres comiat, e anassen al sanct ermita, per ço que li mostras lo esser e la disposicio de hom, que es, ne de que es, ne la fi a la qual hom es creat. Tant ana Felix en aquell dia, tro que sdeuench en aquell loch hon lo sanct ermita estaua e contemplaua Deu. Felix saluda lo sanct hom, lo cual a Felix rete agradables saluts. Senyer, dix Felix, longament he desirat saber[3] que es hom, ne com es ordonat per natura, ne per qual fi lo ha Deus creat; car tants de falliments son en hom peccador, que molt desir[4] saber la manera[5] per que hom es creat, e la disposicio en que hom es, per

1. Amar.—2. En lo.—3. Desijat a saber.—4. Desij.—5. La natura.

Digitized by Google

e per la conexença que n haure,[1] ſapia conexer mi mateix, e Deu primerament, e mon prohiſme. Molt plach al ſanct hom la bona intencio de Felix, e dix li que ell hauia eſtudiat longament e enſercat lo eſſer huma, per tal que puſques[2] conexer Deu, e ſi mateix, e conexer hom. E primerament volch moſtrar a Felix ¿que es hom?

CAPITOL PRIMER

QVE ES HOM

Lo ſanct ermita dix a Felix, que hom es eſſer ajuſtat de anima e de cors, en lo qual es vegetacio, ſenſualitat, imaginacio, raho e mouiment. Per vegetacio es hom aſſituat e compoſt dels quatre elements, per los quals es hom, hauent longuea, pregonea e amplea; e ha cap, ulls, nas, braſſes,[3] mans, e tots los altres membres. Per la potencia ſenſitiua ha hom enclinament[4] e apetit a calor, humiditat, fredor e ſequetat; e vol hom menjar, beure e veſtir; e es hom en ſanitat o en malaltia;[5] e es hom gras o magre; e enaxi de les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Bell amich, dix lo ermita, en quant hom es vegetat, es elementat, entrant la un element en l altre, enaxi com lo foch qui entra en l aer, e l aer en l aygua, e l aygua en la terra, e la terra en lo foch, e lo foch en l aygua e en la terra, e l aer en lo foch e en la terra, e l aygua en lo foch e en l aer, e la terra en l aygna e en

1. Que veure.—2. Pogues.—3. Braços.—4. Inclinament.—5. Malautia.

l aer. Aqueſt cercle, bell fill, ſe fa en lo cors del hom continuament de dintre e defora; e defora appar tot lo cors per figura, e de dintre lo cors es [1] la ſorma humana e la materia humana. La forma humana es de quatre ſormes de elements, per que hom es una forma de cors multiplicada de les quatre formes elementals; e ſots aquella forma eſta una materia comuna, compoſta de les quatre materies de elements, per la qual materia, e per la qual forma lo hom ha cors elementat. E la forma e la materia ſon un cors en qui es la ſenſualitat, per la qual hom ha cinch ſenys, los quals ſon veher, ohir, odorar, guſtar, ſentir. Aqueſta ſenſualitat es appellada forma ſenſitiua, el ſubjeċt [2] de aqueſta es lo cors vegetat, e ſenſat, [3] e imaginat, e racionat, e mogut a eſſer cors huma. Per la viſta veu hom color e figura defora la ſubſtancia del cors; per lo ohir hom ou ſon, brugit, veu e paraula; per lo odorar hom odora flors, ambre, almeſch, e ſent hom bona e mala odor; per lo guſtar ſent hom dolç e amargos, e ſabor de ço que hom menja e beu; per lo ſentir ſent hom greu e leu, dur e moll, calt e fret, ſanitat, malaltia, tocament, e les altres coſes de aço ſemblants; per la imaginacio imagina hom les coſes ſenſibles, e com hom no ha en preſencia les coſes que ha ſentides ab los ſenys corporals, adonchs la imaginatiua les reten e les repreſenta a hom en aquella diſpoſicio de la obra corporal, ſegons la qual [4] hom ha viſt, o ha ohit, o guſtat o odorat, o ſentit. Ab imaginacio imagina hom la diſpoſicio de la obra corporal, axi com en eſcriure, en pintar, en edificar caſtells, palaus, naus e les altres coſes de aço

1. Lo cors per figura es.—2 Subjech.—3 Senſetat.—4 Diſpoſicio ſegons la qual.

femblants. Aquefta imaginacio es appellada forma o potencia imaginatiua, e es virtut [1] de imaginar. E enaxi com la fenfitiua potencia es [2] una matexa, e diuerfifica fi mateixa per los cinch fenys corporals, enaxi aquefta potencia imaginatiua es una matexa effencia, mas diuerfifica fi matexa, fegons los cinch fenys corporals, retinent la difpoficio de aquells, e influent fa obra diuerfament, fegons que la fenfitiua ha pres fenfualment. Per la raho ha hom anima racional, e aquefta es creada nouellament com es ajuftada ab lo cors; mas la vegetatiua, fenfitiua e imaginatiua fon engendrades per lo pare e per la mare [3] del hom. Aquefta raho es de tres cofes, ço es faber, memoria, enteniment e volentat, e totes enfemps fon una anima qui es racional. Per la memoria ha hom membrança de les cofes paffades; e per lo enteniment ha hom conexença; e per la volentat ha hom enclinament a amar o defamar les cofes. Per lo mouiment que es en hom, enten hom la potencia motiua, ço es faber, aquell mouiment ajuftat de vegetacio, fenfualitat, imaginacio, racionalitat; [4] car la raho del hom es molt mellor e pus noble forma que totes les altres, e es fenyorejant al mouiment de totes les altres; e per fon mouiment e virtut fe mouen totes les altres. E per aço diu hom que la anima es forma del [5] cors, e es fenyorejant fobre tot ço que es en hom per vegetacio, fenfualitat e imaginacio; car la raho mou la imaginatiua a imaginar, e la fenfitiua a fentir, e la vegetatiua a vegetar; e fots la raho, ço es, la anima intelectiua, fe mou la fenfitiua, la vegetatiua e la imaginatiua; e fots la raho fe mou

---

1. Es en virtut.—2. Ha.—3. E la mare.—4 Racionabilitat.—5. Ab lo.

Digitized by Google

la apetitiua, la digeſtiua, e la retentiua, e la eſpulſiua,;[1] e aço mateix fa la digeſtiua, e fan les altres que fa la apetitiua. Amable fill, de totes aqueſtes coſes demunt dites, ço es ſaber, de formes e de materies, que en hom ſon moltes e diuerſes, ſe ſegueix una forma, qui es appellada forma humana, la qual es compoſta e ajuſtada de moltes formes, e es compoſta una materia humana de moltes materies. E la forma humana e la materia humana ſon la eſſencia de hom, e hom es lo eſſer compoſt e ajuſtat de forma e materia humana. E aço, que jo, bell fill, vos he dit e ſignifficat es hom. Molt plach a Felix la diſpoſicio de hom, la qual entes per les paraules que l ſanct ermita li hac dites, e eſtech conſiros[2] longament ans que l ſanct ermita dixes neguna paraula. Bell amich, dix lo ſanct hom a Felix, ¿de que eſtats conſiros?[3] Senyer, dix Felix, molt me marauell de un paſtor, qui es hom, com poch hauer tanta de negligencia, que a les ouelles que li eren comanades no ajudaua contra un lop qui les deuoraua en ſa preſencia, com ſia coſa que hom ſia en tan noble diſpoſicio per creacio; ne lo ca qui del paſtor era, e s combatia ab lo lop, com podia hauer mellor conexença de la fi per que es ca, que lo paſtor qui es hom e paſtor, e no hauia conexença de la fi per que es hom ne paſtor, pus que del lit no s volia leuar per temor de la pluja e del fret que fehia. Com lo ſanct hom ohi[4] parlar enaxi a Felix,[5] ell conech ço de que Felix ſe marauellaua, e ço per que enaxi parlaua; e remembra algunes coſes que moltes vegades hauia membrades. E adochs entriſta s en ſon coratge, e plora longament dient eſtes paraules: Amable

1. Eſpolſiua.—2. Conſiuros.—3. Conſiuros?—4. Hoy.—5. Enaxi Felix.

Digitized by Google

fill, ſi en Deu hagues neguna coſa on fos mal, ço es, ergull, ignorancia, injuria, defalliment, major fora que neguna coſa que fos en lo mon, ne tot lo mon no es tan gran en bonea ni en compliment, com fora aquella coſa en malea e en defalliment; e car en Deu coue eſſer major bonea e major perfeccio de totes coſes, que en neguna altra coſa, per aço fora major malea e major defalliment que en neguna coſa tot lo menor mal e lo menor defalliment que ſia en lo mon. [1] Per aqueſtes paraules entes Felix ço que l ſanct hom dehia, e plora longament, e dix a Deus: ¡Ay, ſenyor Deus! ¿quant ſera aquell temps que vos ſiats amat e conegut per tot lo mon? ¿Ne quant haurets procuradors que tota lur força faſſen en fer vos amar e conexer per aquells qui no us han amor, ne de vos no han conexença?

CAPITOL II

DE QVE ES HOM

CANT Felix hac plorat longament, ell demana al ſanct ermita, hom, ¿de que es? E lo ſanct hom li dix, que hom es de totes aquelles coſes que ell li hauia recomptades en lo capitol que es abans d aqueſt. Sapies

1. Varia algo en algunos códices la redacción de esta cláusula. En uno de ellos, y no ciertamente el de menos autoridad, se lee: «Si en Deu hagues neguna coſa on fos mal, ço es, ergull, ignorancia, injuria e negun deſfalliment, major fora que neguna coſa que fos en lo mon, ne tot lo mon no es tan gran en boneſa ne en compliment con fora aquella en malea e en deſfalliment; e car en Deu coue eſſer major boneſa e major perfeccio de totes coſes, que en neguna altre coſa, per aço hi fora major malea e

fill, dix lo ſanct hom, que a un philoſoph demana un ſeu eſcola, lo ſol de que es, e lo philoſoph li dix, que lo ſol es de lugor actiua e paſſiua, compoſt e ajuſtat; e los raigs que defora ſi influeix, [1] ab los quals illumina la luna e l aer, ſon per la obra que la lum [2] actiua fa en la lutz [3] paſſiua. Amable fill, dix lo ermita, lo gra del forment qui engendra los altres grans ſots la terra, dona de ſa eſſencia e de ſon eſſer als grans que engendra, donant a aquells de ſa forma e de ſa materia, de ſa quantitat, qualitat, habituacio, aſſituacio, relacio, accio e paſſio a ſa [4] mateixa ſemblança, en tal manera, que aquells grans que ſe engendren [5] ſon del gra qui mor en la terra, e ſon de aço que aquell gra conuerteix a ſa natura, prenent de la terra e dels altres elements, forma e materia, quantitat, qualitat, e tots los altres accidents; e tot aço que n pren, tot ho conuerteix en ſa eſpecia e natura, e puxes [6] dona ho als grans que engendra e que multiplica en la eſpiga. Axi mateix lo pa, e l vi, e la carn, e les altres coſes que hom menuga, tot ſe conuerteix en l eſtomech en ſanch, e de ſanch en carn, e en oſſes, [7]

---

major deſfalliment que en neguna coſa que ſia en lo mon.» En la edición castellana, con mucha libertad y alguna incorrección, se traduce así este pasaje, reduciéndolo á menos palabras: «Si en Dios hubiese alguna cosa mala, esta seria mayor y más mala que todas las que hay en el mundo, ni que el mismo mundo, así cómo habiendo en Dios bondad y perfección esta es mayor que toda la bondad y perfección que hay en el mundo, ni que el mismo mundo.» Explicando después el sentido de estas palabras, continúa por via de nota: «El que encierra este párrafo es el modo de discurrir de la escuela luliana, por el modo de proporción que da lo mayor a lo menor; y quiere decir que así como si en Dios cupiese defecto, seria mayor defecto que todos los defectos, por ser mayor y más potente que otro ningún ente; así en el hombre en que cabe el defecto por el pecado, es mayor su defecto que el del perro, ni el de otro ningún animal, por ser mayor y más potente que ellos, por tener alma racional. En el tratado de la vegetativa, preguntando por que el cuerpo del hombre muerto se corrompe y echa más mal olor de si que el arbol cortado, responde con una similitud, la que si no has entendido, entenderás, si cotejas éste y aquel párrafo con la luz de esta nota.—1. Defores influeix.—2. Luor.—3. Luor.—4. Paſſio ſa.—5. Que engenra. —6. E depuxes.—7. Oſſos.

moyls, niruis, cabells, e en les altres cofes que fon en cors huma; lo qual cors huma dona fa femblança com hom engendra altre hom. Enaxi que lo fill pren del effer del pare forma e materia, quantitat, e tots los altres accidents; e aço mateix pren de fa mare. Mas lo effer efpecifich, que es del pare e de la mare, roman; e lo effer del fill es engendrat[1] de ço que lo pare e la mare conuertexen en lur efpecia, femblança, e natura, menjant, e beuent, odorant e tocant. Encare, dix lo philofoph, fapies, fill, que en aquell temps que Deus hac creat lo mon, e hac Adam format del lim de la terrra, e hac Eua feta de la cofta de Adam, hac Adam fills, los quals foren[2] de la femença de Adam, e d aço que Adam menjaua e beuia, e a fa natura conuertia, traffubftanciant ço que menjaua e beuia en fa efpecia; e de aquella materia e forma e accidents ques traffubftanciauen en la effencia e effer de Adam corporalment, Adam engendraua[3] en na Eua fills; e enaxi per linya e per continuacio, hom es corporalment d aço que hom conuerteix en fi, e puxes ho dona a altre, engendrant[4] un hom altre. Senyer, dix Felix, la humanitat de noftre fenyor Jhefuchrift, ¿de que fo? Lo ermita refpos e dix, que la humana corporal natura de Chrift fo de la natura corporal humana de noftra dona; car enaxi com Deus del lim de la terra forma Adam fobre cors de natura, enaxi Deus, fobre cors natural, forma e feu de dins noftre dona, e de la carn de noftra dona, lo cors de Jhefuchrift, en lo qual crea la anima de Chrift. Enaxi que en un temps mateix, la humana natura de Chrift fo enfemps corporalment e efpiri-

1. Engenrat.—2. Forma.—3. Engenraua.—4. Engenrant.

Digitized by Google

tualment. Molt plach a Felix com hac entes hom de que es; e majorment fe alegra com penfa que ell era de la natura humana de la qual es Chrift. Mas com confidera[1] que Chrift no es amat, ne conegut per tot lo mon, ans fon molts mes los homens qui no l amen, ne l conexen, ne l honren, jatfia que fien de fa natura humana, que no fon aquells que l conexen e l amen; adonchs fe entrifta e s marauella fortment Felix, ço es, per qual forfeyt que Chrift haja[2] fet, eftant ell hom e crucificat per hom, es tan poch amat, conegut e honrat per hom. Longament plora Felix per la confideracio que hauia, e fortment planyia com Chrift, qui negun tort no te a hom, era tan poch preat per hom. E com Felix enaxi hac plorat longament, ell demana al ermita ¿per que es hom?

CAPITOL III

PER QVE ES HOM

AMABLE fill, dix lo fanct hom ermita a Felix, Deus es membrable, intelligible, amable, e honrable,[3] e temable, e ha moltes condicions altres que couenen a fa alta honor e fenyoria.[4] E per aço que fos membrat, conegut, amat, honrat, temut, obehit e feruit, ha creat hom, lo qual es per ço que membre, entena, e am, e honre, e feruesca Deu. Bell fill, aquefta raho[5] que us he dita es la pus principal per que es hom, e fots aquefta es altra ra-

1. Confira.—2. Hage.—3. Honorable.—4. E a fa fenyoria.—5. Rahon.

Digitized by Google

ho per que es hom, ço es faber, que hom es per ço que haja[1] gloria en paradis, membrant, conexent e amant Deu perdurablement fens fi. Apres aquefta raho, fill, dix lo ermita, efta altra raho per que es hom, ço es faber, que hom es per cors de natura, ço es faber, engendrant un hom altre, fegons que ja hauem dit. Senyer, dix Felix, pus la principal raho per que es hom, es per membrar, conexer e amar Deu, donchs, ¿per qual raho e[2] natura fe fegueix que Deus es tan poch membrat, conegut e amat en eft mon? ¿ne per que fon mes membrades, entefes e amades les vanitats de aqueft mon que Deu? Amable fill, dix lo ermita, en una ciutat hauia un noble burgues qui era molt rich e honrat. Aquell burgues era bell en perfona, e era molt be acuftumat en totes cofes. Lo burgues hauia muller molt bella, a la qual molt amaua e honraua. En la cafa de aquell burgues entraua un vila qui treya[3] fems de la eftabla, e la muller d aquell burgues fehia falliment contra honeftat ab aquell vila, lo qual mes amaua que fon marit. ¡Ah, fill! dix lo ermita, ¡e com greu cofa es falliment e defuiament de la fi per que hom[4] es! Car aquell defuiament de la fi per la[5] qual hom es, coue effer occafio de infinida duracio en pena e en treball; e aço es per ço car es contra infinida bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat e jufticia de Deu. Molt eftech marauellat Felix de ço que lo ermita dehia, e no entes la femblança tro que lo ermita dix aqueftes paraules: La calor natural es occafio per la qual hom viu, on com lo hom mor, adonchs la calor innatural coue effer major que la natural; car fi no ho era,[6] lo hom no mo-

1. Hage. —2. Ne.— 3. Trehia.—4. Home.—5. Lo.—6. Si nou era.

Digitized by Google

rria per la malaltia en la qual es per la calor innatural. Entes Felix ço que lo ermita declaraua ab la semblança que dehia, [1] mas marauella s fortment com negun defalliment pot desuiar hom de la fi a la qual es creat, com sia cosa que Deus sia pus poderos en perfeccio que neguna cosa en imperfeccio. Lo ermita conech Felix de que s marauellaua, e dix li que hom just roman en la fi a [2] la qual es creat, ço es, a membrar, entendre e amar Deu tots temps en gloria; e lo hom peccador se desuia per peccat de la fi a la qual es creat, mas no s desuia en tant que Deus perda en ell son dret, ans se n [3] segueix la fi per que Deus ha creat hom, ço es saber, que per los [4] homens justs e per los [5] angels, en la justicia que Deus fa, donant pena en infern als homens peccadors, es membrat, entes e amat per justicia; o per misericordia, com perdona als homens peccadors com se peneden e a Deu en est mon perdo demanen. [6] Senyer, dix Felix, ¿per que Deus feu hom en condicio que pusques [7] peccar? Respos lo ermita e dix, que si Deus faes hom en condicio que pusques [8] membrar, entendre e amar Deu, e que no pusques [9] Deus oblidar, ignorar e desamar, fora la fi per que hom fora, per la bonea de Deu e no per la justicia; e foren la bonea e la justicia de Deu contraries en granea, la qual contrarietat [10] es impossible. Mas car hom just pot [11] peccar e no vol peccar, la bonea e la justicia de Deu se concorden en ell, car be fa en quant membra, enten e ama Deu e no vol oblidar, ignorar e desamar Deu. E com fa lo contrari, fa mal contra bonea; e per aço justicia puneix lo,

1. Deya.—2. En.—3. Ans se.—4. Que en los.—5. E en los.—6. En est mon queren misericordia.—7. Pogues.—8. Pogues.—9. Pogues.—10. Lo qual contrari.—11. Poch.

Digitized by Google

lo qual puniment es bo, per ço car hom injuſt fa contra juſticia e bonea. Senyer, dix Felix, com Deus no ſia viſible, ne ohible,[1] ne ſenſible, ne palpable, ¿per que ha creats ulls per veſer, ne orelles per ohir, ne mans per tocar, e axi de les altres coſes ſenſibles? Car abaſtara a Deu que tan ſolament creas anima, pus que es membrable, intelligible e amable. Bell fill, dix lo ermita, en Deu es bonea, granea, eternitat e poder, e ha moltes virtuts; e per ço que la ſemblança de ſes virtuts foſſen viſtes, ohides[2] e tocades, feu a hom ulls, nas, mans, orelles, boca,[3] e li dona ſentiment, per ço que vehes lo mon bo, e gran, e durable, en lo qual ha poder e ha moltes coſes que han alcuna ſemblança de les virtuts de Deu; e a demoſtrar[4] ſa ſemblança, per tal que hom mils lo puſca[5] membrar, conexer e amar, e per tal que hom puſca hauer virtuts e eſquiuar vicis, e que Deus li n puſca donar per dretura major gloria.

CAPITOL IV

PER QVE VIU HOM.

SENYER, dix Felix, hom ¿per que viu en eſt mon? Lo ermita reſpos e dix: Hom viu en eſt mon per ço que viuent membre, e entena, e am Deu; e hom viu en eſt mon per ço que puſca viure en l altre ſetgle en gloria perdurable. Encare, dix lo ermita, fill, ſapies que ani-

1. Mouible.—2. Hoydes.—3. Bocha.—4. Deu, a demoſtrar.—5. Mils lo n puſcha.

Digitized by Google

ma racional es una cosa matexa ab sa vida, car ço que es anima racional es vida, ço es saber, que memoria, enteniment e volentat son de natura de vida espiritual, e lur viure es lo esser, que es la anima;[1] enaxi com lo esser del sol, que es luir de forma de lugor e de materia de lugor. Vida corporal de hom esta per ajustament de elements on es compost aquell cors, segons que ja hauets entes; e aquella vida es appellada vida vegetatiua, lo viure de la qual es per la obra de la vegetal potencia; e aquell cors viu per menjar, beure, alenar, sentir calt e fret, e per les coses semblants a aquestes; car la calor consuma la humiditat, fredor e seccor, e aço fa escalfant lo cors. E aço mateix fa la fredor, que consuma la calor; e humiditat e seccor fan atretal. E per aço lo hom[2] vol menjar e beure, per ço que s pusca[3] fer atemprament de humors, e calitats, e compleccions, sens lo qual atemprament hom no pot[4] viure. Aquella potencia vegetatiua viu per si matexa, e viu per la sensitiua potencia que ha vida sensual, ço es, per veher, odorar, ohir, gustar e palpar. Empero sens veher, ohir, odorar, pot hom viure, mas sens sentir ne gustar null hom viure no poria. Per la anima racional viu lo cors, e viu la sensitiua potencia; car la anima es tan virtuosa en viure, que fa viure tot ço que es en hom vegetat e sensat. E per la virtut de la anima racional se trasmuden les viandes que l hom menuga e beu, en viure vegetant e sensant;[5] enaxi com lo pa, e l vi, e la carn que hom menuga, qui s trasmuden en sanch e en carn viuent, vegetant e sensant. Bell fill, hom es instrument e es compost de vida corporal e espi-

1. Es esser, que es anima.—2. Lo home.—3. Puscha.—4. Poria.—5. Sensuant.

Digitized by Google

ritual, e la obra de la vida efpiritual e corporal es lo viure, que es ço per que hom viu. E la mort es lo contrari de la vida, ço es faber, que hom mor per lo defordonament del inftrument,[1] e per lo departiment que la anima fa del cors, lo qual no pot viure fens la anima que li dona vida. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura volen los homens viure longament en eft mon? Lo ermita dix que en totes cofes quefcun effer es amant fi mateix per natura, e defama no effer. E car viure ha concordança ab effer, e morir ab no effer, per aço ama hom viure longament, e defama morir. E car la anima dona vida al cors, e car lo cors pren vida de la anima, per ço la anima vol viure en lo cors, e lo cors vol viure ab la anima; e per aço hom defama morir, e vol effer, per lo qual effer hom es viuent;[2] puys com es mort, adonchs no es hom, mas que la anima es la una part del hom, e lo cors efdeue en pols, e efta no hom, tro al dia de refureccio, que la anima tornara en aquell cors mateix, e enfemps feran aquell hom mateix que eren dabans. Encare mes, fapies que hom es per membrar, entendre e amar Deu; e car Deus es digne de effer molt membrat, entes e amat, per ço com es gran en bonefa, eternitat, poder, fauiefa, volentat e perfeccio, per aço naturalment hom vol viure, per ço que molt pufca[3] membrar, entendre e amar Deu. Mas cant per peccat hom se es[4] defuiat de la fi per la qual es creat, adonchs hom peccador vol viure longament, per ço que haja[5] delits en eft mon, e que no haja la pena infernal. Mas hom juft vol viure longament en lo mon, per ço que molt pufca

1. Eftrument.—2. E vol effer hom en viuent.—3. Pufcha.—4. Hom fes.—5. Hage.

Digitized by Google

Deus feruir, e en paradis gran gloria pufca [1] hauer. En una ciutat hauia un bifbe qui era hom be acondicionat, ans que fos bifbe; e com fo bifbe fo hom molt mal acuftumat, e defiraua [2] viure longament. Efdeuench fe un jorn que ell feu lo offici, com un gran noble burgues mori en aquella ciutat. Aquell bifbe, com viu que hom foterraua aquell burgues, ell hac gran feredat, com viu que hom li gitaua la terra deffus. Molt confidera depuys [3] lo bifbe per qual natura hauia hom major feredat de eftar pres de hom mort, que eftar pres de altra cofa morta; e tant confidera aquell bifbe en aquefta cofa, que apercebe la raho per que fdeue aço, ço es faber, que hom auorreix mes per natura ço que es a ell femblant en efpecia, com hi ha defalliment, que neguna cofa altra, per gran defalliment que hi fia. Cant [4] lo bifbe hac enaxi confirat [5] longament, ell membra en la [6] humanitat de noftre fenyor Jhefuchrift, a la qual era femblant per natura humana, e membra que ell era peccador, e contra lo offici en lo qual era pofat per honrar Jhefuchrift. E adonchs entes que ell era a Jhefuchrift [7] molt defagradable; car aytant com pus fort li era femblant en natura e en offici facerdotal, e era hom peccador, de aytant era mes a Jhefuchrift pus ayrable. Tan longament confidera lo bifbe en aquefta cofa, que conech fon defalliment, e penedi s de fos peccats fortment, e defira [8] longament viure, per ço que faes penitencia.

1. Pufcha.—2. Defijaua.—3. Puys. En otro códice: Depuxes.—4. Con.—5. Confiderat.—6. Ell fe remembra de la.—7. Que a Jhefuchrift era.—8. Defija,

Digitized by Google

CAPITOL V

PER QVE AMA HOM HAVER INFANTS

SENYER, dix Felix, ¿per que hom defira[1] tant hauer fills, com fia cofa que mes homens fien en lo mon que fon en eftament de dampnacio, que en eftament de faluacio? Amable fill, dix lo ermita, naturalment tota cofa ama fon femblant, e aquefta natura fe pren en Deu, car Deus, amant fi mateix, ama fa femblança. E per aço Deus pare, amant fi mateix, engendra fill, qui es a ell femblant en effer Deu, e en bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa e volentat. Ama Deus fa femblança en les creatures, ço es faber, que en ço que les creatures fon bones, grans, durables, poderofes e nobles,[2] fon en alcuna femblança de la bonea, e granea e virtuts de Deu. Donchs,[3] per ço car Deus ama fa femblança, ha creat lo mon, al qual ha donada alcuna femblança de fi mateix, e per ço es hom fill de Deu per creacio. Bell fill, per aquefta natura que jo us dich ama hom hauer fills, per ço que fa femblança emprema e enforme en fon fill, e que fa femblança fia durable; en la qual femblança fia reprefentada la bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa e volentat de Deu. Mas car hom peccador es corromput[4] per peccat, e car ama contra la fi per que es creat, per aço ama hauer fills per deffemblant natura de Deu, e ama hauer fills per contraria natura de aquella per la

1. Defira.—2. Poderofes, nobles.—3. Don.—4. Corrumput.

Digitized by Google

qual los deuria amar. E per aço enfenya a fon fill com haja la vanitat de aqueft mon. En una ciutat fe fdeuench que un hom hauia un fill, al qual jaqui en la mort tot quant hauia, e lo qual fill tenia honrat dementre que viuia. Al dia de la mort, com lo fill tenia denant fi mort fon pare, e efperaua los clergues e los [1] prohomens que anaffen foterrar fon pare, ell guardaua fi veuria venir una [2] dona que molt amaua; e car no la vehia venir, hauia major ira com no la vehia, que no hauia de la mort de fon pare. E encare molt mes, que aquell fill hauia goig com fon pare era mort, per ço car li romania la riquefa de fon pare. Molt fe marauella Felix de ço que lo ermita dehia, e dix per qual natura podia effer ço que dit hauia. E lo ermita dix aqueftes paraules: Vna vegada fe fdeuench que un ufurer feu fon teftament, e no volch deffer [3] fos torts, ans lexa tot quant hauia a un fill que molt amaua, lo qual fill hac gran goig de la mort de fon pare. Aquell fill de aquell ufurer vifch [4] longament. Vn jorn fe fdeuench que ell membra com fon pare era ufurer, e com li hac lexat tot quant hauia, e com ell hauia hagut gran goig de la mort de fon pare. Molt eftech aquell hom en efta confideracio, e marauella s fortment de fon pare com ama mes entrar en infern, que deferetar fon fill. E de fi mateix fe marauella com poch hauer goig de la mort de fon pare qui tant lo amaua. [5] Tant longament eftech [6] en efta confideracio, tro que apercebe que enaxi com fon pare lo amaua follament, que enaxi Deus lo puni que l feu a fon fill defamar, e ama

1. Els.—2. Gordaua fi veuria una.—3. Satiffer.—4. Vifque.—5. Pus que fon pare tant lo amaua.—6. Tant longament eftech lome aquell.

Digitized by Google

mes ço que li jaqui, que la vida ne la faluacio de fon pare. En les paraules que hac dites lo ermita, fe tench Felix per contengut de la demanda que feta hauia, e conech que per aço con los homens amen hauer fills follament, e contra la intencio per que ls deurien amar, los puneix Deu en la amor de lurs fills, qui amen mes los bens qui ls romanen de lur pare, que no fa la faluacio ne la vida de lur pare. Cant Felix hac eftat longament en efta confideracio, ell demana al ermita, per qual natura la mare ama mes hauer fill que filla, com fia cofa que filla fia pus femblant a ella que fon fill. Fill, dix lo ermita, en la natura per la qual fembra ama mes hauer fill que filla, es fignifficat per qual natura hom deu defirar hauer infants, ço es faber, per ço com Deus ama demoftrar e fignifficar fa virtut e fa femblança pus fortment en la creatura pus noble que en la menys noble, vol que per natura am mes fembra hauer fill que filla, per ço com hom es pus noble, e pus fort, e pus fauia creatura que fembra. E aytant com hom es pus noble creatura que fembra, de aytant deu fembra mes amar hauer fill que filla, per ço que de fi matexa haja fill on haja mes de femblança de Deu que en filla.

CAPITOL VI

PER QVE ES HOM SA E MALALT.

Felix demana al ermita per qual natura efta hom fa e malalt; e lo ermita dix, que en la potencia vege-

Digitized by Google

tatiua ha quatre poders, ço es, apetitiua, retentiua, digeſtiua, e expulſiua. De la potencia apetitiua han los hohomens atalentament [1] de menjar, beure, eſcalfar, infrigidar, de vetlar, e de dormir; on com ſe ſdeue que la apetitiua demana les coſes que ſon neceſſaries al cors, e eſquiua aquelles que no li ſon neceſſaries, e aquelles coſes que demana ha, adonchs eſta lo hom en ſanitat corporal, ab que atempradament menje, e beua, e veſta, e dorma, e que s moua, en tal manera anant e obrant, que l mouiment natural [2] no s corrompa. E com hom fa de aço lo contrari, adonchs cau en [3] malaltia corporal. A la potencia retentiua es donat offici de retenir la vianda que hom reeb, tant de temps tro que la digeſtiua haja [4] digerit la vianda, e la haja [5] departida per tots los membres dels cors. En apres coue que la digeſtiua [6] don plen poder a la expulſiua [7] que git de fora la groſſa materia que no es neceſſaria al nodriment del cors. E ſi la expulſiua [8] gita de fora aquella ſuperfluitat, eſta lo cors ſa; e ſi la retentiua ne rete mes que no n deu retenir, adonchs ſe engendra malaltia en lo cors. Com la digeſtiua digereix la vianda que hom reeb, en tal manera que la calor natural pot obrar contra la calor innatural, adonchs eſta hom en ſanitat. E per aço deu hom temprar pus fortment la potencia digeſtiua, que neguna de les altres potencies; car ſi la apetitiua demana mes o menys que la digeſtiua, no pot coure; e ſi la retentiua rete mes o menys, e aço mateix de la expulſiua, que la digeſtiua no puſca obrar, adonchs ſe enmalalteix lo cors.

1. Apetitiua en los homens es que ha atalentament.—2. Corporal.—3. Cau lo cors en.—4. Hage.—5. Hage.—6. Retentiua.—7. Diſpulſiua.—8. Diſpulſiua.

Digitized by Google

La efperiencia que hom pot hauer de la digeftiua, fi es en bona difpoficio, es en ço que hom confir [1] en fon eftament fouen, [2] e fi s fent leuger, o greu, o trift, o alegre, ne fi la expulfiua [3] es ordonada, ne quals viandes fon pus couinents a coure. Axi [4] mateix fe deu hom temprar en fon dormir, e en fon vetlar, [5] e axi de les altres cofes; on totes aqueftes cofes fon fenyals per los quals hom ha conexença de la digeftiua. En la potencia expulfiua [6] fon molts fenyals que figniffiquen fanitat e malaltia, ço es faber, fegons la forma e la color de ço que la expulfiua gita; car fi la forma es ajuftada, fignifica digeftio; e fi es clara, indigeftio. E la color fe coue fegons les viandes que hom menuga; e aço mateix fe coue fegons fuor, o efcupir, o en fluir per lo nas, e ls ulls, e les orelles, e fegons los altres fenyals de medicina. Per totes aqueftes cofes e per moltes de altres ha hom conexença de fanitat e de malaltia; e la fanitat efta per temprança, e per ordinacio e egualtat de la apetitiua, retentiua, digeftiua e expulfiua; e efta per femblants calitats, e viandes, e humors, e compleccions, fegons que lo cors es de calda compleccio, o de humida, o de freda, o de fecca; e per lo contrari d aqueftes cofes efta malaltia en hom. En una noble fgleya eftaua un prior qui era hom luxurios. Aquell prior, com fanctifficaua lo cors de Jhefuchrift, fe fentia triftor entrar en fa anima; e com hauia dita la miffa, ell era en major triftor que no era d abans com la miffa volia dir. Molt fe marauella aquell prior d aquella triftor que podia effer, e no conexia la occafio per que la hauia. Vn dia fe fdeuench que l prior hac cantada la miffa, e

1. Hom deu confirar.—2. Souin.—3. Difpulfiua.—4 Afi.—5 Somjar.—6 Difpulfiua.

efnti s molt trift e defpagat de fi mateix. Dementre que l prior eftaua enaxi trift, efdeuench fe que un metge vench a confeffio al dit prior, e confeffa s del peccat de luxuria, del qual peccat lo metge fe penedi molt fortment. Cant lo prior hac confeffat lo metge, e lo hac abfolt, ell fe fenti molt pus fortment trift e irat que d abans no fehia, [1] e marauella s fortment del greuge que hauia. Lo prior demana al metge, fi li fabria dir per qual natura li venia tan gran triftor com hauia dita la miffa, ne [2] com lo hac confeffat; e lo metge dix al prior eftes paraules: Vn rey hauia dos fills. La un de aquells fills eftaua tots jorns en triftor, e l altre eftaua alegre. Molt fe marauella lo rey de la diuerfa manera que fos fills hauien. En la cort d aquell rey vench un metge, al qual lo rey demana per qual natura la un de fos fills eftaua tots jorns alegre, e l altre eftaua trift. Aquell metge feu menjar abdofos [3] los infants denant fi e en la prefencia del rey, e viu que aquell infant qui eftaua alegre, menjaua e beuia atempradament, e tot ço que menjaua molt ho meftegaua, e com beuia, beuia fpau e lentament; e l altre infant qui tots jorns eftaua en triftor, menjaua molt e no ho meftegaua fegons que s couenia, e beuia iuerfofament, e trop beuia; e per ço com [4] no podia la digeftiua coure [5] la vianda, fentia s [6] trift e greu. Com lo metge hac fignifficat al rey ço perque fon fill eftaua en triftor, denant lo rey foren amenats dos homens, qui eren acufats de homicidi, la un dels quals meria [7] mal en ço de que hom lo acufaua, e aquell eftaua vèrgonyos, e pa-

1. Fefia.—2. E.—3. Abdofes.—4. E per aço era trift com.—5. La digeftiua obrar contra,—6. La vianda, e per aço fentias.—7. Merexia.

horos, e defcolorit, e empatxat de parlar denant lo rey; e l altre qui mal no meria, [1] eftaua denant lo rey alegrament, e parlaua ardidament e ordonada. En lo capteniment dels dos homens conech lo rey qual de ells era nelatxos, [2] e qual no hauia colpa. Senyer, dix Felix al ermita, gran marauella he com lo prior, qui era tan malalt efpiritualment, poch fanar lo metge qui a ell fe confeffaua. [3] Lo ermita refpos, que la fanitat que l metge reebe del prior, fo del poder que Deus ha donat a hom qui ha offici facerdotal; e aquell poder es tan gran, que la malaltia que l prior hauia per luxuria no l podia corrompre ne deftrouir. Molt plach a Felix ço que li hac dit lo ermita: mas entriftas e marauella s com hom a qui es donat tan excellent poder, ab lo qual pot com a Deu, pot effer en peccat de luxuria e en negun altre peccat.

CAPITOL VII

HOM PER QVE ENVELLEIX

Ermita fenyer, dix Felix, hom, ¿per qual natura enuelleix? Lo ermita refpos e dix, que aquella demanda matexa feu un efcola a fon maeftre, [4] lo qual maeftre [5] moftra a fon efcola una canal de moli que era enuellefida [6] per lo paffament que la aygua ne fehia. Bell amich, dix lo ermita, lo cors del hom es vas en lo qual entra e ix un element en altre, fens negun ceffament; e

1, Merexia.—2. Nalatxos.—3. Confeffa.—4. Meftre.—5. Meftre.—6. Enuellida.

Digitized by Google

en lo cors del hom ſe fa traſmutacio de una coſa en altra, enaxi com lo pa, e l vi, e la aygua, e les altres viandes que hom reeb, qui s traſmuden en ſanch e en carn de hom; e per la reſiſtencia [1] que la una coſa fa a la altra, ſe fa la corrupcio per la qual hom ha enclinament a velleſa. En lo cors del hom entra de dins lo foch en l aer, [2] per lo qual aer paſſa lo foch a eſcalfar [3] la aygua, la qual aygua contraſta al foch e met lo en la terra, e enaxi es lo foch mortifficat, paſſant per l aer, e per l aygua e la terra; e aço mateix es dels altres elements, paſſant la un per l altre, e mortifficant la un l altre, per lo qual mortifficament hom eſdeue vell, e es pereros, freuol e greu. La occaſio per que hom enuelleix es per raho de la vegetatiua potencia, que ha en ſi quatre potencies qui s hujen [4] en lo mouiment de la potencia motiua; car la apetitiua ſe huja de menjar [5] e de deſirar, e la retentiua de retenir, e la digeſtiua de coure e departir, e la expulſiua [6] ſe huja de gitar ço que no es meſter al nodriment del cors. E per aqueſt hujament ve velleſa, e tardeſa, e deſpoderament en hom, lo qual ha en anar, e en eſtar, e n menjar, beure, e obrar, parlar, engendrar, e en les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura ſon anans vells los uns homens que los altres? Lo ermita dix que un auenturer [7] hauia dos aſens, e a la un aſe poſaua gran ſomada, e al altre poca; [8] e aquell qui portaua gran feix fehia anar toſt, e aquell qui portaua poch feix fehia anar eſpau; e per aço fo anans vell aquell aſe qui portaua gran feix, que aquell qui l portaua poch. La raho per la qual

1. Reyſtencia.—2. Del hom de dins entra lo foch el aer.—3. Eſcalfant. — 4. Anujen.—5. De demanar.—6. Diſpulſiua.—7. Traginer.—8. Pocha.

Digitized by Google

majorment enuelleix anans e mor anans creſtia que ſarrahi,[1] es car lo ſarrahi uſa mes de coſes dolçes, qui ſon caldes e humides, que lo cr eſtia; e ab la aygua que beu multiplica la humiditat, per la qual dura humit radical: e creſtia qui beu vi, que es calt e ſech, multiplica la calor e conſuma la humiditat. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura han los ſarrahins mes de ſeny on pus enuellexen, e los creſtians ne han menys? Lo ermita dix que lo vi, qui es vaporatiu, e la vianda que los creſtians reeben mes que los ſarrahins, es occaſio de deſtruccio del ſeruell, en lo qual ſe fa la emprenſio de entendre; e la aygua, qui es freda e humida, es atemprament del ſeruell, e del pujament e auallament[2] de les vapors; car per la humiditat pujen a la humiditat del ſeruell, e per la fredor ne deuallen, com ſia la humiditat leu,[3] e la fredor greu, per raho del ſubjeċt en que ſon. E car lo ſeruell es fret e humit, pot eſſer pus atemprat per ſes ſemblants vapors, que per ſes deſſemblants. A conſeruar juuentut ſe coue mils ampla veſtedura que ſtreta, per ço que l aer, per ampla veſtedura, puſca participar ab la ſuperficie del cors, per lo qual aer calt puſquen exir les vapors del cors que n vol gitar la potencia digeſtiua; e per l aer fret ſe reſtrenyen los porus, e roman dintre lo cors la calor natural, e fa ſe n mil la digeſtio, per la qual mils ſe conſerua juuentut en hom joue, e velleſa en hom vell. Dementre que lo ermita dehia a Felix eſtes paraules denant Felix e lo ermita, paſſa un aſe vell e magre, lo qual tenia[4] eſcorxat ſon dors, per lo gran feix que hauia acuſtumat aportar. Aquell aſe aportaua la vianda de que lo

1. Vn creſtia que un ſarrahi.—2. Leuament.—3. Leus.—4. Hauia.

Digitized by Google

ermita viuia, la qual li aportaua totes fetmanes una vegada. Com Felix viu l afe, e confidera que longament hauia vifcut en feruici de hom, e molt ne hauia treballat, Felix plora, e en fufpirant dix aqueftes paraules: ¡Ah, com es benauyrat aquell qui longament met la vida en feruir Deu,[1] e qui molt treballa per la fua amor! ¡Ah, mort. No m auçies, e lexem longament treballar en conexer e en amar mon Deu glorios. ¡Ah, Deus glorios! Pofa en mon cor, pus lo has creat per amar, gran feix que aport[2] tots temps per la tua amor, e per donar de tu gloria e conexença! Per les piadofes paraules que Felix dehia, plora lo ermita longament, e loha e benehi Deu, qui hauia donada a Felix tan bona deuocio.

CAPITOL VIII

PER QVE MOR HOM

Ab tant Felix demana al ermita hom per que mor; e lo ermita dix a Felix que en dues maneres mor hom. La una mort es corporal, l altre es mort efpiritual. Mort corporal es com cors e anima fe departexen, e mort efpiritual es com hom pecca mortalment. En la nau ha una comuna forma multiplicada de moltes formes, e ha una materia comuna multiplicada de moltes materies, e la nau es compofta de una forma comuna e de una materia comuna; on com la forma e la materia fe departe-

1. En feruici de Deu.—2. Que port.

Digitized by Google

xen, adonchs fe corromp la nau, e la forma comuna fe corromp en lo departiment de les formes d on aquella forma es multiplicada; e aço mateix fe fegueix de la materia. Per la femblança que lo ermita hac pofada, conech Felix la manera fegons la qual fe corromp lo cors de hom, e ve a mort, ço es faber, com los quatre elements de que lo cors es compoft, fe departexen la un del altre, enaxi que la forma del cors fe corromp en lo departiment que la una forma de element fa de la del altre; e aço mateix fe fegueix de la materia. Cant Felix hac aperçebuda la manera fegons la qual lo cors ve en diffoluiment e a mort, ell demana al ermita la occafio per la qual lo cors fe corromp e mor. Fill, dix lo ermita, quant la forma del foch no s concorda [1] ab fa propria materia, fegons que ha apetit a obrar en la materia, ne la materia no s concorda ab aquella forma, fegons que defira hauer paffio, ço es, que aquella [2] forma e aquella concordança que defiren no poden hauer, per ço com los altres elements los [3] contraften, adonchs la forma e la materia auorrexen aquell cors, e defiren ne altre ab qui s pufquen mils conuenir; e adonchs [4] corrompen aquell cors departint fe la forma del foch de les formes dels altres elements, e aço mateix fa la materia, qui s departeix [5] de les altres materies, e aqueft departiment es occafio de mort. Vn hom hauia muller que molt amaua, la qual hauia un fill de altre marit que hauia hagut; e lo marit de aquella dona hauia una filla de altra muller. E la dona amaua fa fillaftra, per ço que fon marit la amas mes, e aço mateix fehia lo marit qui amaua fon fillaftre, per ço que fa mu-

1. Acorda. —2. Paffio, fots aquella. —3. Lurs.—4. Per que adonchs.— 5. Parteix.

Digitized by Google

ller lo n amas mes. Aquesta semblança dix lo ermita a Felix per ço que enteses que en la concordança que la forma del foch ha ab la materia del aer e de la terra, lo n vol mes concordar [1] ab sa propria materia; e en lo apetit que la materia del foch ha a la forma del aer e de la terra, ne ha la forma del foch major apetit a sa propria materia. E per aço son l aer e la terra occasio per que la forma e la materia del foch se concorden [2] en lo cors compost. Vn jorn se sdeuench que la fillastra de la dona e lo fillastre de son marit se barallaren [3] tan fortment, que l marit ni la muller no hi pogueren metre pau ne concordança, e corrompe s la amor que l marit e la muller se hauien per la fillastra e lo fillastre, e hagren se mala volentat dementre que l fillastre e la fillastra visqueren [4] en aquell alberch. Mas com foren morts, lo marit e la muller se concordaren e se amaren. Espiritual mort, bell amich, dix lo ermita, es com la anima se desuia de la fi [5] a la qual es creada, ço es, com oblida e ignora e desama Deu, e com membra e enten e ama peccat. Sapies, fill, que una vegada la forma del foch e la materia se enclinaren a engendrar [6] un datiler, e com lo hagren engendrat, e l datiler fo crescut [7] e apparellat de fer fruyt, la forma del foch hac inclinacio a engendrar un oliuer, e la materia hac enclinament a engendrar una figuera; e per ço lo datiler no poch fructificar, car la forma e la materia se desuiaren de la fi segons la qual començaren a engendrar lo datiler. Entes Felix la semblança que lo ermita dehia, per la qual conech la occasio

1. Li vol mes concordança.—2. E la materia se acorden.—3. Batallaren.—4. Viurien.—5. Fin.—6. A engendrar e engendraren.—7. Cregut.

Digitized by Google

de peccat, e la mort espiritual de la anima; e demana al ermita: Hom ¿per que Deus no l ha creat en tal disposicio que null [1] temps no moris? Fill, dix lo ermita, un noble rey hauia un fill que molt amaua, e aquell fill era al rey molt coral, e amaua l molt, per ço car [2] era son fill. Vn dia se sdeuench que l fill del rey passa denant son pare, e fo molt bell, e molt noblement vestit. Lo rey esguarda son fill, e en son cor senti gran amor, ab la qual son fill amaua. Molt consira lo rey en la amor que hauia a son fill, e desira que son fill faes alcunes coses per amor de ell, per ço que lo n pogues mils e mes amar. Aquell rey feu son fill procurador de un regne que l rey hauia conquest per força de armes. Lo fill fo procurador de aquell regne, e guerreja ab un rey qui era molt fort e poderos. Longament treballa lo fill del rey en mantenir guerra, e hac grans treballs e perills en la guerra, e molt sauiament e baronilment mana la guerra. Com lo rey ohia nouelles de son fill, que molt noblement fehia sos affers, adonchs hauia gran amor a son fill, naturalment per ço com era son fill, e encare per ço com era be acustumat, e segons lo merit que a son fill se couenia; e per ço lo [3] hereta de son regne. Segons la semblança que lo ermita hac dita, entes Felix que aquest mon no es abastant a hom, qui es fill de Deu per creacio, e qui es seruidor de Deu per virtuts e per bones [4] obres; e per aço volch Deus que hom moris en aquest mon, e que hagues treballs per honrar, seruir, amar e conexer Deu, e que Deus en l altre setgle lo n guasardonas [5] de gloria que null temps no haura fi.

1. Negun.—2. Com.—3. Couenia, e per ço lo.—4. Virtuts e bones.—5 Guardonas.

Digitized by Google

CAPITOL IX

PER QVE HOM AMA LOS DELITS *de aqueſt mon*

SENYER ermita, dix Felix, com hom no ſia creat a aqueſt mon, mas al altre, ¿per que ama hom tant los delits d aqueſt mon? Fill, dix lo ermita, la queſtio que vos me fets [1] es molt greu, jatſia que [2] no ho paregue. Empero ſegons lo enteniment que Deus me ha donat, vos en vull dir de alcunes coſes ço que me n es vijares. [3] E primerament vos vull dir del plaher eſpiritual que hom ha en aqueſt mon, ſegons les tres potencies de la anima, e puxes [4] vos dire del corporal, ſegons los cinch ſenys corporals.

CAPITOL X

DEL PLASER QVE HOM HA EN MEMBRAR

FELIX, dix lo ermita, Deus vol eſſer membrat per hom, la qual volentat vol que hom membre Deu, per ço car es digne de eſſer membrat. Per aqueſta [5] volentat que Deus ha en ço que vol eſſer membrat, ſe ſegueix que hom ha plaſer en membrar Deu, e ſi mateix,

1. Vos fets. — 2. Jaſſia aço que. — 3. Viares. — 4. Depuxes. — 5. Aquel

Digitized by Google

e ſon prohiſme, e les altres coſes en les quals ſe ſegueix orde, ſegons la fi per la qual es donat plaſer en lo remembrament de hom. E encare ſapies que membrar e eſſer han concordança, e oblidar e eſſer no[1] han concordança; e per aço, fill, ben membrar dona benanança, e oblidar dona malanança. Hom membra ab memoria e oblida ab memoria; e membrar es obra e ſemblança de memoria, e oblidar es obra e deſſemblança de memoria. D on[2] ſegons eſtes paraules es ſignifficat per qual natura hom ha plaſer en membrar, ço es ſaber, per que la memoria ha plaſer com pot engendrar ſon ſemblant, ço es, ſon[3] membrar; e hagra major plaſer ſi ſon membrar pogues conuertir en eſſer memoria; enaxi com en la eſſencia de Deu, en la qual Deus pare ha plaſer en entendre, que li es ſemblança de ſauieſa; lo qual entendre es fill conuertit per generacio en eſſer ſauieſa que una coſa matexa es ab lo pare. Fill, la memoria vol membrar ſouen e moltes coſes, per tal que ſouen[4] engendre ſon ſemblant; e per ço que gran ſemblant engendre, vol moltes coſes e diuerſes membrar, e molt les vol membrar. E aço ſa per ço que ſon membrar ſia gran e ſignifficança que la memoria es creada a moltes e grans coſes a membrar, per les quals a Deus[5] puſca molt membrar. En una terra eſtranya trametia un caualler ſon fill, e ans que l fill de aquell caualler parti s de ſon pare e de ſa mare, faeren en la paret de lur cambra depenyer lur fill a un pintor, per ço que les qualitats e la diſpoſicio de lur fill ſignifficas en la ymatge que en la paret pintaua. Com lo pare e la mare vehien aquella ymatge, adonchs remem-

1. E no eſſer han. – 2. Donchs.—3. En.—3. Souint.—5. Per les quals Deus.

Digitized by Google

brauen lur fill, qui fe n fo anat, e qui en fet de armes eftech longament en terra eftranya. Totes les vegades que l pare e la mare reguardauen [1] aquella pintura, eren alegres, per ço car lur fill remembrauen. Molt plach a Felix la femblança per la qual entes que aqueft mon es ymatge per la qual es fignifficada la gran bonea e noblea de Deu. E car la memoria fia creada a membrar Deu, per aço, per natura fe deu alegrar com remembra la ymatge de Deu, en la qual ymatge fon fignifficades les dignitats de Deu, ço es faber, que per la bonefa de la criatura es fignifficada la bonefa de Deu, e per la granea de la criatura es fignifficada la granea de Deu, e axi de les altres cofes femblants a aqueftes. Com Felix hac confirat longament en aqueftes cofes, e hac coneguda la natura e [2] lo començament per que fe alegra hom membrant, adonchs ell fe marauella fortment com fe pot nuyl hom alegrar membrant peccat e defamant Deu, com fia cofa que aquell membrar fia contra la final intencio, per la qual memoria es creada a membrar. E on pus Felix cogitaua, pus fe marauellaua, e demana [3] al ermita per que hom peccador hauia plafer en ço que membraua. Fill, dix lo ermita, un efcola dix a fon maeftre, que molt fe marauellaua per qual natura la triaga [4] podia effer contra veri, com fia cofa que triaga [5] fia feyta de veri. Lo maeftre dix al efcola, que en una terra hauia un mercader qui amaua molt la riquefa mundana. En aquella terra hon aquell mercader eftaua, hac gran fretura de pluja, e lo mercader compra molt blat a gran careftia, car penfa s que en aquella terra fos gran careftia en lo blat, [6] e cuy-

1. Regordauen.—2. En.—3. E demanaua.—4. Triaca.—5. Triaca.—6. De blat.

Digitized by Google

da molt guanyar en lo blat. Com lo mercader hac comprat molt blat, vench gran pluja, per la qual fo gran abundancia de blat en aquella terra. En tan gran ira cafech lo mercader, per la abundancia e larguefa del blat que fo en la terra, que gira s fa natura en contrari de fi matexa; e per aquell girament defama lo mercader tan fortment fi mateix, que s penja e s auçis.

CAPITOL XI

DEL PLASER QVE HOM HA EN ENTENDRE

SEGONS natura, tot lo major plafer que enteniment del hom pot hauer es en entendre; e aço es per ço car entendre es pus femblant a enteniment [1] que neguna altra cofa. Fill, dix lo ermita, plafer de enteniment mes es per ço efta en entendre, que en membrar ne que en voler; e aço es per ço car l entendre es obra del enteniment, e es pus femblant al enteniment que no es lo membrar ne l voler. E per aço ha l enteniment major plafer fi enten fi mateix, que no ha com enten la memoria ne la volentat; car l enteniment es creat a entendre Deu e la obra de Deu. [2] E per aço, fegons obra natural, deu hauer major plafer en entendre Deu e obra de Deu, que en entendre fi mateix e fa obra. Amable fill, com l enteniment ha major plafer en entendre Deu que neguna [3] altre cofa, adonchs fegueix la via per la qual deu anar a perdurable benauy-

1. Entendiment.—2. Entendre Deu e fa obra.—3. Que en neguna.

Digitized by Google

rança; e com fa lo contrari, adonchs fe desfuia de la fi a la qual es creat, e va per via per la qual ve a pena infernal, que no ha nuyl temps fi. Amable fill, un maeftre hauia molts efcolans, enfre los quals hauia un efcola qui no volia apendre tan volenterofament [1] com los altres efcolans fehien. Lo maeftre dix a aquell efcola per que no volia apendre, e lo efcola refpos que per aço com no fentia plafer en aquella liço que l maeftre moftraua, no volia [2] apendre. Aquell maeftre dix al efcola, que un plafer es cell qui es per entendre, e altre es cell qui es per voler; e per aço lo efcola deuia conuertir e fubjugar lo plafer del voler al plafer del entendre. Senyer maeftre, dix lo efcola, la fciencia que vos moftrats decorra pus fortment per volentat que per enteniment, en quant va mes per dret pofitiu que per dret natural; e per aço mon enteniment en aytal fciencia no pot hauer tant de plafer per entendre, com ha la volentat de mos companyons per voler, la qual ama mes [3] voler que entendre; per que prech vos, fenyer maeftre, dix lo efcola, que m digats, ¿qual val mes, o enteniment o volentat? Lo maeftre refpos: Enteniment val mes en entendre que volentat; e volentat val mes en voler que entendre. Per contengut fe tench lo efcola de la refponfio del maeftre, e demana al maeftre fi fon enteniment donaria per un regne. E lo maeftre li dix, que no l donaria per tot lo mon. Lo efcola demana al maeftre, fi fon enteniment no podia entendre nuyl temps neguna [4] cofa, fi l vendria o lo daria per un regne. E lo maeftre refpos e dix que hoc, car poch li valria hauer enteniment fens entendre. Molt plagueren

1. Volenters.—2. No la volia.—3. Voler, qui ama mes.—4. Nulla.

Digitized by Google

a Felix les femblançes que lo ermita li hac dites del maeftre e del efcola, e marauella s com negun hom pot hauer plafer en fon entendre, com enten cofa la qual li feria ops que no la entefes, e es li mal fi[1] la enten. Senyer, dix Felix, l enteniment, ¿per que ha plafer en entendre peccat e falfetat, com fien cofa en que no ha neguna femblança de Deu? Fill, dix lo ermita, l enteniment, com es be ordonat e fegueix la fi a la qual es creat, adonchs ha plafer en entendre peccat e falfetat per tres cofes enfre les altres: la una es per ço que en lo peccat e falfetat conegue que no hi ha neguna femblança ne obra de Deu; la fegona raho es per ço que entenent peccat e falfetat, la volentat fe enclina a defamar peccat e falfetat; la terça es que en entendre l enteniment peccat o falfetat, engendra l enteniment fon femblant, ço es, entendre,[2] en lo qual femblant ha l enteniment plafer, jatfia[3] que no l haja en lo peccat ne en la falfetat, per ço com[4] no hi ha femblança de Deu, car[5] la volentat, per fon entendre, fe n mou a defamar peccat e falfetat. Senyer, dix Felix, pus que lo enteniment ha plafer en entendre Deu e fa obra, ¿per que Deus no lexa al enteniment tant entendre, que tant de plafer haja en ell a entendre,[6] que no fe n pufca girar a plafer de peccat? Amable fill, dix lo ermita, tan fortment fe poria Deus en eft mon reprefentar al huma enteniment, enaxi com fa en gloria als fants de gloria, que no s poria negun hom enclinar a peccat, e feria en eft mon deftrouit franch arbitre, per lo qual deftrouiment negun hom no poria guafanyar[7] merit

1. Com. Otro códice: Car.—2 En entendre.—3. Jatfia ço.—4. Ne en la falfetat mas d aytant com.—5. Mas per ço car.—6. Ell entendre.—7. Guanyar.

Digitized by Google

en hauer virtuts ne en esquiuar vicis. Senyer, dix Felix, pus que en entendre ha plaser l enteniment, donchs lo hom peccador, qui enten lo peccat que fa, ¿per que ne ha pena com l enten, la qual pena ha per remordiment de consciencia? Fill, dix lo ermita, car la volentat desama naturalment peccat, e car per accident lo ama, fa contra sa natura, e l enteniment enten lo peccat contra sa natura, cant[1] la volentat ama lo peccat; e per aço naturalment enteniment deu sentir pena com enten peccat, lo qual es amat per la volentat contra natura. Molt plach a Felix ço que hac dit lo ermita, e dix que per ço car l enteniment enten contra entendre com[2] enten peccat que volentat ama, e per ço car volentat ama contra natura de voler com ama lo peccat que l enteniment enten, es lo entendre e l voler pena al enteniment e a la volentat.

CAPITOL XII

DEL PLASER QVE HOM HA EN VOLER

AMABLE fill, dix lo ermita, en Deu ha volentat, que vol que en hom sia volentat, per ço que aquella volentat am Deu. E car[3] en Deu ha gloria, vol la volentat de Deu que la volentat de hom haja plaser en amar Deu. E aquest plaser es lo primer[4] e lo pus sobira[5] grau per que naturalment volentat de hom ha plaser

1. Com.—2. Cant.—3. Com.—4. Es lo pus primer.—5. Subira.

Digitized by Google

en voler. En Deu volentat que es Deu, ha [1] tot ço que vol, e per aço la humana volentat vol hauer ço que vol; e com ho ha, ha n plaſer, [2] e com no ho pot hauer, ha n deſplaſer; on en quant ha ço [3] que vol, ſigniffica ſon plaſer lo plaſer que Deus ha en ſi mateix; e com no ho pot hauer, ſigniffica per deſſemblança [4] ſon deſplaſer, lo gran [5] plaſer que Deus ha en tot ço que ha ſon voler, com ſia coſa que lo poder de Deu pot hauer tot ço que vol ſon voler. Molt conſidera Felix en ço que lo ermita dehia de la diuina volentat, que ha tot ço que s vol, e ha ho en inmenſitat de boneſa en infinitat, eternitat, poder, ſauieſa, volentat e perfeccio. E dementre que Felix enaxi conſideraua, marauellaua s [6] molt fortment com la volentat de hom vol hauer neguna altra coſa mas tan ſolament ço [7] que vol la volentat de Deu. Cant Felix hac en aço conſiderat longament, ell dix al ermita eſtes paraules: Senyer, en un una ciutat mori un donzell qui era fill de un noble burgues. Lo pare e la mare e los parents de aquell donzell faeren molt gran dol, per lo qual dol me marauell fortment com podien hauer deſplaſer en ço que la diuina volentat volch auçiure lo donzell; com ſia coſa que la volentat de hom ſia creada a voler tot ço que vol la diuina volentat. Fill, dix lo ermita, natural coſa es a la humana volentat amar ſon ſemblant, ço es, ſon voler, que es ſa obra; mas pus natural coſa li es que am la diuina volentat e lo voler de Deu, e aqueſta natura aytal ſe pren en ço que la voletat de hom es per ço que am ſobre totes coſes la diuina volentat e tot ço que aquella

1. Deus es volentat qui ha.—2. E com ho ha ha n plaſer com ho ha.—3. Aço.—4. Semblança.—5. Deſplaſer, ço es, de hom lo greu.—6. Se marauellaua.—7. Tot ço.

Digitized by Google

volentat vol. Mas com ſe ſdeue que la volentat de hom ſe gira en contraria fi e natura d aço per que es creada, adonchs vol contra la diuina volentat, e ama mes ſon voler que lo voler de Deu, e ha deſplaſer en ço que vol la diuina volentat, e ha plaſer en ço que la diuina volentat no vol. En una ciutat, dix lo ermita, hauia un hom uſurer qui hauia un fill, lo qual amaua mes que Deu ne que neguna coſa. Aquell uſurer amaua tant ſon fill, que tot quant podia ſehia per que l [1] tengues pagat, e aytant com podia ſe efforçaua a ajuſtar diners, per ço que faes a ſon fill poſſehir gran riqueſa. Eſdeuench ſe que lo fill del uſurer mori, e en aquell dia de la ſua mort, un pobre demana per amor de Deu almoyna a la caſa de aquell uſurer. En tan gran ira eſdeuench lo uſurer contra lo pobre, qui per amor de Deu demanaua, que no s poch tenir, [2] e blaſtoma Deu, [3] e l malahi en tot ço que Deus hauia per negun temps volgut, e al pobre dona molts colps, e hagra l mort ſi hom no lo hi [4] hagues vedat. Com lo uſurer hac malehit Deu, e hac batut lo pobre, ell malehi ſi mateix e tot quant hauia ajuſtat, e malehi ſon pare qui l hauia engendrat, e ſa mare qui l hauia concebut. [5] Com lo uſurer hac totes aqueſtes coſes malehides, de la gran [6] ira que hauia, li eſclata lo cor, e mori en preſencia de un ſeu vehi, qui era hom molt ſaui e qui molt amaua e temia Deu. Molt ſe marauella aquell ſaui hom del uſurer, e de ſa ira, e de ſa mort, e dix aqueſtes paraules: ¡Ay, las! E com es gran perill amar mes lo plaſer de ſa volentat, que lo plaſer de la diuina volentat! ¡Ah, ſenyor [7]

1. Feya que l. — 2. Abſtenir. — 3. E blaſma Deu. — 4. Loy. En otro códice: Lin. — 5. Infantat. — 6. De gran. — 7. Senyer.

Digitized by Google

Deus! Vos hagrets [1] gran plaſer ſi lo uſurer, com li hagues [2] mort ſon fill, ſe alegras en voler e amar ço que volch voſtre voler en la mort de ſon fill, e que per la voſtra amor ſatiſfaes ſos torts, e tot quant hauia donas al pobre qui li demanaua almoyna per la voſtra amor! Aqueſtes paraules e moltes de altres dix lo ſaui hom, lo qual longament conſidera en la ventura qui era eſdeuenguda al [3] uſurer. E com longament hac conſiderat, lo ſaui hom ſen ana a ſon hoſtal, e volch donar tot quant hauia al pobre que lo uſurer hauia batut, lo qual hauia hauda paciencia en los colps que l uſurer li donaua; e dementre que lo feria, lo pobre Deus loaua e reclamaua e benehia, dient eſtes paraules: Senyer Deus, per [4] neceſſitat de corporal vida deman almoyna per la tua amor, e en aqueſts colps que hom me dona deman paciencia, humilitat, caritat e fortitudo. [5] Senyer Deus, enaxi com te ha plagut que jo ſia pobre, e per la tua amor deman almoyna, placiet que jo a loar e honrar tu puſca eſſer pacient en tots mos treballs, los quals per la tua volentat e honor me ſdeuenen. Lo ſaui hom volch donar al pobre [6] tot quant hauia, per lo bon eximpli que hac haut en ſa paciencia, e en les bones paraules que dehia, dementre que lo uſurer lo feria. Mas lo pobre no ho volch pendre, e dix que ell propoſaua eſſer pobre tots les temps de ſa vida, e volia anar per lo mon pobrement, quirent per la amor de Deu, e volia s alegrar de tot ço que poria conexer que fos plaſent a la volentat de Deu. Molt plach al ſaui la deuocio del pobre hom, e lo offici

1. Haguerets.—2. Hague. En otro códice: Haguiſt.—3. En lo.—4. Deus, deya lo pobre, per.—5. Fortalea.—6. Al pobre, axi com dit es.

que hauia pres. Aquell ſaui dona per amor de Deu tot quant hauia a daltres pobres, e ab aquell pobre feu companyia en anar pobre per lo mon, e que enſemps ſe preſeſſen en guarda[1] de tot ço que plau a la volentat de Deu, e que en lo voler de Deu atrobaſſen plaſer, e en tot ço que los homens fan contra la volentat de Deu haguessen e ſentiſſen deſplaſer.

CAPITOL XIII

DEL PLASER QVE HOM HA EN VEHER

SENYER, dix Felix al ermita, com Deus ſia inuiſible, e que uyls corporals no l puſquen veher, ¿per qual natura ſe ſdeue que los homens de aqueſt mon han tan gran plaſer per veher les coſes corporals? Car molt mes ſe adeliten en aço, que[2] en veher ab l enteniment les coſes ſpirituals, que han de Deu major ſemblança que les corporals. Al ſanct hom ermita plach molt la queſtio que Felix li hac feta, e dix eſtes paraules: Lo plaſer que hom ha per veher es en dues maneres; la una es per viſta ſpiritual, laltra per viſta corporal. Per viſta ſpiritual, ço es, per viſio de enteniment, pot Deus eſſer viſt en ſi mateix,[3] e en la ſancta obra que ha en ſi mateix; e per aqueſta matexa viſio pot lo huma enteniment veher la obra que Deus fa en les creatures. E car aqueſta viſta intellectiua

1. Preſeſſen guarda.—2. Mes ſi hi adeliten que.— 3. En si mismo por sus atributos, dice la traducción castellana.

es molt pus noble que la fenfitiua, per aço ha Deus naturalment pofat plafer en veher les cofes corporals, per ço que l enteniment en entendre aquelles atrobe plafer.[1] Mas car los homens peccadors fe obliden de Deu a membrar, e ignoren Deu, e les cofes mundanals amen mes que Deu, per ço los roman lo plafer que han en veher les cofes corporals, e pert fe lo plafer que deurien hauer en veher les cofes efpirituals. Amable fill, en una feu hauia un canonge qui era hom de molt fancta vida, e gran res dels canonges de aquella feu eren homens molt mal acuftumats. Aquell canonge, totes les vegades que vehia fos companyons e lurs maluats vicis, era de fi mateix defpagat, e quaix tot jorn eftaua trift e defpagat. Tan longament fe acuftuma a effer[2] en trifticia e en defpagament per los falliments que vehia fer en aquella feu, que ell ne efdeuench en malaltia e en triftor, e no s podia alegrar de negun be que vehes, tant fe era acuftumat a effer en triftor. Molt fe marauella lo canonge de la ira en que eftaua, e marauella s de fos maluats companyons, qui s alegrauen com la un l altre fe vehien, e n hauia[3] defplafer e triftor com ell los vehia e los reprenia dels falliments,[4] que fehien. Dementre que aqueft fanct hom canonge eftaua en efta marauella un dia fe fdeuench que ell venia de la fgleya, e era s alegrat en veher lo fanct fenyal de la creu, per la qual hac contemplat en la fancta paffio de Jhefuchrift, per la qual li fo reprefentada la gran amor que Deus ha a[5] fon poble, e la gran mifericordia en que s poden confiar jufts e peccadors.[6] Dementre que ell fe n anaua a fon

1. Atropia plafer.—2. De effer.—3. E hauia n defplaer.—4. Dels defalliments.—5. En.—6. Confiar los jufts e los peccadors.

hoſtal, enaxi alegre e pagat, ell viu un canonge caualcar en un bell palaffre, e molt noblement veſtit; e ſon palaffre hac molt bella ſella, e fre, e pitral tot nou; e aquell canonge ſo calçat polidament, e hac uns eſperons qui tots luhien. En una fineſtra eſtaua una folla fembra ab qui lo canonge parlaua de carnal delit. Encontinent que l ſanct hom viu lo foll hom e la foyla fembra, ſo irat e deſpagat, e exi [1] de ſon coratge lo plaſer que hauia haut [2] en veſer la creu, e en contemplar la ſancta paſſio de Chriſt. Molt fortment ſe marauella lo ſanct hom, com tan ſobtoſament era cahut en triſticia, e enaxi deſpagat vench a ſon hoſtal, hon atroba a la porta un hom veyl qui demanaua almoyna per la amor [3] de Deu. Aquell ſo humilment veſtit, e hac gran barba, e en ſon viſatge ſo ſemblant que ſos hom deuot e de penitencia. Encontinent que lo canonge lo viu, ell ſe comença a alegrar, e a oblidar la ira en que era cahut per lo foyl canonge e la foyla fembra, e dix que plaſer de viſta corporal major e pus noble es en veſtits humils en homens pobres de ſancta vida, que en veſtits [4] honrats en homens peccadors erguyloſes. Amable fill, dix lo ermita a Felix, plaſent coſa es a veher lo cel e lo ſol, la luna e les eſteles, [5] mar, terra, foch, homens, auçells, beſties, plantes, colors, diners, veſtirs, e totes les altres coſes ſemblants a aqueſtes. E totes aqueſtes coſes ſon plaſents a veher, per ço que hom haja plaſer en Deu, qui les ha creades [6] per ſi fer amar e conexer. E aytant com hom mes e majors e pus belles coſes veu en lo mon, d aytant pus fortment deu veher ab uyls eſpirituals Deu e

1. Ixque.—2. Hagut.—3. Per amor.—4 Veſtits.—5. E ſteles.—6. Les ha creades belles a veher. Las ha creado bellas á la vista, dice la versión cast.

ses obres. Bell fill, dix lo ermita, bella cosa es a veher tota cosa corporal que sia bella; mas pus bella cosa es veher cosa espiritual, axi com veher justicia, caritat, sauiesa, temprança e força de coratge. Mas aquells qui son en peccat han major plaser en veher les coses corporals que les espirituals; on per aço es marauella com aytals homens no han major plaser en veher les coses letges que les coses belles; car enaxi com son desordenats [1] en la vista spiritual, enaxi deurien [2] esser desordenats en la vista corporal. Estant [3] enaxi parlant lo ermita e Felix, veheren venir dos homens qui s apellauen de la orda dels apostols. Aquells dos homens foren plasents a veher, segons lo habit e la disposicio de lurs cabells e barbes, que signifficauen [4] la sancta vida que los apostols fehien, e la pobrea que hauien anant per lo mon. Mas cant lo ermita e Felix consideraren lo estament en que aquells homens estan, los quals se appellen de la orda [5] dels apostols, e aquells no prehiquen ne fan ço que ls apostols fehien, adonchs hagren lo ermita e Felix desplaer en veher aquells dos homens, per ço car lurs obres no s couenien ab lo habit que portauen. Lo ermita e Felix ploraren longament, e dixeren ensemps aquestes paraules: ¡Ay, hipocresia! ¿per que no mors? ¡Ah, bellea de habit e falsa intencio! ¿per que us ajustats en negun hom? ¡Ah, Deus! Trametets homens plasents a veher per habit corporal e espiritual, per tal que sia vist que vos hauets molts homens qui en honrar e amar vos, son bons procuradors e ardits lohadors.

---

1. Desordonats.—2. Spiritual, deurien.— 3. Estants.—4. Signiffican.—5 Del orde.

Digitized by Google

CAPITOL XIV

PER QVE HA HOM PLASER EN OHIR

APRES aço dix lo ermita que aufir es obra de la potencia auditiua, qui obra aufint, per tal que per aufir venga plafer a la anima, membrant, entenent e amant aquell aufiment. E car Deus es loable, per aço ha[1] volgut effer loat per hom, e vol que los homens atroben plafer en aufir paraules de laor[2] qui fien dites de Deu. Senyer ermita, dix Felix, fegons ço que vos deyts, he gran marauella com les gents de aqueft mon fe adeliten tant en ohir vanitats e vanes lahors, eftruments, cants e les altres cofes femblants a aqueftes, com fia cofa que tot ohiment[3] deu effer ordenat[4] a lohar Deu, e los homens fe adeliten en ohir cofes qui fon contra Deu. Amable fill, denant un faui rey eftaua un juglar[5] qui loaua un caualler, qui era hom mal e de maluades[6] cuftumes. Aquell juglar loaua lo caualler per ço car li hauia donat un palaffre que hauia tolt a un monge.[7] Gran pefar hac lo rey com lo juglar lohaua lo caualler, car lo rey conexia que l juglar falfament lohaua lo caualler, per que lo rey demana al juglar,[8] per que Deus volia que fos paraula. Lo juglar refpos e dix, que paraula es per ço que do[9] conexença a aquells a qui hom parla, de ço que la anima membra, enten e ama e defa-

1. Es.—2. Loar.—3. Hourament.—4. Ordonat.—5. Joglar. En un códice: Jotglar. —6. Males.—7. Monjo.—8. Joglar.—9. Don.

Digitized by Google

ma. Lo rey dix al juglar que ell hauia dita veritat, e demana li que li dixes veritat, car ſi no ho fehia, ell lo faria morir a mala mort. Lo juglar hac pahor, e promes al rey que ell li diria veritat de tot ço que ell li demanaria. Juglar, dix lo rey, ¿loas tu lo caualler per ço que m faſſes a mi plaſer en ohir ço que tu dius del caualler, o loas lo per ço que l caualler ſia digne de lahor? Lo juglar eſtech longament apenſat, ans [1] que reſpoſes, e hac temor [2] de mentir, e dix al rey aqueſtes paraules: Senyer, lo caualler no es digne de lahor, mas jo lo lohaua [3] per ço car me ha donat [4] un palaffre, e lou vos per tal que m donets alcun noble do; car ſi ell me ha donat [5] un palaffre, vos me deuets donar un cauall o mes, per ço que don de vos lahor a les gents. Juglar, dix lo rey, tu has dita veritat; e car tu, per la lahor que has dita [6] del caualler, me has fet deſplaſer, coue que n ports [7] pena, ço es ſaber, que retes lo palaffre al caualler, e que li digues de ma part que l reta al monge a qui l ha tolt, lo qual monge dona vera lahor de Deu. E ſi lo caualler no ret lo palaffre al monge, digues li que jo lo cuyd, e men deſitj de ell. [8] E ſapies que ell haura major peſar en ohir eſtes paraules, que no ha haut plaſer en les lahors que tu de ell has dites. Molt conſidera lo rey en la vana gloria que los homens han en eſt mon per ohir lahors de ſi mateixs, e

---

1. En penſat, enans.—2. E hac pahor.—3. Jo lo lohi.—4. Ma donat.—5. Ma donat.—6. Que dius.—7 Portes—8. En el códice de más autoridad entre los que confrontamos, se encuentra escrita así la frase: «Jo lo cuydem en deſiſch de ell» careciendo para nosotros de sentido. En otros códices la vemos de este otro modo: «Que jo m deſiſch de ell» que tampoco ofrece sentido alguno. Más, sin hacer otra cosa que separar letras que están unidas en el primero de los manuscritos citados, y unir otras que están separadas, nos parece queda establecido el texto, y así nos hemos permitido hacerlo, para facilitar la inteligencia del párrafo á los que no estén muy versados en el idioma. El traductor castellano lo interpreta diciendo; Le dirás que yo le quiero para mi.

Digitized by Google

marauella s fortment com hom, qui es esdeuengut e creat de no res, pot tant desirar en est mon honrament e lahor. Dementre que lo rey estaua en aytal consideracio, un donzell aporta al rey un libre hon eren depinctes moltes figures e istories. [1] Aquell donzell [2] dix al rey estes paraules: Senyer rey, un sanct ermita, qui en una alta muntanya, pres de un vostre castell, sehia penitencia, es passat de aquesta vida, e en sa mort, mon pare visita aquell sanct hom, lo qual li dix que ell aquest libre donas al pus deuot princep que ell sabes; e per aço, senyer rey, mon senyer pare vos tramet aquest libre, per ço car vos te per lo pus saui e l pus deuot princep que ell sapia en tot lo mon. Donzell, dix lo rey, [3] ¿sabets vos de que es aquest libre? Lo donzell dix al rey, que lo libre era de plaser corporal e de plaser espiritual. [4] De plaser corporal es per ço car hi ha moltes e diuerses figures, qui son molt noblement feytes, e son de totes aytantes maneres com hom pot pensar de criatures e de obres de criatures, ço es saber, en [5] lo libre es lo cel imperial affigurat, e la disposicio de la sacra e sobirana magestat [6] e de los sants de gloria. En apres hi es lo affigurament del firmament, e del sol, e de la luna; e hi es la istoria del veyl testament e del noueyl. En aquest libre son affigurats los philosophs e les obres de natura, enaxi com en homens, besties, auçells, [7] peixs e plantes; [8] e de totes les besties, auçells, peixs e plantes [9] hi ha figures e obres; e aço mateix dels homens, enaxi com de prelats, princeps, clergues, cauallers, mercaders, e de totes les arts mecaniques. E axi per orda, en cascuna

1. En una copia del siglo XVII: Histories.—2. Escuder.—3. Princep.—4. De plaser corporal e espiritual.—5. Que en.—6. De la sede magestat. Otro códice: De la sacra magestat —7. E auçells.—8. Peixs, plantes.—9. Peixs, plantes.

Digitized by Google

cosa distincta de la altra, [1] ha sa figura e la manera segons que los homens, besties, e aucells, e peixs viuen e fan en aquest mon obres per tal que viuen. E en aquest libre hi ha istories de batayles, de ciutats e de naus e galees de reys, [2] e de totes les altres coses antigues qui son passades: e de tot aço fa aquest libre memoria per figures. Aquest libre, senyer rey, dix lo donzell, feu aquell sanct ermita, qui fo philosoph; e de tots los libres que ell poch atrobar, trasch totes les istories que n poch trer. E de tot ço que vehia fer als homens e a les besties e auçells e peixs e arbres, ell ho posaua en figures. Senyer rey, dix lo donzell, com lo philosoph hac fet aquest libre, ell se n vench estar en una sgleya ermitana, e en aquest libre ell guardaua tot jorn, per ço que n hagues plaser corporalment e spiritualment. [3] Plaser corporal ne hauia per ço car tot lo [4] libre es bell, e ben pintat e affigurat, e car de moltes figures es ajustat. Plaser espiritual ne hauia, per ço que per tal com vehia ab uyls corporals ço qui era en lo libre, se giraua a veser ab uyls espirituals, ab los quals vehia Deu e les obres que hauia en les criatures; e hauia plaser de ço que consideraua en les coses passades, e en les obres que fan les criatures. Lo rey pres aquell libre *De plasent visio*, [5] e en aquell se estudiaua vo-

---

1. De altra.—2. Galeas, e deserets reys.—3. Esperital.—4. Car lo.—5 Para el que tenga conocimiento de los medios indirectos de que muchas veces se valía RAMON LULL para citar sus propias obras, aparece indudable que el incomparable doctor escribió la vasta enciclopédia que á grandes rasgos describe en el presente capítulo con visible complacencia. Si en esto cupiese duda, la desvanecería la circunstancia de citarla como suya, de un modo directo, en otra de sus obras y la de certificarnos haberla visto antiguos discípulos de la escuela luliana, colocándola por su importancia y sus proporciones, al lado del gran *Libro de Contemplación*, que comprende por si solo dos grandes tomos in folio imperial de la edición de Maguncia. ¡Cuanto es de deplorar que para la ciencia, la historia y la literatura se haya perdido esta concepción magna y por tantos conceptos interesante! Véase lo que sobre ella tenemos consignado en nuestra *Bibliografia luliana*, parte integrante de la presente publicación.

Digitized by Google

lenters. Vn jorn fe fdeuench que ell eftudiaua en una figura hon era depinct [1] que un rey feya a fa taula, e menjaua en un gran palau, hon menjauen gran res de cauallers. En aquell palau hauia depincts [2] juglars qui fonauen diuerfes efturments; [3] e denant la figura del rey hauia depinct [4] un leo e una ferpent qui s combatien. A la oreyla del rey tenia un demoni fa boca, [5] lo qual li fignifficaua que la ferpent, ab ohir lahors e vanitats, combat lo leo, que fignifficca rey. Molt confidera aquell rey en aquella iftoria, e apercebe ço que la iftoria fignifficaua, e dix aqueftes paraules: ¡Ah, falfes laors vanes! ¿Per que fots en lo mon? ¿E per que fots pus plafents a ohir als princeps e als prelats, que als altres homens? Molt plora lo rey en efta confideracio, e plora longament. Com lo rey hac enaxi plorat molt longament, ell per diuinal lum de gracia confidera e propofa a fer un molt gran moneftir, en lo qual fe metes ab molts fancts religiofes [6] qui cantaffen noblement lo fanct offici de la miffa, e que fabeffen en la fciencia de theologia e de philofophia, per tal que tots jorns hagues plafer en ohir lo offici de la miffa, e en ohir lurs paraules, en les quals hagues plafer en ohir parlar de Deu e de fes obres. Enaxi com ho confidera lo rey, enaxi ho feu, e hereta fos fills de tot quant hauia, e al moneftir dona gran renda perpetual. En aquell moneftir eftaua lo rey ab los fancts homens, e a ells fehia efpondre [7] ço que les iftories del libre *De plafent vifio* [8] fignifficauen. Enfre ohir e vefer, e confiderar, membrar, entendre e voler eftaua lo rey tots jorns en gran plafer, e enaxi eftech

1. Depint.—2. Depints.—3. Efturments. Otro códice: Inftruments.—4. Depint.—5. Bocha.—6. Ab los fancts religiofes.—7. Expofar. - 8. Libre *De vifio*.

Digitized by Google

tro a la mort; el dia de la qual mort, ell mana a ſon fill que ell degues viure en la manera que ell hauia viſcut.

CAPITOL XV

PER QVE HA HOM PLASER EN ODORAR

En odorar flors, fruytes, almeſch, ambre, e les altres coſes ben [1] olents, dix lo ermita, ſe dona hom plaſer; e odorar latrina, e carn corrompuda, e ſanch, ſems, e les altres coſes de aço ſemblants, [2] dona deſplaſer. Aqueſt plaſer e deſplaſer qui ve per odorament, [3] ſigniffica lo plaſer que hom deu hauer en Deu conexer e amar, e lo deſplaſer que hom deu hauer de tot ço que ſia a Deu deſplaſent e deſagradable; e ſigniffica la mort, a la qual hom coue auenir, per la qual lo cors del hom eſdeue en pudor e en corrupcio tan gran, que a tot hom es aquella odor deſplaſent e deſagradable; e aço en tan gran quantitat, que nuyl hom no volria ne poria eſtar pres de home [4] mort, per amich que li ſia eſtat. Senyer, dix Felix, ¿per qual raho ha Deus donat plaſer en odorar, pus que Deus no es odorable? Bell fill, dix lo ermita, Deus no ha donat plaſer en odorar per ço que ell ſia odorable, car ell no es cors, ne es coſa que puſca [5] eſſer odorada. Mas car odorar es plaſer de volentat, ha lo odorar donat, per ço que [6] la volentat de hom haja e hi atrob plaſer, e que per aquell plaſer am Deu qui aquell plaſer li ha donat

1. Be.—2. De eſt ſemblant.—3. Odorar.—4. Hom.—5. Puſcha.—6. Per tal que.

Digitized by Google

en odorar. Encare fapies, fill, que Deus ha donat odorar a hom per ço que fenta les males odors, e que per lo defplafer que ha de aquelles males odors, ha Deus ordonat que hom tema a fofferir les pudors qui feran en infern, de foffre e de moltes altres cofes mal olents; car en infern pudiran tots los corfes [1] dels homens, e pudira lur ale, e lurs membres pudiran, fegons los peccats que en aqueft mon hauran feyts ab aquells membres. Vn hom hauia muller qui s tenyia e s adobaua fa cara. Aquella dona pofaua en fa cara tals colors, que pudien, les quals fon marit fentia com fe acoftaua a fa muller. La dona fe adobaua per ço que a fon marit aparegues bella, e que n hagues plafer; e fon marit, com fentia en fa cara les pudors de les colors, hauia oppinio que fa muller adobas fa cara per ço que a alcun hom ab qui peccas aparegues bella. E enaxi lo marit era gelos de fa muller, e hauia de aquella pudor defplafer en dues maneres: la una era per ço car li pudia fa cara; l altra era per ço com fe penfaua que fa muller faes follia. E enaxi, per lo defplafer corporal, lo marit hauia de fa muller defplafer efpiritual, ço es faber, defplafer de volentat, lo qual hauia per gelofia. [2] Amable fill, fi la humana volentat, qui es criatura efpiritual, ha tan gran plafer o defplafer per odorar, qui es criatura corporal, quant molt mes pot hauer gran plafer per voler Deus, qui es cofa efpiritual! ne quant mes haura la volentat [3] de hom peccador, o deura hauer major defplafer en defamar Deu, que en odorar la infernal pudor! Amable fill, una dona, muller de un burgues, hauia en fon hoftal un bell jardi,

1. Corfos.—2. En un códice del siglo XVII: Zelofia.—3. Haura volentat.

Digitized by Google

en lo qual hauia molts arbres de diuerſes maneres, e aquells arbres eren tots fullats e florits. Aquella burgueſa [1] entraua ſouen en aquell jardi per odorar les flors, per ço que hi [2] atrobas plaſer. Vn dia ſe ſdeuench que dementre que ella anaua per lo jardi, e en veſer e en odorar les flors ella ſe adelitaua, en volentat li vench que entras en una latrina que era [3] en aquell verger, en la qual ſenti molt gran pudor. Dementre que la dona eſtaua en aquella latrina, e la pudor ſentia, ella ſe marauella com podia eſſer que ço qui de ſon cors exia donaua tan gran pudor; e aço qui era fora de ſon cors, com eren les flors, donauen tan gran odor. Dementre que aquella dona enaxi ſe marauellaua, ella conçebe en ſa anima caſtedat e honeſtat, e parti s del peccat de luxuria, en lo qual hauia eſtat longament. E dix aqueſtes paraules: Oh, [4] caytiua fembra e ſoyla peccadora! ¡Com gran marauella es que la poma, qui es tan bella e tan ben [5] olent com hom la menuga, torne [6] en lo cors tan letja, [7] tan pudrida, tan ſutza, e tan mal olent! E com eſta fora del cors enaxi pudent, ¿qui ho tornaria en ſon cors? Com la dona en aço hac conſirat e penſat [8] longament, ella dix que molt major defalliment es metre en ſon cor, ço es, en ſon voler, lo delit carnal que hom ſent per luxuria, lo qual es pus pudent a juſt membrament, entendre [9] e voler, que no es nuyl [10] fems ne nuyla latrina. Molt plora la dona dementre que aqueſtes paraules dehia, e penedi s fortment dels peccats que feyts hauia, e a Deu clama merce que li perdonas ſos peccats. Si que aquella dona, per occaſio de odorar, per gracia de

1. Dona.—2. Quey.—3. Hauia.—4. Oy.—5. Be.—6. Torna.—7. Lega.—8 Parlat. —9. Entenìment.—10. Que no es la pudor de null.

Deu, ſe muda de maluada vida en bon eſtament, e ſe acuſtuma que totes les vegades que ſentia bones ne males odors, remembraua e viltenia [1] e ahiraua e deſamaua los peccats [2] que hauia feyts per luxuria, e en la miſericordia de Deu ſe confiaua, e a ella merce clamaua.

CAPITOL XVI

PER QVE HA HOM PLASER EN GVSTAR.

FILL, dix lo ermita, hom [3] atroba plaſer en guſtar, menjant e beuent; car guſtar es un poder de la potencia ſenſitiua, e lo ſubjeƈt en que s remou lo guſtament es la potencia vegetatiua, qui es compoſta dels quatre elements per forma ajuſtada de les formes dels quatre elements, ſots la qual eſta la materia ajuſtada de les quatre materies dels elements. Amable fill, lo plaſer que la ſenſitiua ſent en ſi, lo qual pren de la vegetatiua, ſe offer e [4] dona a la volentat, la qual volentat ha plaſer com la ſenſitiua ſent per guſtament. E aço es molt gran marauella que lo plaſer ſenſual ſe conuerteſca en plaſer eſpiritual, ço es, en plaſer de la volentat [5] del hom, qui es criatura eſpiritual. Enaxi, fill, com la potencia viſiua qui pren color per objeƈt, e la offer per la imaginatiua a la intelleƈtiua potencia, la qual enten color, enaxi la ſenſitiua, per guſtament, pren la dolçor [6] o la amargor de ço que hom me-

1. Avorria.—2 La versión cast. dice: Se arrepentía y aborrecia los pecados.—3 Dix lo ermita, ſapies que hom.—4. Offer o.—5. Ço es en la volentat.—6. Douçor.

Digitized by Google

nuga o beu, e dona ho a la intellectiua potencia, qui enten aquella calitat de dolçor[1] o de amargor: e aço mateix fa a la memoratiua qui[2] aquella calitat[3] membra. E enaxi, fill, tots los tres poders de la anima fe adeliten en la guftatiua potencia, fegons que diuerfament cafcun poder de la anima la pren en fi matexa. Vn bifbe era hom molt delicat, e lonch temps hauia vifcut en grans delits. Efdeuench fe un dia, dementre que ell menjaua e fe adelitaua en[4] guftar nobles viandes, que un efcuder qui l feruia cafech de mort fobtofa[5] denant ell e denant tots aquells qui ab ell menjauen a la taula. Molt gran feredat hac lo bifbe e tots los altres de la mort del efcuder, qui enaxi en un punt de ço que era eftant viu, efdeuench mort. Com lo bifbe hac confirat longament en la mort del efcuder, ell volch menjar; mas per la feredat que hac haguda de la mort del efcuder, no poch atrobar lo delit que folia atrobar en la vianda que menjaua. Lo bifbe fe lexa de menjar, e dix que hom no deuria menjar, pus plafer ne fabor no troba en ço que menuga. Enapres dix que ell fe marauellaua com no podia atrobar la fabor en menjar, la qual fabor hi folia atrobar. Senyer, dix un faui qui menjaua a la taula del bifbe, una vegada fe fdeuench que un ermita hac eftat longament en una alta muntanya hon contemplaua Deu. En volentat li vench que vengues en una ciutat qui eftaua al peu de la muntanya. Com ell fo en la ciutat, e anaua per una carrera, ell viu lo bifbe de aquella ciutat qui venia en un cauall caualcant; e anaua noblement veftit, ab gran res de companya. Denant aquell bifbe anauen molts

1. Qualitat de douçor.—2 A qui.—3 Qualitat.—4 A.—5 Cafech mort foptofament.

Digitized by Google

de ſcuders veſtits de meytats, caualcants en grans palaffrens. Gran deſplaſer hac aquell ermita com viu caualcar lo biſbe tan pompoſament, e remembra en la pobreſa de Chriſt e dels apoſtols, com anauen pobrement e humilment per lo mon. Lo ermita ſe n torna en ſon ermitage, e per lo mal eximpli que hac viſt del biſbe, no poch depuys [1] contemplar en Deu tan be com ſolia; e molt ſe marauella adonchs lo ermita per que [2] hauia perduda la deuocio en que eſſer ſolia. Cant [3] lo ſaui hom hac dit al biſbe aqueſt eximpli, ell li dix que plaſer de guſtar era per ço que hom volgues menjar, e que per lo menjar viſques lo cors, e que lo [4] cors viſques per ſeruir Deu. E car menjar es per ço que hom viua, e viure es per ſeruir Deu, e mort es contra vida, per aço lo voſtre ſentiment de guſtar ſe es perdut en ço que la voſtra natura ha hauda temor de mort, en vos veſer morir lo ſcuder ſoptoſament. E lo plaſer que lo ermita ſolia hauer en contemplar Deu, ſe perde en veſer lo biſbe caualcar ab tanta de vana gloria; lo qual biſbe era de la natura del ermita en quant hom, e era contra la vida del ermita en quant la vana gloria en que era. [5] Molt conſira lo biſbe en lo eximpli que li hac dit lo ſaui hom, e entes que biſbe es per ço que ſerueſca Deu, e no per ço que s adelit en menjar ni en beure. E encare entes que lo biſbe, per ço com fehia contra ſon offici, en quant caualcaua tan pompoſament, fo occaſio com lo ermita, qui ab ell era ſemblant en humana natura, fos empatxat per mal eximpli a contemplar Deu. De aquella hora en auant lo biſbe aquell ſe lexa de menjar los delicats [6] menjars, e

1. Depuxes.—2. Com.—3. Com.—4. E lo.—5 Era lo dit biſbe.—6 Menjar delicats.

Digitized by Google

totes les vegadas que li venia temptacio que ſi tornas, ſehia venir denant ſi homens pobres qui per ſam menjauen ſaboroſament; [1] e en lo plaſer que los pobres atrobauen en menjar, ſe adelitaua lo biſbe, en quant conſiraua que ell donaua a menjar a aquells pobres per la amor de Deu. Encare ſapies, fill, dix lo ermita, que a un capitol general ſe ajuſtaren gran res de religioſes, [2] e un princep conuida ls un dia, e dona ls a menjar molt delicadament e de moltes viandes. Com hagren [3] menjat, un religios demana a aquell princep, qual aſſaborament de menjar es mellor e pus noble, o aſſaborament qui s fa per ſam en menjar, o aſſaborament qui s fa en menjar per moltes [4] viandes delicades. Molts foren áquells qui dixeren a aqueſta queſtio, de la [5] una part e de l altra, e a la fi lo religios qui hauia feyta la queſtio, determena la queſtio dient que ſabor de menjar es per neceſſitat de cors, e no per adelitament de cors ne per vana gloria. Fill, dix lo ermita a Felix, un noble burgues ſeya a ſa taula e menjaua molt delicadament. Dementre que aquell burgues menjaua, e en ço que menjaua ſe adelitaua per lo gran plaſer [6] que hi ſentia, ſi vench un pobre quirent almoyna a la porta per la amor de Deu. Per raho [7] del pobre, qui per amor de Deu queria almoyna, ſe enfalloni lo burgues; car vijares [8] li era que l empatxas a ſentir lo plaſer del menjar que menjaua, e mana a un eſcuder qui l ſeruia que exis al pobre qui almoyna demanaua, e aquell feris e ahontas, [9] per ço que de ſa porta ſe partis e que no l anujas. Lo ſcuder exi de fora, e

1. Poderoſament.—2. Religioſos.—3. Hagueren.—4. Menjar moltes.—5. E de la.—6 Per lo plaer.—7. Per la raho.—8. Viares.—9. Feris el malmanas.

Digitized by Google

mes lo pobre dins la ſala hon lo burgues menjaua, lo qual eſcuder dix al burgues aqueſtes paraules: Senyer burgues, dix lo ſcuder, mes val plaſer en voler que en menjar, e aço es per ço car hom pot voler Deu, mas no pot menjar Deu. Donchs en donar almoyna per la amor de Deu pot la volentat hauer major plaſer que en vedar almoyna per hauer plaſer en[1] menjar; e per aço que vos hajats plaſer en donar per la amor de Deu, vos he mes denant aqueſt pobre, per ço que li donets a menjar de ço que menjats, e de ço qui pus ſaboros vos es a menjar; car aytant crexera lo plaſer del voſtre voler en amor de Deu, com es major lo plaſer que atrobats mes en una vianda que en altra, ſi li donats de aquella vianda que pus plaſent vos es a menjar. Lo burgues dona[2] al pobre per amor de Deu un capo ruſtit[3] que tenia denant ſi, e menja de les altres viandes qui no eren tan ſaboroſes. Dementre que l burgues menjaua, ell ſentia en ſa volentat e en ſon enteniment plaſer de caritat, juſticia, ſauieſa, fortitudo e temprança;[4] e aquell plaſer era tan gran, que hanch per null temps no ſenti tan gran plaſer en menjar neguna vianda, com ſehia en ſon voler e en ſon entendre per lo capo que hauia donat al pobre. Senyer, dix Felix al ermita, molt me marauell per qual natura la beſtia o l auçell ſe lexa de menjar e de beure, per[5] que ha aſſats menjat e begut; e home qui ha raho, menuga e beu com ha aſſats menjat e begut. Fill, dix lo ermita, la beſtia o l aucell, com no uſa de raho, ſegueix lo cors de ſa natura ſenſitiua, e per aço menuga e beu ſegons que ſent. Mas, car hom ha volentat e enteniment, e ſe

1 De.—2 Lo burgues adonçhs dona.—3. Roſtit.—4. Fortitudo, temprança.—5 Pus.

Digitized by Google

enclina al plafer fenfual, per ço que n haja plafer intellectual, per aço ama tant lo plafer fenfual que n pufca [1] donar gran plafer intellectual, e que per aquell gran plafer intellectual pufca [2] hauer plafer en Deu, qui es compliment de tot plafer. E aço es enaxi ordonat per natura. Mas, quant fe fdeue que hom no vol hauer plafer en la fenfualitat, per ço que l haja en la intellectualitat mijanfantment e majorment per hauer plafer en Deu e en virtuts, adonchs es hom defordenat, [3] e es pijor que les befties en fon guftament, e menuga e beu hom mes que no s coue; e per aço fon los homens en peccat de gola, e fdeuenen en malalties e en mort.

CAPITOL XVII.

PER QUE HA HOM PLASER EN SENTIR

Amable fill, dix lo ermita a Felix, plafer de fentir corporal es per ço que fia plafer en fentiment efpiritual. Mas, tots los homens mundans amen mes lo plafer corporal que l efpiritual; [4] e per aço volen fentir plafer en tocant cofes de plafer, e en jafer moll, e en veftir draps prims e molls, e volen fentir plafer en efcalfant com han fret, e en reffredant [5] cant han calor. Mas, car Deus ha ordonat per natura que hom reffret quant ha calor, efquiua treball e mouiment, per que ve fentiment [6] qui

1. Pufcha.—2. Pufcha.—3. Defordonat.—4. Corporal que no fan lo plaer fpiritual. —5. E en refrefcar.—6 Mouiment, lo qual ve per fentiment.

Digitized by Google

dona desplaser. Aço ve per ço com entrant lo foch en l aer e en l aygua e en la terra, e entrant l aer en lo foch e en l aygua e en la terra, e entrant la un element en l altre, se fa tocament[1] de la un element en l altre; per lo qual tocament fet dintre lo cors del hom, se engenra sentiment de calor o de fredor, o de fam o de set, lo qual sentiment se forma per la potencia sensitiua sobre la potencia vegetatiua; e segons la disposicio de aquell tocament, feyt de un element en l altre, se forma plaser o desplaser sensual. Senyer, dix Felix, gran marauella me do per que lo hom qui es pres de mort, e es tot fret, desira[2] sentir fredor, e no desira[3] sentir calor, pus que es tot fret per la calor natural que ha perduda. Fill, dix lo ermita, lo hom qui s mor e es fret, ha perdut lo sentiment natural, e natura vol recobrar ço que ha perdut, e per aço lo malalt desira sentir fredor; mas, sa natura no desira fredor, ans desira hauer calor natural, la qual ha perduda per calor innatural. Senyer, dix Felix al ermita, marauella es per qual natura lo hom a qui ve la febra ab fret e ha calor, per que desira sentir calor? Fill, dix lo ermita, la febra ab desordenada[4] fredor es occasio de destruir la calor natural; e per aço lo malalt, desirant[5] calor contra lo sentiment que ha de fredor, desira sa natura calor natural, per tal que destrua lo sentiment que ha de fredor. Molt considera Felix en ço que lo ermita dehia, e marauella s fortment com lo hom desira sentir una cosa,[6] e sa natura ne desira sentir altra; enaxi com lo malalt, qui es fret com es pres de mort, e desira

1. Tochament.—2. Desija.—3. Desija.—4. Desordonada.—5. Desijant.—6. Desija solament una cosa sentir.

Digitized by Google

fentir fredor, e fa natura defira fentir calor natural. [1] Com Felix fe fo longament marauellat, ell dix al ermita ço de que s marauellaua. Fill, dix lo ermita, un caualler hauia muller que molt amaua, e fa muller molt amaua lo caualler; mas hauia aytal natura, que neguna vegada que fon marit jagues ab ella, ella no era pagada. Molt fe marauella la dona d on li venia aquell defpagament e aquella triftor, pus que fon marit molt amaua; e tant confidera la bona dona en aquella natura que hauia, dentro que remembra com ella, ans que prefes [2] marit, amaua molt virginitat, la qual hauia longament amada, mas fon pare e fa mare la forçaren en pendre marit. On com la dona hac aço confiderat, ella apercebe com la virginitat que amada hauia longament, li era occafio com ab fon marit no eftigues [3] pagada, dementre que ab ella jahia. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura fent hom dolor en malaltia? Fill, dix lo ermita, una dona de orde era molt fancta e deuota, e tenia molt be fon orde. Efdeuench fe que un fals religios qui la confeffaua, li dix que luxuria no era peccat, e dix li tantes de paraules, que la engana e jach ab ella. Com la dona fo corrompuda, [4] e hac perduda fa virginitat, ella fo molt trifta e defpagada, e marauella s de que era tan defpagada, car no cuydaua hauer feyt peccat. Molt plach a Felix aquella femblança, e conech [5] que hom fens dolor no pot effer en malaltia, ço es, per defordenades [6] humors; enaxi com la dona qui s fentia trifta per ço com era en peccat, jaffos ço que no cuydaua effer en peccat. Cant Felix hac aço entes,

1. Defija calor natural.—2. Prengues.—3. Nos hagues.—4. Corrumpuda.—5. Conegue.—6. Hom fent dolor e malaltia per defordonades.

ell ſe ſenti molt alegre, e marauella s fortment de que s alegraua; mas conſidera que ell era verge, e per aço hauia ſentiment de alegria, car ſa natura ſe adelitaua en virginitat. Senyer, dix Felix, prech vos que m digats lo hom qui eſta pres del foch, ¿per que ſent calor? Ne lo hom qui ſeu en la peyra [1] ¿per que ſent fredor? Fill, dix lo ermita, car [2] Jheſuchriſt amaua hauer ſemblants homens, que per amor de Deu a amar e a conexer ſentiſſen pobrea, ſam, ſet, colps, eſcarns, trebayls e mort, per aço volch eſſer pobre, e volch ſoſtenir trebayls e mort. Entes Felix la ſemblança, e dix, enfre ſi mateix, que lo foch eſcalfa lo hom, per ço car ha apetit a conuertir a ſi la calor del hom; e aço mateix fa la fredor de la peyra, [3] car caſcuna criatura ama engendrar ſon ſemblant. Cant Felix hac enteſa la ſemblança de noſtre ſenyor Jheſuchriſt, e conſidera com pochs homens ſon ſemblants a Chriſt en ſoſtenir per ell ni per amor de ell ço que ell ſoſtench per ſaluar ſon poble, adonchs ſe marauella e plora fortment, e dix aqueſtes paraules: ¡Ay, las! Amadors [4] e vers ſentidors de amor e de plaſer en honrar Chriſt noſtre ſaluador, ¿hon ſots, ne per que no venits, e tant tardats? Cant Felix hac dites aqueſtes paraules e moltes d altres, ell demana al ermita, lo ſehus qui caſſa lo çeruo, [5] per qual natura ſentia mils la petja [6] del çeruo que encalçaua, que la petja [7] del çeruo que no encalçaua, car de aytal ſentiment ſe marauellaua fortment. Fill, dix lo ermita, un pelegri eſtaua en Jheruſalem en oracio, e ſentia en ſon cor, remembrant la paſſio de Jheſuchriſt, molt gran ſer-

1. Pedra.—2. Per tal com.—3. Pedra.—4. Ay, leyals amadors!—5 Al ermita, lo ca quis appella ſaus.—6. Sentia la petjada.—7. Encalçaua. e no ſentia tant la petjada.

Digitized by Google

uor e defig de morir per la fua amor, pus que ell mori per fa amor. Apres de aquell pelegri eftaua un farrahi en oracio, qui no hauia aquell defijament que l pelegri hauia. Felix entes per aquella femblança ço que ell hauia demanat al ermita, e dix que per ço car lo fehus hauia mes corregut encalçant lo çeruo que encalçaua, que no en aquell çeruo que no encalçaua, empremia mes fa femblança en la petja [1] de aquell que encalçaua, que no en aquell que no encalçaua; car mes ne exia [2] de fa virtut per lo mouiment que fehia, que per aquell qui tant no s mouia; enaxi com lo pelegri, qui per ço car fe penfaua que Deus tant hauia feyt per ell, hauia major deuocio en honrar Deu, que lo farrahi, qui no s penfaua que Deus tant hagues feyt per ell a faluar, que n hagues prefa natura humana, e que aquella hagues liurada a mort per faluar hom. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura hom fent la calor en la boca [3] com menja cofa calda, e no la fent en fon ventre? Amich, dix lo ermita, la vianda [4] calda es pus pres al carcanyell hon es lo fentiment de guftar, com es en la boca, que no es com es en lo ventre. Com lo ermita hac refpoft a Felix, ell plora longament, e dix eftes paraules: ¡Ah, fentiment de dolçor! Benehit fies tu qui eft vingut en cor deuot per gracia e per amor, eftant prop contemplador de fon Jhefus Deus, fon fenyor faluador, qui dona dolçor de plafer en plor, com hom fent defirer [5] de morir per la fua amor, fenyoria, e bonea e honor. [6]

---

1. En la petjada.— 2. Nexia.—3. Bocha.—4. La bocada.—5 Defijar. En otro códice: Defirar.—6. Morir per fon fenyor Jhefuchrift.

Digitized by Google

CAPITOL XVIII

HOM PER QVE ES BO NE PER QVE *es mal.*

DEMANA Felix al ermita: ¿Hom, per que es bo ne per que es mal? Amable fill, dix lo ermita, hom es bo en quant Deus hi ha meſa [1] alcuna coſa de ſa ſemblança; e es bo com vol uſar de aquella ſemblança que Deus li ha donada. E hom es mal com fa contra Deu e contra la ſemblança de Deu; e es mal com no vol uſar de ſa boneſa ne de ſa ſemblança, e uſa de malea e de aço que a ſa ſemblança es contrari. Deus vol que hom ſia bo en creure e en ſaber los .xiiij. articles, per los quals deſcorre la noſtra ſancta fe romana, de los quals poras, fill, hauer conexença en lo libre *Del gentil e los tres ſauis*, [2] en lo qual pots conexer les ſet virtuts, per les quals es hom bo com les ama; e en lo qual libre ſon los ſet vicis, los quals ſan hom mal con los ama. Encare endemes es [3] hom bo com te los deu manaments e los ſet ſagraments, e com hom graſeix [4] a Deu los ſet dons que lo ſanct eſperit dona. E de tot aço es tractat en lo libre *De Doctrina pueril.* [5] E com hom fa contra aqueſtes coſes, adonchs es mal e es a Deu deſagradable. Fill, bonea de hom eſta en membrar, entendre e amar Deu qui eſta bonea; e malea eſ-

1. Mes.—2. *Del gentil.*—3. Encare es.—4. Graeix.—5. Además de cuanto en el libro *De Doctrina pueril* escribió LULL sobre los preceptos del Decálogo, los Sacramentos de la Iglesia, y los Dones del Espíritu Santo, compuso también sobre todo esto tratados especiales con posterioridad al Libro *Felix*.

Digitized by Google

ta en lo contrari. E gran bonea de hom esta en molt membrar, entendre e amar Deu; e gran malea esta en lo contrari. ¿Sabs, fill, per que bonea de hom esta en membrar, entendre e amar Deu? Per ço car hom es creat e feyt a membrar, entendre e amar Deu; e car es bona cosa membrar, entendre e amar Deu, per aço es hom bo com fa ço per que es feyt e creat. E car mala cosa es no fer ço a que es creat, per aço es hom mal com membra e enten e desama Deu, o com no membra, no enten, ne ama Deu. Fill, lo firmament, lo sol, la luna, esteles, elements, plantes, auçells, peixs, besties e totes les coses corporals son bones en hom, car totes les ha Deus creades[1] a seruir hom, e sens hom res no valrien; e hom es bo en Deu per ço car hom es creat a seruir Deu e fer sa volentat, e sens Deu hom res no valria. On com aço sia enaxi, donchs, segons ço de que jo t parle, pots, fill, conexer ço per que es hom bo, e ço per que hom es mal en est mon e en l altre. Senyer, dix Felix, si hom es bo en Deu, ¿pot esser Deus bo en hom? Fill, dix lo ermita, Deus, qui es pare, es bo en si mateix, e es bo en lo fill e en lo sanct esperit. E aço mateix se segueix del fill, qui es bo en si mateix e en lo pare e en lo sanct esperit; e lo sanct esperit es bo en si mateix e en lo pare e en lo fill. E per aço Deus ha creat hom que sia bo en Deu, e sia bo en si mateix; e que Deus sia bo en hom, en quant influeix sa gracia en hom. Mas de aquella bonea que Deus ha en hom, no s creix ne s millora Deus; [2] car Deus es tan complit [3] de tots bens, que no s coue que prena [4] millorament per nulla cosa on haja alcun deffalliment. Senyer,

1. Criades.—2. Ell no creix ni millora.—3. Cumplit.—4. Prengue.

Digitized by Google

dix Felix, gran marauella he; pus que Deus ha creat hom per ço que ſia bo, e no l ha creat per ço que ſia mal, ¿com pot eſſer que mes homens ſon mals que bons, e majors ſon en malea los homens qui ſon mals, que en bonea los homens qui ſon bons? Molt conſidera lo ermita en la queſtio que Felix li hac feyta, e plora longament, e en ſuſpirant dix eſtes paraules: Vna vegada ſe ſdeuench que bonea e malea ſe contraſtauen, [1] e bonea dehia que ella era major que malea, e malea dehia lo contrari. Allega bonea que ella era major que malea, en quant era ſemblant a Deu, e en quant era ſeruent Deu e ſeguia la fi a la qual era creada; e malea [2] allegaua de la altra [3] part, e dehia que ella era major que bonea, car mes de princeps e de grans ſenyors hauia en ſa ſeruitut que no hauia bonea, e mes ſon los homens qui ſon molt mals, que los homens qui ſon molt bons. Vençuda fora bonea, tro que dix que un petit be es major en bonea que molts mals grans en malea, car granea ſe coue a be, e no s coue a mal; ans aytant com mal es en major granea, d aytant ſe deſcoue pus fortment ab granea de malea: e lo be, aytant [4] com es major, d aytant es pus concordant ab granea de bonea. Senyer, dix Felix, fort me marauell, los homens, ¿per que ſe enclinen anans a eſſer mals que a eſſer bons? Fill, dix lo ermita, un ſanct hom hauia en ſon ermitage moltes de temptacions, [5] e hon mellor era en vers Deu, majors [6] temptacions hauia. Molt ſe marauella aquell ſanct hom de les temptacions que hauia, car vijares [7] li era que ell, on mes ſe eſſorçaua

1. Contraſtaren.—2. Creada: maleſa.—3. Daltra.—4. D aytant.—5. Moltes temptacions.—6. E hon mellor era, majors.—7. Viares.

Digitized by Google

a effer [1] bo, que menys de temptacions degues hauer. Eftant aqueft fanct hom en efta marauella, Deus li trames a dir en vifio que bonea e fanctetat de hom efta en contraftar [2] e en vençre malea, lo qual venciment e contraft no pot effer fens temptacions; e aytant com les temptacions fon majors, de aytant [3] es hom bo com venç aquelles. Senyer, dix Felix, ¿hom mal ha en fi negun be, ne es bo a neguna cofa? Fill, dix lo ermita, una dona, muller de un gentil hom, hac longament eftat en peccat de luxuria; e per los grans peccats que hauia feyts, defefperas de Deu, e hac oppinio que per neguna penitencia que faes, Deus no li perdonas. Dementre que aquefta dona eftaua en defefperança, un jorn fe fdeuench que la dona fe alegra en fa anima, e dix aqueftes paraules: Senyer Deus! Benehit fiats vos en voftra gran jufticia! Car pus que jo no fon bona en reebre voftra mifericordia, al menys fon bona en voftre us de jufticia, la qual me jutjara a infernal pena; e en mi fera bona, en quant me punira per dretura; e jo fere bona, en quant en mi fe maniffeftara voftra jufticia. Tant plagueren [4] a Deu les paraules que la bona dona dehia, que lo us que jufticia [5] deuia hauer en punir aquella dona per malea de peccat, fe conuerti en us de mifericordia per bonea de contriccio. Senyer, [6] dix Felix, ¿qual es lo major [7] be que hom [8] pufca [9] fer en tot lo mon? Fill, dix lo ermita, per lo contrari ho pots conexer, ço es faber, que tot lo major mal que es en lo mon es no conexer ne amar Deu, o conexer e defamar Deu. Per la refponfio del ermita conech Felix

1. En effer.—2. Contreftar.—3. Majors, aytant.—4. Plagren.—5. Que lus que la jufticia.—6. De mifericordia. Senyer.—7. Millor.—8. Que l home.—9. Pufcha.

Digitized by Google

que maluat chriſtia es en major peccat com es mal, que maluat infael, com ſia coſa que major mal fa aquell hom qui coneix e deſama Deu, que l hom infael qui Deu no ama ne coneix. Empero Felix ſe marauella de aqueſta coſa, e feu al ermita aqueſta queſtio: Senyer, en quant lo enteniment coneix [1] Deu, es bo e es mellor que l enteniment qui no coneix Deu; e per aço los chriſtians qui conexen Deu e deſamen Deu, no ſon tan mals com los infaels qui Deu no conexen ne amen. Fill, dix lo ermita, Deus ha donada virtut a la volentat del hom qui [2] pot deſuiar l enteniment de la fi a la qual es creat, e lo pot enclinar a la fi a la qual es creat, ço es a ſaber, que com l enteniment enten Deu e la volentat no ama Deu, adonchs l enteniment no ha bon entendre, lo qual entendre es mal en lo mal voler; e aço es per ço car lo entendre eſdeue mal per mal voler, enaxi com eſdeue bo per bon voler. Mas l enteniment no pot girar lo voler, ſi no [3] que lo pot multiplicar en majoritat o en minoritat; car aytant com l enteniment pus fortment enten be o mal, d aytant occaſioneja [4] la volentat que haja gran o poch voler. Senyer, dix Felix, fort [5] me marauell; pus que lo voler conuerteix en be o en mal lo entendre, ¿com pot eſſer que l enteniment no pot conuertir en be o en mal lo voler? Fill, dix lo ermita, Deus ha donat a hom franch arbitre; e aquell ha dependença major a la volentat que al enteniment; [6] e per aço la volentat ha proprietat de manar al enteniment, e l enteniment ha proprietat de maniffeſtar be e mal a la volentat, per ço que la volentat am

1. Enteniment qui coneix.—2. Volentat qui.—3. Voler, mas.—4. Occaſio nega.—5. Fortment —6. Major de la volentat que lenteniment.

Digitized by Google

lo be e que defam lo mal, e que am molt lo be e que molt defam lo mal. Senyer, dix Felix, ¿en que pot hom hauer major plafer, en fer be o en fer mal? Fill, dix lo ermita, una bona dona, filla de caftedat, caritat, paciencia e fortitudo, [1] hauia marit luxurios, gelos, iros e molt mal acuftumat. Aquell mal hom, per fos maluats noyriments, fefia [2] molts de mals e de vilanies a fa muller, la qual fentia major plafer en effer cafta e pacient, e en hauer bons noyriments, que no era lo fentiment que fentia en los colps que fon marit li fefia [3] com la feria, ne en les vilanies que li dehia. [4]

CAPITOL XIX

DE VIDA ACTIVA E CONTEMPLATIVA

APRES aço Felix demana al ermita, ¿que pertany a vida actiua e a vida contemplatiua? E lo ermita dix a Felix, que vida actiua e vida contemplatiua fe pertanyen a eftament huma, ço es, que vida actiua efta per neceffitat, e vida contemplatiua efta per compliment. [5] E per aço lo monge, qui eftaua en la clauftra, no volch effer abbat. ¿E com fo aço, [6] fenyer? dix Felix. Fill, dix lo ermita, en una molt noble abbadia hac un monge qui fo elet a effer abbat; e aquell monge no volch effer abbat, car dehia que abbat es pus prop a vida actiua que monge clauftral, e vida contemplatiua es pus prop a monge clauftral que

1 Fortalesa.—2 Nodriments, fehia.—3 Fehia.—4 Deya.—5 Cumpliment.—6 Axo.

vida actiua. E car vida contemplatiua es pus prop a Deu que vida actiua, per ço lo monge se escusaua de esser abbat, car dehia que consciencia lo remordia si s lunyaua de Deu, pus que si [1] era acostat. De altra part allegauen los monges qui l hauien elet a abbat, que ell no s podia escusar, pus que tot lo conuent volia que ell fos abbat; e majorment car estant ell abbat de bona vida actiua, ne podien mils estar tots los monges claustrals en vida contemplatiua. Molt considera [2] Felix en lo eximpli que lo ermita hauia dit, e marauella s de la simonia que feu un canonge [3] en esser bisbe; e lo ermita demana a Felix com fo aquella cosa. Senyer, dix Felix, un canonge desira [4] esser bisbe aytantost com fo [5] canonge; e sempre que fo canonge desira [6] la mort del bisbe qui l hac feyt canonge, car vijares [7] li era que apres la mort del bisbe, ell fos elet a bisbe. Lo canonge tro que lo [8] bisbe fo mort, fehia tots jorns, aytant com podia, plasers als altres canonges, per ço que l amassen, e que bisbe lo faessen; e moltes messions e dons feu, e molts de trebayls sostench faent plasers als canonges. On com bisbe sia [9] sotsmes per vida actiua, e canonge sia franch per vida contemplatiua, per ço jo m marauell com pot esser que hom haja major desir [10] de esser en seruitut que de esser [11] en libertat. Fill, dix lo ermita, no era aqueix bisbe semblant a un altre bisbe qui desira esser bisbe. ¿E com fo aço, senyer? dix Felix. Amable fill, dix lo ermita, en una sgleya molt honrada hauia un maluat bisbe, e aquell bisbe guardaua s aytant com podia que hom no l matzinas, per ço com era

1 Es una síncope ó sinèresis de «Si hi».—2 Consira.—3. Morge.—4 Desija.—5 Tantost que fo.—6. Desija.—7. Viares.—8. Que el.—9. Sta.—10. Desig.—11. Que esser.

hom mal e mal acuſtumat. Empero tant no s guarda que ſe ſdeuench que un ardiacha [1] matzina aquell biſbe e mori, e aquell ardiacha confeſſa ſon peccat a un canonge. Eſdeuench ſe que aquell canonge fo elet a biſbe, e hac temor que hom no l matzinas com ſeria biſbe. D altra part hac deſplaſer que de vida contemplatiua ſe mudas en vida actiua. Empero auentura s a eſſer biſbe per ço que per comu be hagues merit, e que fos bo en ço en que altre per auentura [2] fora mal; e plach li eſſer biſbe. E com fo conformat [3] a eſſer biſbe, ell dix aqueſtes paraules: Senyors companyons, voſaltres me hauets elet paſtor, e jo era franch, e are ſon en ſeruitut; e eſforçar me vull de [4] mon poder a eſſer bon paſtor; e ſi les ouelles ſon comanades al paſtor, lo paſtor ſe comana a les ouelles eſtant bon paſtor. Aquell biſbe, fo [5] hom bo e de ſancta vida, e no s guardaua de matzines, car hauia bona eſperança en Deu e en la bona obra que fehia. [6] Longament viſch [7] aquell biſbe en ſon biſbat, e per lo treball que ſoſtenia, e lo be que fehia, [8] no hauia negun canonge en aquell biſbat qui tant de merit guaſanyas per vida contemplatiua, com aquell biſbe fehia per vida actiua. En una alta muntanya eſtaua un ermita en molt alta vida contemplatiua. Vn dia ſe ſdeuench que ell conſidera en la ſancta paſſio de Jheſuchriſt e en les gents qui tan poch lo amen e l honren, ſegons la gran amor que Jheſuchriſt los ha feyta. [9] Eſtant lo ermita en eſta conſideracio, deualla de ſon ermitatge, e volch treballar en vida actiua, per ço que les gents pogues endreçar a [10] lohar e amar e conexer noſtre ſenyor Deu. [8] Com ell fo

1 Diaca.—2 Ventura.—3 Elet.—4 A.—5 Aquell biſ be, dix lo ermita, fo.—6 Feya. —7. Viſque.—8. Feya.—9. Feta.—10. En,—11. Conexer Jheſuchriſt.

Digitized by Google

en la vida actiua, e fenti los treballs, los quals fe couenen a foftenir a tots aquells qui plenament volen eftar en vida actiua, adonchs li vench en volentat que fe n tornas en fon ermitage, e que eftigues en vida contemplatiua, hon no ha tants de trebayls ne de perills com ha en vida actiua. Mas com lo ermita confidera en fortitudo,[1] paciencia e caritat, qui s couenen fortment a vida actiua, multiplica[2] en fi ardiment e coratge e deuocio a amar e lohar Deu; e ana per lo mon faent tot aquell be que poch, per tal que faes Deu amar e conexer. Vn jorn fe efdeuench que aquell ermita dix a un archabifbe qui hauia molt gran renda, e hauia ajuftat molt gran thefor, que faes un moneftir hon[3] eftigueffen religiofes[4] en vida contemplatiua, per tal que pregaffen Deu que l mefes en vida actiua, en la qual no era, per ço car lo thefor tolia als pobres de Chrift. Molt fo irat aquell archabifbe de ço que li hac dit lo fanct ermita, e feu aquell ferir e gitar de fa cort; e aquell dix que aquell feriment era plafer de fruyt de vida actiua, del qual ne exia[5] e granaua e fullaua fruyt de vida contemplatiua. Encare fapies, dix lo ermita a Felix, que un fanct prelat religios eftech longament en vida actiua en quant era prelat, e en quant era religios eftaua en vida contemplatiua. Per la vida actiua foftenia trebayls, car trebaylaua corporalment e mentalment per comuna utilitat. Aquell trebayl era corporal e fpiritual; corporal era per ço car hauia a anar a preycar de un loch en altre, e hauia a corregir los frares qui li eren comanats; e fpiritualment trebaylaua per ço car hauia defplafer com negun frare fehia contra

1. Fortalea.—2. Si multiplica.—3. Moneftir en que.—4. Religiofos.—5. Nexia.

Digitized by Google

honeſtat, caritat, humilitat, paciencia e obediencia. No podia [1] aquell ſanct religios ſoſtenir los trebayls, tro que ſe [2] ajudaua ab los plaſers de la vida contemplatiua, los quals ſentia membrant, entenent e amant Deu, e menyſpreant les vanitats de aqueſt mon. Aqueſtes paraules dehia lo ermita a Felix per tal que li donas conexença de vida actiua e de vida contemplatiua; e com Felix hac enteſa caſcuna de les vides, ell dix al ermita eſtes paraules: Senyer ermita, a marauellar me coue de Jheſuchriſt e dels apoſtols qui en aqueſt mon preferen vida actiua e no contemplatiua, com ſia coſa que vida contemplatiua ſia pus noble que vida actiua. Fill, dix lo ermita, Chriſt e los apoſtols, en quant lo cors, hauien vida actiua, e en quant la anima, la hauien contemplatiua; e aço pots tu entendre ſegons lo eximpli que te he donat [3] del ſanct prelat religios damunt dit.

CAPITOL XX

DE FE E DESCREENÇA

Demana Felix al ermita, apres d aço, en que eſtaua fe e deſcreença; e lo ermita reſpos e dix a Felix: Fe es creure en los .xiiij. articles, e fe es lum del huma enteniment, car fe ſubpoſa ço que l enteniment no enten, e l enteniment, per la ſubpoſicio, puja a enſus, e enten ço que entendre no pogra ſens la ſubpoſicio de la fe. E deſ-

1. Pogra. En otro códice: Poguera.—2. Trebayls, ſi no ſe.—3. Que te donat.

Digitized by Google

creença es, fill, tot lo contrari de la fe. Fill, un hom lech volch jaquir les vanitats de aqueſt mon, e dona s a conexer e a amar Deu. Aquell hom hauia poques letres e ſabia poch, e deſira conexer Jheſuchriſt, e com vench per ſaluar hom, e com fos mort per hom, car negun juheu aço no crehia; e encare ſapies que aquell hom [1] volia entendre los articles e les eſcriptures de la ſacra [2] pagina, e no ho podia [3] entendre; e adonchs deſcreença volia lo induir e inclinar a deſcreure la fe romana. Mas la fe, per virtut e gracia de Deu, lo ſoſtenia contra deſcreença, e fehia li ſotſpoſar ço que no entenia, dient aquell hom e conſiderant que la fe e les eſcriptures dels chriſtians ſon en via vera, mas que ell no ho podia entendre, car moltes coſes ſon que ell no entenia, e fe era de aquelles coſes que ell no entenia. Per que ſapies, fill, que per ço com aquell hom enaxi ſe ajudaua [4] de fe contra deſcreença, ſe exalça ſon enteniment per lum de fe, e dels articles e de les altres coſes entes moltes coſes que dabans no entenia; e en tal manera entenia, que deſcreença vençre no l podia, ne temptacio de la fe donar no li podia. Amable fill, fe es amar Deu en ſa unitat e trinitat, e en ſa encarnacio, e en los altres articles; la qual amor es obra de voler, qui no enten ço que ama, mas que ho creu enaxi eſſer ver com ho ſotſpoſa per fe. Aqueſta fe, fill, ha Deus donada als homens per ço com no poden entendre ço que

1. En uno de los códices que se consultan quedan reducidos estos párrafos á las siguientes palabras: «Aquell hom hauia poques letres, e ſabia poch, e per aço com aquell hom.» La versión castellana esta ajustada en este pasaje á lo que hemos adoptado en el texto. En otro códice se añade después de las palabras «no creya» lo que sigue: E per aço poch hauer major eſperança en Deu que negun altre hom. Y toda vez que la frase no nos parezca lógica ni oportuna, y no la contienen los otros códices, dejamos de incluirla en el texto.—2. Santa.—3 Pagina, les quals no podia.—4. Aydaua

Digitized by Google

creen; e aquefta fe ha Deus lexada en guarda del apoftoli, cardenals e prelats e clergues que la guarden e la deffenen contra defcreença, en la qual fon juheus, farrahins, heretges e infaels, los quals tots jorns punyen en deftrohir la fe romana. Fill, los chriftians qui fon homens lechs fon tenguts de guardar e de mantenir la fe ab força de armes; e los fančts clergues la deuen mantenir ab força de rahons, e de fcriptures, e de oracions, e de fančta vida. Com lo ermita hac dit aqueftes paraules e moltes d altres, ell plora longament e dix:[1] ¡Ay, Senyor Deus! En tan gran defonor es la fančta fe chriftiana, per la qual vos a deffendre e exalçar volgues effer hom, e liurar a mort aquell hom! E los farrahins, qui fon fills de defcreença, tenen e poffehexen aquella fančta terra de ultramar, hon la fe fo fundada e liurada en guarda de la fančta fgleya! ¡Ay, Senyor Deus! ¿e quant fera aquell dia que fera paffatge de combatedors, amadors e laufadors voftres, qui ab armes corporals e fpirituals, donaran honor a la fe, e deftrohiran[2] la error, per la qual fe en eft mon efta tant ahontada? Fill, era un molt poderos princep al qual Deus hauia feyta molta de honor en eft mon. Aquell princep anaua un dia a la caffa, e encalçaua un fenglar; e dementre que ell encalçaua lo fenglar, ell fe encontra ab fe e ab defcreença qui s contraftauen; e fe crida al princep molt altament, e dix li aqueftes paraules: ¡Oh tu, princep, qui encalçes les befties faluatges qui fon criatures de Deu! Ajudem[3] de defcreença qui m fa eftar tan defonrada e menyfpreada e tan poca enfre los[4] homens. Lexa eftar les befties faluatges que en-

1. E dix eftes paraules.—2. Deftrouiran.—3. Aydem.—4. Els.

Digitized by Google

calçes, e vina a honrar mi, car per mi eſt chriſtia, e per mi a honrar [1] eſt princep eſdeuengut, e ſens mi no pots hauer ſaluacio. Dona dementre viues [2] tot tu mateix e tota ta terra a honrar en mi Deus qui t ha creat e tant te ha honrat; e ſies enaxi ſeruent en [3] honrar Deu en mon honrament, com eſt ſe ruent en pendre les beſties ſaluatges; e apres ta mort ordona que tos conſeguents totſtemps me honren. Aqueſtes paraules e moltes d altres dix ſe al rey qui caſſaua, lo qual preha poch ſes paraules, e correch detras lo porch. Si que fe plora molt, e deſcreença eſcarni la, e jactas, dient [4] que ella hauia mes ſeruidors que fe. Reſpos fe, e dix que deſcreença guaſardonaua molt mal ſos ſeruidors. Marauella s Felix de ço que lo ermita dehia, e dix que gran marauella ſe donaua com la fe chriſtiana no era preycada enfre los infaels, e que hagues tants nobles lohadors e honradors que no duptaſſen ella a honrar per trebayls, ne perills, ne mort, ne per negunes altres coſes; car a gran honor couenen totes aqueſtes coſes eſſer de pochs duptades. [5] Fill, dix lo ermita a Felix, un hom pres offici de juglar, en quant anaua per los princeps e per los prelats, e los pregaua que aydaſſen [5] a fe contra deſcreença. Vn jorn ſe ſdeuench que ell menjaua en la cort de un noble prelat ab molts d altres juglars. Com hac menjat, ell dix al prelat ſi volia honrar la fe per que era prelat e era honrat. Lo prelat demana a aquell hom, juglar de fe e juglar de Chriſt, com poria honrar la fe. Aquell juglar reſpos e dix, que faes un conuent de religioſes [6] qui apreneſſen ſarrahineſch, e que

1. Mi honrar. — 2. Vius. — 3. A. — 4. E jactas molt de ella dient. — 5. Eſſer en pauch duptades. — 6. Ajudaſſen. — 7. Religioſos.

Digitized by Google

anaſſen honrar la fe en la ſancta terra de ultramar, on deſcreença la te tan deſonrada.[1] Aquell prelat dix que tot hom morria qui de aquella materia parlas als ſarrahins; e per aço no ſeria bo que ſens fer fruyt hom moris. Lo juglar reſpos e dix que lo fruyt majorment eſtaua en loar e honrar Deu, que en ſaluar e en conuertir hom, car pus noble coſa es honrar e loar Deu e la fe, que conuertir hom. E per aço, jas fos que hom no pogues negun ſarrahi conuertir, per tot ço no s deu eſtar de loar e de honrar Deu, qui per ſi mateix es digne de eſſer loat, honrat, e benehit; e tot lo major honrament que hom li pot fer, eſta en auenturar ſe a mort, e en morir per ell, e que hom lo honre e l lou ab aquelles coſes per que pot eſſer mes honrat. Poch valch al jutglar ço que dehia, car deſcreença hauia en ſa ſeruitut aquell prelat ab lo qual lo juglar de fe parlaua. Aquell juglar de fe era[2] veſtit de negre, e hauia[3] gran barba, e anaua per les carreres[4] ſaent gran dol, e dehia que ſon ſenyor Jheſuchriſt era deſonrat en la alta ſenyoria que deſcreença hauia en eſt mon. Ploraua lo juglar, e ſos plors hom eſcarnia; e rahons neceſſaries contra deſcreença dehia, e aquells qui l deuien mantenir lo reprenien; e entriſtaua s fe, e deſcreença ſe alegraua. Per que, fill, dix lo ermita a Felix, plora e plany la deſonor que fe pren en eſt mon, e veges com deſcreença eſta tan honrada contra fe. Veges quant ſon amats delits corporals; veges quants ſon los infaels, e quant pochs ſon los catholichs, e dels catholichs veges quant pochs ſon aquells[5] qui amen la honor e la exaltacio de la fe que Deus lurs[6] ha comanada. Fill, obri tos ulls, e veges

1. Deſordonada.—2. Anaua.—3. Portaua.—4. Terres.—5. Son los.—6. Los.

com a honraments temporals [1] que res no valen, son poch duptats trebayls, perills, morts e les altres coses semblants a aquestes. Marauellet, fill, pus que veus marauelles. Aytals paraules e moltes d altres dix lo ermita a Felix, les quals dehia en plorant e ab molt gran deuocio e feruor de coratge. Axi mateix plora molt fortment Felix, e planyia la desonor [2] que se sostenia en est mon, e la honor que descreença en est mon hauia, airaua; e fort se marauellaua com se tan pochs amichs hauia.

CAPITOL XXI

DE ESPERANÇA E DE DESESPERANÇA.

SENYER, dix Felix al ermita, prech vos que m digats quina diferencia ha enfre esperança e desesperança. Amable fill, dix lo hermita, esperança e desesperança son contraries. Esperança es virtut que Deus ha creada per ço que hom se esper en la granesa, bonesa, poder, justicia e misericordia de Deu; e en totes les dignitats de Deu vol Deus que hom haja esperança; e desesperança fa de tot aço lo contrari. Fill, hom es creat e vengut de no res, e per aço hom es de [3] si mateix tan poca cosa e mesquina, que en neguna res que hom haja per si mateix no deu confiar. Mas com Deus es infinit senyor en [4] bonesa, granesa, eternitat, poder, sauiesa,

1. Corporals.—2 La gran desonor.—3 Per.—4 Confiar, sino en lo senyor infinit en.

volentat, e es en tot compliment de totes perfeccions, per [1] aço fe deu hom confiar en ço qui es gran, bo e poderos. Mas la defefperança que hom ha, fa a hom fer tot lo contrari de efperança. Fill, un rey era molt poderos de gents e de riquefes, e era joue e fa en fa perfona. Aquell rey fe combate ab un altre rey [2] qui era hom vell, e no hauia tan gran gent en la batalla com hauia lo rey joue. Lo rey vell fe confiaua en lo poder e en la jufticia e mifericordia de Deu. E lo rey joue com entra en la batalla volch hauer efperança en Deu, mas defefperança lo tempta, e li feu hauer oppinio que fens ajuda de Deu podia vençre [3] lo rey vell, per ço com hauia mes poder e mes gents, e era pus forts en perfona. Eftant lo rey joue en efta temptacio que defefperança li donaua, lo rey joue confidera e dix que Deus era pus fort que fa jouentut ne que fon poder. E en aquell punt, dementre que enaxi [4] confideraua, ell entes la injuria que fehia al rey vell, e conech que ell, faent tort al rey vell, no podia hauer vera efperança en Deu que li ajudas en la batalla. Adonchs lo rey joue fe pacifica ab lo rey vell, e deffeu li lo tort que li tenia, e dix que ell fe tenia per vençut de la batalla, mas que hauia vençuda defefperança en la temptacio que li donaua. Senyer, dix Felix al ermita, gran marauella me do de hom peccador, com pot hauer efperança en Deu eftant en peccat mortal. Fill, dix lo ermita, un hom era molt peccador, car tots los fet peccats mortals eren en ell. Vn jorn fe fdeuench que ell confidera en fon peccat, e conech que ell era molt peccador; e eftant que ell enaxi confideraua, ell fe defefpera de la mifericordia de

1. E per.—2. Ab un princep.—3. Podia hom vençre.—4. Dementre ell enaxi.

Digitized by Google

Deu, e dix enfre ſi mateix que ell era tan peccador, que la miſericordia de Deu no li podia perdonar, ne perdonar no li deuia. Molt ſe marauella de ſi mateix con ſe podia deſeſperar de la miſericordia de Deu, que es major que ſon peccat.[1] Eſtant ell en aytal marauella, per diuinal gracia de Deu, conech que per ço com ell amaua lo peccat en que era, ſe deſeſperaua; car lo peccat e la amor del peccat han concordança. Deſama aquell hom ſon peccat, e tantoſt fo fill de eſperança e confia s en la miſericordia de Deu. Com aqueſt hom fo exit de la ſeruitut de deſeſperança, e en la guarda de eſperança ſe fo mes, ell ſenti en ſon cor molt gran alegrança, e hac marauella com hom, eſtant en peccat, pot hauer creença que haja ſaluacio. Molt conſidera aqueſt hom en ço de que s marauellaua, e conech que los homens qui ſon en peccat, e cuyden venir a ſaluacio, no han eſperança; car ſi eſperança hauien, ſeguir ſia que eſperança e peccat hagueſſen concordança, la qual concordança es impoſſible. E dix que aquella coſa no es eſperança, ans es falſa creença e falſa oppinio, la qual han per ço car amen deſordonadament ſaluacio e temen dampnacio. Fill, totes les vegades que hom ha eſperança en Deu, honra e loha Deu, per ço car Deus vol eſſer honrat e lohat per hom, per tal que haja[2] occaſio de fer gran be a hom. Eſdeuench ſe que[3] Deus poſa un princep en gran trebayl en aqueſt mon. Aquell princep ſoſtenia gran[4] tribulacio e gran trebayl per amor de noſtre ſenyor; e on pus fortment era trebaylat, pus fortment ſe confiaua e ſe eſperaua en Deu; e aquella eſperança que hauia, lo ſoſtenia e lo

1 Que ſon peccat no era.—2 Sia.—3 Eſdeuench ſe una vegada que.—4 Molt gran.

consolaua, e li aleujaua los perills e los trebayls que sostenia per seruir Deu. Com lo princep pus era trebaylat, e paria que tot son feyt fos [1] perdut, adonchs li venia desesperança, per ço que de Deu se desesperas; e esperança li dehia de laltre part, que aytant ne podia mes hauer, com [2] desesperança pus fortment lo turmentaua e lo temptaua. Longament estech lo princep en la temptacio de desesperança, e moltes vegades la hac vençuda ab esperança. Vn dia se sdeuench que lo princep se huja [3] de lo contrast que esperança e desesperança hauien en ell, e del trebayl en lo qual longament hauia estat per seruir Deu, e prega Deu que li trametes la mort o que li aleujas los trebayls en que estaua, car vijares [4] li fo que no ls pogues pus sostenir. Aquell princep se adormi com hac fenida sa oracio, e en somni fo li vijares [5] que una veu li dixes, que Deus vol que hom sostenga trebayls, perills, pobreses [6] e moltes de altres malanançes en lo mon, per tal que hom pusca [7] usar de esperança contra desesperança; per la qual esperança vol esser seruit Deu qui s te a gran honor com hom en sos perills, trebayls e tribulacions reclama Deu, e s confia en Deu, e hom occasioneja molt Deu que do a hom gran gloria, e que ajut a hom com en ell espere [8] e s confie. Com aquell princep hac vista la visio, e s fo despertat, adonchs fo consolat del somni que feyt hauia, e desira tots los temps de sa vida esser en trebayls e en perills per honrar Deu, pus que ne hauia major esperança en Deu; [9] car d aytant com major esperança hauia, de aytant amaua e honraua pus

1. Era.—2. Hauer, molt majorment com.—3. Se anuja.—4. Viares.—5. Viares.—6. Pobreas.—7. Hom ne pusca.—8. Com en ell se espere.—8. En ell.

Digitized by Google

fortment Deu. Amable fill, dix lo ermita, negun hom qui haja [1] esperança per sos merits a esser saluat, no ha vera esperança; car vera esperança mes esta per gracia e do de Deu, que per merits de homens. E per aço dix un sanct hom com se moria que ell moria enfre esperança e temor. ¿E com so aço, senyer? dix Felix. Vn hom, dix lo ermita, so en lo mon longament peccador, e puxes [2] so hom just e de molt sancta vida; e a la mort ell considera que Deus a les vegades perdona per misericordia, e a les vegades puneix per justicia. E com consideraua en la misericordia de Deu, hauia esperança; e com considera-ua en la justicia de Deu, hauia temor. E per aço dehia que moria enfre esperança e temor. Fill, dix lo ermita, una vegada se seduench que un christia e un sarrahi ana-uen per un desert, e atrobaren un juheu qui aportaua molts diners, lo qual juheu aucieren per ço que li tol-guessen [3] los diners que aportaua. A cap de un gran temps lo sarrahi vench a mort, e tench se per tan pec-cador del juheu que hauia mort, que s desespera [4] de la misericordia de Deu. Lo christia vench axi mateix a la mort, e confessa s del pecat que hauia feyt en la mort del juheu, e adonchs dix que era cert que la ley dels christians se acordaua mils ab granea de esperança, que neguna altra ley. Molt se marauellaren aquells qui eren en presencia del christia de les paraules que dehia de-mentre que s moria, e pregaren lo que les lurs esposes, car entendre volien la raho per que dehia que en la se dels christians pot esser major esperança que en altre ley. Adonchs lo bon [5] hom qui s moria lurs recompta la mort

1. Ha.—2. Depuys.—3. Per ço que haguessen.—4. Desesperaua.—5. Sanct.

Digitized by Google

del juheu e la mort del ſarrahi qui s mori deſeſperant ſe de la miſericordia de Deu; lo qual no poch hauer tan gran eſperança com lo chriſtia en la miſericordia de Deu, en la qual pot tot chriſtia [1] hauer major eſperança que negun hom d altra ley. Car en ço que chriſtia creu que Deus ſe ſia encarnat per amor de hom e per ſaluar hom, e que ſia [2] mort per hom, e negun juheu ne ſarrahi aço no creu, [3] per aço pot hauer hom chriſtia major eſperança en Deu que negun altre hom. Senyer, dix Felix, ſemblant me es que chriſtia qui s deſeſpera de Deu ha major deſeſperança que negun juheu ne ſarrahi; car enaxi com pot hauer major eſperança, enaxi pot hauer major deſeſperança. Fill, dix lo ermita, queſtio fo enfre un rey e un ſeu eſcuder. Lo rey dehia [4] que rey pot pus leugerament peccar que ſotſmes, e que no ha tan gran colpa, ſi fa peccat, com ha lo ſotſmes. E lo eſcuder dix [5] que ſegons ço que lo rey dehia, ſe ſeguiria que lo vaſſall hagues major oportunitat de fer be e de guanyar [6] merit que l rey; e ſeguir ſia que ſi en Deu era peccat ne falliment, no hi fos major que en hom.

CAPITOL XXII

DE CARITAT E DE CRVELTAT

DEMANA Felix al ermita que era caritat e crueltat. Fill, dix lo ermita, caritat es virtut de hon ſe ſe-

1. Tot hom chriſtia.—2. E ſia.—3. Crea.—4. Dix.—5. Dehia.—6. Guaſanyar.

Digitized by Google

gueix amiſtat enfre Deus e hom; e crueltat es vici contrari a caritat per lo qual ſe ſegueix enamiſtat[1] enfre Deus e hom. Amable fill, dix lo ermita, caritat ajuſta a Deu les ſemblançes que hom ha ſemblants a les virtuts de Deu, en tal manera que la bonea de Deu e la bonea de hom, e la granea de Deu e la granea de hom, e enaxi[2] de totes les altres ſemblants, totes ſien un reſemblament e un gloriejament, enaxi com creador e criatura, e cauſa e effecte, e pare per creacio e fill, e ſenyor e ſotſmes, e gloriejant e gloriejat, Fill, dix lo ermita, no poria jo dir la noblea de la virtut que ha caritat, e majorment com hom la ha gran a Deu, e a ſi mateix, e a ſon prohiſme. E per lo contrari, ço es, crueltat no es hom qui pogues albirar lo mal que ſe n ſegueix a tots aquells qui ſon cruels e contraris a caritat, car per la gran crueltat que es en lo mon, es perduda quaix caritat en lo mon; e per un hom qui ſia en via de ſaluacio per caritat, ne ſon .M. qui ſon en via de dampnacio per crueltat; per la qual crueltat les ſemblançes que hom ha ſemblants a les virtuts de Deu ſe giren en contrari per obra de crueltat e enamiſtat,[3] e ſon contraries[4] a Deu e a ſes virtuts, enaxi com bonea de hom, com es ſens caritat, es contraria a la bonea de Deu. E aço mateix ſe ſegueix de la granea de hom qui es contra la granea de Deu, e enaxi de les altres coſes. Com Felix hac enteſa la gran nobleſa[5] de caritat, e lo gran fruyt que ſe n ſegueix, e lo gran dampnatje que s ſegueix de crueltat, e hac ohit ço que[6] lo ermita dix que de .M. homens n es un en via de ſaluaçio, e tots los altres ſon en via de dampnacio, adonchs

1. Enemiſtat.—2. E axi.—3. Enemiſtat. - 4. Contraris. - 5. Noblea.—6. Oyt que.

Digitized by Google

ſe marauella fortment com caritat ſia virtut tan plaſent a Deu, e crueltat ſia vici tan deſplaſent a Deu; e com [1] caritat ha tan pochs aymadors, e crueltat ha tants ſeruidors. Senyer, dix Felix, gran marauella me do com caritat es enaxi perduda, ne deuocio hon es anada, [2] ne crueltat per que es enaxi multiplicada. Fill, dix lo ermita, caritat es perduda en enuerſament de intencio, [3] car caritat no pot eſſer ſino en vera e ordonada intencio, [4] e en la fi a la qual es creat tot quant es. Mas los homens giren la intencio [5] a que ſon creats en intencio a la qual no ſon creats; per aço es caritat en deſtruccio, e es crueltat en multiplicament. No entes [6] Felix les paraules que li dix lo ermita, e prega lo que li poſas una ſemblança de ço que li dehia, per la qual lo pogues entendre. [7] Fill, dix lo ermita, era un biſbe qui tota la ſenyoria que hauia en ſon biſbat giraua a intencio que ell fos honrat, temut, e lohat; e per aço fehia conuits, bobanys [8] e moltes d altres vanitats, per intencio de ſi mateix a honrar, e que les gents lo lohaſſen de ço que fehia. Aquella intencio que ell hauia era contraria a la intencio per que era elet biſbe, e contra offici de biſbe; e per aço en les obres que aquell biſbe fehia, hauia tan gran poder crueltat, que caritat quaix no hauia en qui ſe arraygas. [9] Cant Felix hac enteſes les paraules del ermita, ell dix: [10] ¡Ah! ¡com [11] gran colpa es en aquells en qui mor caritat e viu crueltat! ¡Ah! ¡com [12] gran merit ſeria

1. Deu; com.—2. Y la devoción tan abandonada, dice la versión castellana.—3. Entencio. Vers. cast. Por falsas intenciones.—4. Entencio.—5. Entencio.—6 Enteſe.—7 Si que Felix, per aqueſtes paraules axi poſades, no entes be ço que l ermita li dehia, e per raho d aço eyl lo prega que li poſas alcuna ſemblança d aço que li dehia, per la qual lo pogues entendre.—8. Bobayes. Vers. cast. Festines.—9. Arrayguas.—10. Les paraules, ell dix.—11. Tan.—12. Tan.

Digitized by Google

a aquells qui a caritat porien ajudar, e que la porien exalçar en la alta honor que li coue! [1] Plora Felix, e fis feu l ermita, lo qual dix aqueftes paraules: Per defalliment de caritat fon mes amats blanchs pans, bons vins, diners, veftits, fembres, fills, ciutats, caftells e honraments, que Deu. Per abundancia de crueltat fon orfens [2] deferetats, e fon fembres vidues, e fon homens pobres qui moren de fam, de fet e de fret, quirent almoyna per la amor de Deu; e per crueltat es oblidada pietat, perdo e mifericordia, e crueltat ha multiplicada viltat fobre honrament, e falfetat fobre veritat; e crueltat fa effer virtuts en poca [3] quantitat, e fa effer vicis [4] en molt gran granea. Senyer, dix Felix, ¿es negun confell ne neguna manera [5] qui s pogues pendre en multiplicar caritat e en abaxar crueltat? Refpos lo ermita, e dix: Caritat, [6] qui exalçar la volgues, [7] hauria mefter nobles perfones e moltes que foffen de gran coratge e virtut en amar e honrar Deu, e que no duptaffen honta ne blafme [8] de les gents a fofferir, ne duptaffen [9] perills, pobrea, trebayls, ne mort. Mas quaix tots los demes homens que caritat hauria major mefter li fon contraris; e per aço quaix tot lo mon va a perdicio. Fill, en una ciutat [10] hauia un bifbe qui era molt auar, e lo princep de aquella ciutat era hom molt mal e cruel; e com en abdos [11] caritat freturaua e crueltat los poffehia, tots los homens de aquella ciutat ne hauien mal eximpli, per lo qual en ells caritat fe minuaua [12] e crueltat crexia. En aquella ciutat hauia un hom

---

1. Coue, fi ho feyen! —2. Homens. Vers. cast. Huérfanos.—3. Pocha. —4. E fa vicis.—5. Materia. —6. E dix que caritat.—7. Volra.—8. Vers. cast. Ignominia y desprecio.—9. Ne hi duptaffen.—10. Fill, dix lo ermita, en una ciutat.—11. Amdos.—12. Caritat minuaua. En otro códice: Aminuaua.

Digitized by Google

juſt e de ſancta vida, fill de caritat, e era hom pobre de los bens temporals, mas dels eſpirituals era abundos. Vn jorn ſe ſdeuench que lo princep e lo biſbe caualcauen enſemps, e paſſauen per la carrera hon lo ſanct hom eſtaua; e aquell ſanct hom, com los viu, crida e dix que morta era en ells caritat, e crueltat los tenia en lur poder. Aquell hom fo pres e batut, e mes en carçre, hon eſtech longament per les paraules que hac dites als enemichs de paciencia, humilitat e caritat. Fill, dix lo ermita, obri tos ulls corporals e mentals, e veges com Deus ha gran caritat a ſon poble, car de nient nos [1] ha creats; e lo cel, ſol, eſteles, mar, terra, plantes, beſties, auçells e tot quant es, tot ho ha donat a ſeruici de hom. E encare mes, [2] que per ſaluar hom, es ſe feyt [3] hom, lo qual ſe es [4] liurat a mort per ſaluar ſon poble. Tot aço ha Deus feyt per ço car ha gran caritat. Are veges com ſon poble ha en vers [5] ell pauca [6] caritat; e veges quantes de gents ſon en error, qui eſtan enfre nos menyſpreant e blaſtomant Deu, e qui l deſcreen, e l deſonren aytant com poden; e veges com pochs ſon los homens qui hajen cura que Deus ſia amat, conegut e honrat en lo mon. Per [7] una noble vila anaua un pobre hom, e viu molts homens qui portauen grifalts, [8] los quals eren venguts de la un cap [9] del mon, e portauen los als tartres [10] per guanyar diners. En apres viu un biſbe qui anaua ab gran res de gents a Roma per empetrar que fos confermat per lo apoſtoli. Puxes [11] paſſa aquell pobre hom per [12] la plaſſa hon

1. Los.—2. Encare endemes.—3. Ses fet.—4. Se s.—5. Ha vers.—6 Pocha.—7 Sapies, fill, que per.—8. Grifauts. Vers. cast. Gerifaltes.—9 Del un cap.—10 Para venderlos á los tártaros, dice el traductor castellano — 11. Depuxes. En otro códice: Depuys.—12. Pobre per.

Digitized by Google

viu molts obradors plens de nobles draps, e viu en les taules molts diners, e en la argenteria viu molts anaps de argent daurats, e viu moltes altres vanitats. En apres viu per les carreres homens pobres, nuus, magres, famolents, qui querien e demanauen almoyna per la caritat de Deu, e no era qui a ells hagues caritat, ans cruelment los dehien de no ab vilanes paraules. Marauellas aquell pobre, e dix: ¿Hon es caritat? ¿Ne crueltat que ſa en aqueſta vila? Volch cridar lo pobre e blaſmar los homens fills de crueltat; mas teme lo blaſme de les gents, per que conech que [1] encare no era verament fill de caritat, car ſi ho fos, negun blaſme en lohar Deu temera.

CAPITOL XXIII

DE JVSTICIA E DE INJVRIA

Amable fill, dix lo ermita, en Deu [2] es juſticia, la qual ama ſa ſemblança, en quant vol que en hom ſia juſticia. [3] Mas hom injuſt vol que ab injuria, que es contraria a juſticia, depereſca juſticia, e que ab injuria contradiga a la juſticia de Deu. [4] Fill, per juſticia deu hom mes amar, honrar, conexer e ſeruir Deu que neguna altra coſa; car Deus es pus noble coſa que neguna altra coſa, ne tot quant es, no es tan bo ne tan noble com es Deu. E per aço tany ſe que Deus ſia molt mes amat e

---

1. Perque conech depuxes que.—2. Ermita, ſapies que en Deu.—3. Para que obre justificadamente, añade el trad. cast —4. En la vers. cast. se omite esta cláusula.

Digitized by Google

conegut que tot quant es. Donchs [1] molt gran injuria es que hom am e ſeruesca mes altra coſa que Deu. Fill, car mes ſon los homens qui amen mes altres coſes que Deu, que aquells que amen mes Deu que neguna altra coſa, per aço es mes de injuria en lo mon que juſticia. E car tot lo mon es criatura de Deu, e en Deu no haja neguna res de injuria, per aço es molt gran marauella com pot eſſer en lo mon mes de injuria que de juſticia, qui ha alcuna ſemblança a la juſticia de Deu. Senyer, dix Felix, gran marauella me do de Deu, pus que es juſt, per que lexa eſſer injuria en lo mon qui es feu, o per que no fa tant que en los homens ſia mes de juſticia que de injuria. Fill, dix lo ermita, la juſticia de Deu ha creat en hom franca [2] volentat, e per ço no pot, ne deu, ne vol coſtrenyer en hom franca [3] volentat. E car los homens ſrancament [4] ſe inclinen a mes amar, conexer, lohar, honrar e ſeruir los uns als altres, que a conexer, amar, honrar e ſeruir Deu; per aço ſe ſegueix que injuria es mes en lo mon e major que juſticia; car juſticia vol que hom meſur los plaſers que ſent corporals, ço es ſaber, veent, auſint, [5] odorant, guſtant e ſintent, [6] e aço mateix dels plaſers qui ha eſpirituals, ço es, membrant, entenent e amant; e la juſticia de Deu vol que hom do majors meſures als plaſers eſpirituals que als corporals. E com hom fa de aço lo contrari, adonchs injuria ſobrepuja juſticia, e per aquell ſobrepujament cauen los homens en la [7] ira de Deu, los quals puneix la juſticia de Deu a infinits treballs. Vna [8] vegada ſe ſdeuench que un jutge hac donada

1. Don.—2. Francha.—3. Francha.—4. Franchament.—5. Hoent.—6 Sentint.—7 Sobrepujament que ha en los homens, han la.—8. Sapies, fill, que una,

una ſentencia falſament en preſencia de un ſabater qui li fehia unes ſabates. Aquell ſabater feu al jutge una ſabata maſſa gran e l altre maſſa poca. Com lo ſabater vench al jutge calçar les ſabates, e lo jutge viu que la una ſabata li era maſſa gran e la altra maſſa poca, adonchs ſe marauella del ſabater com hauia errades les meſures de les ſabates, en les quals ſolia auenir; e repres lo ſabater, lo qual li dix que ell ſe marauellaua pus fortment [1] com ell ſabia e volia eguals meſures a ſos peus, e en la ſentencia que hauia donada les volia deſeguals e contraries a juſticia. Encare ſapies, fill, que un [2] rey era molt poderos de gents e de theſor, [3] e tot quant hauia, tot ho metia en eſſer honrat, e en hauer los delits de aqueſt mon; e enaxi com ell era elet a rey per juſticia [4] amar e mantenir, enaxi ell en eleccio de juſticia eſtaua ab injuria contra juſticia. E per aço dix li un pages ſeu que mes amaua anar derrera los bous que eſſer rey. Molt ſe marauella lo rey de les paraules que l pages li hac dites, e volch ſaber per que les hi hauia [5] dites. Senyer, dix lo pages, un rey era qui tota ſa vida e tot ſon regne mes en la vanitat de aqueſt mon; e a la fi, com ſo pres de la mort, ell ſe penedi com tota ſa vida e tot ſon regne no hac mes en amar, conexer, honrar e ſeruir Deu; e penſa s [6] que ſi ho hagues feyt, tots [7] los ſarrahins de Barbaria pogra hauer deſtrohits, e tota lur terra poguera hauer donada als chriſtians. Aqueſt rey meſura en ſa anima la gran juſticia de Deu, e per la injuria que hauia tots temps feyta a Deu, no meſura en ſa eſperança la granea de la miſericordia de Deu, e deſeſpera s

1. Se marauellaua fortment.—2. Fill, dix lo ermita, un.—3. Treſor.—4. Era elet a juſticia.—5. Hac.—6. Pença.—7. Fet que tots,

Digitized by Google

de Deu per lo gran peccat que hauia feyt contra jufticia. Encare fapies que eftaua un peccador en oracio, e confidera en la gran injuria que hauia feyta a Deu, e dix aqueftes paraules: Jufticia de Deu, injuria te es contraria; e jo ab injuria te he contreftat longament, car quaix tots los temps de ma vida fon eftat contrari a jufticia. E per aço, tu, jufticia, dret has que m punefques a foch perdurable, e que fia complida la tua volentat. E car aqueft peccador fe jutjaua de fos falliments, e del us de la jufticia de Deu hauia plafer, per aço lo us de jufticia e de mifericordia de Deu en lo peccador fe acordaren, e donaren li faluacio. Era un hom ufurer qui amaua molt un fill que hauia, e cant fo a la mort no volch [1] retre los diners que hauia guanyats ab injuria; car mes amaua que fon fill fos rich hom, que fa faluacio. Dementre que aqueft ufurer eftaua en lo punt de la mort, un feu confeffor li dix aqueft eximpli: En una ciutat hauia un caualler qui era veguer de aquella ciutat, e no hauia mas un fill, lo qual molt amaua. Efdeuench fe que aquell feu fill auçis un hom, e lo [2] pare penja fon fill, e dix que mes [3] valia jufticia en hom, que amor de pare a fill contra jufticia. Empero tan gran poder hac injuria [4] en aquell hom ufurer, que no prea res lo eximpli que fon confeffor li hac [5] dit. Efdeuench fe que un rey hauia jutjat a mort un pages qui hauia mort un altre pages. Aquell rey a cap de lonch temps [6] ana a la caffa, e fos [7] ventura que vench albergar a la cafa del fill del pages, lo qual hauia condampnat a mort. Cant lo rey fo en l alberch [8] del pa-

1. E fo a fa mort e no volch.—2. Son.—3. Pus.—4. Injufticia.—5. Hauia.—6. De un temps.—7. E fo.—8. Al alberch.

Digitized by Google

ges, e colgat en ſon lit, lo pages hac en volentat que auçies lo rey, per ço car hauia fet penjar ſon pare. Eſtant lo pages en aytal conſideracio, ell remembra juſticia per la qual lo rey hauia punit ſon pare, e dix que ell volia ab injuria occiure lo rey. Com hac aço conſiderat, ell dix aqueſtes paraules: ¡Oh injuria! Trop ſots multiplicada en lo mon, e trop hic eſta ahontada juſticia! Al menys, per ço que en alcuna coſa faſſa honor a juſticia, vull eſſer juſt al rey, qui es mon ſenyor, e car [1] ab juſticia hac [2] penjat mon pare. Aço fas per honrar juſticia e per aminuar injuria. Dementre que lo rey dormia, vijares li fo [3] que lo pages lo volia [4] occiure; mas, en durment, promes a juſticia que ſi li ajudaua que l pages no l auçies, james no li faria falliment ne ultratge. Fill, dix lo ermita a Felix, conſiderar pots com gran injuria fa hom a Deu, com [5] per nuyla coſa ſe lexa de amar, honrar e ſeruir Deu; car aytant com Deus es meylor e pus noble que [6] neguna altra coſa, d aytant hom li fa injuria com per nuyla coſa lexa de amar, honrar e conexer Deu. E car la injuria es tan gran, per aço la juſticia de Deu lo puneix a la major pena que hom pot aeſmar ne imaginar, e a pena infernal qui no ha fi. Amable fill, car [7] gran es la contrarietat qui es enfre juſticia e injuria, per aço vol Deus [8] que los homens juſts hajen en eſt mon grans trebayls e perills, per deſtrohir [9] injuria e per mantenir juſticia. Mas car [10] los trebayls e ls perills ſon greus a ſofferir, per aço los homens freuols de coratge e qui poch amen juſticia exalçar e honrar ſobre injuria, ſon leugerament

1. Qui.—2. Ha.—3. Li era.—4. Volgues.—5. Car.—6. De.—7. Com.—8 Deus vol.—9. Deſtrouir.—10. Mas, per ço car.

vençuts, e amen mes eftar fajornats e fills de injuria, que ab trebayls effer fills de jufticia. E per aço jufticia pereix tots jorns e injuria pren exalçament.

CAPITOL XXIV

DE SAVIESA E DE FOLLIA

ENCARE fapies, fill, dix l ermita, que la fauiefa de Deu qui es pare, entenent fi matexa, engendra fill qui es fauiefa; e car [1] Deus pare, ab fauiefa e ab amor, [2] engendra fon fill qui es Deu, per aço ha volgut que fauiefa fia en hom, com hom enten Deu, per ço que l am. Mas fi enten Deu e no ama Deu, adonchs aquell entendre es occafio que en hom fia follia, la qual es deffemblant e contraria [3] a Deu. [4] Amable fill, a la [5] fauiefa de Deu fe coue gran granea de bonea, de [6] infinitat, eternitat, poder e volentat; e per aço vol que la fauiefa de hom [7] fia gran en bonea, quantitat, duracio, poder e volentat; car aytant con la fauiefa de hom es gran en totes eftes cofes, d aytant es pus femblant a la fauiefa de Deu, e es pus luny a follia, e mils pot deftrohir [8] follia. Fill, dix lo ermita, un rey caffaua una vegada per un gran bofcatge, e corria detras [9] un fenglar. Efdeuench fe que aquell rey caech de fon cauall e trenca s una cama. [10] Aquell rey crida molt altament ajuda, e fora mort

---

1 Encare. — 2 En un códice falta toda esta última frase: E car Deus pare ab fauiefa e ab amor. — 3. La qual es contraria. — 4. Que es sabiduría infinita, añade la versión castellana. — 5. Fill, fapies encare que a la. — 6. E. — 7. Del hom. — 8. Deftrouir. — 9. Darrera. — 10. Trenca s la cama.

Digitized by Google

en aquell boscatge; si no fos un ermita qui ohi [1] fos crits, lo qual li ajuda e l aporta a sa cetla [2] hon estaua, e pensa de ell tro [3] que fo guarit. Dementre que lo ermita pensaua del rey, ell cogita en la granea del rey, la qual hauia en moltes maneres, ço es a saber, [4] que era gran de persona, e era molt bell hom, e gran poder hauia de gents e de thesor. [5] Estant aquest ermita en aytal consideracio, desira que en totes aquelles coses grans hagues lo rey sauiesa, sens la qual hauia lo rey en totes aquelles gran follia, la qual era gran, segons que n fallia granea de sauiesa. Encare sapies, fill, que [6] estaua un pobre hom saui a la porta de una esgleya, e passa un burgues molt rich caualcant en son palafre. Aquell burgues era hom molt munda, e hanch no feu reuerencia a la sgleya. Molt cogita lo saui hom en la follia del burgues, e dix enfre si mateix: ¿Que val aquest burgues, ne son jouent, ne sa sanitat, ne sa gran riquesa, pus que no ha sauiesa, e de tot quant ha usa ab follia, e no coneix Deu, ne si mateix, ne los bens que Deu li ha comanats, los quals sotsmet a follia? Menysprea lo saui hom lo burgues, e menysprea la riquesa que l burgues possehia e son honrament; e dix que mes amaua esser pobre e hauer sauiesa, que esser rich e esser en follia. Senyer, dix Felix, molt me do gran marauella de les gents de aquest mon per que amen mes hauer honrament en riquesa que en sauiesa, [7] com sia sauiesa de hom pus prop a natura de hom, que honraments, ne diners, ne castells, viles, ne ciutats; e com sauiesa de hom

1. Hoy.—2. Cella.—3. E pensa l destro.—4. Ço es saber.—5. Tresor.—6. Faltan estas palabras en algunos códices. - 7. Honrament e riquesa que sauiesa.

Digitized by Google

ſia pus agradable a Deu que totes les coſes corporals ne mundanes. Fill, dix lo ermita, ſauieſa de hom neix per [1] entendre e amar Deu, e mor per oblidar [2] e no amar Deu; per la qual mort neix follia de hom, la qual follia es en hom com ama mes honraments, delits, riqueſes e parents, que Deu. Membrar, entendre e amar virtuts, e membrar, entendre e deſamar vicis es occaſio de ſauieſa; e lo contrari es occaſio de follia. On ſegons que aço es enaxi, ſe eſcuſa Deus a un rey, que no li volch donar gloria, e jutjal a infernals penes. ¿E com fo [3] aço? dix Felix. Lo ermità dix que un rey era hom molt poderos e abundos [4] dels bens de aqueſt mon. Aquell rey viſch [5] en grans benanançes e honraments longament en eſt mon, e del honrament de Deu hac poca [6] cura. Com [7] ſe ſdeuench lo dia de la ſua mort, ell prega Deus que lo [8] perdonas e li donas paradis. [9] E en viſio dix li una veu que aquell que mes lo hauia ſet membrar e entendre e amar los delits de aqueſt mon e ſos honraments que Deu, li donas ço que demanaua. Per una [10] carrera paſſaua un hom foll qui atroba un hom ſaui. Aquell hom foll, per ſa follia, dix al hom ſaui moltes de vilanies, ſens nulla occaſio que no n hauia. [11] Lo hom ſaui hac paciencia longament en les vilanies e paraules que l hom foll li dehia; e on mes de paciencia hauia, mes crexia ſa ſauieſa. Com lo hom foll lo hac deſonrat longament, lo hom ſaui ſe ſenti mudar de paciencia a impaciencia. Molt ſe marauella aqueſt hom ſaui de ſi mateix, com podia eſſer que on mes hauia ajuda de ſa-

---

1. Neix de.—2. Olvidar.—3. Fonch.—4. Ahondos.—5 Viſque.—6 Pocha.—7 Cant. —8. Que li.—9. Parays.—10. Encare ſapies, fill, que per una.—11. No la hauia.

Digitized by Google

uiesa,[1] pus se acostaua a impaciencia, ear vijares li era que pus luny degues esser de impasciencia, a la qual se sentia acostar. Mes quant lo saui hom remembra, e entes, e ama granea de sauiesa, adonchs entes que sauiesa volia esser gran en ell per manera de gran fortitudo e abstinencia e paciencia; la qual granea comença a venir com se senti enclinar a ira[2] e a impaciencia, e retench aquell mouiment contrastant a ira[3] e a impaciencia ab fortitudo de coratge amant gran granea de sauiesa, humilitat e paciencia. E dix enfre si mateix que foll fo lo religios, car per follia se ixque[4] de sauiesa. ¿E com fo aço? dix Felix. En una ciutat, dix lo ermita, hauia un religios qui era molt saui, e hauia gran fama de sancta vida e de esser molt saui. Vn dia se sdeuench que un hom foll ohi[5] parlar de aquell religios, e desplach li com hom lo loaua. Aquell foll dix que ell faria enfallonir[6] lo religios, si s volia. Los homens qui loauen lo religios digueren que no poria. Lo hom foll ana al religios e dix li moltes de vilanes paraules, per les quals lo religios fo molt irat, per la qual ira dix moltes[7] folles paraules. Molt se marauellaren los homens d aquell religios saui, qui era tant lohat de sauiesa, com per hom foll hauia errat contra sauiesa, que longament lo hauia mantengut[8] contra superbia e follia. Senyer, dix Felix, ¿qual es la major sauiesa que hom puscha[9] fer en aquest mon? E lo ermita dix que la major sauiesa que hom pusca[10] fer es tractar en lo mon lo major be que sia en lo mon, lo qual be es comuna utilitat en conexer e amar Deu. Entes Felix, per les paraules quel ermita dehia,

---

1. Hauia muntada sauiesa.—2. Yra.—3. Yra.—4. Exi.—5. Hoy.—6. Enfollir.—7. Molt.—8. Longament hauia mantenguda.—9. Puxa.—10. Puscha.

Digitized by Google

que la major fauiefa es tractar que tot lo mon fia en una fe, creent ço que chriftia creu, e que Deus fe fia encarnat per amor de hom a faluar; [1] e marauella s fortment de la gran follia que es en los grans fenyors, qui no han la gran fauiefa que totes les altres fauiefes venç en granea de perfeccio, jufticia e bonea. Encare fapies, fill, dix lo ermita, que [2] en un bell prat, fots un bell arbre, pres de una bella fontana, fe encontraren fauiefa e follia. Sots aquell arbre eftauen caritat e deuocio, qui plorauen fortment com tan poch eren preades en eft mon. Sauiefa e follia lurs [3] demanaren per que plorauen, e elles refponeren [4] que per ço car hauien perduda granea en lo mon plorauen. Sauiefa ana a la granea que los homens han en eft mon per honraments e riquefes, e fi s feu follia. E fauiefa hi ana per ço que retes a caritat e a deuocio la granea [5] en que effer folien; e follia hi ana per ço que ells conferuaffen poquefa [6] en caritat e en deuocio, pus que longament la hi hauien conferuada. A un hom molt rich e honrat vengren [7] fauiefa e follia. Sauiefa li dix que tot fon honrament e tota fa riquefa donas a Deu feruir, amar e conexer, per ço que caritat e deuocio foffen en granea. Obehir [8] volch aquell hom a fauiefa; mas follia li dix que los delits de aqueft mon perdrien granea e ferien en poquefa. [9] Donada fo [10] granea a follia, e plora fauiefa, e dix aqueftes paraules: Per vos, follia, es perduda granea de bonea e de caritat, de deuocio, de ora-

1. En uno de los códices que confrontamos falta esta última cláusula, desde las palabras «que la major» inclusive. En otro códice observamos que á la misma cláusula le falta algún vocablo, apareciendo por esto en aquel algo oscura la inteligencia del texto.—2. Faltan estas palabras en uno de los códices.—3 Los.—4. Refpoferen.—5. Retes la caritat e la deuocio a la granea.—6. Pauquefa.—7. Venguеren.—8. Obeyr. —9. Pauquefa.— 10. Si que fens perefa fo donada.

Digitized by Google

cio, de almoyna e de contriccio, e per vos es perduda granea de gloria celeſtial e es donada granea de pena infernal; e on major, vos, follia, ſots en granea, major es voſtra malea. ¡Ah! ¿quant ſera aquell dia que vos ſiats en poqueſa de malea, e que jo ſia en granea de bonea! Alegraues follia, e ploraua ſauieſa. Prouar volch follia que major era que ſauieſa, e dix que un hom era auar per ço que faes gran teſtament a la fi; e mori en la ira de Deu, per ço que les gents lo lohaſſen que era eſtat molt rich hom; e perde lo hom auar Deu, per ço que hagues lahor apres ſa mort. Apres dix que un hom ſe aucis per geloſia,[1] e altre ſe dampna per ço car no volch confeſſar un peccat que hauia feyt, e altre feu homey per una vilana paraula que un hom li hauia dita, e un altre hom ama mes laor[2] de ſi mateix que de Deu. Dient follia eſtes paraules, e moltes d altres, prouaua que en eſt mon era major que ſauieſa, e ſauieſa entenia que follia dehia veritat, en la qual e per la qual ſauieſa hauia granea de triſticia. E encare ſapies, fill, que en una cort de un rey hauia dos homens folls. La un ſe fehia foll per ço que guanyas diners per manera de dir paraules folles, per les quals lo rey e los cauallers ſe rieſſen e que li donaſſen diners e veſtidures.[3] L altre hom ſe fehia foll per ço que de Deu pogues dir paraules de lauſor[4] e de amor, e que lo rey e ls barons de la cort lo eſcoltaſſen e Deu conegueſſen e amaſſen. Lo foll qui per ajuſtar diners ſe fehia foll, hauia molts eſcoltadors, e hauia molts homens en aquella cort que li donauen grans dons. E lo bon hom qui s fehia foll per honrar Deu noſtre ſenyor, e qui res no ls queria del lur, no

1 Zeloſia.—2 Amaua mes loar.—3 Veſtedures. En otro códice: Veſtadures.—4 Loar.

Digitized by Google

era qui l efcoltas, ne qui fos dits res prefas.[1] E adonchs aquell hom fanct[2] dix en prefencia del rey e de fos barons: ¡Ah, follia! ¿per que[3] fots en lo rey e en los feus feruidors en major granea que fauiefa? Senyer, dix Felix, marauella me do per que los homens fe fan folls per diner ajuftar, car femblant par[4] que mes ne poguessen ajuftar ab femblant de fauiefa que ab femblança de follia. Fill, dix lo ermita, lo gra del forment qui mor fots la terra fe confon e s deftroheix,[5] per ço que per fa confufio, la terra e los altres elements qui fon confufes[6] fe mefclen ab ell, e que ell ne pufca multiplicar en formar la efpiga; car fi l gra no s fehia confus e en femblança de la confufio dels altres elements, ja negun element lo gra no poria a fi conuertir. Entes Felix la femblança e dix que hom fe fa foll per ço que placia als folls, e que per lo plafer ne pufca dons reebre.

CAPITOL XXV

DE PODER E FREVOLTAT

DEVS ha ordonat poder en hom de totes aquelles maneres, per ço que hom de totes aquelles maneres multiplich[7] un poder ordonat a feruir, amar e conexer Deu. Mas freuoltat, fill, dix lo ermita, es multiplicada[8] en feruir Deu, amar e conexer; e poder de

---

1. Preas.—2. Sanct hom.—3. E per que.—4. Me es.—5. Deftroueix. Y destruye su ser especifico, añade la vers. cast.—6 Confufos.—7 Muntiplich.—8 Muntiplicada.

Digitized by Google

peccar, defamar, oblidar, defonrar Deu es crefcut en lo mon. Fill, dix lo ermita, en Deu es un poder qui es Deu, e tot aquell poder fe comunica en tres maneres, ço es, poder que es pare, en poder que es fill, e en poder qui es[1] fant efperit; e totes les tres maneres romanen un poder qui es un Deu, e una natura de poder. Per aço, fill, en Deu no pot effer freuoltat, car per tot fon poder fe fa[2] aytan gran obra com es fi mateix, qui es inmenfa bonea, granea, eternitat, fauiefa e volentat. Fill, anima de hom ha poder de membrar, entendre e amar; e aytant com pus fort membra e enten alcuna cofa, de aytant ha major poder de amar o defamar aquella cofa; e aytant com menys membra e enten aquella cofa, de aytant ha major freuoltat de amar aquella cofa. E per aço dix lo faui al foll que no fabia Deus amar. ¿E com fo aço? dix Felix. Era un hom foll, dix lo ermita, qui s tenia per efcufat com Deu no amaua, car dehia que ell lo volia amar e no podia. E aquell faui dix a lo foll que fe efcufaua de Deu amar e que ell no podia Deus amar, per ço car afreuolia a la memoria fon membrar, per tal com no ufaua del poder de membrar, lo qual hauia; e aço mateix fehia del enteniment, per ço no[3] hauia poder de entendre Deu, pus que la volentat no l fehia entendre. Enaxi, per defalliment de la volentat, perdien la memoria e l enteniment lur poder;[4] e per lo perdiment de lur poder fe perdia poder en la volentat, e en tots tres multiplicaua[5] freuoltat. Fill, hom ha cinch poders corporals, ço es a faber,[6] cinch fenys; e per la acuftumança de aquells poders fe acuftuma la

1. Poder que es pare, poder que es fill, e poder qui es.—2. Car tot lo poder fe ha. —3. Per ço car no.—4. Son poder.—5. Muntiplicaua.— 6 Ço es faber.

Digitized by Google

anima a hauer poder en obrar be o mal; on si se acustuma per aquells a hauer poder de fer be, afreuoleix en si lo poder de fer mal; e aço mateix se segueix del contrari. E per aço dix lo saui al foll que ell mateix se afollaua. [1] ¿E com fo aço, senyer? dix Felix. Vn hom foll peccador, dix lo ermita, era glot, luxurios e ple de tots vicis. Aquell volia tots jorns veser belles fembres, e volia gustar saborоses viandes, e no volia esser cast ne [2] atemprat en son menjar; e per aço afreuolia son voler en esser cast e atemprat, e multiplicaua son voler en peccar [3] per gustar e veser. Fill, dix lo ermita, tot lo poder de Deu obra aytant com pot en si mateix, car si no ho fehia seria major lo poder de Deu que sa obra. On com tot lo poder de Deu sia aytan gran en sa obra com si mateix, per aço vol Deus que hom de aytant com ha poder, obre en Deu amar e seruir, per ço que li sia semblant a son poder. On com hom no usa de tot son poder a seruir Deu, fa contra la semblança de son poder e del poder de Deu; e per aço la dessemblança afreuoleix lo poder del hom, e aço se manifesta en la desamor que un hom hauia a sa muller. Fill, un hom hauia muller, la qual volia amar e no la podia amar; car aquell hom membraua tots jorns en los falliments que [4] hauia vists fer a sa muller contra ell e contra si matexa, e membraua en los plaers que ell hauia fets a sa muller. E per aço, per tal com en son remembrament hauia contrarietat e dessemblança de si e de sa muller, per aytal remembrament afreuolia son poder en amar sa muller, la qual volia amar e no la podia [5] amar. Senyer, dix Felix, ¿per qual manera pot

1. Enfreuolia.—2. E.—3. Peccat.—4. Falliments los quals.—5. E la qual no podia.

hom multiplicar[1] poder de amar, entendre e membrar Deu? Fill, dix lo ermita, un hom era molt peccador, e penedi s de ſos peccats, e feu penitencia. Aquell hom hauia moltes de temptacions en diuerſes maneres. Temptacio hauia com fehia be, e temptacio hauia com no fehia[2] mal, lo qual era acuſtumat a fer.[3] En tan gran trebayl lo tenien les temptacions,[4] que ell ſe volch deſeſperar de Deu, e volch tornar en peccat; e marauella s com Deus no li donaua tan gran poder de contraſtar[5] a les temptacions que neguna no n hagues. Eſtant ella en eſta marauella, una veu li dix, que ab major feruor pot hom amar, membrar e entendre Deu, contraſtant[6] e vençent temptacions e contemplant en apres Deu, que ſens temptacions ne ſens perills. E aço es per ço car hi ha mes de poder ſi hom venç, que ſi hom no venç trebayls, perills e temptacions per amar, entendre e membrar Deu. Senyer, dix Felix, ¿Deus, per que dona a hom poder de peccar? Car gran marauella me n do. Fill, dix lo ermita, en hom ha Deus creat franch arbitre, lo qual hom no hauria ſi poder no hauia en poder peccar, e que lo poder vença ſi mateix en no peccar, e compleſca ſi mateix en deſamar peccat. Aço es granea de poder, e es contra freuoltat de ſi mateix.[7] Sapies, fill que un[8] rey era molt poderos. Aquell rey era hom molt peccador, e qui tot ſon poder conuertia a peccar.[8] On mes lo rey peccaua, mes multiplicaua[10] ſon poder en peccar, e mes lo afreuolia en fer be, lo[11] qual

1. Multiplicar.—2. Fahia.—3. De fer.—4. Tenien temptacions.—5. Contreſtar.—6. Contreſtant.—7. No obstante de no haber en los códices que se confrontan discrepancia alguna con respecto á esta cláusula, la versión castellana la sustituye con estas palabras: «Ha puesto Dios en su voluntad, (del hombre) libertad para elegir el bien, ó el mal, ó para pecar ó dejar de pecar.»—8. Mateix. Fill, un.—9. Conuertia en peccar.—10. Multiplicaua.—11. El qual.

Digitized by Google

be Deus li hauia donat, e lo gran poder que l rey a peccat inclinaua. Marauella s Felix de la gran colpa que aquell rey hauia, per ço car poder en tant de mal conuertia, e freuoltat en tant de poder multiplicaua. Fill, era un fanct hom qui en fon poder volch multiplicar granea e volch lo lunyar de freuoltat. Aquell hom feu que en fon poder fe faeffen [1] obres bones, e que aquelles obres foffen grans en oracio, fauiefa, caritat, jufticia, humilitat, larguea, paciencia e en totes les altres virtuts. Aytant com lo fanct hom fon poder en virtuts multiplicaua, d aytant lo multiplicaua en granea, e l [2] lunyaua de freuoltat. [3] Efdeuench fe una vegada que aquell hom feu un peccat mortal, e marauella s fortment com lo hac fet; car femblant li fo que fon poder hagues tant multiplicat en be, que negun mal no pogues fer. E adonchs ell dix aqueftes paraules: En efta vida no pot poder effer en tan gran granea de bonea, [4] que no pufca peccar; car fi no podia peccar, no feria en granea de bonea, en la qual es com pot peccar e no pecca. Lo fanct hom plora molt com hac peccat, e penedi s, e exalça fon poder a fer be hauent gran contriccio de fon peccat, per la qual fon poder multiplica en granea de bonea. Marauella s lo fanct hom com peccat, qui ab freuoltat fecoue, [5] li era eftat occafio que n hauia multiplicat fon poder en fer bones obres. Encare fapies, fill, que [6] era un hom peccador, e cuydaues que ell hagues poder que totes les vegades que s volgues pogues exir de peccat. Vn dia fe efdeuench que un feu compare li dix que Deus hauia

1. Poder faeffen.—2. Es.—3. La versión castellana dice: Apartó de la flojedad y del descuido en obrar bien.—4. Vers. cast. . A tal perfección y grandeza de bondad·—5. Vers. cast. Conviene con el no ser, impotencia e imperfección.—6. En un códice se omiten estas palabras y empieza así la cláusula: Era un hom etc.

Digitized by Google

poder de jutjar e de punir [1] tot peccador; e per aço marauellaua s [2] com hom peccador se pot cuydar que pusca [3] exir de peccat totes les vegades que s vulla; [4] car si n hauia poder, seguir sia que en Deu hagues freuoltat e no poder de jutjar totes les vegades que s volgues. Entes Felix les paraules, e marauella s fortment com hom peccador subposa pusca exir [5] de peccat tota vegada que s vol. [6] Fill, dix lo ermita a Felix, en un palau estegueren [7] longament sauiesa, poder e volentat; e adonchs freuoltat era luny de poder. Mas sauiesa se parti de [8] poder, e romas ab volentat, perque so afreuolit lo poder en la absencia de sauiesa, e si s fo la volentat; car poder hac defalliment de granea pus no hac sauiesa. [9] Entes Felix que a granea de poder se coue granea de sauiesa [10] e volentat, e marauella s com de poder se partexen volentat ne sauiesa. Senyer, dix Felix, ¿ha Deus lexat tant poder en terra, que a los infaels hom lo pusca fer amar e conexer? Fill, dix lo ermita, poder e sauiesa han fet matrimoni, e han hauda una filla que ha nom volentat, per la qual en poder e en sauiesa esta volentat. [11] Entes Felix les paraules e plora longament e dix: ¡Ah, poder, sauiesa e volentat! ¿quant sera aquell temps que ensemps vos concordets [12] en molt amar e conexer Deu, e fer lo conexer als infaels?

1 Ponir.—2 Marauellaues.—3 Pusçha.—4 Volia.—5 Subposa exir.—6 Que vulla.—7. Estiguerem.—8. Partis sauiesa de.—9. Esta nltima frase no se traduce en la edición castellana.—10. Se coue sauiesa.—11. Freuoltat.—12. Acordets.

Digitized by Google

CAPITOL XXVI

DE TEMPRANÇA E DE GOLA

TEMPRANÇA e gola son contraris; e car en Deu ha egualtat de persones, es temprança contradient a gola, per manera de temprament semblant en alcuna cosa a la divina egualtat, contra la qual gola es dessemblant per manera de majoritat e menoritat que ab gola han concordança, e ab temprança han contrarietat. Senyer, dix Felix, molt me marauell de temprança com pot esser en tan poca[1] quantitat, ne per que gola esta en tan gran quantitat, com sia Deus gran e no poch, e com temprança per egualtat ha alcuna semblança ab[2] Deu, e gola de Deu neguna[3] semblança no haja. Fill, dix lo ermita, Deus ha creat lo mon a son seruici, segons que un maestre[4] en theologia ho proua a un philosoff. ¿E com so aço, senyer? dix Felix. Fill, un philosoff demana a un maestre[5] en theologia, al hom peccador per que Deus lo punia[6] tan solament per lo peccat que fehia; e lo hom just no l saluaua tan solament per lo be que fehia.[7] Lo maestre[8] respos e dix que peccat[9] era contra infinida justicia e eternitat e bonea de Deu; e per aço la justicia de Deu en granea deuia punir lo peccat, pus que es contra la granea de la justicia de Deu; lo qual puniment[10] seria en poquea de justicia si hauia si en infern la pena, e si

1. Pocha.—2. De.—3. Alcuna.—4. Mestre.—5. Mestre.—6. Ponia.—7. Ni virtudes que tiene, añade la vers. cast.—8. Mestre.—9. Peccar.—10. Poniment.

Digitized by Google

Deus punia [1] hom per altra coſa que no ſos colpa. [2] E la juſticia de Deu hauria poqueſa [3] ſi donaua la granea de paradis tan ſolament per la poqueſa que hom ha en fer be, lo qual be es poch a [4] comparacio de paradis; la qual poqueſa es multiplicada [5] en granea per larguea e miſericordia de Deu. Molt plagueren a Felix les paraules que lo ermita dix, mas no entes per aquelles paraules la ſolucio que li hauia feta, e dix al ermita que li aplicas [6] lo eximpli a la ſolucio que feta li hauia. Fill, dix lo ermita, granea de gola ſe concorda a us de gran puniment, [7] lo qual ſe coue a us de juſticia, a ſignifficança que en Deu ha granea; e la poquea de temprança ſignifficа la poquea del merit que hom ha a hauer [8] ſaluacio per ſon merit mateix. Entes Felix la ſolucio, e loha e benehi Deu qui tanta de ſauieſa hauia donada a aquell ermita. Fill, dix l ermita, per temprança se acuſtuma la anima a hauer atemprat remembrar, entendre e voler, e se atempren los cinch ſenys en lurs obres; e aço mateix fan los quatre elements. [9] E de tot aqueſt atemprament ſe ſegueix egualtat e granea eſſer en hom e en obres de hom; la qual egualtat e granea es a Deu agradable, per ço car ab la egualtat e granea de Deu han alcuna ſemblança. E car gola es contraria a la egualtat e granea de hom, per aço es a Deu molt deſagradable. Era [10] un prelat qui dels bens de aqueſt mon era molt abundos. [11] Aquell prelat era molt mal acuſtumat en ſon menjar e en ſon beure; e menjaua tant e beuia, que n era malalt moltes de vegades. Vn dia ſe eſdeuench

1. Ponia.—2. Colpa axi mateix.—3. Hauria axi mateix poqueſa.—4. En.—5. Muntipſicada.—6. Aplegas. En otro códice: Esplanas. Y en otro: Eſplegas.—7. Poniment.—8. Hom ha hauer.—9. La vers. cast. añade: Y los humores y cualidades.—10. Sapies, fill, que era.—11. Ahondos.

Digitized by Google

que ell hac molt menjat e begut, e un hom feu li una queſtio petita a la qual no ſabe [1] reſpondre. Molt fo confus e enuergonyit lo prelat denant tots aquells qui eren en ſa preſencia; e aquell qui li hac feta la queſtio dix que mes valia temprança ab pobrea, que gola ab riqueſa; empero temprança valia mes en riqueſa que en pobrea, e gola era pus mala en riqueſa que en pobrea. Fill, era un [2] hom molt glot, e com hac molt menjat e begut, e fo be ple, ell ſe ſenti tot debil per raho de la digeſtio que no s podia ſer, tant era replet; [3] e la calor natural no podia donar ſuſtentacio de eſperit vidal als membres del cors, ſegons que s couenia. Molt ſe marauella aquell hom com era tan feble, car molt hauia menjat e begut, e torna mes beure e menjar, car cuyda s que poch hagues menjat e begut; e on mes menjaua e beuia pus feble ſe ſentia e mes ſe marauellaua. Eſtant aqueſt hom en eſta marauella, ell dix a un metge ſa malaltia e ço de que s marauellaua: lo qual metge li dix eſtes paraules: Era un hom religios qui eſtaua en molt ſancta vida, contemplant tots jorns noſtre ſenyor Deu. Com aqueſt ſanct religios hac longament contemplat Deu, ell ſe lexa de la vida contemplatiua, e pres vida actiua, en la qual ſe ſenti aminuar [4] la deuocio que hauer ſolia, e marauella s fortment com hac perduda ſa deuocio. [5] Com longament hac penſat en ço de que s marauellaua, ell entes que en ſon remembrar, entendre e amar no hi era tan ſouen Deu com eſſer hi ſolia, e que de les coſes temporals hi hauia mes que hauer no n hi ſolia. Era un princep qui amaua temprança molt fortment. Aquell princep totes les vegades que

1 Sabia.—2 Pobrea. Era un. —3 Reple.—4 Minuar.—5. Perduda la ſeua deuocio.

Digitized by Google

feya en ſa taula, fehia eſtar una roda de aur ſobre la copa hon era eſcrita temprança e gola. E com ſe eſdeuenia que hauia temptacio contra temprança, ell legia temprança e gola en la roda de la copa, e dehia tres vegades, enfre ſi mateix, que temprança alegraua los homens com ſon leuats de la taula, e gola los entriſtaua. Vn jorn ſe ſdeuench que aquell princep hac aſſats menjat e begut, ſegons temprança; e gola feu li pendre una bocada de carn per natural apetit ſaboros. Com lo princep tench [1] la bocada de la carn en la ma, ell feu comparacio e dix, qual valia mes, o [2] memoria, enteniment e volentat en Deu, e temprança, longa vida e ſanitat; o gola, malaltia, mort e ira de Deu. Com [3] lo princep hac ſeta aqueſta comparacio, ell lexa la bocada de la carn, e loha e benehi Deu qui li hauia donada temprança, per ço que ſouen [4] ab ella lo amas, lo temes, lo benehis, e longament lo ſeruis.

CAPITOL XXVII

DE LARGVESA E DE AVARICIA

Largvesa es, fill, dix lo ermita, en Deu; car Deus pare ſe dona tot al fill e al ſanct eſperit [5] engendrant [6] lo fill e eſpirant lo ſant eſperit; [7] e en donant ſe lo pare al fill e al ſanct eſperit, dona eſſer al fill e al ſanct eſperit, en lo qual eſſer dona inmenſitat de bonea, gra-

1. Hague.—2. En.—3. E com.—4. Souin.—5. Eſpirit.—6. Engenrant.—7. Eſpirit.

Digitized by Google

nea, eternitat, poder, sauiesa e volentat, e tota perfeccio e noblea. E car lo pare es larguesa, dona s larguesa donant se pare, e dona s ab tot ço que es, e es lo do egual a cascuna de les persones diuines. Aço mateix fa lo fill qui s dona tot al sanct esperit,[1] espirant lo; e lo sanct esperit se dona tot a fruyr lo pare e lo fill. Fill, Deus pare trames a encarnar[2] Deus fill, lo qual se dona tot en esser hom, lo qual hom dona a grans trebayls e a angoxosa mort per saluar hom. Deus ha donada a hom semblança de si mateix en ço que li ha donada bonea, granea, duracio, poder, sauiesa, volentat, e les altres proprietats semblants a aquestes. Fill, Deus ha donat a hom esser huma, e ha li donat tot lo mon a son seruici; on per aço hom es tengut a Deu que li sia tan larch que li do tot si mateix a honrar, conexer e amar ell. Auaricia es, fill, contraria a larguesa; e qui es auar contradiu a tota la larguesa[3] demunt dita. On com larguesa sia tan poca[4] en los homens, e auaricia sia en lo mon tan multiplicada, plora, fill, la desonor que la semblança de Deu pren en est mon, e l exalçament que la dessemblança de Deu, a Deu contraria, pren en lo mon. Molt considera Felix en les paraules que lo ermita li hac dites, e marauella s molt de la larguesa e granea[5] que es en Deu, que estant larguesa e granea, se dona tota e roman tota en si matexa. Cant Felix se fo marauellat de la larguesa de Deu, ell se marauella com Deus fill poch donar la humanitat que pres a tan grans trebayls, e a tan greu mort per hom a saluar, com sien los homens tan auars a Deu, que molt mes donen a si mateixs e als altres

1 Spirit.—2 Trames encarnar.—3 Tota larguesa.—4 Pocha.—5 Granea e larguesa.

Digitized by Google

que a Deu qui ls ha donat si mateix, e ls ha donat esser e tot quant han. Cant Felix de totes aquestes coses e de moltes altres,[1] se fo marauellat, ell plora longament e dix aquestes paraules: ¡Ah, Senyer Deus! ¡Beneyt siats, vos, que a tant hom hauets donat en est mon memoria, enteniment e volentat, veser, ausir, gustar, odorar e sentir, honraments viles, castells, riqueses e molts de altres bens, e tan pochs son los homens qui a vos volen donar membrar, entendre e amar![2] Ne per amar, seruir, conexer e honrar[3] vos, no volen veser, ohir,[4] anar ne estar, ne donar de lurs bens temporals als pobres qui per amor de vos demanen. Plora Felix, e fis seu lo ermita; e ensemps malahiren[5] auaricia qui ha tants aymadors.[6] Fill, dix lo ermita, en lo teu cors se dona tot lo foch al aer, e l aer se dona tot a l aygua, e l aygua se dona tota a la terra, e la terra se dona tota al foch, e per aquest do hom se compon[7] e s mescla dels quatre elements. Aço mateix fa en la tua anima memoria, que s dona tota al enteniment e a la volentat, e l enteniment e la volentat se donen a la memoria; e la volentat se dona al enteniment, e l enteniment a la volentat. E per aço es la anima esser ajustat de la memoria, enteniment e volentat. Fill, era[8] un rey molt rich e molt poderos, lo qual se donaua tot a honrar si mateix, e a hauer los delits de aquest mon. Aquest rey desiraua[9] longament viure, e volia que tots los homens de[10] son regne se donassen[11] a honrar ell e a seruir. Esdeuench se que aquest rey fo ma-

1. Moltes d altres.—2. Edic. cast. Los actos de su memorar, entender y amar.—3. Conexer, honrar.—4. Veher e hoyr.—5. Malehiren.—6. Añade la edic. cast.: Que la sigan y sean sus esclavos.—7. Do se compon.—8. Volentat. Era. En otro códice: Sapies, fill, qne era.—9. Desijaua.—10. Que tot hom de.—11. Donas.

Digitized by Google

lalt a la mort, e dementre que dormia, vijares li fo que dues dones li eſtigueſſen denant; la una era larguefa, e l altra era auaricia. Lo rey prega larguefa que li donas fanitat e longa vida. Refpos larguefa e dix que ella no li donaria neguna res que a Deu fos contraria ne que ab auaricia hagues concordança. Encare, fapies, fill, que [1] era un hom qui hauia un fill que molt amaua, e al qual lexa tot quant hauia al dia de la mort. Cant lo fill fo vengut de la efgleya hon hagueren foterrat fon pare, ell atroba a la porta de fon hoſtal molts pobres que li demanauen [2] almoyna per la anima de fon pare. Aquell fill no volch als pobres donar neguna cofa, e entra en fon alberch hon tenia un cauall en erba, [3] lo qual [4] no tenia erba denant que menjas. Molt fo aquell hom irat contra les companyes del alberch, com no hauien donada [5] de la erba al cauall, al qual dona ell mateix de la erba, e fehia en guifa per que [6] fos gras e que en ell guanyas. [7] Senyer, dix Felix, molt me marauell de auaricia per qual natura eſta pus fortment en los homens richs que en los pobres. Fill, dix lo ermita, larguefa ha major poder en riquefa que en pobrefa; e com hom rich es auar, auaricia ha major poder en riquefa que en pobrefa; car fi no n hauia, [8] feguir fia que en riquefa no hagues tan gran poder com en pobrefa. E car en aqueſt mon auaricia es major que larguefa, per aço auaricia es major en los homens richs que [9] en los pobres. Fill, dix lo ermita, veges com [10] auaricia ha gran poder en lo mon. Guarda quants homens treballen per ajuſtar diners, e ve-

1. Esta frase se suprime en algunos códices.—2 Demanaren —3. Edic. cast Tomando verde.—4. Lo qual cauall.—5. Dada—6. Feya perque.—7. Edic. cast. Para venderle y ganar dinero.—8. Si no ho hauia—9 Auaricia ha gran poder en los homens richs mes que.—10, Veges, donchs, com.

Digitized by Google

ges com en gran perill hom ſe met per riqueſes a ajuſtar, ne quantes vergonyes, ſam, ſet, calt, ſret, colps, e morts ſon per auaricia; e obri los uyls de ta penſa e conſira[1] com per largueſa tan pochs homens treballen en lo mon, e com los demes homens d aqueſt mon ſon auars de ſi mateixs e de lurs bens temporals. Era[2] un home molt rich qui hauia cinch fills. La un de ſos fills ſe mes en religio, en la qual ſe dona a Deu amar, conexer e ſeruir. Molt deſplach al pare e a la mare com lur fill pres religio, e ab gran res de gents anaren contra lo moneſtir hon lur[3] fill era entrat. A la fi com veheren que no l podien recobrar, lo pare e la mare dixeren[4] als frares de aquell moneſtir que preſeſſen un fill que hauien rencallos[5] e que no hauia mas un uyl, e que lurs reteſſen aquell; e los frares no hi conſentiren. Irats foren lo pare e la mare del macip que no pogueren[6] recobrar, e promeſeren[7] a Deu que per negun temps los frares no haurien de lur alberch almoyna. Moriren lo pare e la mare, e lexaren tot quant hauien als altres fills, e a aquell qui s mes en religio no volgueren[8] res lexar. Encare ſapies, fill, que era un caualler, lo qual era molt vanaglorios, e per ço car[9] amaua honrament hauer en eſt mon, donaua e larguejaua aytant com podia. Eſdeuench ſe que ell hac tant donat, que ſo pobre, e com no hac que donar, ell tolia a ſos pageſos e donaua ho a[10] altres. Eſdeuench ſe que aquell caualler hac tolt un mantell a un ſeu pages, e dona lo a un ſeu jutglar qui loaua larguefa e blaſmaua auaricia. Aquell jutglar dix al caualler que ell era auar de ſi mateix e de ſos bens a Deu;

1. Conſidera.—2. Sapies, fill, que era.—3. Son —4 Digueren.— 5. Rancaylos. Edición cast.: Cojo.—6. Pogren.—7. Prometeren. - 8. Volgreu.—9. Com.—10. Als.

car la honor que a Deu deuia donar, donaua a si mateix, e per aço no era larch, ans era sotsmes a auaricia. Esdeuench se una vegada que un pelegri vench a un noble rey molt poderos de diners e de gents, e dix li que pus Deus li hauia tant donat en est mon, ¿per que ell no donaua la terra sancta de Vltra mar a christians, e que la tolgues a sarrahins qui a desonor de sancta sgleya la possеexen? Lo rey dix al pelegri que ell volria que la sancta terra fos de christians. E l pelegri respos que la volentat del rey ho volia, mas tot lo poder del rey e de sa terra no volia donar la volentat a complir son voler. Marauellar se volch Felix com la volentat del rey no donaua a complir son voler tot lo poder del rey qui l[1] podia donar. Mas, entes Felix que la volentat del rey no s donaua tota a Deu amar e conexer; e per aço no volia donar tot lo poder del rey a conquerir la sancta terra de Vltra mar. Sapies, fill, dix lo ermita, que contrast fo gran una vegada entre larguesa e auaricia, e arremiren[2] se de batalla. Ajusta larguesa sos valedors, e auaricia los seus. Poques foren les gents qui vengueren[3] ab ab larguesa, e moltes gents foren aquelles qui ab auaricia vengueren.[4] Marauella s larguesa com hauia tan pochs mantenidors,[5] e com auaricia ne hauia tants. E plora larguesa molt fortment, e ris se auaricia; e dix larguesa a auaricia que son plor tornaria en l altre[6] setgle en benanança, e los ris de auaricia tornaria en plor. Era[7] un hom auar malalt qui hauia en son alberch moltes gallines,[8] de les quals no volia menjar ne confortar sa persona. Aquell malalt ohi un seu ase bramar, e dix que hom li donas de la ciuada, car

1. Que li.—2. Aramiren. Edic. cast. Se emplazaron.—3. Vengren.—4. Vengren.—5. Mantenedors.—6, En altre.—7 Encare sapies, fill, que era.—8. Moltes de gallines.

per ço bramaua com ciuada no hauia. Mori aquell auar per defalliment de natura, e romas tot quant hauia a un feu fill, lo qual hauia fon [1] pare nodrit a fes cuftumes. Efdeuench fe que aquell fill del hom auar ana mercader per lo mon, e vench a una fira hon perde la meytat de fon cabal, per lo qual perdiment fo en gran trifticia longament. En aquell hoftal hon ell era, hac un mercader qui era molt larch e rich hom. Efdeuench fe que tota la mercaderia que ell hauia en aquell hoftal fe crema e s perde; e lo mercader loha e benehi Deu, e fo alegre en Deu. Molt fe marauella lo mercader auar del mercader larch, com fe podia alegrar, pus que hauia perdut tot quant hauia; e demana li per que fe alegraua e per que no ploraua. E lo mercader li refpos que ell fe alegraua per ço car a Deu e a paciencia tot fon hauer e fa volentat e fi mateix hauia donada. [2]

CAPITOL XXVIII

DE CASTEDAT E DE LVXVRIA

En gran contrarietat eftan caftedat e luxuria; e aytant com lo contraft es major, d aytant fe diuerfiffiquen pus fortment e s lunyen [3] la una de la altra. Efdeuench fe una vegada, dix lo ermita, que [4] a un veyl [5] luxurios donaren per muller una donzella verge molt bella. Aquella era [6]

1. Lo. 2. A paciencia fa volentat e fi mateix donaua.— 3. Lunya.— 4. Vna vegada que.— 5. A un hom vell.— 6. Aquella donzella era.

Digitized by Google

molt caſta, e fembra de [1] molt ſancta vida; e ſon marit, eſtant ab ella, era hom luxurios e de mala vida. Gran marauella ſe donaren les gents que los conexien, com lo hom veyl era luxurios, e la dona joue era caſta. Eſdeuench ſe un dia que lo demoni tempta la bona dona de luxuria, e ſon marit de geloſia. Lo marit no contraſta al demoni, e ſo gelos; mas la bona dona contraſta al demoni e ſo forts [2] en ſa caſtedat, e hac paciencia del mal eſtatge que ſon marit li menaua dient li moltes de vilanies. Vn jorn ſe ſdeuench que lo marit hac ferida ſa muller per geloſia, e lo demoni tempta fortment la bona dona de luxuria. Vençuda fora la dona per la gran injuria que ſon marit li ſehia, e per la temptacio del demoni; mas remembra Deu, qui ama caſtedat e deſama luxuria, e ama paciencia e deſama impaciencia. Ama la bona dona caſtedat e paciencia en granea, e loha e benehi Deu, qui la hauia poſada en cas [3] e en eſtament que gran caſtedat e paciencia podia hauer. Cant la bona dona hac fenida ſa oracio, ella ſe marauella com hanch hac [4] pogut hauer negun penſament ne inclinament a luxuria per la temptacio del demoni ne per la vilania que ſon marit li ſehia. Dementre que la bona dona enaxi ſe marauellaua de ſi matexa e en ſi matexa, ſe menyſpreſaua com hanch penſament poch hauer de fer falliment contra caſtedat. Ella conech que aquell penſament ſo de peccat venial multiplicat per temptacio del demoni, e per la vilania que ſon marit li ſehia; e aço per que ella vençe ſo caritat, juſticia, fortitudo, [5] abſtinencia, caſtedat e paciencia. Adonchs ſo la dona molt alegre e conſolada del penſament e de la

1. Caſta fembra e de.—2 Fort.—3. Cars.—4. Com hac.—5. Fortalea.

Digitized by Google

consideracio que[1] hauia hauda. Senyer, dix Felix al ermita, molt me marauell que per lo veser e per lo ohir se mou la sensitiua del hom al delit de luxuria; car veser[2] bellesa de faysons, e ohir[3] paraules de luxuria, mou la sensitiua a carnal delit, e aço mateix fa la ymaginatiua. Fill, dix lo ermita, dos tocaments son en hom, la un es corporal e l altre esperital.[4] Lo corporal se fa ab la vista e ab los altres senys corporals. Lo esperital se fa ab memoria, enteniment e volentat. On com se sdeue que per veser, ohir, o imaginar, o tocar corporalment hom es temptat a luxuria, adonchs se fa tocament en la anima de consentiment o de contrestar a luxuria,[5] tocant la memoria l enteniment e la volentat, e l enteniment tocant la memoria e la volentat; e aço mateix de la volentat que tocant tota la memoria e lo enteniment, consent o contrasta. On si l tocament esperital consent a luxuria, segueix se lo tocament corporal; e si li contrasta, es vençut lo tocament corporal per lo esperital, e es guasanyat gran merit en amar castedat e en desamar luxuria. Fill,[6] era un bisbe luxurios qui amaua una dona qui molt amaua castedat. Moltes vegades hac pregada lo bisbe la dona que faes sa volentat, e la dona li dehia totes les vegades que s partis de ella, e que no volgues donar a menjar al lop les ouelles que li eren comanades. En tan gran cuyta tenia lo bisbe la dona, que ella ne fo enujada, e secretament feu lo bisbe venir tot sols a la sua cambra, e en presencia de dues donzelles de la dona e de un seu nebot, despulla s denant lo bisbe, e romas en sa camisa

1. Consolada per la victoria que.—2. Lo veser—3. Hoyr.—4. Espiritual.—5. O de contrastarla luxuria.—6. Se suprime en un códice esta palabra.

Digitized by Google

que era ſutza de ſutzetat vergonyoſa a nomenar [1] e a tocar. Com la bona dona li hac moſtrada ſa camiſa, puxes ſe deſpulla e moſtra s a ell tota nua, e dix li que ſi hauia uyls que guardas per qui perdia caſtedat e Deu, e auilaua lo cors de Jheſuchriſt com lo ſacrifficaua, [2] e que guardas per que la volia fer venir en ira de Deu, e de ſon marit, e de ſos amichs, [3] e en blaſme de les gents, e que fos enemiga de caſtedat e ſotſmeſa a luxuria. Hac lo biſbe gran vergonya e contriccio, e marauellas de ſa gran ſollia, e de la gran caſtedat e virtut de la dona, e ſo puxes hom juſt e de ſancta vida. Senyer, dix Felix, luxuria ¿per que es peccat? Fill, dix lo ermita, Deus pare engendra Deus fill ab orde de bonea, granea, eternitat, poder, ſauieſa, juſticia e volentat; e per aço vol que en matrimoni ſia orde de bonea, granea, poder, ſauieſa, juſticia e volentat, lo cual orde ſe manten [4] ab caſtedat, e es corromp ab luxuria. E per aço, fill, es donada virtut en lo ſagrament de [5] matrimoni, la qual virtut ab caſtedat ha concordança. Sapies, fill, que era [6] un rey qui a un ſeu caualler tolch ſa muller per fer luxuria ab ella. Aquell rey e la muller del caualler uſaren contra juſticia de bonea, granea, poder, ſauieſa e volentat. Molt ſe marauella lo caualler com lo rey hauia major amor a luxuria que a granea de bonea, [7] poder, virtut, ſauieſa e volentat, [8] que ab les dignitats de Deu [9] ſon en alcuna [10] ſemblança. Senyer, dix Felix, [11] gran marauella me do de ço que ohi recomptar una vegada. ¿Com ſo aço? dix lo ermita.

1. A anomenar.—2. Edic. cast. Cuando le sacrificaba en la misa.—3. Edic. cast. Parientes.—4. Mante.—5. Del.—6. Concordança. Fill, dix lo ermita, era.—7. Bonea de granea.—8. Sauieſa, volentat.—9. Edic. cast. Que con las dignidades ó atributos de Dios.—10. Han' alcuna.—11. En un códice se suprimen estas dos palabras.

Digitized by Google

Senyer, dix Felix, un hom hauia muller, a la qual fehia moltes de vilanies; empero fa muller era bona e cafta e leyal a fon marit. Altre hom era qui a fa muller era bo gracios e li fehia molts de plafers; e ella [1] era molt luxuriofa e de mala vida. E per aço, fenyer, fon marauellat com la bona dona era cafta ab pefars que li fehia fon marit; e la folla fembra era mala faent li fon marit plafers. Refpos lo ermita, e dix eftes paraules: Fill, dix lo ermita, la bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat e virtut de Deu [2] major femblança hauien [3] ab la dona qui amaua caftedat, que malea, granea, poder e follia del mal marit ab luxuria. E per aço luxuria no hac poder contra la bona dona, ne caftedat no hac poder en la mala dona, qui mes amaua luxuria que los plafers que fon marit li fehia, qui ab caftedat hauien alcuna femblança; e contraftaua hi la folla fembra ab les femblançes de luxuria, les quals mes amaua e membraua que les femblançes de caftedat. [4] Sapies, fill, que anaua [5] Na Caftedat per lochs baixs e per lochs alts, hon atrobaua Na Luxuria [6] qui tots jorns multiplicaua e crexia. Vn jorn [7] fe fdeuench que caftedat troba [8] luxuria en un hom de orde [9] e en una fembra de orde. [10] Ana auant e troba luxuria qui eftaua enfre frare e for, e enfre un hom e fa muller. Marauella s caftedat com luxuria tan gran era. Plora caftedat e alegra s luxuria. Tants hauia luxuria de molts amadors [11] abundofes [12] de benanançes e de honraments, que marauella s com viure podia caftedat qui tan poca era en aqueft mon. Dementre

---

1. Qui fehia aytants placrs a fa muller com podia, e ella.—2. Volentat de Deu.—3. Han.—4. Toda esta última cláusula se suprime en la versión castellana.—5. Caftedat. Anaua.—6. Atrobaua luxuria.—7. Dia..—8. Encontra.—9. Orda.—10. Orda.—11. Vers. cast. Parciales.—12. Abundofos.

Digitized by Google

que luxuria enaxi fe marauellaua, un hom, qui era exit de religio, vench ab una folla fembra que molt amaua. Aquell hom era [1] mal veftit e pobre, e per lo gran fret que fehia tremolaua fortment. Com caftedat viu aquell hom foll luxurios ab la [2] folla fembra, [3] marauella s molt fort com per tan futz peccat com es luxuria, hauia jaquît aquell hom fon orde, [4] e hauia pobrea e malanança, futzetat e vilefa, e era en via de perdurable malediccio.

CAPITOL XXIX

DE DILIGENCIA E DE ACCIDIA

SAPIES, fill, dix lo ermita, que [5] Deus ha creat hom per ço que l am e l entena; e car Deus es digne que molt fia amat e entes per hom, per aço vol Deus que hom molt am e entena Deu. E de aquefta multitut de molt amar e entendre, comença e neix diligencia, ço es a faber, que hom fia molt diligent en amar e conexer Deu, pus que Deus es digne de effer molt amat e conegut. Fill, com [6] hom fe defuia de la fi a la qual es creat, adonchs pren contraria obra de aquella a la qual es creat. On com fe fdeue que hom no ama ne enten Deu, o enten Deu e nol ama, adonchs es accidios, e no ha cura ne diligencia de ço a que es creat; on d açi neix accidia e perefa, e es hom accidios e defamador de be, e ha plafer de mal. Fill, la

1. Aquell era.—2. E la.—3. Vers. cast. Perdido por la loca mujer.—4. Orda.—5. Estas palabras se omiten en algunos códices.—6. Fill, dix lo ermita, com.

Digitized by Google

bonea de Deu, que es pare, no ceſſa de engendrar Deu fill; car bona coſa es engendrar fill que ſia Deu infinit en bonea e en tot compliment. E aço mateix ſe fa de granea, qui es pare en Deu, que no ceſſa de engendrar fill Deu, qui es gran e infinida bonea; e aço mateix ſe ſegueix en totes les dignitats de Deu. E com aço ſia enaxi, donchs, per aço es juſta coſa e rahonable que en hom ſia diligencia en ſer be gran e durable,[1] faent hom gran be de ſon poder. E com hom es negligent en[2] ſer be, adonchs es accidios e es contrari a[3] la obra que Deus ha en ſi mateix, e a la obra que fa en les criatures. Fill, car Deus ama be e gran be, deſama mal, e on pus es gran lo mal, pus lo deſama Deu. E per aço, fill, es hom obligat a deſamar mal e gran mal, per lo qual obligament es hom obligat a eſſer diligent en deſamar mal e gran mal; e com no ho fa es accidios e fa contra Deu e contra ſon prohiſme. Entes Felix los començaments que lo ermita hauia poſats, los quals ſon de diligencia e de ſon contrari, ço es, accidia; e dix que fortment ſe marauellaua de accidia com podia eſſer en eſt mon major que diligencia, com ſien los començaments de diligencia tan bons, e ceyls de accidia ſien tan mals. Fill, dix lo ermita, Chriſt[4] vench en lo mon, en lo qual fo molt diligent de amar, loar, e ſeruir Deu lo pare qui l trames e eſſer hom. Aqueſt Chriſt fo molt diligent en ſaluar hom; car tant ne fo diligent, que a treballs e turments e a mort ſe n volch liurar. E aço mateix volch que fos en los apoſtols e en los martirs, qui foren molt diligents en complir los euangelis, e en anar a prehicar[5] per tot lo mon, e ſoſtenir trebayls e

1. Gran, durable.—2. Negligent a.—3. En.—4. Jheſuchriſt.—5. Anar preycar.

Digitized by Google

mort. Dementre que lo ermita dehia aqueftes paraules, Felix fe marauellaua com los confequents [1] de Chrift, qui fon en eft mon en grans profperitats e honraments, fon tan poch diligents de la gran honor qui s coue a Chrift en eft mon; car fi ells gran diligencia hauien en honrar Chrift, qui tan honrats los te en lo mon, lo farien conexer e honrar. Fill, dix lo ermita, accidia es contraria a be comu e a be efpecial; e car lo be comu es mellor que l efpecial, per aço es accidia pus contraria a be comu que a be efpecial. E car en eft mon ha mes de accidia que de diligencia, per aço ha hom en eft mon major diligencia en be efpecial que n be comu, [2] e per aço diligencia efta en eft mon defordonadament, car major deuria effer en be comu que en propri. [3] E car no ho es, per aço es accidia major en be comu que en be propri. Sapies, fill, que era [4] un hom peccador al qual Deus donaua trebayls en eft [5] mon per los peccats que fehia. Aquell hom era impacient els trebayls que hauia en malalties, e en perdre fos fills, fos amichs [6] e fes riquefes, per la qual impaciencia ell hauia accidia. E com ohia que negun hom fehia de fon prou, a ell li defplahia; e com negun [7] hom perdia lo feu, o li efdeuenia alcun defaftre, adonchs ne hauia plafer. Efdeuench fe un dia que ell hac perdudes cent liures en mercaderia, e fon molt defpagat. Eftant ell en aqueft defpagament, ell ohi que un mercader hac perdudes mil liures, e fo n alegre; e de altre qui n hac guanyades cent fo n defpagat. Molt confidera lo mercader, e molt fe marauella per que hauia defplafer de fon mal e plafer de mal de altre, e

1. Vers. cast. Compañeros.—2. Efpecial que comu.—3. Vers. cast. Que en el especial.—4. Propri. Era.—5. En lo.—6. En perdre fos amichs.—7. Com hoia que negun.

Digitized by Google

hauia desplaser com negun sehia de son prou. E tant considera en esta cosa, tro que aperçebe que ell era accidios per la impaciencia que hauia dels trabayls que Deus li donaua; e conech que los trebayls li donaua Deus per ço car era peccador; per que aquell mercader fo pacient, e exi de peccat, e depuxes no hac accidia, ans fo diligent en amar Deu e son prohisme. Fill, era un burgues molt rich e honrat en una ciutat. Aquell burgues viuia de ses rendes, e no sehia neguna cosa mas que menjaua e beuia e sehia ço que s volia. E car lo burgues no sehia neguna cosa de utilitat, no hauia de res diligencia, e tots jorns estaua ocios, per la qual ociositat ell se sentia tots jorns trist e enujat. [1] E per la tristor e l enujament [2] que hauia esdeuench accidios, e hauia plaser de mal e desplaser de be; e del plaser que hauia de mal li venia desplaser com lo mal major no era, e del be que desamaua li venia pesar e tristicia com tan gran be era. Enaxi en totes maneres aquest burgues era sotsmes a trebayl e a tristicia, per la ociositat e la accidia que hauia. Encare sapies, fill, que a la [3] sancta terra de Vltramar ana en pelegrinatge un sanct pelegri; e com fo en Jherusalem, e viu que los sarrahins tenien aquell loch sanct, marauella s molt fortment de la negligencia dels christians, qui per negligencia lexen aquell loch possehir als sarrahins. Estant lo pelegri en esta marauella, ell entra en una esgleya de sarrahins hon viu fer honrament a Massumet, qui dix a sos companyons que Christ no era Deu. Marauella s lo sanct pelegri de la negligencia dels christians, com no son diligents en prehicar [4] e mostrar via [5] de veritat als infaels. Aquell pele-

1. Hujat.—2. Hujament.—3. Hauia. A la.—4. Prehicar.—5. Mostrar la via.

Digitized by Google

gri vench als prelats e princeps dels chriſtians, e deyels que foſſen diligents en honrar Jheſuchriſt; e caſcu li dehia que bo feria, mas negun no fe n metia tan auant com lo pelegri volia. Marauella s lo pelegri e dehia que accidia viuia, e diligencia moria. Fill, dix lo ermita, accidia es peccat molt fecret, enaxi com peccat de gola; car molt hom es golos e accidios qui no cuyda eſſer en peccat de gola ne de accidia. E per aço demana un canonge al biſbe e a ſos companyons e als prohomens de aquella ciutat, la accidia que hauien en qual ſubjeċt eſtaua. ¿E com ſo aquexa coſa? dix Felix. En una ciutat, dix lo ermita, era un eſpital deſtruit per maluats regidors; e per lo deſtrohiment del eſpital molts pobres hauien afanys [1] ſoſſerts, e fretura de lits e de viandes, e moltes de vegades ſe ſdeuenia que morien de fam e de ſet. En aquella ciutat hauia un canonge qui hauia gran anſia del eſpital. Aquell eſpital era en guarda del biſbe e de ſon capitol, car un burgues qui l hauia fet, lo lurs [2] hauia comanat; e ſots aytal condicio, que ſi el biſbe e lo capitol no guardauen lo eſpital e ſos bens, que los prohomens de aquella ciutat lo [3] degueſſen guardar [4] e deffendre, e que depuxes lo biſbe no hi hagues negun ſenyoratge. Lo canonge hauia conciencia del deſtrohiment [5] del eſpital, e hac ho dit moltes vegades al biſbe e al capitol e als prohomens de la ciutat, e negun no n hauia cura ne diligencia, ans ne eren tots negligents, e caſcun [6] ſe n eſcuſaua. E per aço demanaua lo canonge, la accidia en quals o ab quals de ells eſtaua, o ſi ſens ſubjeċt eſtaua.

1. Eſpital, hauien molts pobres afanys.—2. Fet, lols.—3 Ho.—4. Gordar.—5. Deſtrouiment.—6. Cada u.

Digitized by Google

CAPITOL XXX

DE HVMILITAT E DE ERGVLL

FILL, dix lo ermita,[1] humilitat e erguyl ſon contraris en granea e poquea. E per aço ſon pus contraris en uns homens que en altres; car enaxi com humilitat pot eſſer major en un hom que en altre, enaxi hi pot eſſer major ergull. Amable fill, en quant Deus ha creat hom a ſa ymatge e a ſa ſemblança, es Deus humil,[2] per ço car a hom qui es creat de no res, e qui es coſa freuol e meſquina, ſegons la gran nobleſa de Deu, ha Deus volguda donar ſa ymatge e ſa ſemblança. E car Deus es humil, vol que hom ſia humil, per tal que en humilitat haja ſa ſemblança. Fill, la bonea de Deu es humil a la bonea de hom, e aço mateix ſe ſegueix de la granea de Deu e de totes les dignitats de Deu; car la granea de Deu es humil a la granea de hom, car la aſſembla a ſi matexa e la humilitat de hom es bona e es gran; e axi de totes les altres virtuts, com hom ſe humilia a honrar, ſeruir, benehir,[3] amar e lohar la bonea, granea, eternitat, poder, ſauieſa e volentat de Deu. Fill, enteſa hauets la rayl[4] de la humilitat de Deu, e la humilitat que hom ha com neix,[5] e comença en amar e ſeruir Deu. Ara us vull dir com neix[6] humilitat, e com eſta en hom, ço es ſaber, que hom ſia humil a ſon prohiſme, humiliant ſon be, ſa granea, ſon

1. Estas palabras quedan suprimidas en algunos códices.—2. Es humil. -3. Obeyr. 4. Entes hauets la rael.—5. Naix.—6. Naix

poder, e enaxi de les altres dignitats, al be, a la granea e al poder de son prohisme, en tal manera que hi sia caritat e justicia. Enaxi, fill, comença e neix humilitat de prohisme a prohisme, e mor com se fa lo contrari, ço es a saber,[1] com la bonea de un hom no ha concordança ab la bonea de altre hom, e la volentat de cascun se[2] rebella, e vol que son be sia major que l be del altre[3] contra caritat e justicia. Humilia s Deus a natura de hom com la pres en nostra dona santa Maria verge gloriosa, car gran humilitat fo que natura, inmensa en bonea, granea, eternitat, poder, sauiesa, volentat e perfeccio, se volgues unir ab natura termenada en bonea, granea, poder, sauiesa, volentat e perfeccio. Amable fill, totes quantes creatures son, no son tan nobles com es la humanitat de nostre senyor Jhesuchrist. E aquella tan noble, tan excellent e tan bona humanitat humilia Deu a la major humilitat que poch, ço es a saber, que l seu cors feu esser pobre, venut, turmentat, treballat, menyspreat, mort en la creu, e sofferi que vils homens lo turmentassen e l auciessen. Fill, a un hom saui vench un hom erguylos, qui per son erguyl hac fetes e dites vilanies a un seu vehi, lo qual hac paciencia e humilitat en les injuries que lo hom ergullos li hac fetes. Aquell hom ergullos se penedi de la vilania que hauia[4] feta a son vehi, car la paciencia de son vehi li obri los uyls de sa anima que li feu conexer la superbia en que era, e desira[5] esser humil; e demana a aquell saui com poria esser humil, car d aqui auant no volia esser erguylos. Lo saui respos e dix li que ell remembras souen

---

1. Ço es saber. Esta variante se observa repetidamente en el decurso de la obra; y por esto dejaremos de notarla.—2. Cascu es.—3. De altre.—4. Hac.—5 Desija.

Digitized by Google

en[1] la gran humilitat de Deu, la qual hac com volch assemblar a si hom, e car volch esser hom, e aquell hom volch humiliar a mort, e volch que nostra dona e los apostols tots fossen humiliats a pobrea,[2] trebayls, perills e turments. Encare que tots[3] dies se humilia Deus als peccadors com los espera a fer penitencia, e ells lo blastomen e l desonren, ell donant a ells esser e los bens temporals. Per tot aço que l saui hom dix al hom erguylos, no s moch a esser humil, tro que lo saui li dix que la humilitat de Deu ha humiliat son poder al poder del hom en los set sagraments, en los quals hom usa del poder de Deu; e Deus ha humiliat son honrament e son poder a hom, en ço que l pusca honrar o desonrar,[4] amar o desamar en est mon. Cant lo hom erguylos ohi aquestes paraules, molt se marauella de la gran humilitat de Deu e com era tan gran que a hom Deus donaua tant de poder. E en aquell punt lo home erguylos proposa a esser[5] humil tots los temps de sa vida. Senyer, dix Felix, en un loch fuy una vegada hon estauen gran res de homens religioses, los quals salude humilment.[6] Aquells per mi no s leuaren ne negun honrament no m faeren. En apres vench un hom rich, e leuaren se a ell e honraren lo.[7] Estant jo marauellat per que hauien aquell hom rich honrat, e no hauien a mi feta neguna honor, vijares me fo que ells fossen erguyloses, e que jo fos erguylos, per ço car fuy despagat com no me hauien honrat aytant o pus com a lo hom rich, pus que jo son seruidor de Deu, e lo

1. Ell metes son remembrament en.— 2. Sujetos á padecer pobreza, dice la version castellana.—3. Encare tots.—4. Dándole ó quitándole el culto, añade la versión castellana.—5. Proposa esser.—6. Vers. cast. Cortes mente y con gran humildad.—7. Vers. cast. Le cortejaron mucho.

Digitized by Google

hom rich es ajuſtador de diners. Fill, dix lo ermita, ſi vos volgueſſets eſſer honrat per los religioſes, per ço que Deus honraſſen en vos, e en voſtre coratge vos plagues que vos, en quant vos mateix, ſiats menyspreat per les gents, adonchs forets eſcuſat de erguyl.[1] Mas, ſi vos, per vos mateix, volgueſſets que ells vos honraſſen, adonchs podets cuydar que vos fos erguylos en ço que fos deſpagat com honrament no us fehien. Senyer, dix Felix, ¿per qual occaſio es hom erguylos, com ſia corrompable e mortal, e com en ſon ventre port tantes de viltats, e en ſon cors ſe engendren tants vermens? Fill, dix lo ermita, en Deu eſta tota nobleſa, tota perfeccio, tota bontat, e per aço naturalment hom ama eſſer bo, noble e complit[2] en tot compliment. Mas, com hom aqueſta natura conuerteix en injuria, e ab vils feyts que fa, vol eſſer bo e noble, adonchs eſdeue erguylos. Mas, ſi ell amaua eſſer bo, noble e complit ab humilitat, ſotſmetent ſi mateix e ſos bens a lohar, amar e ſeruir Deu, adonchs ſeria humil, e ſeria bo, noble, honrat e acabat. Era un pages qui hauia bella muller e era de paratge. Aquell pages amaua molt ſa muller, e veſtia la be, e fehia la eſtar ocioſa, e donaua li a menjar mils que a ſi mateix.[3] La muller del pages, per ço car ſe vehia bella e de paratge, e vehia que l pages la honraua mes que ſi mateix, era erguyloſa, e menyſpreaua ſon marit, per lo qual menyſpreament caech en peccat de luxuria. Molt ſe marauella lo pages de ſa muller, com era tan erguyloſa; e marauella s com era pus erguyloſa on pus la amaua e la honraua. Sapies, fill, que una[4]

---

1. Esta cláusula, aunque ofrece el mismo concepto, se encuentra terjiversada en uno de nuestros códices.—2. Noble, complit.—3. Que a negun.—4. Honraua. Vna.

Digitized by Google

vegada ſe ſdeuench que granea e poquea ſe encontraren, e faeren matrimoni, e hagueren una filla que ſo humilitat. Aquella filla ſo engendrada donant granea a poquea de ſi matexa, e eſtant poquea dejus granea humilment, e faent li totes les vegadas reuerencia e honor, e hauent volentat [1] que granea fos totes les vegades major que ella. [2] Encare ſapies, fill, que era un [3] ſabater que hauia nn fill que molt amaua. Aquell [4] ſabater era gran rich hom e era auar, per ço que a ſon fill donas gran riqueſa e honrada muller. Eſdeuench ſe que lo ſabater no nodri ſon fill a negun meſter, e veſtia l molt be; e com ſon fill ſo gran, ell li dona per muller una filla de un burgues pobre, qui per la gran riqueſa que l ſabater hauia, dona ſa filla a ſon fill. Cant la nora del ſabater ſo en lo alberch, adonchs ſo erguyloſa, e ſi s ſo ſon marit; e en tan gran ſubjugacio [5] foren lo ſabater e ſa muller, que erguyl ſotſmes a ſi matexa tanta de humilitat, e que gran enamiſtat [6] ſo enſre lo ſabater e ſon fill, e ſi s ſo enſre la muller del ſabater e ſa nora. [7] Vn rey hauia un bell fill, lo qual hauia comanat per nodrir a un ſaui caualler. Vn dia ſe ſdeuench que lo fill del rey caualca en un gran cauall, e ſo molt noblement veſtit, e caualca per la ciutat. En los geſts del fill del rey conech lo ſaui caualler qui l nodria, que ell no anaua ordonadament ne humil, e que ell ſe erguylaua de ſa jouentut e de ſa beylea, e de la ſenyoria que eſperaua hauer [8] en aquella ciutat apres la mort de ſon pare. Lo caualler

---

1. E ab volentat.—2. El traductor castellano dice en una nota que este párrafo suelta la duda que se deja pendiente en el anterior, y que el hombre significa aquí la grandeza, y la mujer la pequeñez: y que además encierra una gran doctrina para los conyuges.—3. Que ella. Era un.—4. Amaua, e aquell.—5. Subjeccio.—6. Inamiſtat.—7. E ſon fill.—8. Eſperaua a hauer.

Digitized by Google

volch donar occaſio al fill del rey de humilitat, e mena lo per tots los officis de la ciutat, e dix li que ell era ſotſmes a ſeruidor de tots aquells, e que en la ciutat no hauia negun hom en tanta de ſeruitut com ell ſeria apres la[1] mort de ſon pare. Molt ſe marauella lo fill del rey de les paraules que ſon maeſtre li dehia; e ſon maeſtre dix li eſtes paraules: En una vila hauia deu cauallers qui eſtauen en un caſtell que guardauen un princep que hi era pres. Aquells deu cauallers hauien un majordom qui ls[2] compraua e ls adobaua de menjar, e qui lurs fehia totes lurs neceſſitats dels diners de aquell princep. Marauella s lo fill del rey de la ſemblança que ſon maeſtre li deya, car no la entes, tro que ſon maeſtre li dix que l princep qui era pres ſignifficaua la anima del rey, qui eſta preſa en lo obligament per que es elet a rey; lo qual rey es tengut de eſcoltar los homens, e que los tenga en tal pau, que per la pau, ſon poble, qui es ſignifficat per los deu cauallers, hajen majordom, ço es, officials dreturers que al poble[3] ſatiſſaſſen, en tal manera que lo rey ne ſia eſcuſat a Deu.[4] Com lo fill del rey hac enteſes les paraules de ſon maeſtre, ell ſe entriſta fortment, e dix que a gran ſeruitut era humiliat en eſt mon. Era un rey qui hauia en ſon hoſtal un hom deuot, qui per deuocio e per humilitat, anaua humilment veſtit. Aquell hom era per linyatge honrat, e era caualler. En la caſa de aquell rey hauia dos cauallers qui eren frares de aquell caualler, los quals eren homens erguyloſes, e homens qui amauen les vanitats de aqueſt mon. E car lo

1. Seria en la.—2. Qui lur.—3. Als cauallers.—4. Añade la vers. cast. Sin que le falte que vestir al desnudo, ni que comer al hambriento.

Digitized by Google

rey era erguylos, hauia vergonya de effer priuat de aquell caualler deuot e qui era humil en fon veftir, e en fon parlar, e en tots fos gefts; e lo rey hauia tots jorns priuadea e folaç ab los frares de aquell caualler.

CAPITOL XXXI

DE CONTINENCIA E DE ENVEJA

CONTINENCIA fill, dix lo ermita, es affadollament [1] de atemprat defir; e es contaria a enueja, que es vici mortal on hom defira injuri ofament contra compliment de continencia. Amable fill, enueja pot effer major en home rich que en home pobre, e aço mateix fe fegueix de continencia; car major vici es a home rich, fi ha enueja [2] e fi no s te per pagat de ço que Deus li ha donat, que no es a home pobre dels bens temporals. Molt fe marauella Felix que continencia pogues effer major en home rich que en home pobre, car vijares li era que home pobre degues mes effer grafit [3] fi s te per pagat de poch, que lo rich hom de molt. Conech lo ermita que Felix fe marauellaua de ço que li hauia dit, e dix li aqueftes paraules:

---

1. En el contexto de esta cláusula se notan algunas variantes en los códices confrontados. Uno de ellos la trascribe de este modo: «Continencia es affadollament de atemprament; e es començament de tempraça, e contraria a enueja, que es vici mortal on huma defij defija injuriament contra compliment de continencia.» En otros códices hay algunas diferencias aunque no alteran el sentido. El traductor castellano la vierte así: «La continencia, hijo, dijo el ermitaño, es contentarse de lo que uno tiene ó posee, sin desear ni apetecer otra cosa; por lo que es principio de la templanza y contraria á la envidia, que es vicio mortal y deseo desordenado contra la perfección de la continencia.—2. En qui fia enueja.—3. Grait.

Digitized by Google

Fill, dix lo ermita, tots los bens e ls compliments que son ne esser poden en hom, tots hi son de Deu; e aytant son majors e mellors e pus nobles, com als bens e als compliments de Deu son pus semblants. On com se sdeue que continencia esta en hom rich qui de tota sa riquesa [1] sia humil e seruesca Deu, mes de bona obra sa e pot ser que l home pobre dels bens temporals. [2] E si aço no era enaxi seria falsa la paraula que un rey dix a un ermita. ¿E com so aço? dix Felix. E lo ermita dix: [3] Passaua per un desert un rey ab gran res de cauallers. En aquell desert estaua un ermita; e lo ermita volch saber del re y si era hom just e que s tengues per contengut [4] de la riquesa que Deus li hauia donada. Aquell ermita demana al rey si ab gran riquesa se podia vençre enueja; e lo rey respos e dix, que lo huma desir es [5] pus forts quant venç enueja en granea, que quant la venç en poquea. Segons les paraules que l rey dix, entes lo ermita que l rey no era enuejos, e que ab tota sa riquesa vencia enueja, e hauia continencia en amar, seruir e honrar Deu. Molt plach al ermita la continencia [6] del rey, e marauella s com en lo mon no n hauia molts de aytals reys com ell era. Mes lo ermita dix a Felix: Era un pages pobre qui hauia una vinya prop de un camp de un caualler qui era molt rich e poderos. Aquell pages hauia enueja del camp de aquell caualler, e lo caualler hauia enueja de la vinya del pages. Esdeuench se que abdosos vengueren a confessio a un frare, [7] e cascun confessa son peccat. Lo frare dona major penitencia al pages que

1. Vers. cast. Cuando sucede que un rico y perfecto con toda su riqueza y perfección.—2. Vers. cast. Que el pobre imperfecto.—3. Estas cuatro palabras faltan en algunos códices.—4. Content.—5 Defirer era. En otro códice: Defirar era.—6 Captenença.7—Vers. cast. A un mismo confesor.

Digitized by Google

al caualler; car lo caualler contreftaua a enueja pus fortment que l pages en quant no volia ufar de fon poder contra lo pages, al qual poguera tolre la vinya fi s volgues. Sapies, fill, que [1] enueja es contra efperança, jufticia, caritat, fortitudo e temprança, e concorda s ab tots los contraris [2] de aqueftes virtuts contra continencia, qui ab totes les virtuts ha concordança, e ab los contraris de les virtuts ha contrarietat. On com fe fdeue que enueja multiplica, adonchs, en fon multiplicament, multipliquen los contraris de les virtuts; e com continencia multiplica, adonchs multipliquen en fon multiplicament los contraris dels vicis. Cant Felix hac ohit ço [3] que lo ermita dehia del multiplicament de enueja e de continencia, ell dix [4] al ermita que ell fe marauellaua com enueja es tan multiplicada en tot lo mon, e continencia efta en lo mon en tan poca [5] quantitat; car les virtuts que ab Deu han alcuna femblança, deurien effer en major granea que los vicis, qui de Deu no han neguna femblança. Forts parech al ermita la queftio que Felix li hac dita, e marauella s lo ermita com Felix li hac feta tan greu [6] queftio, e eftech confiros longament anans que li fabes refpondre. Com lo ermita hac longament confirat, ell dix a Felix eftes paraules: En una ciutat eftauen un rey e un bifbe. Cafcun de ells era hom vicios, enuejos e de mala vida. Los homens de aquella ciutat prenien mal eximpli de la mala vida del rey e del bifbe; mas, pus mal eximpli prenien del bifbe que del rey, car en aytant com lo bifbe, fegons fon offici, era pus prop a la femblança de Deu que lo rey, fe feguia

1. Estas tres palabras estan suprimidas en alguno de los códices.—2. Vers. cat. Los vicios contrarios.—3. Ohia Felix ço.—4. Continencia, dix —5. Pocha.—6. Gran.

Digitized by Google

aquella femblança del bifbe en major contrarietat de be que la femblança del rey. Entes Felix la folucio de la queftio, e dix que ell fe marauellaua de la gran granèa que enueja ha en prelat enuejos, ne per que Deus fofte que en clergue pufca effer major enueja que en lech, com clergue fia pus apropriat a feruir Deus que lech. Fill, dix lo ermita, un caualler hauia dos fcuders. Ab la un fcuder fe confellaua,[1] e a ell dehia fos fecrets, e aquell fcuder penfaua de la perfona del caualler. L altre fcuder penfaua del cauall del caualler. Sdeuench fe que abdofes[2] los fcuders faeren engan e trahicio al caualler, e lo fcuder qui era pus priuat de fon fenyor que l altre, foftench pus gran turment e mort que l altre. Era un bifbe qui hauia un nebot que molt amaua. Aquell bifbe hauia un bell caftell molt rich en fon bifbat, e hauia enueja de aquell caftell que era feu, lo qual enuejaua en quant defiraua que fos de fon nebot.[3] Lo princep de aquella terra enuejaua aquell caftell per fi mateix, e fo queftio en qui hauia mes de enueja, o en lo bifbe o en lo rey. Enueja e continencia fe encontraren. Enueja, dix continencia, vos ¿per que m perfeguits? ¿com no membrats com poch vifch lo paftor qui enuejaua les ouelles de fon fenyor, les quals comenades li hauia? car lo paftor aucis lo fenyor de les ouelles per ço que foffen fues. Com lo paftor hac mort fon fenyor, e hac poffehides un jorn tan folament les ouelles, ell fo acufat de trahicio, e l endema fo jutjat a mort e fo penjat. Continencia, dix enueja, vos ¿per que m contreftats, pus que veets que jo fon en eft mon pus amada e pus honrada, e he mes

1 Aconfellaua.—2 Abdofos.—3 Vers. cast. El que envidiaba para propio suyo por

amadors que vos no hauets? ¿per que no membrats que jo era en un rey molt noble e poderos com tolch a un caualler una bella muller que hauia, e hanch, vos, continencia, qui erets en lo caualler, no hagues poder contra mi qui era en lo rey? Continencia, dix enueja, membreus com fuy gran aquell dia que un burgues enueja la filla de una dona vidua [1] que un feu compare li comana, e enueja un hort de que aquella dona viuia ab fos infants; e per la granea que jo hagui en aquell burgues, corrompe lo burgues la filla de la dona vidua, [2] e li tolch lo hort que hauia. Enueja, dix continencia, be fe que gran fots en eft mon, e gran fots en la ira de Deu; empero, jatfia aço que jo fia pocha en eft mon, jo fon gran en la benediccio de Deu. Era un traginer qui hauia muller e infants. Aquell traginer era hom continent, e que s tenia per pagat de ço que Deus li hauia donat. Aquell traginer hauia un afe ab lo qual guanyaua ço de que viuia ab fos infants. Lo dit traginer hauia un fill qui defiraua la mort de fon pare, per ço que hauia enueja de aquell afe. Era queftio en qui era major granea, en la continencia del traginer o en la enueja de fon fill.

CAPITOL XXXII

DE PASCIENCIA E DE IRA

PASCIENCIA e ira fon contraris, car pafciencia es obra de forts [3] coratge, la qual fortitudo efforça ab cari-

dejárselo á un sobrino á quien mucho amaba.—1. Vella.—2. Vella.—3. Fort.

Digitized by Google

tat, jufticia, humilitat e fperança; e ira es freuoltat de coratge, mogut per vanitat, erguyl, injuria, follia e mala volentat. Felix, dix lo ermita, Deus es pafcient en quant foffer que hom, qui es fa creatura, e es creat a honrar, amar e feruir ell, lo defama, [1] e lo menyfprea en eft mon per vils cofes e per peccat. E car Deus ama fa femblança en hom, e Deus ha pafciencia, per aço vol que hom haja pafciencia, per tal que per pafciencia fia a Deu femblant. Tant ama Deus pafciencia, que la humana natura que pres, volch que hagues pafciencia en effer Jhefuchrift, venut, pobre, menyfpreat, turmentat, defemparat e mort. Aquefta pafciencia volch lo fill de Deu hauer en humana natura, per ço que hom per honrar [2] Deu vulla hauer femblança en pafciencia, per la qual fia a Chrift femblant en foftenir pobrea, turment, e mort per la honor e amor de Jhefuchrift. Fill, Jhefuchrift es molt pafcient en molt hom a qui ha donades moltes de riquefes e honraments en eft mon, los quals lo porien fer honrar, amar e conexer, e no ho fan. E Chrift foffer la defonor que li fan en eft mon; mas en laltre fetgle cauran en la ira de Deu, ço es faber, que Deu los malehira a foch infinit. Fill, per pafciencia fdeue confolacio e plafer; e per ira fdeue lo contrari; car confolacio es en los [3] homens pafcients com han foftenguda alcuna pena que ira dona. Ha forts coratge qui no fe inclina a venciment per ira, la qual dona trifticia e malanança; ha coratge qui a mouiment de ira fe leixa manar e vençre. Ira comença en la volentat, qui foptofament fe mou fens deliberacio de enteniment ne de memoria, car tant es

1. Lo defonra.—2. Amar.—3. Han los.

Digitized by Google

iuerços aquell mouiment de mala volentat, que empatxa la memoria a membrar e lo enteniment a entendre Deu, e les femblances que hom ha de Deu; e fa a hom menyfprear los manaments de Deu, e la gloria celeftial, e les infernals penes, e ret [1] hom enaxi com embriach e exit de fon feny. Mas com fe fdeue que hom es irat en la pena [2] del cor, [3] e hom contrafta ab pafciencia e fortitudo a la ira, adonchs la memoria e lo enteniment han deliberacio a remembrar Deu e les fues femblances, e tem hom Deu offendre. E adonchs hom per efta manera pot vençre ira, en lo qual venciment atroba hom plafer e alegrança. Efdeuench fe una vegada que un hom faui parlaua ab un hom foll. Lo hom faui dehia ab raho ço que dehia, e totes fes paraules eren humils e be ordonades. Les paraules del hom foll eren ergullofes, vilanes, e fens tota raho. Eftant que lo hom faui e lo hom foll eren en aytals paraules, efdeuench fe que l hom faui fenti en fon coratge mouiment de ira, per la qual fenti paffio, e defordonaren fe les paraules que dehia. Eftant lo home faui enaxi, ell fe marauella fortment de fi mateix, com per la follia e la ira del hom foll, ell fe era cambiat ne mogut ne acoftat a ira. Dementre que lo hom faui enaxi fe marauellaua, la memoria hac deliberat a remembrar, e lo enteniment a entendre pafciencia, fortitudo, caritat e les altres virtuts que a pafciencia ajuden contra ira. Molt plach al faui hom com membraua e entenia pafciencia e les altres virtuts, e adonchs ell entes que per ço fo tentat de fcomouiment de ira que hagues occafio de hauer pafciencia, per la qual e ab la

1. Rent. —2. Penfa.—3. Vers cast. Pero si sucede que cuando la ira se empieza á

Digitized by Google

qual fos a Deu femblant en pafciencia. Lo faui hom pres pafciencia en fon coratge ab fortitudo, e lo foll hom fo pafcient, humil, e de dolçes e humils paraules, ab les quals conuerti lo foll hom a paraules veres e humils; e ab contriccio de cor e ab lagremes en los ulls, li feu otorgar veritat, la qual dabans negada hauia. Era un rey qui molt amaua lo poble de una ciutat. Cas fe fdeuench que lo poble de aquella ciutat feu vers lo rey trahicio e engan; e com lo rey en aquell poble molt fe confiaua, e occafio no ls hauia donada que trahicio li faeffen, fo molt irat contra aquell poble. Eftant lo rey en fa ira, fofferia paffio molt gran, car ira dona pena a hom tota hora que en hom efta. Vn dia cogitaua lo rey en lo falliment que aquell poble hauia feyt, e enaxi com comença a membrar e entendre lo falliment de fon poble, comença a fentir ira e defpagament en fon coratge, e hac treball e paffio d aço en que cogitaua. En treball e en fubjugacio de ira ftech lo rey longament, e defira que ell hagues tant de poder, que tot aquell poble qui hauia feyt altre fenyor pogues deftrouir e auçiure. On mes lo rey en aço cogitaua, pus fortment fa ira multiplicaua, e crexia la pena que la ira li donaua. Marauella s lo rey com hauia tan gran pena d aço [1] que cogitaua, e confidera que Deus hauia gran ira contra tots aquells que li fan trahicio e vilania, e qui per vanitats lo defamen. Dementre que ell en Deu penfaua, e en los falliments que los homens fan a Deu, ell remembra que era en peccat de ira, [2] e clama merce a Deu que li perdonas, e que hagues vers ell pafciencia. Com lo rey hac

---

encender en el corazon.—1. Per ço.—2. Luxuria.

remembrada pasciencia e en Deu hac sperança, ell senti que en son cor no era la pena que hi solia esser la donchs[1] com pensaua en la trahicio de son poble. E adonchs lo rey dix estes paraules: Gran marauella es que hom deman perdo e que no vulla perdonar; e que vulla en altre pasciencia e no la vulla en si mateix; e marauella es per que de la seruitut e mala senyoria de ira, e de la pena que ira dona, hom no s hix ab oblidar sa ira e los deffalliments que ha feyts a Deu,[2] e ab desirar pasciencia esser en si[3] mateix e en[4] Deu, en lo qual haja sperança. Era un hom pobre de poder e de amichs, qui tractaua un gran negoci, ço es a saber, que Deus fos amat, conegut e seruit per tot lo mon. Aquest hom per ço car no era hom rich, ne honrat, ne poderos, no abastaua per si a tractar lo negoci qui era molt gran, e anaua als[5] prelats, princeps e grans senyors que Deus ha molt honrats en lo mon, e als quals ha donat gran poder, e pregaue ls que ells tractassen aquell negoci. Esdeuench se un dia que ell parlaua de aquell negoci ab un prelat, lo qual lo scarni e s ris de ses paraules, les quals lo prelat menysspresa e tench a nient. Molt se marauella aquell hom del prelat qui tan poch preaua lo honrament de Deu, e comença a sentir en son coratje ira e pena. Dementre que ell sentia pena e ira, ell se marauella fortment com podia sentir ira, pus que tan noble negoci tractaua e desirana, e cuyda s que aquella ira fos vici. Longament considera lo bon hom en ço de que s marauellaua, e recorrech a pasciencia, per ço que li ajudas de aquella ira que sostenia, la qual pasciencia no li ajuda.

1. Adonchs.—2. Hom li ha fets.—3. Ab si. —4. E ab.—5. Anaua per los.

Remembra lo bon hom la pasciencia de Jhesuchrist e de los apostols, e adonchs multiplica pus fortment la ira en que staua; car on pus fortment remembraua la pasciencia de Christ e dels apostols, pus fortment vehia que lo prelat era a Christ pus dessemblant e colpable. Marauellas lo bon hom com pasciencia sa ira no vencia, e la pena que sostenia de son cor no gitaua; [1] e longament se marauella enaxi aquell hom, tro [2] que conech que aquella ira no era vici, car si ho fos, ab pasciencia no hagra concordança. Senyer, dix Felix, marauell me com aquell hom sostench pena, depuys que conech que aquella ira que hauia no era vici, e que ab pasciencia se concordaua. Fill, dix lo ermita, aquell hom hauia pena car amaua la honor de Christ, e vehia que lo prelat la desamaua; car si pena no hagues, no hagra pasciencia ne fortitudo, com tota hora dura en hom pasciencia e fortitudo, donant passio en desirar alcuna cosa fins que vinga [3] a compliment. En una ciutat hauia un burgues molt saui, noble e poderos de riqueses e de amichs. Lo princep de aquella ciutat era maluat hom e de mala manera. Aquell princep era de tan maluades [4] custumes, que aquella ciutat malmetia e destrouia; e car lo burgues amaua la ciutat, car era hom just e saui, hauia molt gran ira de la malea del princep e del destrouiment de aquella ciutat. Vn dia se sdeuench que l princep hac fet un gran falliment contra la ciutat, e lo burgues ne fo en tan gran ira, que ell cogita com mogues tot lo poble de la ciutat e que aucies lo princep. En volentat fo lo burgues que metes en obra ço que cogitaua, tro que remembra justi-

1. Aleujaua.—2. En tro.—3. Vage.—4. Males.

Digitized by Google

cia, leyaltat, caritat, e entes que ell deuia hauer pasciencia sots la volentat de Deu qui aquell princep los hauia donat per senyor natural; e penedi s de sa folla consideracio, la qual hauia hauda en auciure son senyor. Marauella s lo burgues com la ira, qui es peccat mortal, la qual hac contra son senyor, poch en ell venir, pus que ell desiraua lo be e la utilitat de la ciutat. Empero entes e dix que la ira que hauia del mal de la ciutat no era vici, mas que hauia alcuna semblança ab la ira [1] que hac en auciure son senyor, per ço com li deffalli fortitudo a destrouir la semblança que la una ira hauia ab la altra, la qual poch esser destrouida ab pasciencia.

CAPITOL XXXIII

DE BENAVYRANÇA E MALAVYRANÇA

En Deus es bontat d on ve benauyrança [2] en hom, contra la qual benauyrança, es malauyrança, qui es dessemblant a la bontat de Deu; la qual bontat enforma a sa semblança benauyrança de hom, per la qual ha compliment en celestial gloria de tot ço que es desirable. Amable fill, dix lo ermita a Felix, la bontat de Deu es gran, e per ço en lo mon influeix gran semblança de si matexa en los homens, ço es, gran benauyrança; car molt es gran benauyrança a hom, que sdeuenga de no esser en esser per manera de creacio, e que Deus li do

1. Ab ira.—2. Vers cast. Bienaventuranza ó felicidad.

Digitized by Google

fenyoria e noblea fobre totes les cofes qui fon a feruici de hom. Encare endemes que Deus li do memoria, enteniment e volentat ab que pufca membrar. entendre e amar Deu e fi mateix, e totes les cofes que ab benauyrança fe couenen; e encare que done Deus benauyrança a hom com lo apella ab ell effer en gloria fens fi. Fill, Deus ha benauyrat hom, e ha li donada [1] opportunitat com us de fa benauyrança; mes com hom fe enclina a malea, e s fa deffemblant a Deu per peccat, e adonchs de benauyrança fe enclina a malauyrança, en la qual es contra benauyrança; car mes valria a tot hom que no fos, que no fa com es fi cau en la ira de Deu que l puneix a malauyrança. En moltes de maneres, fill, dona Deus benauyrança als homens, e en moltes de maneres los homens cahen en malauyrança [2] com fan contra la benauyrança que Deus lurs dona e no la volen pendre a honor de Deu e a utilitat de ells mateixs. E per aço, fill, fe deu hom molt marauellar en eft mon, car no es negun hom que fi ha neceffitat [3] de alcuna cofa temporal, [4] e hom la li vol donar o preftar o vendre, que no la prenga volenters, o per do, o per prefftech, o per venda; e la benauyrança que Deus dona no veem negun hom qui reebre la vulla a honor de Deu ne a profit de fi mateix ne a efquiuar la malauyrança. Amable fill, la major benauyrança que hanch Deus dona a hom, e que Deus major pot donar, fo com benauyra la humanitat de Chrift que fos una perfona ab lo fill de Deu; car aquella es benauyrança qui ha major acoftament e major femblança ab la bonea, granea, eternitat, poder,

1. Fill, be hauria lo hom fi s volia, car mon fenyor Deus li ha donada.— 2 Vers cast. Y de muchos modos se acarrean ellos la desgracia.—3 Sia a neceffitat.—4 Corporal.

Digitized by Google

ſauieſa, volentat, e ab totes les dignitats de Deu, que nulla altra benauyrança ne que totes les altres benauyrançes. E per aquella benauyrança, fill, ſon ſdeuengudes e creades totes les altres benauyrançes. Apres la gran benauyrança de Jheſuchriſt, fo la benauyrança de noſtra dona ſanta Maria, qui es major que nulla altre benauyrança, leuat aquella de ſon fill. Apres la benauyrança de noſtra dona, es gran cella dels angels e dels apoſtols, prophetes e martirs. E la major benauyrança que Deus puſca donar a hom en eſt mon es que li do gracia que en eſt mon ſia pobre, treballat, menyſpreat, turmentat e mort per lohar, amar, conexer, honrar e ſeruir Deu e aportar a via de ſalut aquells qui per ignorancia e via de peccat van a perdurable dampnacio. Senyer, dix Felix al ermita, fort me marauell per que Deus dona en aqueſt mon a alcuns homens benauyrança dels bens temporals, e a altres no dara riqueſes, ne ſanitat, ne honrament, ans eſtaran en eſt mon en pobreſes e en treballs e en malanançes. Fill, dix lo ermita, un hom hac .ij. fills. Lo dia que aquell hom mori, amdoſos ſos fills lo pregaren que ell los donas ſa gracia e ſa benediccio. Lo pare dix a aquell .ij. fills qual d ells volia que li lexas les grans riqueſes que hauia, e que al altre lexas les bones cuſtumes que hauia. Lo fill major demana les riqueſes, e lo fill menor demana les virtuts de ſon pare, en les quals virtuts hac lo fill menor major benauyrança que lo fill major en ſes riqueſes. Senyer, dix Felix, ij. homens eren peccadors, e Deus dona gracia a la una que exi de peccat, e benauyra lo Deus en hauer virtuts, honraments e riqueſes en eſt mon. E l altre hom Deus lexa eſtar en peccat, en lo qual fo tro al

Digitized by Google

dia de la mort. On com Deus ſia juſt, bo, piados e poderos, marauell me per que pus a la un hom perdona e a aquell benauyra, per que no perdona al altre e per que lo lexa morir en malediccio. Fill, dix lo ermita, en una prouincia hauia un emperador, qui a los uns homens perdonaua e a los altres punia com hauian feta injuria contra ell. En aquella prouincia hauia un rey que a tot hom perdonaua, e negun hom no punia de neguna injuria que faes. Altre rey hauia en aquella prouincia qui a negun hom no perdonaua, ans punia tot hom qui faes malefici. En la terra del emperador hauia molts habitadors, car miſericordia e juſticia ſe concordauen; e en les terres dels .ij. reys eſtauen pochs habitadors per ço com juſticia e miſericordia no ſi acordauen. Era un rey qui dona a un caualler un caſtell, e a un altre caualler dona un cauall. E fo queſtio lo rey per que volch donar a la *un* caualler caſtell e al altre cauall, pus que amdoſos los cauallers eren eguals en nobleſa, en boneſa e en riqueſa. Jutjat fo en la cort del rey que lo rey hauia demoſtrada *la ſua* francha volentat, per que lo ſeu franch voler volch donar, ſegons que ho requeri franqueſa de ſon voler e poder. Senyer, los gentils e los homens qui ſon error *ign*orantment ¿per que ſon en malauyrança, en la qual los fa Deus nexer, pus que van a perdicio?[1] Fill, la malauyrança en que hom eſta per lo peccat original es diuerſa a la malauyrança en que ſon los chriſtians peccadors; car aquella dels infaels es per peccat original, e la de los mals chriſtians es per peccat actual. Senyer, ma-

1. La vers. cast. añade: Pues Dios les ha hecho nacer en aquellos paises, y permitido se eduquen en aquellas costumbres.

Digitized by Google

rauella me do, que hom pufca effer benauyrat e malauyrat per coftellacions [1] ne per cors de natura, car fi ho era no m es femblant que benauyrança fia complida per la bonea de Deu e per la fua jufticia. Fill, un hom hauia en fon ort una roda que la aygua mouia totes les vegades que aquell hom fe volia; e com volia que la aygua no mogues aquella roda, ell hi metia un bafto, e fermaua la roda en tal manera, que la aygua no la podia moure. Senyer, dix Felix, ¿per que Deus fa benauyrat [2] a un hom que lo fa effer fenyor de altre hom, com fia cofa que tots los homens fien de una natura, ço es, de una fpecia? Fill, dix lo ermita, a un paftor foren comenades moltes ouelles. Aquell paftor e un ca que hauia, eren en gran treball tots dies per guardar e deffendre les ouelles dels [3] lops. Entes Felix la femblança, e dix que fenyoria de princep es feruitut, eftant dejus a fon poble a guardar e regir, per ço que a Deu fia agradable; e marauella s Felix del princep per que es te per benauyrat en effer princep, pus que es fotfmes a foftenir [4] fon poble. Felix demana al ermita ço de que s marauellaua, e lo ermita li dix eftes paraules: Fill, benauyrança pus prop es a libertat que a feruitut; mas com foll princep confira la honor e la fenyoria que ha fobre fon poble, e no confira lo deute a que es tengut en effer princep, adonchs fe te per benauyrat d aço en que ell fdeue malauyrat; mas com princep enten la honor e la fenyoria per que es princep, e s te per tengut de treballar e treballa per tenir en pau e en dretura fon poble, adonchs es benauyrat e ufa de fa benauyrança. Entes

1 Vers. cast Por la constancia de los astros.—2 Benauyrança—3 Als.—4 Coftruir.

Digitized by Google

Felix les paraules del ermita, e dix que fort ſe marauellaua de tant[1] princep qui es en[2] malauyrança, e cuyda eſſer en benauyrança.

CAPITOL XXXIV

DE LEYALTAT E DESLEYALTAT

LEYALTAT eſta en coratge vertader, enfortit per caritat, temor, juſticia, ſperança, lo qual enfortiment es de fortitudo,[3] que participa ab les virtuts en concordança, ab les quals es contra vicis en contrarietat; e deſleyaltat fa de tot aço[4] lo contrari. Fill, dix lo ermita, Deus ha donada leyaltat en hom, per ço que un hom ſe puſca fiar en altre en dir li ſos ſecrets, o en demana ls de conſell, o en comanar li ſos infants, ſa muller, o ſos diners, o ſes poſſeſions, o les altres coſes ſemblants a aqueſtes; car en totes[5] eſtes coſes es leyaltat neceſſaria. Deus ha comanat a hom ſi mateix en lo mon, car tot hom en quant creatura, es de Deu, e Deus comana a hom ço que ha en hom, per ço que hom reta ſi mateix a Deu per bones obres. E Deus comana a hom ſon honrament, ſon membrar, entendre e amar, lo qual ha en hom, ço es ſaber, que Deus vol[6] eſſer honrat, e ſeruit en eſſer membrat, entes e amat per hom. Jheſuchriſt com ſen puja en los cels[7] comana a ſant Pere la ſgleya, e a ſos conſequents; e a un paſtor ha comanades ouelles

1. Tal.—2. En la.—3. Fortalea.—4. D aço.—5. A totes.—6. Volch.—7. Als cels.

Digitized by Google

que les men a la paſtura, hon per ſi matexes no ſaben anar, e a la font per beure, a la qual ſens lo paſtor anar no ſabrien. Fill, Deus ha comanat a la anima los .v. ſenys corporals, per tal que la anima los guart ab ſon membrar, entendre e amar. De aytals comandes e de moltes de altres parlaua lo ermita a Felix, per ço que en les paraules Felix apercebes e enteſes com leyaltat es neceſſaria a comanda, e com deſleyaltat hi ès coſa perilloſa. Longament cogita Felix en les paraules que lo ermita li dehia, e conſira com lo mon es en maluat eſtament; e marauella s com leyaltat es tan poca, e deſleayltat es tan multiplicada, e dix al ermita eſtes paraules: Senyer, ſi lo mon fos majorment en bon eſtament que en mal, fora en lo mon mes de leyaltat que de deſleyaltat; mas com lo mon es mes en mal eſtament que en bo, en quant ſon mes de mals homens que de bons, per aço appar maniffeſtament que en lo mon es major deſleyaltat, e leyaltat es menor; on com leyaltat ſia per Deus amada, e deſleyaltat ſia en la ira de Deu, fort me marauell en que s pren ne per qual coſa ſe ſdeue [1] que deſleyaltat ſia major que leyaltat. Fill, dix lo ermita, un rey era hom de molt ſancta vida, lo qual era molt treballat en regir ſon poble; car aquell poble era molt mal acuſtumat, e lo rey no podia ſoſtenir lo treball que hauia en regir e gouernar aquell poble. Vna vegada ſe ſdeuench que lo rey fo en oracio, e prega Deus que donas a ſon poble gracia com [2] fos en bones cuſtumes, [3] o que l tragues de aqueſta vida, car no podia ſoſtenir lo treball que hauia en regnar e poſſeir

1. Coſa ſdeue.—2. Que.—3. Vers. cast. Para que enmendase sus costumbres.

Digitized by Google

ſon poble. Dementre que lo rey ſehia eſta oracio vijares li ſo que ohis una veu que li dehia: [1] En la granea del falliment de ton poble vol Deus que multiplichs ta benauyrança en conuertir lo ab ton treball a via ſaludable. Entes Felix la ſemblança, ço es ſaber, que deſleyaltat es tan gran per ço que leyaltat puſca mes multiplicar en deſtrouir deſleyaltat; car aytant com major deſleyaltat deſtrouira, de aytant mes multiplicar pora leyaltat. Adonchs [2] entes Felix que los mals e los errors e los vicis qui ſon en lo mon ſoffer Deus que ſien grans per ço que hom ne puſca multiplicar e adur majors bens, majors virtuts e majors ordonançes. Fill, dix lo ermita, una cadella hauia cadells en un loch, pres [3] de una coua on eſtaua un lop. Eſdeuench ſe que aquella cadella hac ſam, e volch anar a menjar, mas hach pahor que ſi ella ſe partia de ſos cadells, que lo lop no ls li menjas. La cadella ana al lop e comana li ſos cadells, car hac ſiança en ell que hagues leyaltat, pus que ell li comanaua ſos cadells; per que la cadella comana al lop ſos cadells e ana menjar a la caſa de un pages de qui la cadella era. Com lo lop viu denant ſi los cadells, qui eren bells e graſſes, ell conſira que ſi aquells crexien li ſerien contraris; e de altra part conſira que la cadella no li comana ſos cadells per caritat, mas per temor, e encara per la gran ſam que el lop hauia, auçis los cadells e menja ls. E com los hac menjats, la cadella vench e atroba que lo lop hauia menjats los cadells. Molt ſe marauella la cadella del lop com poch hauer deſleyaltat, pus que ella en ell ſe ſiaua; e lo lop ſe marauella de la cadella com li poch comanar

1. Que dehia.—2. Pora. Adonchs.—3. Prop.

Digitized by Google

ſos fills, pus que los nodria a contreſtar al lop, ſi volia menjar de les ouelles del pages de qui la cadella era. La cadella repta lo lop de deſleyaltat dient li que de tota confiança e comanda ſe deu ſeguir leyaltat, pus que leyaltat es per ço que puſca eſſer conſeruada [1] comanda e confiança; e lo lop ſe ſcuſa e menaça a la cadella. Eren marit e muller que no podien hauer negun infant, e hauien gran riqueſa. Vn dia ſe ſdeuench que un azalt infant vench a lur porta per querir almoyna. Lo bon hom e la bona dona prengueren per fill aquell infant, e nodriren lo al pus bellament que pogueren, e propoſaren que apres lur mort lo faeſſen hereter de tots lurs bens. Lo prom e ſa muller vengueren a la mort, e mil ſolds ſe preſeren per lur anima, e tot la ls li jaquiren. Apres lur mort lo maluat fill aquell no volch negun [2] dels mil ſolds donar per lur anima, ans ſe marauella com ſe [3] eren poguts fiar en ell, e no s marauella de la deſleyaltat que ell hauia feta en vers ells. En una terra ſe ſdeuench que un noble baro, ſenyor de un noble caſtell, volch anar en pelegrinatge. Aquell caualler hauia bella muller la qual molt amaua. Sa muller e ſon caſtell comana a un ſeu ſcuder, lo qual ell hauia nodrit; e com lo caualler ſo en lo pelegrinatge, lo ſcuder jach ab la muller de ſon ſenyor, e trahi li ſon caſtell, lo qual liura a un comte qui era enemich de ſon ſenyor, qui ab ſon ſenyor hac guerrejat longament. Tots los homens de aquell caſtell e de tota la terra ſe marauellaren del ſcuder com hauia feta tan gran deſleyaltat; e anans que la deſleyaltat hagues feta no s marauellaren com ſon ſe-

1. Coneguda.—2. Gens.—3. Sens.

Digitized by Google

nyor li hauia comanada ſa muller ne ſon caſtell, e marauellaren ſen com lo ſcuder hac feyta la deſleyaltat. Com lo comte hac lo caſtell, ell pres lo ſcuder e demana li per que hauia trahit ſon ſenyor, e ſa muller e ſon caſtell. Senyer, dix lo ſcuder, jo no ame hanc un dia mon ſenyor de leyal amor; e car ell me comana ço que no s coue comanar ſens amor vertadera e leyal, per ço una poca de amor que jo hauia a mon ſenyor per lo be que m fehia, no ha pogut mi tenir leyal ne m ha pogut deffendre de deſleyaltat. Lo comte repres lo ſcuder e dix que ja s fos ço que la amor pocha que ell hauia a ſon ſenyor no abaſtas a ell en eſſer leyal, al menys degra abaſtar la confiança e la amor que ſon ſenyor hauia en ell que li comanaua tot quant hauia. Adonchs lo comte comanda [1] que hom faes morir lo ſcuder a mala mort; e com lo caualler fo vengut, ell li rete ſa muller e ſon caſtell, e dix li que no volia pus poſſehir [2] neguna coſa que fos venguda per trahicio ne per deſleyaltat. Tots los homens de la terra tengueren lo comte per leyal, e lo ſenyor del caſtell ſe feu de grat ſon hom, e tench lo caſtell e quant hac per lo comte.

CAPITOL XXXV

DE ENSENYAMENT E DE VILANIA

Ensenyament, dix lo ermita, es plaſer ordonat de viſta corporal e de ohiment agradable. E per aço

1. Mana.—2. Softenir.

Digitized by Google

vol Deus que los homens ſien enſenyats en ſaludar, en conuidar, en proferir, [1] en dir paraules enſenyades, e en fer plaers los uns als altres. Car per aytals enſenyaments feyts defora lo cors del hom, entra de dins plaſer a la anima, per lo qual plaſer ſe ſpandeix ſon remembrar, entendre e amar en caritat, juſticia, humilitat, e en les altres virtuts ſemblants a aqueſtes. Enſenyament e corteſia fa los homens veſtir, menjar, beure, anar, eſtar e parlar, e axi de totes coſes ſemblants, ſegons que s coue; e vilania fa de ço tot lo contrari. E per aço, fill, es marauella de tant princep e alt baro, e de tant hom, com ſon tan vilans e tan mal enſenyats en dir e en fer vils ſutzes feyts, per los quals a Deu e a les gents ſon deſagradables. Fill, dix lo ermita, molt hom es enſenyat e cortes en ſes paraules e en ſos feyts, per tal que ſia agradable e plaſent a les gents, per les quals vol eſſer amat, honrat lohat e ſeruit; e de aytal enſenyament ſe deu hom marauellar, per ço com res no val, ans es noible [2] en quant ne ha hom vanagloria, e ho fa hom per hauer vanagloria, encare que dona pena e treball a hom. Mas de enſenyament e de corteſia que hom vol hauer, per ço que les gents lohen, honren, e beneheſcan Deu en hom enſenyat e cortes, de aytal enſenyament no s deu hom marauellar ſi es en hom, e majorment en los grans ſenyors en que Deus pot eſſer mes amat e ſeruit que en los altres homens, e en qui ſia mils enſenyament e corteſia que en altres homens. En una ciutat ſtaua un burgues qui era luxurios, empero moltes vegades hauia conſciencia del peccat que fehia, e pregaua Deus que li

1. Profitar.—2. Vers. cast. En que no solo no merecen sino que desmerecen.

Digitized by Google

donas gracia que exis de aquell peccat. Vna vegada fe fdeuench que aquell burgues eftaua en la plaça ab gran res de burguefos e de bons homens. Dementre que lo burgues ftaua enaxi, ell hac volentat de fcampar aygua e ana a la cafa fua. Com en fon alberch ell hac ftat e complit ço per que era anat a ell, vench en volentat que anas a una folla fembra ab la qual folia peccar. A la folla fembra ana. e ab ella pecca enaxi com hauia acuftumat. A la plaça torna lo burgues com hac peccat, e altra vegada li vench volentat de pixar, e lauors lo burgues confidera en fi mateix com fecretament hauia pixat, e hauia feyta vilania contra Deu, car hauia peccat ab la folla fembra, e hac confciencia e contriccio de cor. Eftant lo burgues enaxi, ell confidera per quant pixaria denant tots en la plaça, e no s poch penfar que per neguna cofa ho faes, tal vergonya li n pendria. [1] Molt fe marauella lo burgues com hauia vergonya de pixar denant los homens, e no hauia hauda vergonya de Deu e de remembrar, entendre e amar peccat; car pus gran vilania es defobehir Deu e enfutzar fa anima de vil membrament, entendre e voler, que no es pixar denant hom. Era una dona cafta, mas dehia paraules futzes e leges tot dia. Vna donzella eftaua ab la dona, que era foyla e fotfmefa al peccat de luxuria, mas per res no diguera una lega paraula ne vilania. Vn dia fe fdeuench que aquella donzella hac peccat ab un clerga que tot dia cantaua miffa [2] a la dona. [3] Eftant la dona e la donzella a la miffa, la dona dix una vilana paraula e futza. Molt fe marauella la donzella de la vilana paraula que la dona dix, e majorment

1. Vendria.—2. La miffa.— 3. Vers. cast. En la misma casa.

Digitized by Google

en tan honest loch com era adonchs com ohia la missa. Mas no s marauella la donzella de si matexa que peccaua ab lo clergue, ne s marauellaua del clerga qui cantaua la missa lo dia que ab ella peccat hauia. A la taula de un alt baro se assech un hom pobre mal vestit, lo qual era hom[1] sant e de bona vida. Lo majordom de aquell baro vilanament leua aquell sant hom de la taula, car no li era vijares que hom vestit tan vilment com ell era vestit, degues sefer[2] a la taula de tan noble baro. Fortment se marauella un saui caualler qui era en aquella cort, de la vilania que el majordom hauia feyta contra lo sant hom, lo qual ell sabia molt sant e de bona vida, e sabia que lo baro era hom vil e de vilanes paraules, e son majordom axi mateix. Fill, dix lo ermita, en una ciutat era un rey qui era molt ensenyat e cortes a totes gents. Aquell rey era hom dreturer e hauia moltes bones custumes. Esdeuench se que per aquella ciutat passa una dona, muller de un noble comte, la qual dona anaua en romaria a sant Jacme. En lo hostal hon la dona posaua eren .ij. homens qui s contrestauen de joch, e dehien paraules vilanes e leges de Jhesuchrist e de nostra dona; e tan leges eren les paraules, que la comtesa ne hac molt gran vergonya com les ohi, e dix denant son hoste que molt gran marauella se donaua del rey de aquella ciutat, com sostenia que tan vilanes paraules hom dixes de Deu e de nostra dona;[3] e majorment com lo rey fos tan ensenyat segons que ella hauia ohit dir. En una plaça estaua un hom ergullos qui dehia vilanes paraules e mal ensenyades de una dona qui era en aquella ciutat.

1. Molt.—2. Seure.—3. Vers. cast. Como consintiese en su corte hombres tan mal

Digitized by Google

En aquella plaça eſtaua un azalt maçip qui era parent de aquella dona, lo qual ab paraules enſenyades e humils eſcuſaua la dona del falliment que lo hom ergullos li aleuaue, lo qual[1] denant tots deſonra e feri aquell maçip per ſon ergull e per ſa vilania. Tots ſe marauellaren del hom ergullos del falliment que feyt hauia, e marauellaren ſe del maçip qui ab tan gran paſciencia ſoſtench la vilania que lo maluat hom feyta li hauia.

CAPITOL XXXVI

DE VERITAT E FALSETAT

VERITAT e falſetat ſon contraris, e han major contrarietat en les coſes grans que en les coſes menors; com ſia coſa que en les coſes grans haja major poder de contraſtar que en les coſes poques. Fill, dix lo ermita, Deus es veritat, ço es ſaber, Deus es la[2] matexa veritat, e la veritat que es en hom e en les altres creatures ha alcuna ſemblança a la veritat de Deu, qui ha veritat creada a ſa ſemblança, contra la qual ſemblança es falſetat, que es en hom eſdeuenguda per peccat, per ço que la veritat creada ſia contraria a ſa ſemblança, ço es ſaber, a la veritat[3] increada. Ohi e entes Felix les paraules que lo ermita dehia de veritat e de falſetat, e marauella s Felix de falſetat qui es major en lo mon que veritat, com ſia coſa que veritat creada contraſta[4] a falſetat ab ajuda de veritat increada, qui es major que tot

hablados.—1. Lo qual home ergullos.—2. Sa.—3. Volentat.—4. Contraſte.

Digitized by Google

lo mon. Per la marauella que Felix hauia, dix al ermita eftes paraules: Senyer, una vegada ohi dir en un fermo que per un hom [1] qui fia en veritat ne en via de faluacio, ne fon .M. qui fon en error e fon en via de dampnacio, don jo m do gran marauella com Deus foffer que veritat, qui es a fa femblança, fia en eft mon en tan pocha quantitat; e que falfetat fia en tan gran quantitat, ne fia enaxi multiplicada. Fill, dix lo ermita, Deus pare es veritat, e de fa veritat matexa engendra fill e fpira fant fpirit que fon veritat. On com la veritat creada haja alcuna femblança a la veritat de Deu, per aço vol Deus que enaxi com ell en fi, e de fi, [2] es, Deus pare e [3] engendra e fpira en granea de veritat, que enaxi los homens qui fon en veritat e en via de faluacio, multipliquen ab lur veritat, veritat en los infaels e en los maluats chriftians qui fon en via de dampnacio, lo qual multiplicament no porien tan be fer fi falfetat era en pocha quantitat. Entes Felix com la error e la falfetat qui es en los homens de aqueft mon es gran, per ço que en fon gran deftrouiment fe n feguefca gran veritat. Mas marauella s fortment per que aquells [4] qui fon en veritat no han gran cura de deftrouir falfetat e de multiplicar veritat, pus que falfetat es gran per ço que fe n pufca feguir gran veritat. Fill dix lo ermita, era un fant hom qui anaua per lo mon dient veritat a les gents per ço que la amaffen e que falfetat deftrouiffen. Vn dia fe fdeuench que aquell fant hom dix a un prelat veritat dels falliments que fehia, e dix li que ell no obferuaua los euangelis en paupertat, [5] ne los obehia en quant dien

1. Que un hom.—2. Ço es.—3. Pare engendre.—4. Per aquells.—5. Pobretat.

Digitized by Google

que hom vaja prehicar [1] per tot lo mon veritat de Deu. Aquell prelat fo molt indignat contra lo fant hom, lo qual feu metre en carçre hon eftech longament. En triftor eftaua lo fant hom en la carçre, per ço com no podia anar per lo mon dient veritat; e marauellas com falfetat hauia venfuda veritat. Mas confidera lo fant hom com ab veritat vences falfetat, e eftant en fon carçre hac pafciencia, fe, caritat, humilitat, fperança, jufticia, prudencia, fortitudo e temprança, ab les quals vencia e deftrouia en fon coratge falfetat, en [2] lo qual deftrouiment multiplicaua [3] veritat, per lo qual multiplicament hauia confolacio e benanança. Senyer, dix Felix, veritat ha poder en manifeftar fi matexa, e falfetat ha poder en fignificar que ella fia veritat e que veritat fia falfetat; e per aço fon fort marauellat com falfetat ha tan gran poder, e com veritat no lo ha major; car pus greu cofa es fignificar que ço que es no fia, e que fia ço que no es, que no es manifeftar ço que es que fia, e ço que no es que no fia. Amable fill, denant un gentil fe difputauen .iij. fauis; la un era chriftia, l altre farrahi, e l altre juheu. En la difputacio de tots .iij. fo ordonat en quina manera fos al gentil fignificada veritat e falfetat, per ço que lo gentil prengues [4] veritat e lexas falfetat. Lo ordonament fo aytal, ço es faber, que aquella lig qui ab les dignitats de Deu e ab les virtuts creades hauria major concordança, e qui als [5] vicis feria pus contraria, couenia effer vera; e les altres contraries a ella couenia effer falfes. E aço per tal com en Deu ha granea de bonea, eternitat, poder, e axi de totes les altres vir-

1. Prehicant.—2. E.—3. Multiplicaua en ell veritat.—4. Prees.—5. Ab.

tuts; e encara car granea de bonea, eternitat, poder e veritat [1] ha major concordança ab majoritat de virtuts, e contradiu pus a majoritat de vicis [2] que no a poquea de veritat. Difputant per aytal ordonament proua lo chreftia effer fa lig en veritat, e totes les altres effer en falfetat, fegons que es prouat en lo libre *Del gentil*, e fegons que en la *Art demoftratiua* fe conte. Senyer, dix Felix, marauellar me fan voftres paraules, car fegons que vos dehits, leugera cofa feria que per aquexa manera hom deftrouis la error qui es en los infaels, e la falfetat que creen, ab la veritat de la fe dels chriftians. On com fia enaxi leugera cofa, gran marauella me do per que no s deftroueix falfetat, pus que pot effer deftrouida per veritat. Fill, dix lo ermita, veritat fens caritat, prudencia, fe, fperança, jufticia, temprança, fortitudo, caftedat, humilitat, confciencia, pafciencia, contriccio, diligencia, e axi de les altres virtuts, no ha tan gran poder com ha falfetat que es multiplicada ab gola, auaricia, luxuria, fuperbia, enueja, ira, e axi de los altres vicis. E enaxi, fill, veritat fola no ha poder contra falfetat a qui molts vicis ajuden. Plora lo ermita e dix en plorant a Felix eftes paraules: Los corfes celeftials, les plantes, les befties, los auçells e peixs, e tota la obra natural e fperital de aqueft mon fignifiquen la virtut de Deu e de los articles [3] a hom; e hom no la gofa recomptar als fills de falfetat per pahor de treballs e de mort, e de perdre los vans delits temporals. E Jhefuchrift, per mortifficar en hom falfetat e viuificar veritat, dona eximpli a hom com no temes falfetat ne los treballs que dona, pus que n

1. E encare car granea de veritat.—2. A vicis.—3. Altres articles.

pogues manifeſtar veritat, per la qual Deus fos amat, conegut, honrat e ſeruit. E per aço Chriſt volch ſi mateix e ſos apoſtols e aquells que ell mes ha amats en eſt mon, liurar a pobrea e treballs e mort per manifeſtar veritat. E tot aço quaix res no val en lo mon, ſegons lo temps en que are ſom, ans han los demes[1] vergonya de dir veritat e de lohar Deu; e hom tem mes lo blaſme de les gents que la ira[2] de Deu. Marauella s Felix e dix que ver dehia lo ermita, e que en Quendiriahom encare viuia ſegons que lo ermita dehia. En una praderia molt bella encontra un hom ſant ermita veritat que ploraua, e de los princeps, prelats, cauallers, burgueſos, e de tots los homens de aqueſt mon ſe clamaua. Conſolar volch lo ermita veritat, e marauella s com de tots los homens de aqueſt mon ſe clamaua. Senyer ermita, dix veritat, jo no puſch eſſer conſolada dementre que falſetat ſia en eſt mon tant amada e lohada, e haja tants de ſeruidors e mantenedors; ne jo no puſch eſtar que no m clam de aquells qui a mi[3] amen, com pus fortment no m amen e no m ſerueixen, car jo veig que falſetat ha ſeruidors qui molt mes treballen per falſetat, que no fan los meus per mi. Donchs, ¿com ſere jo conſolada, ne quals coſes ſon aquelles en que puſca eſſer alegrada, pus que a penes gos eſſer nomenada e amada? Dona veritat, dix lo ermita, un hom pobre fo requeſt que faes fals teſtimoni contra un prelat, e volch lin hom donar .M. marchs d argent; e aquell dix que mes amaua eſſer pobre e fill de veritat, que eſſer rich e fill de falſetat; e per aço deuets vos eſſer alegrada en aquell qui tant vos ha amada.

1. Lendemes.—2. Que no fa la ira.—3. Qui m.

Com lo ermita hac dites aqueftes paraules, veritat crida, e plora, e s plangue pus fortment que no folia. Molt fe marauella lo fant hom per que veritat per fes paraules hauia multiplicats fos plors, e veritat li dix aqueftes paraules: Si vos, fenyer ermita, fabets aqueix hom pobre qui per diners no m ha venuda, vos fabets reys, prelats, grans e pochs homens, e de aquefts molts qui m hagren venuda per diners, e qui m fon enemichs e defobedients per pahor de falfetat, qui ls ha dins fon fenyoratge.[1] Recorda s lo ermita e membra com falfetat ha molts feruidors, e enfemps ab veritat plora longament. Amable fill, dix lo ermita a Felix, ¿per que no plores e no planys la defonor que veritat pren en lo mon? Remembra com fon gents qui creen en idoles, e en lo fol, e altres cofes de qui fan Deus ftranys. Veges com farrahins de Deu creen falfes cofes, e aço mateix dels juheus qui fon enfre nos, e de Chrift e de noftra dona dièn vilanes paraules, e lo defonren, e lo blaftomen falfament, fens que nos no ns en prenem guarda de neguna[2] cofa. Veges, fill, en los chriftians com falfetat ha en ells gran fenyoratge; e fi aço membres[3] e entens e defames, marauella fera fi no plores. Plora Felix per aço que lo ermita dehia, e per ço car ahiraua falfetat e la honor de veritat defiraua. Vn clergue dix una vegada a un hom que veritat de la fanta trinitat de Deu e de la fua encarnacio no s podia demoftrar a hom en eft mon. Marauella s aquell hom de ço que lo clergue li dehia, car femblant li era que fi era ver ço que el clergue dehia, feguir fia que la falfetat, qui es contraria a la veri-

1. Coratge.—2. Prenem a neguna.—3. Defmembres.

Digitized by Google

tat qui es pus manifeſtable, no fos demoſtrable; e ſeria crehible eſſer falſa, enaxi com la veritat eſſer [1] vera, la qual coſa li paria inconuenient molt forment. Encare ſe marauella aquell hom de ço que lo clergue li dehia, com ſi era veritat ço que dehia, ſeguir ſia que l huma enteniment no pogues ne degues tant entendre Deu, al qual es creat per ço que l entena, com faria entendre aqueſtes coſes mundanes, a les quals no es principalment creat per aço que les entena; e aço mateix ſe ſeguiria de la memoria e de la volentat qui s ſeguiria del enteniment.

CAPITOL XXXVII

DE MERIT E DE COLPA

AMABLE fill, dix lo ermita, en quant entenen merit per bona obra, deim que es contraria a colpa, que es per maluada obra; e lur contrarietat es gran, ſegons la obra qui es bona e la obra qui es mala es gran axi mateix. Fill, per gran merit es guanyada gran gloria, e per gran colpa ſe ſegueix gran pena. E per aço granea de virtuts ſobrepuja [2] granea de colpa e multiplica granea de merit; e granea de vicis multiplica granea de colpa. En Deu eſta granea de largueſa, de juſticia, de miſericordia. La granea de largueſa dona a hom granea de virtuts, e la juſticia, ſegons la granea de les virtuts, reguardona los homens per merit: mas la largueſa dona mes que lo hom no [3] pot aconſeguir per merit, car no pot

1. Es.—2. Multiplica.—3. Ne.

Digitized by Google

hauer tan gran granea de virtuts com la larguea li n[1] pot donar; e per aço dona larguesa mes que hom no mereix. La misericordia perdona colpa e dona sobre merit, e perdona mes que hom no pot demanar perdo ne fer penitencia; car misericordia e larguesa son en Deu una cosa matexa. Mas la justicia no puneix hom sens colpa de hom, e coue esser aytan gran la colpa de hom com lo puniment que justicia fa de hom peccador; car si justicia punia hom, e a hom donaua major pena que la colpa de hom no era, defalliria justicia en granea, la qual cosa es impossible, com sia cosa que justicia e granea son en Deu una cosa matexa. Molt se marauella Felix de ço que lo ermita dehia de la justicia e de la colpa, car vijares li era que la justicia punis e donas major pena a hom com li dona pena e treball sens fi, que lo peccat no era que[2] hom fa, qui ha fi. Conech lo ermita que Felix se marauellaua de aço que ell dehia, e dix estes paraules: Era un bisbe qui hauia un nebot, lo qual amaua mes que Deu, car com aquell bisbe se mori, lexa al[3] nebot .M. marchs de argent, e a los pobres de Christ no lexa mas .M. solds. Aquell bisbe era stat hom auar per ço que pogues enriquir son nebot, si que mori en peccat de auaricia. E car lo bisbe ama mes cosa finida que infinida, per aço fo la colpa finida; mas en quant fo contra infinida justicia, qui es Deu, la qual infinitat de justicia fo tota contraria a aquella colpa, per la qual contrarietat couench que punis lo bisbe a pena qui no ha fi, car si no ho faes no fora granea en la justicia, ne justicia ab eternitat no haguera concordança. Era un

1. Ni n.—2. Peccat que.—3. A aquell.

rey qui s marauellaua fortment de la juſticia de Deu, car aquell rey penſaua que ell era poſat en major perill que negun hom de ſon regne, e era li vijares que Deus li hagues feyt tort en quant era pus aparellat a peccar que negun de ſos homens. Molt conſidera lo rey en aço, e no entenia com la granea de Deu lo hauia poſat en condicio que podia hauer major merit en ſer be que negun hom de ſa terra. E per aço la juſticia, enaxi com es gran en punir lo rey per major colpa, enaxi es gran en gaſardonar lo rey per major merit. Molt plach al rey, com ho hac be conſiderat, la gran concordança que la juſticia e la largueſa de Deu hauien en ell, poſant ell en major merit per bones obres, o en major colpa per males obres. Senyer, dix Felix, gran marauella me do com hom pot hauer merit de negun be que faça, car ſegons que he ohit dir, tot lo be qui s ſa en lo mon, lo ſa Deus; on ſi Deus ſa tot lo be, donchs ¿com pot hom hauer merit de ſer be? Fill, dix lo ermita, un rey condempna un hom a mort qui hauia feyt homicidi, e aquell rey [1] mana a un ſeu vaguer que faes juſticia de aquell homicidi. [2] Lo vaguer ſeu penjar aquell home, e lo rey ſeu la juſticia e lo vaguer uſa de aquella juſticia, per lo qual us de juſticia ſe couench que lo vaguer hagues merit, car ſi no hagues merit, fora ſon us ſens utilitat ſua, e la juſticia de Deu deſſallira en granea, lo qual deſſalliment es impoſſible. Senyer, dix Felix, ¿en quina manera guanya hom gran merit, ne per quina manera ha hom gran colpa? Amable fill, dix lo ermita, era un rey qui hauia molt gran poder de gents e de treſor. Segons lo gran poder

1. Si que lo rey.—2. Hom.

Digitized by Google

de aquell rey ſe forma granea en hauer lo rey gran merit o gran colpa; car ſi lo rey de tot ſon poder fa be, aytant gran es ſon merit com es [1] lo be que fa de tot ſon poder; e ſi no fa be de tot ſon poder, e fa mal de tot ſon poder, ha colpa dues vegades aytan gran com es lo be que s pert com no.l fa e com es lo mal que fa; e aço mateix ſe ſdeue com fa be. Car per aço com fa be ha merit, e com no fa lo mal ha merit, ſegons que lo be es gran e ſegons que no vol fer mal, lo qual poria ſer gran. Eſtaua un ſant hom en oracio. Aquell ſant hom era biſbe de una gran ciutat, e dementre que eſtaua en oracio, ell cogita en la bonea de Deu, e conech que tots los bens que Deu dats li hauia, hauia de Deu, [2] e a ſi mateix no n atribui negun. Eſtant lo biſbe en eſta conſideracio vijares li fo que no hagues merit de negun be que feyt hagues, car dehia que tot aquell be hauia Deus feyt. Per la conſideracio que l biſbe hauia, ſe ſegui que ell hac oppinio que de negun peccat que feyt hagues no hagues colpa. Car vijares li era que pus del be no deuia hauer merit, [3] que del mal no degues hauer colpa. En greu temptacio caech lo biſbe, e prega Deus que l illuminas e li moſtras la manera ſegons la qual hom guanya merit e colpa; car vijares li era que ſi ell ſabes la manera, que ſabes deſtruir la temptacio en que ſtaua, la qual fortment lo deſtrenyia e lo turmentaua. Com lo biſbe hac pregat Deus longament, vijares li fo que s adormis, e que vaes en viſio com hom es creat a amar Deu e conexer, en tal manera que hom remembre, entena e am

1. Aytant gran merit ha com es.—2. E regonech enuers Deu tots los bens que Deus dats li hauia.—3. No hauia merit.

Deu, e que li ſia obedient e ſegueſca la fi a que es creat. Eſtant lo biſbe en eſta viſio vijares li fo que ell digues [1] a .ij. cauallers que ell molt amaua: Anats per aqueſta via a una fontana, e aportats me de la aygua de una font que atrobarets al cap de aqueſta via. La un caualler fo obedient al biſbe, e ana dretament per la via, e torna per la via, e aporta de la aygua. L altre caualler fo deſobedient al biſbe, e no volch anar per aquella via, ans ana per una altre via [2] hon atroba una font qui era entuxegada. Lo caualler aporta al biſbe de aquella aygua, la qual lo biſbe bech, e mori per lo tuxech que era en aquella aygua. Senyer, dix Felix, una vegada ohi dir que negun hom qui ſia en peccat mortal no ha merit de negun be que faça, e de ço d on me molt gran marauella. Fill, dix lo ermita, eren .ij. homens peccadors. La un era hom lech, e l altre era clergue. Lo hom lech fehia almoyna per entencio que Deus lo gitas de peccat: lo clergue fehia almoyna per hipocreſia e per vanagloria. E per aço, fill, lo lech hauia merit del be que fehia, car bona entencio hauia; e lo clergue, qui hauia mala entencio en [3] la almoyna que fehia, no n hauia merit, ans ne hauia colpa. Senyer, dix Felix, ¿per qual raho ha aytan gran merit o major un hom pobre ſi dona un diner, com un hom rich ſi dona un morabati? Fill, dix lo ermita, era un forner qui hauia guaſanyats .ij. pans al forn. La un pa vene per ço que n compras vi, e l altre ſe retench per ço que ſe n dinas. Com lo forner hac venut lo [4] pa, un pobre li vench denant e demana li almoyna per amor de Deu. Lo forner dona per amor de Deu un diner que

1. Dixes.—2. Ana per via.—3. De.—4. Un.

Digitized by Google

hauia haut del pa al pobre, e dina s ſens que no bech vi. En aquella ciutat hon aço ſe ſdeuench hauia un rich burgues qui tenia en ſa ma un morabati, lo qual dona a un pobre que li demana [1] per amor de Deu. Lo burgues ſe n ana a ſon hoſtal e atroba aparellat de menjar. Lo burgues menja pa e carn, e bech vi, ſegons que hauia acuſtumat. Senyer, dix Felix, ſegons la ſemblança que vos hauets poſada, par [2] que lo forner hagues major merit que lo burgues; car lo forner no bech vi com dona lo diner al pobre, e lo burgues no ſoſtench neguna pena com dona lo morabati. Fill, dix lo ermita, la juſticia de Deu es tan gran que negun hom no pot perdre en negun be que faça; e per aço lo burgues, quant a pena de afliccio ne pena de cors, no guaſanya tant de merit per lo morabati com feu lo forner per lo diner. Mas car lo burgues era a mes coſes tengut que lo forner, e dona mes e aquell mes poch, defallira alcuna honor e alcuna altra coſa neceſſaria al burgues; per aço e per aquella manera poch aytant guanyar de merit com lo forner. Era un hom qui era en peccat, e no n volia exir; e per aço ſcientalment ſe lexa que no volia remembrar ne entendre lo peccat, per ço que no n hagues conſciencia, e que la colpa no fos tan gran. Era un altre hom qui crehia la fe romana e no la volia entendre, per ço que per fe ne hagues major merit, e era queſtio qual de aqueſts .ij. hauia major granea de merit o de colpa. [3]

1. Pobre quil li ques.—2. Apar.—3. Major merit de graneſa o de colpa.

Digitized by Google

CAPITOL XXXVIII

DE OBEDIENCIA E DE DESOBEDIENCIA

OBEDIENCIA e defobediencia fon contraris, e per aço, fill, dix lo ermita, car fon contraris, e per tant com obediencia es virtut, coue effer defobediencia vici, com fia cofa que tot ço coue effer vici.que a obediencia es contrari. Senyer ermita, dix Felix, fort me marauell de les paraules que dehits, car fi obediencia es virtut ¿com pot tant participar ab defobediencia en tant [1] hom qui es pus defobedient que obedient? Fill, dix lo ermita, obediencia efta en hom en moltes maneres, fegons les quals defobediencia es diuerfifficada en moltes maneres, car hay [2] obediencia fenfual e obediencia intellectual. Senfual es com hom obeheix ab les cofes corporals, axi com per los .v. fenys corporals: e intellectual es com hom obeheix ab les cofes fperitals, axi com ab membrar, entendre e amar. Aqueftes obediencies fe mefclen axi com en hom qui ab les cofes fenfuals obeheix a les fperitals, e ab les fperitals obeheix a les corporals. E aço mateix fe fegueix de los .v. fenys, que la un obeheix al altre, e la una virtut de la anima al altre qui es del cors; e per aço fe fegueix que la anima obeheix al cors, e lo cors a la anima, fegons que les obediencies particulars fe mefclen en les uniuerfals. Fill, era un hom juft qui ohi recomptar en lo euangeli [3] com

1. Quant.—2. Hi ha.—3. En un euengeli.

Digitized by Google

Deus mana als apoftols que anaffen prehicar los euangelis per tot lo mon, e anaffen de dos en dos. Aquell hom ferca un companyo, ab lo qual ana prehicar los euangelis, e pres la manera de habit e pobretat que Deus mana a aquells qui irien prehicar los euangelis. Efdeuench fe que dementre ftauen en aytal eftament, la un de aquells fenti la molt afpre vida que fehien, e hac gran pahor de mort en un loch hon prehicauen, car un rey infael lurs [1] menaffa a mort. Aquell companyo obehi al rey, car lexas de prehicar per pahor de mort, e per pahor de la afpra vida que menaua; e l altre companyo fe marauella molt de fon companyo com fos pus obedient al rey que a Deu, e a les cofes corporals que a les fperitals. Fill, un rich hom fehia a fa taula, e hauia molt menjat e begut. Dementre menjaua ell tenia [2] en fa ma un quarter de galina, e hac confciencia que fi mes menjaua que li fos vici e que li faes mal. Eftant ell enaxi, ell ohi un pobre qui a fa porta demanaua almoyna per amor de Deu. Aquell rich hom vench en volentat que donas aquella carn al pobre, e com volch donar la carn ell fen penedi e menja aquella carn. Aqueft fo defobedient, primerament a temprança e a fortitudo, e en la fi a [3] caritat, e fo obedient a lurs contraris. Era un hom molt luxurios, lo qual fe marauellaua molt fortment per que ell era defobedient a caftedat, e a luxuria portaua obediencia. Vn dia fe fdeuench que ell legia en un libre [4] hon eren fcrits los .x. manaments, enfre los quals Deus mana que hom no fia luxurios. Adonchs ell propofa que nuyl temps no faes [5] fornicacio. A pocha de hora que ell fe fo

1. Los.—2. Tench.—3. Fi no hac.—4. Legia un libre.—5. Temps faes.

Digitized by Google

lexat de legir lo llibre, ell fe fenti mouiment carnal, e ana fer lo peccat de luxuria, hauent confciencia que li remordia que no faes aquell peccat, pus que Deus ho manaua, e pus que ho hauia propofat en fon coratge. Com aquell hom hac feyt lo peccat, ell fen penedi fortment, e marauella s per que era ftat defobedient a Deu e a confciencia, e a tan vil mouiment carnal hauia obehit. Eftant ell en efta marauella, ell entes que a Deu era ftat defobedient, per ço car no l amaua ne l temia fortment, e car lo mouiment carnal fortment lo mouia; lo qual mouiment hom no pot vençre fens que a Deu no port gran amor e que fortment lo tema. Eftaua un hom denant un rey qui hauia molt gran poder. Aquell hom remembra com Deus mana en lo euangeli que hom am Deu de tot fon cor, e de tota fa penfa, e de totes les forces de fa anima. Remembra aquell hom que aquell rey qui amaua los temporals delits, era a Deu defobedient, car fi tot fon poder metes en amar Deu, als farrahins qui defonradament tenen la fanta terra de ultra mar, tolgra la terra que poffehexen. Eftant aqueft fant hom en efta confideracio, ell fe marauella fortment de la obediencia que Deus mana, qui tan poch es temut, e penfa fi lo rey tan folament era defobedient a Deu o a fon poble, o a enfemps; e fi tuyt enfemps eren defobedients, no era marauella com ab ells no pufques [1] habitar ne participar obediencia, caritat, temor e jufticia. Vn fant hom religios cantaua una vegada miffa. Efdeuench fe que com ell hac feyta la facra, e del fant cors de Jhefuchrift hac feytes .iij. parts el volch reebre, ell hac

1. Defobedients marauella es que ab ells puxes.

temptacio molt gran que aquell no fos cors de Jhefuchrift, mas que fos pa, enaxi com a fos uyls era reprefentat. Aquell fant hom fe marauella fortment que aquella hoftia pogues effer carn, ne un cors, com ella fos departida. Eftant ell en aquefta marauella, ell volch obehir als .v. fenys corporals, e que negas que aquella hoftia no fos [1] cors de Jhefuchrift. Mas anans que de tot en tot ho negas, ell remembra lo poder [2] de Deu e la paraula que ell dix en lo euangeli, com dix que aquell pa era fon cors. Lo fant hom eftech empetxat, e no s fabia fi [3] obehiria als .v. fenys corporals o als fperitals, tro que Deus li trames lum de gracia, per la qual ell dix que mellor obehir fehia a les cofes que fon pus forts, pus nobles, pus veres, pus neceffaries, que a les menys forts, menys nobles, menys veres e menys utils. E adonchs lo fant hom obehi a les cofes fperitals, e defobehi a les corporals. Senyer, dix Felix, fort me marauell de Deu per que vol que hom cregue en lo fagrament del altar, ço qui par impoffible fegons cors de natura. Fill, dix lo ermita, Deus vol que hom fia pus obedient a fon poder, faber e voler que a obra de natura, e per aço a aço qui par impoffible fegons natura, vol que hom fia obedient, pus que fia ordonament per lo qual fia manifeftada gran obra de poder e faber e voler de Deu. En una ciutat fo un prior qui era hom vicios e de mala vida. Aquell prior hauia una gran parroquia; e amoneftaua totes les feftes [4] fon poble que faeffen bona vida. En aquella fgleya hauia un clergue qui era hom luxurios, e no volia obehir al prior,

1. Hoftia fos.—2. Lo gran poder.—3. Sis.—4. Totes feftes.

Digitized by Google

per ço car ſabia que lo prior era luxurios. Eſdeuench ſe que lo prior ſe caſtiga, e fo hom juſt e de ſanta vida. Vn dia ell ſermona a ſon poble, al qual ſermo era aquell clergue, e repres [1] fort lo peccat de luxuria. Lo clergue hac adonchs conſciencia del peccat de luxuria en lo qual era, e penedi s de ſos peccats, e a les paraules del prior fo obedient. Molt ſe marauella lo clergue per que [2] en aquella hora era eſtat obedient a contriccio, e a les paraules del prior com tantes vegades e tan longament li fos eſtat deſobedient. Enfre un chriſtia e un juheu fo molt gran diſputacio. Lo juheu no volia per res obehir a les paraules que lo chriſtia li dehia de ſa fe, car no entenia les forts rahons que lo chriſtia li dehia. Eſdeuench ſe un dia que lo juheu entes una fort [3] raho que lo chriſtia li dehia com li proua [4] trinitat, e en altre dia entes ne altra com li proua encarnacio. E adonchs lo juheu volch obehir a les paraules del chriſtia; mas marauella s per que hi volch obehir adonchs com les entes, e com no les entenia per que les deſobehia. Era un hom religios qui hauia ſtat .lxx. anys en orde. Aquell era enaxi obedient, que tot ço que hom li manaua fehia, e de ſon enteniment no volia uſar, mas [5] de ço que hom per obediencia li manaua. Eſdeuench ſe que ell cogita com longament hauia ſtat en obediencia, e hac ne vanagloria, car vijares li fo que Deus li n degues donar gran gloria. Eſtant ell en eſta cogitacio, ell prega Deus que li moſtras en viſio la gloria que deuia hauer en paradis. Aquell religios ſe adormi, e fo li vijares que fos en paradis, en lo qual ſa volentat hauia una corona molt bella,

1. E lo prior repres. — 2. Com. — 3. Forts. — 4. Chriſtia li feu en prouar. — 5. Sino,

Digitized by Google

e l enteniment ne hauia altre que no era tan bella. Pres de ſi [1] li era vijares que ſtigues un frare joue que hauia en ſon enteniment pus bella corona que la ſua, e en ſa volentat ne hauia altra aytant bella com era aquella que ell hauia [2] en ſa volentat. E aço car aquell frare joue era ſtat obedient a ſon enteniment e a ſa volentat dementre viſch en lo mon, e ſots ſon major ſtaua en obediencia ab [3] ſon entendre e voler. Molt ſe marauella lo frare veyl per qual raho lo frare joue hauia pus bella corona en ſon enteniment que ell. Senyer, dix Felix, com obediencia ſia bona coſa en quant es virtut, e ſia mala coſa deſobediencia en quant es vici, fort me marauell per que lo mon e la carn e lo demoni ſon pus obehits que Deu. Fill, dix lo ermita, ſpecialment ha Deus creat hom per ſi amar e conexer; mas com los demes [4] homens amen mes ſi mateixs que Deu, e los demes homens ſon ignorants Deu, per aço ſon pus obedients a aço que pus ſouent remembren, entenen e amen que a Deu; e aço ſo figurat de ço que dix una fembra a ſon marit. ¿E com ſo aquexa coſa? dix Felix. Era una fembra, dix lo ermita, que amaua un vil [5] hom mes que ſon marit, qui era molt noble de linatje e era rich e be acuſtumat. Aquella folla fembra feu fornicacio, en la qual la atroba ſon marit. Molt ſo irat lo marit contra ſa muller, car molt la amaua, e demana li per que hauia feyt tan gran falliment, e per que per tan vil hom e per tan vil obra lo hauia tan fortment deſonrat. La folla fembra reſpos a ſon marit, e dix que per ço car ſon delit ſouen membraua, entenia e amaua, e car lo falliment que fehia no conexia, [6] ne

1. D açi.—2. Tenia e hauia.—3. A.—4. Endemes.—5. Veyl.—6. Entenia.

Digitized by Google

membraua fouen, ne entenia,[1] ne amaua fon marit, que per ço lo hauia cambiat per altre. Plora Felix, e fis feu lo ermita, e dix la un al altre: ¡A com gran defalliment es oblidar, ignorar e defamar Deu, e membrar, entendre e amar lo mon e la carn, e obehir al demoni! Com longament hagueren plorat, lo ermita dix a Felix eftes paraules: Era un rey molt faui e deuot, e ftaua un dia en un refretor de un gran moneftir hon hac molts frares que aquell dia hagren menjat ab lo rey, lo qual defira molt que enaxi com tots aquells frares eren obedients a lur major, foffen[2] los feus homens a ell obedients. Apres efta confideracio, ell cogita com tants homens fon en lo mon que a Deu fon defobedients. Adonchs plora lo rey de la defonor que Deus pren en lo mon per deffalliment de obediencia.

CAPITOL XXXIX

DE ORDINACIO E DE DESORDINACIO

ORDINACIO, fill, dix lo ermita, vol Deus que fia en totes cofes, a fignificança que Deus ha en fi mateix ordonament, e fora fi mateix. Ordonament ha en fi mateix en quant lo pare, de fi mateix, engendra fill, e del parc e del fill ix ordonadament fant fpirit.[3] En Deu es bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa e volentat; e totes aqueftes dignitats fon ordonades en effer una perfona qui es pare, lo qual de fa bonea, granea e axi de

1. Conexia.—2. Que foffen.—3. Lo fant fpirit.

Digitized by Google

totes, engendra fill e ſpira ſant ſpirit, per ço que ſa bonea engendra bo, e ſa granea engendra gran, e axi de totes. E aço mateix ſe ſegueix del fill en ſpirant lo ſant ſpirit. En aqueſta obra, fill, ha molt marauelloſa ordonança, car en una perſona qui es pare, e en altra perſona qui es fill, e en altra qui es ſant ſpirit ſon inceſſants totes les diuines dignitats inmenſament e eternal eſtants una eſſencia enſemps uniuerſalment e comuna, e eſtants totes una coſa matexa en propries perſones diſtinctes. Molt cogita Felix en la marauelloſa ordonança que Deus ha en ſi mateix, de la qual fo fort marauellat com podia eſſer tan gran. Amable fill, dix lo ermita, de aqueſta tan gran ordonança volch Deus que s ſeguis utilitat a criatura ordonada en membrar, entendre e amar; e per aço ordonadament crea tot quant es, per tal que criatura memoratiua, intellectiua e voletiua pogues ordonadament membrar, entendre e amar la gran ordonança que Deus ha en ſi mateix e en ſa obra. Aqueſta criatura, fill, ſon angels e homens que Deu poden ordonadament membrar, entendre e amar. Los angels lo membren, e l entenen, e l amen ordonadament en tot lur membrar, entendre e amar, e aço eſta en la ordonança que Deus ha en ſi mateix; e aqueſts angels ſon los bons. Los angels mals lo membren deſordonadament, e l entenen, e l deſamen; car lur volentat deſama ço que lur memoria membra e lur enteniment enten de Deu. Fill, los homens ordonadament han .v. ſenys corporals ab que uſen de les coſes corporals, per les quals poden hauer orda en membrar, entendre e amar les coſes ſperitals, e hauer virtuts e deſamar vicis. En lo cors del hom ſon compoſts los

Digitized by Google

.iiij. elements, per los quals aquell cors es cors; e ço per que aquell cors creix e es engendrat, es per la obra dels elements, la qual han en ell. Aquesta obra es la potencia vegetatiua, que es la obra que la un element ha en altre; e aquesta viu per la sensitiua, e la sensitiua e la vegetatiua viuen per la intellectiua. E moltes altres ordonances ha, fill, en hom, les quals son molt marauellofes a membrar e a entendre. Fill, per ço com Deus es molt remembrable, entelligible e amable, volch la granea de Deu que molt fos membrada, entesa e amada, ella e totes les dignitats de Deu en hom; e per aço ajusta a si matexa e a totes les dignitats la humana natura de Jhesuchrist ab que fos [1] una persona, per ço que aquella humana natura pogues pus fortment membrar, entendre e amar Deu. E sots la ordonança de aquella humana natura son ordonades totes criatures, ço es, angel e hom, qui son ordonats a membrar, entendre e amar Deu. Deus ha ordonada ley e via de vida perdurable, e ha ordonat com per fer be hom haja gloria, e si fa mal, que haja pena; la qual gloria e pena sia perdurable, segons la qual perdurabletat, que es gran, coue esser la ordonança molt gran. Segons que lo ermita a Felix significaua de la gloria e de la pena gran, se marauellaua Felix com lo ordonament de endreçar los errats a via perdurable era poch en est mon, e no era gran; e dehia [2] que pocha era ordonança e gran era desordonança. Fill, dix lo ermita a Felix, Deus ordona que en aquest mon sien reys per tenir dretura, e sien prelats per conseruar nostre fe, e sots reys son comtes, duchs, e marqueses, cauallers e burgueses,

---

1. Ab qui fo.—2. Dix.

Digitized by Google

mercaders e pagefes, e axi de tots los altres[1] officis; e aço mateix ha ordonat fots prelats hon ha diuerfes officis de clergues, qui per orde deuen mantenir fantedat e veritat en lo mon a laufar, conexer e amar Deu. Molt confidera Felix en les paraules que lo ermita dehia de ordonança, e dix al ermita que molt fe marauellaua com hauia tan gran defordonança en lo mon, car mes eren los homens que fon defordonats en entendre e defamar Deu, que aquells qui fon ordonats en entendre e amar Deu. Fill, dix lo ermita, Deus pres natura humana, e enaxi com la natura diuina feu tot lo major honrament que poch a la natura humana, enaxi volch que la natura humana honras la diuina com mils pogues. E per aço la natura humana, hauent pobrea, defonor, treballs e mort en lo mon, honra la diuina.[2] Segons lo eximpli que lo ermita dehia, entes Felix que Deus hauia ordonat que hom pogues molt honrar Deu, muyrent per ell, e sufirent[3] treballs e mort, e per tal manera que hom multiplicas ordonacio en feruir Deu, e abaxas defordonacio hon Deus es deferuit, la qual obra pot effer major hon pus defordonacio pot effer deftruhida. Fill, dix lo ermita, Deus ha ordonat com eftiga[4] tant de poder en lo apoftoli e en los cardenals e en los prelats e en los religiofos e clergues, que qui per poder, qui per fauiefa, pufquen ordonar com los infaels venguen a via de veritat; e aço mateix fe fegueix dels reys e dels princeps, hon Deus ha ordonat tant de poder que poden tenir dretura en terra. Mas defall volentat a poder e a fauiefa, e per aço multiplica defordonança e minua ordonança.

1. Axi dels altres.—2. Diuina natura.—3. Softenent.—4. Eftia.

Digitized by Google

Plòra molt lo ermita per raho d aço, dient ſes paraules; empero Felix eſtana molt marauellat, e l ermita dix: Vn religios ſtaua en ſon orde ocios, en quant no ſehia tot lò be que ſer podia. Eſdeuench ſe que aquell religios demana a un burgues qui no ſehia lo be que ſer podia, per que eſtaua ocios, car ell ſe marauellaua molt com lo burgues eſtaua ocios. Lo burgues ſe marauella del religios com hac coneguda ſa ocioſitat, e la ſua matexa no hauia coneguda; e marauella s de hon venia aquella deſordonança que hom ans conegues en altre deſordonacio que en ſi mateix. Eſtant que lo burgues enaxi ſe marauellaua, ell entes que ordonamentde bona vida ſe ſa en granea de molt membrar, entendre e amar Deu. Senyer, dix Felix, fort me marauell com angel pot ſaber ço que hom cogita en ſi mateix. Fill, dix lo ermita, ordonat es per la orda diuinal, que enaxi com hom per les obres corporals aperceb ço que altre hom cogita en ſi mateix, que enaxi los angels, per les obres corporals e ſperitals, coneguen ço que los homens cogiten e penſen; car enaxi com es ordonat que la ma del ſcriua ſa letra, la qual l enteniment coneix, per ço com los ulls la veen e l enteniment en la ymaginatiua la ymagina, enaxi es ordonat que en lo membrar, entendre e amar que l hom ſa, o en lo veſer, ohir, guſtar, odorar o palpar, e en ſon mouiment, o en qualque ſtament ſe ſia, que los angels aperceben e coneguen ço que los homens penſen e cogiten. Marauella s Felix de la gran ordonacio[1] que lo ermita dehia, e dix que ell ſe marauellaua per que les plantes e les beſties eren ordonades en ſeguir lo cors de

1. Ordonança.

Digitized by Google

natura, e per que hom era defordonat que no feguia la final intencio per que era creat. Fill, dix lo ermita, en lo cors del hom ha la potencia vegetatiua ordonament que conuerteix en fanch la vianda que hi entra, e puxes conuerteix la en carn, e en moyl, e en ceruell, e departeix la per tots los membres. Mas com fe fdeue que aquella potencia vegetatiua fe defordona, adonchs no s· pot fer lo conuertiment de la vianda, per ço com tots los membres fon defordonats en lo defordonament de la vegetatiua, e mor lo cors del hom la donchs. Entes Felix que en la femblança que lo ermita li dehia era fignificat que lo defordonament de la anima racional, defordona los homens en la fenfitiua e en lur membrar, entendre e amar.

CAPITOL XL

DE RIQVESA E DE POBRESA

RIQVESA fperital, dix lo ermita, val mes que corporal; car riquefa fperital es compliment de les .iij. virtuts de la anima, ço es faber, de memoria, enteniment e volentat; e riquefa corporal es compliment dels .v. fenys del cors, los quals fon veher, ohir, odorar, guftar e palpar. Aytant com la riquefa es major en la anima fpiritualment, aytant la anima ha major pobrefa de les riquefes corporals, les quals fon diners, vinyes, camps, alberchs, caftells, viles e ciutats, e axi de les altres cofes; car on pus la anima membra e enten e ama Deu, e fes

Digitized by Google

obres, e ſes virtuts, e la celeſtial vida, d aytant plus ſe lunya de membrar, entendre e amar les corporals riqueſes, per lo qual lunyament es pobreſa corporal diuerſa e contraria a la pobreſa ſperital que los homens peccadors han en ço que poch membren, entenen e amen les ſperitals riqueſes. Senyer, dix Felix, pus que la riqueſa ſperital es pus noble que la corporal ¿per que es mes amada corporal riqueſa que ſperital? car gran marauella es que ço que val menys ſia mes amat que ço que val mes. Fill, dix lo ermita, un hom atroba .ij. diners; la un era de lauto e l altre era de argent. Aquell hom ſe cuyda[1] que lo diner de argent ſos de plom, e que lo diner de lauto ſos de aur; e ama mes lo diner de lauto que ceyl de argent.[2] Senyer, dix Felix, gran marauella me do dels homens qui ſon richs de les riqueſes temporals, per que hon[3] mes ne han, mes ne deſiren hauer; ne per que ſon pus pobres hon mes les amen. Fill, un hom amaua molt fortment diners. Aquell hauia .M. ſolds, e tant amaua aquells .M. ſolds, que volia que multplicaſſen, e deſira que foſſen .ij. milia, e enaxi tro que n hac .C. milia. E car aquell amaua tota hora multiplicacio dels diners, per aço volia la multiplicacio, e no lo ſeruici per que ſon los diners; e per aço car no s volia ſeruir dels diners, on pus los multiplicaua, major pobretat ne hauia e mes de fretura[4] li ſehien. Per la ſemblança que lo ermita dehia[5] entes Felix la manera per la qual Deus lo pare, entenent lo fill, e amant lo, li dona inmenſitat de bonea, granea, eternitat, poder, ſauieſa, volentat; e aqueſta es la riqueſa ſperital que la eſſencia diuina ha en lo

1. Cuydas.—2. Del argent.—3. Com.—4. Mes fretura.—5 Fehia.

pare e en lo fill e en lo sant sperit. En apres que per la semblança Felix aquesta sperital riquesa hac entesa, entes que la diuina natura ama tant sa obra, la qual ha en criatura, que la volch tant multiplicar en granea de bonea, poder, sauiesa, volentat, e encare en duracio, que volch la natura de hom unir e ajustar a si matexa. Aço mateix entes de la natura de Jhesuchrist, qui a sa semblant [1] vida volch multiplicar la riquesa dels apostols en ço que ls volch fer viure a sa semblança en aquest mon. Fill, dix lo ermita, riquesa de Deu es sa semblança en hom just, e riquesa de hom just es que a Deu sia aytan semblant com esser puscha; e la pobrea de Deu es com hom lo foragita [2] de son cor, e lo desama, e l lexa per les coses temporals, e la pobrea dels homens peccadors es com giten Deu de lur remembrar, entendre e amar. Marauella s Felix com Deus hac en aquest mon tanta de pobretat, car per un hom qui en aquest mon membre, entena e am Deu, ne son .M. que no l membren ne l entenen ne l amen. Tant fort se marauella Felix de la pobrea de Deu, que la pobrea dels homens que Deus no membren, entenen ne amen, malehia; e la riquesa que los homens justs han en amar Deu, entendre e membrar, lohaua e benehia. Fill, dix lo ermita, en los homens peccadors es Deu rich per obra de justicia e de misericordia, perdonant als uns e punint los altres; mas los homens peccadors en Deu no han neguna riquesa per justicia, ans on pus la justicia de Deu es major en punir los, pus son pobres e freturosos en perpetual pena. Marauella s Felix de la pobrea que hom peccador ha en infern; car

1. A semblant.—2. Gita.

per tots temps ha fretura a tots ſos .v. ſenys, e a totes les .iij. virtuts de la anima, e per tota la potencia vegetatiua. Lo ermita dix a Felix: Era un burgues molt rich dels bens temporals. Aquell burgues era hom qui viuia molt delicadament, e era hom ergullos, e iros, e qui molt ſe fehia ſeruir per ſos ſotſmeſes. En tan gran treball eſtaua aquell burgues en poſſehir ſes riqueſes e en ſeguir los delits que amaua, los quals li donauen treballs, car no ls podia multiplicar ſegons ſa volentat, que en ſi mateix ſentia pobreſa e defalliment de ſperit per maſſa cogitar, entendre e amar, e airar en ço que cogitaua de ſes riqueſes e de ſes benanances. Aquell burgues ſe ſenti pobre dels delits del mon, e dõna les riqueſes per amor de Deu, e puxes ſe ſenti eſſorçat de ſperit e de riqueſa ſperital, e viſch longament en ſperital riqueſa, en pobrea corporal hauent benanança. Amable fill, un rey hauia gran ſperança, la qual li ajudaua a ſoſtenir molts treballs e molts perills, car tota hora que hauia negun treball corporal o ſperital ſe confiaua en Deu e en ell ſperaua. Vna vegada ſe eſdeuench que aquell rey era en una batalla, e hac tan gran pahor de morir, que ell ſe deſeſperaua de Deu que li donas vida ne victoria en la batalla en que era. Eſtant que aqueſt rey enaxis deſeſperaua, ell ſe ſenti tot pobre de virtut e de força, e marauellas molt fortment on era la ſperança que hauer ſolia, la qual moltes vegades li hauia ajudat. Aquell rey era en la batalla injurioſament, e per aço la riqueſa en que eſſer ſolia per ſperança, ſe parti de ell, car ſens juſticia no la poch hauer. Era un rey qui era molt rich de gents e de regnes, mas pobre era de enteniment, car no entenia que era,

Digitized by Google

ne d on era vengut, ne per que era rey, ne de Deu no hauia neguna conexença. Esdeuench se que ell caech en dupte de sa se, per lo qual dupte, dupta que la se que hauia no fos vera. Molt so treballat lo rey de aquella temptacio en la qual era caygut. Aquell rey hauia en son palau un hom pobre dels bens temporals, mas dels bens speritals era molt abundos. Aquell hom seguia la cort del rey per ço que digues paraules de doctrina e de fruyt a aquells qui anauen en la cort. Esdeuench se que ell declaraua un article de la se a gran res de cauallers, als quals prouaua aquell article esser ver. Vn de aquells cauallers apella lo rey que ohis aquelles paraules que lo bon hom dehia. Lo rey vench ohir aquelles paraules, per les quals so confortat contra la temptacio que hauia, e conech clarament esser ver ço en que duptaua, e en son cor desira mes esser en lo stament de aquell pobre hom,[1] que en lo stament en que era, car mes de riquesa sperital hauia aquell pobre hom per entendre, que no hauia lo rey per esser rey. Era un hom pobre qui desiraua atrobar una pedra preciosa qui valgues .M. marchs de aur. Gran desir hac aquell hom pobre que atrobas aquella pedra,[2] e ymagina moltes coses les quals faria si la pedra atrobaua. Estant lo pobre en esta consideracio, ell senti son cors pobre e freturos, mes que dabans com no cogitaua en la pedra, e marauellas com pobrea podia hauer per ço que res no era.

1. Prohom.—2. La pedra.

Digitized by Google

CAPITOL XLI

DE LIBERTAT E DE SERVITVT

LIBERTAT, fill, dix lo ermita, eſta en coratge de hom, per ço que la volentat am franchament Deu, a ſignificança que la volentat de hom haja alcuna ſemblança ab la volentat de Deu, que franchament vol tot quant vol. Aquella volentat [1] de Deu eſta francha en la bonea, infinitat, poder, ſauieſa, e en totes les altres dignitats de Deu; e totes les dignitats de Deu eſtan franques en la volentat de Deu. E per aço Deus ha franch voler en tot lo bo [2] e lo gran e lo eternal, e axi de tots los altres que pot lo poder. E car de natura de bonea, granea, eternitat, e axi de totes les altres dignitats, es que lo poder franchament ſe comunich a [3] la volentat per tota la volentat, per aço lo voler tot franch obra per tota la bonea, granea, eternitat, e axi de totes les dignitats; per la qual obra inceſſant e infinida, eternal, ſe ſegueix produccio en les diuines perſones. Amable fill, ſegons que Deus ha en ſi libertat per totes ſes dignitats, ha donada ſemblança a la volentat del hom que ſia francha en ſon voler, lo qual ſia franch per tot lo enteniment e la memoria, per tal que ſia lo entendre franch, e lo remembrament ſia franch; e enaxi que caſcun per ſi e tots enſemps ſien franchs per tota la anima e per tota ſa obra, e que de aquella franquetat ſe ſegueſquen virtuts

1. Bontat.—2. Be.—3. Ab.

franchament; ſens negun coſtrenyiment, ço es ſaber, ſe, ſperança, caritat, juſticia, e les altres virtuts ſemblants a aqueſtes. Senyer, dix Felix, ſegons que vos hauets demoſtrada libertat eſſer en anima de hom, me marauell molt fortment per qual natura pot hom caſer [1] en ſeruitut de vicis e de peccats, pus que ha tanta de libertat, e pus que ſa libertat a la libertat de Deu es tan ſemblant. Fill, dix lo ermita, tant es francha la volentat de Deu en tota la eſſencia e en totes les dignitats de Deu, que tota ſe comunica en ſa libertat, e en ſi matexa, e en tota la eſſencia, e en totes les dignitats; e per aço ſe ſegueix produccio de perſones. E car tota la libertat de la volentat humana ſe deuria conuertir e girar en membrar, entendre e amar Deu, com ſe ſdeue que ſa lo contrari, per aço cau en ſeruitut de peccat, car es contraria a la ſemblança e al caracter que ha rebut [2] de Deu, hauent ſa ſemblança en libertat. Amable fill, tant es noble coſa libertat en coratge de hom, que negun hom no daria la libertat de ſon voler per tot lo treſor del mon. E per aço ſe marauellaua [3] un ſant hom ermita de un hom luxurios com hauia tanta de amor a ſa libertat, car moltes vegades li ohi dir que per tot lo mon no la daria; e lo voler exia franch de la volentat, e era captiuat en amar una folla ſembra, la qual deſiraua deſamar. Molt ſe marauella Felix de les paraules que l ermita dehia, lo qual ermita dix a Felix eſtes paraules: Lo ſant ſperit ix tot franch del pare e del fill, e eſta en caſcu e en ſi mateix franchament ſens neguna ſeruitut. E la volentat francha que ha hom peccador eſta francha en ſi matexa, e en l enteni-

1. Caure.—2. A la caractera que ha rebuda. —3. Marauella.

Digitized by Google

ment, e en la memoria, e ix ne franch voler com ama lo peccat; en lo qual peccat efta lo voler en feruitut, per ço car fa contra la libertat del fant fperit, e car la jufticia de Deu lo fa eftar fotfmes a peccat per ço que en aquell fotfmetiment lo punefca. Mas car la volentat del hom es molt femblant en libertat a la volentat de Deu, per la gran mifericordia de Deu fe fdeue que lo hom peccador ha libertat que pot exir de peccat e de la fubjugacio en que es caygut accidentalment.[1] Fill, tant es noble e alta creatura franch arbitre, que negun hom no poria coftrenyer altre hom que per força lo faes voler ne amar; car negun hom no pot tolre a la anima la femblança e la ymatge que ha prefa de Deu. Mas, car en hom deu hauer caritat, jufticia, prudencia, fortitudo, temprança, quant fe fdeue que lo hom no ufa be de fa libertat, adonchs deu coftrenyer e fotfmetre fon voler a la feruitut, per la qual haja virtuts e ixca de vicis. Empero en aquella feruitut efta la volentat en libertat, la qual per res en eft mon no pot perdre. Mas en l altre fetgle haura la volentat de hom peccador feruitut en voler cofes que feran contraries de fa libertat, ço es faber, que la volentat volra gloria e defamara pena contra jufticia, caritat, fperança e contriccio que defamara; en la qual defamor haura la volentat libertat a defamar, e haura feruitut en amar gloria e en defamar pena, per ço que haja pena. Molt fe marauella Felix de la gran pena que anima haura en l altre fetgle, fegons que ho figniffiquen les paraules que lo ermita dehia. Sehia un rey en fa cadira reyal. Denant aquell rey ftauen molts cauallers e

[1] Accidentalment, mitjenfant la gracia de Deu.

Digitized by Google

moltes d altres gents. Esdeuench se que en la cogitacio de aquell rey caech vanagloria, cogitant que ell tot sols era franch, e tots aquells qui denant li stauen eren sos sotsmesos. Dementre que lo rey enaxi staua ocios, e cogitaua follament, un missatge li vench que li aporta una letra de un seu senescal, que li sehia saber que una ciutat se era leuada contra ell. Apres aquesta letra li n vench altra on se contenia que un seu caualler lo pregaua que li faes tenir justicia en un altre caualler lo qual lo injuriaua.[1] Longament cogita lo rey en les dues letres que li foren trameses, e senti s obligat a la responsio e al negoci, e conech que ell era en major seruitut que negun de tots aquells qui denant li stauen. Senyer, dix Felix, molt me marauell dels reys e dels alts barons com, segons veritat, ells sien[2] los pus serfs homens de tot lo mon, per qual natura ne per qual raho amen tant reggnar, ne per que volen hauer grans terres e grans gents; car hon mes ne han, en major seruitut son, car mes hi han a treballar e a gouernar. Fill, dix lo ermita, de la inmensitat e eternitat de Deu pare ix franchament persona que es fill, e persona que es sant sperit; e car es natural cosa que los homens desiren hauer les semblances de Deu, en quant les poden hauer en alcuna manera, per aço los reys e los senyors desiren esser reys, per ço que sien franchs, e desiren hauer grans gents, e moltes terres, e molt tresaur, per ço que gran franquesa pusquen hauer; e aytal desir signiffica que han seruitut en usar de ço que desiren. Mas per los peccats en que son aquells qui no saben desirar, e car lur desir no l saben

1. Justicia en un fet on un altre caualler lo injuriaua.— 2. Sien e deguen esser.

Digitized by Google

ordonar, defiren hauer gran fenyoria, e no faben conexer la gran feruitut en que fon. Fill, dix lo ermita, la anima, per natura, deu effer francha e dona del cors, mas per peccat es fotfmefa al cors en hom peccador; per lo qual fotfmetiment fon lo remembrar, entendre e amar fotfmefes als .v. fenys corporals; e per aquefta feruitut fon les cofes efperitals menyfpreades e les terrenals molt amades. E cant fon les fperitals cofes menyfpreades, e les terrenals amades per alcuns homens qui de tot en tot fon fubjugats a peccat, aquells qui tenen la anima fotfmefa al cors e volen exir de peccat, no n poden exir. Era un poble qui amaua hauer libertat, e tots jorns contreftauen a lur fenyor per tal que hagueffen moltes franquefes que no hauien. Vn jorn fe fdeuench que fo gran contraft enfre lo fenyor e fon poble, fobre una franquefa la qual volien hauer a totes paffades. Lo fenyor dix a fon poble aqueftes paraules: En una ciutat hauia un burgues qui hauia priuilegi que negun hom qui hagues feyt homicidi e recorregues a fon hoftal, la [1] cort no l ne pogues trer ne n degues fer jufticia. Efdeuench fe que aquell burgues hauia un vehi qui hauia enueja de aquella libertat que el burgues hac, [2] e dona grans diners al fenyor de la ciutat per hauer femblant priuilegi. Lo burgues hauia un fill, e fon vehi ne hauia un altre; e abdofos lurs fills fe barallaren, e lo fill del vehi aucis lo fill del burgues, fens que la cort no li n feu jufticia. Aquell burgues vehia tot dia aquell qui fon fill li hauia mort, e no n podia pendre venjança e mori [3] de dol.

1. Que la.—2. Hauia.—3. Si que mori.

CAPITOL XLII

DE SEMBLANÇA E DE DESSEMBLANÇA

En la effencia de Deu, dix lo ermita, es fauiefa que enten fi matexa; e entenent fi matexa, ama fa femblança, la qual femblança es Deu fill engendrat de Deu pare, qui de fi mateix engendra fa femblança. E per aço fe fdeue que naturalment totes creatures amen lur femblança engendrar, enaxi com l enteniment del hom qui engendra fon entendre, e la volentat fon voler, e un hom altre hom, e un arbre altre arbre, e axi de totes cofes. Deus dona femblances de fi mateix a effer femblants a criatures que crea en hom, ço es faber, que Deus dona effer a hom, lo qual effer es bo, gran, durable, poderos, e axi de fauiefa, volentat, e de les altres cofes que fon en hom. Aqueftes femblances li dona Deu per ço car lo ama, e per ço que hom en fes femblances am e conegue e lou e feruefca Deu. Car en Deu una perfona [1] es lo pare, altra perfona [2] es lo fill, e altra perfona [3] es lo fant fperit; per aço fon les femblances e les deffemblances en les criatures. Son les femblances, en quant lo pare e lo fill e lo fant fperit fon una matexa effencia, una natura, una bonea, una granea e axi de totes les dignitats; e fon les deffemblances en les criatures per ço car una perfona es lo pare, altre lo fill, e altre lo fant fperit. E enaxi com les diuines perfones fon femblants, enaxi es

1. Cofa.—2. Cofa.—3. Cofa.

Digitized by Google

femblant la obra que es enfre elles; e per aço vol Deus que hom, les femblances que ha a Deu, que s femblen en fer bones, grans, durables, e poderofes obres. E aço vol Deu per ço que les femblances e lurs obres fe reffemblen. Mas com fe fdeue que les femblances que hom ha rebudes de Deu per creacio, fe deffemblen per obra, adonchs fon aquelles femblances contraries a les femblances de Deu, que en neguna cofa no fon contraries. E per aquefta manera fon los homens jufts o peccadors. Jufts fon com lurs obres han femblances de les femblances de Deu; peccadors fon com lurs obres a lurs femblances creades fon deffemblants. Era un hom qui hauia un bell fill, lo qual molt amaua. Aquell era molt be acuftumat en totes cofes. Lo bon hom amaua aquell fill, mes per ço car era bo, que per ço com era fon fill; e aço fehia per ço car lo fill amaua Deu, en lo qual lo pare lo amaua. En aquefta amor que l bon hom hauia a fon fill era femblança e deffemblança de la amor que Deus pare ha a Deus fill; car lo bon hom amaua fon fill mes e menys fegons que demunt es fignifficat; e Deus pare ama egualment fon fill per totes maneres. Aqueftes paraules e moltes d altres dix lo ermita per ço que a Felix pogues fignifficar la femblança e la deffemblança que es enfre Deus e les criatures. E Felix fe marauella molt del ermita com tan be e ab tan breus paraules li hauia donada doctrina com pogues conexer les cofes en ço en que fon a Deu femblants e deffemblants. Fill, dix lo ermita, un rey era molt bell, gran, poderos de perfona e de gents. Aquell rey fe donaua vanagloria de la bellefa que hauia; e com era gran en perfona e en poder, hauia gran

vanagloria de ſa granea e de ſon poder, e per aço lo rey fehia ſa obra deſſemblant a ſa ſemblança; car per la bellefa deuia voler belles obres de juſticia, caritat, humilitat, e axi de les altres virtuts, e per la granea que hauia en belleſa e en perſona e en poder, deuia hauer grans obres de juſticia, caritat e humilitat. E car aquell rey fehia deſſemblant ſa obra a les proprietats que hauia, per aço era mal, e de vils obres e injurioſes e deſſemblants a offici de rey. Natural coſa es que hom dega amar hom mes que beſtia ne que pedra; e un colom ama mes ſon par colom, que no fa cauall ne altre aucell. E per aço [1] es gran marauella per que hom ama mes diners, caſtells, caualls, bells veſtiments, caſſar, ſajornar, [2] que juſt remembrar, entendre e amar; com ſia coſa que lo membrar, entendre e amar de hom ſia pus ſemblant a Deu que diners, caſtells, viles, delits e caualls [3] e les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Era un rey qui tot jorn anaua a la caſſa e paſſaua ſouen per un loch erm [4] hon eſtaua un ſant ermita. Aquell ermita ſe marauellaua del rey com podia tant amar la caſſa; e lo rey moltes de vegades ſe marauellaua del ermita com podia eſtar ſol ne viure en tan aſpra vida. Vn dia ſe ſdeuench que lo rey hac pres un agro ab un falco pelegri, pres de aquell loch hon lo ermita ſtaua. Aquell rey en preſencia del ermita lohaua lo falco, com tan be hauia pres lo agro; e marauella s del volar del falco, car vijares li era que volas molt mes que negun falco. Dementre que lo rey ſe marauellaua e parlaua de ſa caſſa, lo ermita qui ohia les paraules del rey, dix al rey aqueſtes paraules: Senyer

1. E aço.—2. E ſejornar.—3. Delits carnals.—4. Deſert.

Digitized by Google

rey, gran marauella me do de voſtres paraules e de voſtra vida; car molt pus ſemblant coſa es que l pobol dega loar Deu de juſticia, caritat, ſauieſa, e de bon regiment, que rey loar falco de ſon volar. Ermita, dix lo rey, lo plaſer que jo he en lo volar del falco, es com la mia volentat ne ha plaſer en quant per lo volar enforma voler agradable ſemblant a la volentat. Rey, dix lo ermita, lo voler es ſemblant a la volentat, mes es li deſſemblant en quant com voler es contrari a la final entencio per la qual fo ta [1] volentat creada. Ermita, dix lo rey, jo m marauell de tu com pots eſtar ſols e fer tan aſpra vida. Rey, dix lo ermita, jo m marauell de tu com pots eſtar ſols, ſens offici de rey; car offici de rey es que eſtiga ab homens, e que ſos penſaments ſien ab Deu, en juſticia e bon regiment. E tu eſtas rey, mas no eſtas en offici de rey, ans eſtas ab coſes deſſemblants a rey, ço es ſaber, beſties e vans penſaments, que a offici de rey ſon deſſemblants. Senyer ermita, dix Felix, car tota coſa ama ſa ſemblança, per aço en lo mon deuria hauer mes de ſemblança que de deſſemblança. E car Deus ha creat hom a ſa ſemblança, gran marauella es com hom ha generalment mes de vicis que de virtuts. E lo ermita li reſpos per eſtes paraules: En lo ventre del hom ſe conuerteix la vianda que hom menuga en la ſemblança del hom, com la natura del hom fa de aquella vianda ſanch e carn. Eſdeuench ſe un dia que a un rey dona hom a beure veri. Aquell veri conuerti a ſa ſemblança tot lo vi que l rey hac begut, e tota la vianda que hac menjada; e car la natura del rey no poch conuertir a ſa ſemblança lo

1. La tua.

veri ne la vianda que menjaua, per aço mori aquell rey per deffalliment de sa semblança.

CAPITOL XLIII

DE LAVSOR E DE BLASME

DEVS, ¡benehit sia ell! dix lo ermita, es digne de esser lohat per son poble; e per aço ha creat hom que lo lou [1] de ço que ell fa en si mateix e fora si mateix. Era un pintor que pintaua una ymatge de hom en la paret. Dementre que aquell pintor pintaua aquella ymatge, molts homens qui stauen pres del pintor lohauen lo pintor de la gran maestria que hauia en pintar aquella ymatge. Esdeuench se que lo pintor demana a un de aquells homens qui l lohauen, si ell fehia mes a lohar per la ymaginacio que hauia dintre [2] si mateix en ymaginar la ymatge que pintaua, o si fehia mes a lohar per la ymatge que fehia. Aquell hom respos al pintor e dix li aquestes paraules: Deus pare, entenent si mateix, engendra fill, e amant lo fill, spira sant [3] sperit; e entenent Deus pare sa bonea, granea, eternitat, poder, son lo fill e lo sant sperit bonea, granea, eternitat, poder, e enaxi de totes les dignitats. De aquesta obra tan gran e tan marauellosa se segueix que Deus sia lohat, per los homens, los quals lo deuen mes lohar per la obra que Deus ha en si mateix, que per la obra que ha fora si mateix. Senyer, dix Felix, gran marauella me do com pot esser

1. Lohat.—2. Hauia de metre.—3. Lo sant.

Digitized by Google

que Deus no es mes lohat per los homens de la obra que ſa en ſi mateix, que de ceyla que fa en les criatures, pus que aquella obra que fa en ſi, val mes que ceyla que fa en les criatures. Fill, dix lo ermita, la obra que lo pintor ſehia en formar la ymatge, mellor era en la ymaginatiua que en la paret hon la pintaua. Mas car aquella obra de dintre era inuiſible als ulls corporals, e la ymatge que pintaua era viſible als ulls corporals, per aço los homens lohauen la obra que la ma del pintor fehia, e no lohauen la obra que la ymaginatiua fehia en ymaginar la ymatge. Fill, Deus es digne que hom li do lahor de tot ço que fa en eſt mon; e car ell ha ſeyt hom a ſa ſemblança, per aço volen los homens eſſer lohats los uns per los altres. Mas car hom no es creat per lohar ſi mateix, ans es creat per lohar Deu, per aço fa peccat tot hom qui ama lahor de ſi mateix ne de altre, ſi donchs no es lahor que ſia atribuida a Deu. Marauella s Felix e dix que gran marauella es per que los homens amen majorment [1] lahor en ſi mateixs que en Deu, pus que a nuyl hom no tanya lahor mas a [2] Deu. Fill, dix lo ermita, era un rey qui hauia gran plaſer com hom lo lohaua de gran meſſio que fehia en tenir gran companya, e en donar, e en les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Denant aquell rey vench un juheu qui era ſon majordom. Lo rey amaua mes lo ſeruici que lo juheu li fehia, que no fehia Jheſuchriſt, lo qual era blaſmat en la cogitacio e en la volentat del juheu; e aço era per ço car lo rey temia mes lo blaſme de ſi que lo blaſme de Jheſuchriſt. Segons les paraules que lo ermita dehia, entes Felix que per aço

1. Mes.—2. Mas en.

Digitized by Google

car los homens amen mes ſi mateixs que Deu, amen mes la lahor de ſi mateixs que de Deu;[1] e marauellas fort com Deus ho poria ſofferir. Fill, dix lo ermita, Deus vol eſſer lohat de paſciencia, pietat, humilitat, miſericordia, e per aço ſoffer que les gents lo blaſmen, e que no l lohen ſegons que deurien. Longament plora Felix, e dix que grañ blaſme era de Deu que ell ſia tan bo, tan noble, tan poderos, tan digne de tota lahor e de tot honrament, e que ſieñ tants homens e que Deus haja tan pochs loadors e tants blaſmadors. Sapies, dix lo ermita, que denant un prelat eſtaua un ſant religios ajonellat, e molt humilment e deuota pregaua aquell prelat que li donas licencia de anar enfre ſarrahins lohar lo nom de Jheſuchriſt, lo qual los ſarrahins dien que no es Deu. Lo prelat dix al religios que no volia que anas lohar Chriſt al ſarrahins, per ço que no l aucieſſen, e per ço car no s penſaua que aquell religios faes negun fruyt en aquella terra dels ſarrahins. Senyer, dix lo religios, principalment es hom creat per lohar Deu, e per aço jo no ſon ſcuſat de anar lohar Deu per temor de mort, o per no fer fruyt als homens car obligat ſon a lohar Deu e ſcuſar Deu del blaſme que les gents li donen creents que Deu ſia ſol o luna o alcuna ydola de que les gents fan Deu. Cant lo religios hac dites aqueſtes paraules, ell plora longament, e dix que un rey era qui hauia gran deſir de eſſer lohat per totes les terres. Eſdeuench ſe que un mercader qui era de aquell rey vench de India. Lo rey demana a aquell ſi en India parlaua hom de ell. Lo mercader li dix que no, e molt deſplach al rey com en India

1. Mes lohar ſi mateixs que Deu.

hom nol lohaua; e volch trametre ab grans joyes miſſatgers al rey de India, per tal quel lohas e de ell hom parlas en aquella terra. Aquells miſſatgers ſe ſcuſaren al rey, e no volgueren fer lo viatge; car trop era luny, e era los vijares que hi moriſſen, e que al rey no fos profit la lahor que volia hauer en aquella terra. Lo rey menaſſa fortment als miſſatgers, e dix los que en los lochs perillofos e de gran treball podia hom eſſer pus noble lohador e pus ardit que en altres lochs; e car ells eren per honrar ell, a totes paſſades volia que anaſſen en aquell viatge, e axis feu. Denant un rey eſtauen gran res de jutglars qui lohauen com hom lurs donaua, e blaſmauen com hom res nol donaua. Enfre aquells jutglars eſtaua un jutglar pobrement veſtit qui lohaua aquells qui Deu lohauen, e blaſmaua aquells qui Deu blaſmauen. Lo rey ſe marauella de aquell jutglar com era tan pobrement veſtit, e dix enfre ſi mateix que aquell era maluat jutglar. Caſcun dels jutglars uſa de ſon offici denant lo rey, e hanch negun de ells no parla de Deu ne loha Deu, mas que lohauen lo rey e los barons de ſa cort. Lo rey e ſos barons donaren dons grans e bells als jutglars; e a la ſi lo jutglar qui era pobrement veſtit uſa de ſon offici, e blaſma lo rey e los barons, com hauien eſcoltades vanes lahors de falſa amor e de falſos lohadors, e car hauien oblidat Deu e ſes lahors. Vilanament ſo lo jutglar repres per lo rey e per los barons de la cort, e ſo ferit e batut, e en ell ſo lohat Deu de humilitat e de paſciencia. Com lo jutglar ſo exit del palau del rey, ell entra en un gran moneſtir, e vench al refretor hon los frares menjauen. Aquell refretor era tot ple de frares que eren grans cler-

Digitized by Google

gues en la ſciencia de diuinitat. Lo jutglar dehia anant per [1] lo refretor que gran blaſme lurs era que ells foſſen tants, e que Deus hagues defalliment de lohadors, com ſien tants lochs hon Deus ſia blaſmat, deſonrat, ignorat e menyſpreat per les ydoles qui amen e lohen mes que ell. [2]

CAPITOL XLIV

DE PERFECCIO E DE IMPERFECCIO

PERFECCIO e imperfeccio, fill, dix lo ermita, ſon contraries; e perfeccio contradiu a imperfeccio ab juſticia, e imperfeccio contradiu a perfeccio ab injuria. E car Deus es perfeccio e juſticia, per aço es gran marauella com en hom, qui es criatura de Deu, e qui es creat per intencio de amar e de ſeruir Deu, hi ha mes de imperfeccio que de perfeccio. Entenent Deu ſi mateix eſſer perfeccio, coue que ſe n ſegueſcha perfeccio; car ſi no ho fehia, ſeguir ſia que perfeccio fos major en granea de bonea que en obra de perfeccio, la qual coſa es impoſſible en Deu. Marauella s Felix de les paraules que lo ermita dehia, car vijares li era que ſi de perfeccio ſe ſeguia perfeccio, que perfeccio hagues començament, lo qual li paria impoſſible eſſer en Deu. Fill, dix lo ermita, Deus pare es perfeccio, la qual es infinida e eternal, e la qual de ſi matexa engendra fill qui es Deu infinit e eternal, car de tot ſi mateix lo engendra; e per aço Deus

1. Lo juglar dix alt per.—2. Mes ydoles que Deu.

Digitized by Google

fill, qui es perfeccio confeguent de perfeccio, coue que fia fens començament e fens fi. Molt fe marauella Felix que Deus pare infinidament e eternal, do perfeccio al Deus fill, car dix que pus que l fill es complit e perfet, no cal que Deus pare li do perfeccio, pus que la ha. Fill, dix lo ermita, en la perfeccio que es Deu pare ferien ociofes granea, bonea, eternitat, poder e totes les altres dignitats de Deu, fi Déus pare ceffas de donar perfeccio; e per aço que no fien ceffants, dona inceffantment perfeccio al fill e al fant fperit lo Deus pare. Molt fe marauella Felix que a infinida e eternal perfeccio pogues effer donada perfeccio, car molt li paria marauellofa cofa. Empero entes que pus Deus pare infinidament e eternal fe donaua al fill e al fant fperit, que de neceffitat fe feguia que lo fill e lo fant fperit reebeffen aquella perfeccio, la qual reebia lo fill del pare en effer fill, e lo fant fperit en effer fant fperit, eftant cafcun en effencia e en natura tot ço que es lo pare. Molt plach al ermita les paraules que Felix hauia entefes de la perfeccio de Deu, e parla li de la perfeccio de la anima dient eftes paraules: Fill, Deus ha pofada ymatge de fa perfeccio en la anima de hom, la qual es complida per creacio, ço es faber, que en la anima ha effencia complida de recolencia, intelligencia e volencia, en la qual effencia es complida recolencia a membrar e a effer membrada, e intelligencia a effer entefa e a entendre, e volencia a voler e a effer volguda. Amable fill, la anima vol membrar, entendre e amar, e aço es fa perfeccio; e per aço que molt pufca membrar, entendre e amar, membra, enten e ama, ades una cofa, ades altra, per ço que no ces de mem-

Digitized by Google

brar, entendre e amar, car lo ceſſament li es imperfeccio. Senyer, dix Felix, pus que perfeccio de la anima es membrar, entendre e amar, pus que membra, enten e ama una coſa ¿per que lexa aquella, en membra, en enten en ama altra? Fill, dix lo ermita, Deus ha poſada ſa ſemblança en anima de hom, on enaxi[1] com lo pare engendra ſa ſemblança engendrant lo fill, e aqueſta generacio coue eſſer inmenſa e eternal, per ço que no ces a produir ſa ſemblança, enaxi la anima, pus que no pot inmenſament ne eternal multiplicar ſon membrar, entendre e amar, membra enten e ama diuerſes coſes, per ço que haja en ſon membrar, entendre e amar alcuna ſemblança de granea inmenſa e eternal. Senyer, dix Felix, marauella me do per que la anima, pus que es feyta a ſemblança de Deu, vol altra coſa membrar, entendre e amar mas ſolament Deu, e majorment com Deus ſia tant complit que abaſt a la anima eſſer[2] membrat, entes, e amat. Fill, dix lo ermita, Deus es abaſtant a la anima en eſſer membrat, entes e amat, e vol que la anima haja perfeccio per ell a membrar, entendre e amar; la qual perfeccio no poria hauer ſi no membraua, entenia e amaua altres coſes, per tal que per aquelles mils ne puſcha[3] eſſer complida en Deu entendre e amar. Sapies, fill, que tot ço que lo foch ſcalfa en l aer, aygua e terra, tot ho fa per intencio que ſi[4] mateix mils puſca ſcalfar; car ſa calor ha major perfeccio en ſcalfar en ſi matexa, que en l aer, aygua e terra. E aço es a ſignificança que la perfeccio de Deu, major perfeccio ha èn ſi matexa a donar perfeccio que fora ſi matexa, ço es ſaber, en les criatu-

1. Hom, enaxi.—2. Anima a eſſer.—3. Mils puſcha.—4. De ſi.

Digitized by Google

res. E per aço, fill, la anima tot quant membra, enten e ama en altra cosa que no sia Deu, tot ho membra e ho enten e ho ama per ço que haja en si perfeccio; e en si ama hauer perfeccio de membrar, entendre e amar, per ço que sia perfecta en membrar, entendre e amar Deu. Senyer, dix Felix, Deus ha donada perfeccio al sol, luna, steles, elements, plantes, [1] besties, e totes coses; mas hom es en est mon enaxi imperfet, que quaix tot lo mon es desordonat e en error, car per un hom qui sia perfet en virtuts, ne son .c. imperfets en vicis. E per aço jo m do gran marauella de la imperfeccio dels homens, d on ve, ne en que s pren. Fill, dix lo ermita, la perfeccio de hom esta en dues maneres: una es en quant hom es criatura, e aquesta perfeccio es complida; l altre es en quant hom pot hauer perfeccio en membrar, entendre e amar. [2] E car los homens se giren, e han creença que lur perfeccio estia en los objects temporals membrats, entesos e amats, e no amen lur perfeccio en lo membrar, entendre e amar, per ço estan los homens en imperfeccio. Era un rey qui no podia hauer infants de sa muller. Aquell rey desiraua hauer un fill de sa muller, e era li vijares que si ell podia hauer un fill, que sa anima fos complida. Lo rey hac un fill molt bell e be nodrit. Aquell rey amaua tant son fill, que en sa anima sentia mes de imperfeccio depuys que hac lo fill, que no sehia dabans com lo fill no hauia. Molt se marauella lo rey com podia esser que no sentia en sa anima la perfeccio que dabans hauia e que hi cuydaua sentir com lo fill no hauia, pus que hauia fill per lo qual se cuydaua [3] que la sua anima

1. Planetes.— 2. Amar alcuna semblança de granea inmensa e eternal.—3. Qual

Digitized by Google

fos fadolla. Aquell rey dix a un feu faui ço de ques marauellaua, e lo faui li dix que ell fentia defalliment en fon membrar, entendre e amar, per ço car fon fill doforедонadament membraua, entenia e amaua. Era un mercader qui s cuydaua que ell hagues compliment, fi s podia fadollar de hauer grans riquefes[1] de diners e de poffefions. Aquell mercader hac aquelles riquefes, e on mes multiplicaua en riquefes, mes hauia de deffalliment en fon membrar, entendre e amar. Molt fe marauella lo mercader de fon deffalliment, lo qual en fa anima fentia, per ço car no s podia fadollar de riquefes, e demana a un philofoff ço de que s marauellaua; e lo[2] philofoff li dix aqueftes paraules: Efcalfaua lo foch la aygua, e on pus fortment la fcalfaua, mes multiplicaua calor e mes aminuaua la fredor de la aygua; e on pus lo foch hauia de calor, mes ne defiraua hauer; car ab tota la calor que hauia, volia multiplicar calor e deftrouir fredor. Marauella s Felix de les paraules del ermita, qui eren de tan gran doctrina, e dix eftes paraules: ¡A, com gran es perfeccio en juft remembrament, enteniment e voler ordonat a Deu amar e conexer.

CAPITOL XLV

DE NOBLESA E DE VILESA

NOBLESA, dix lo ermita, es en moltes de maneres; e car vilefa li es contraria, per aço es viltat en mol-

cuydaua. —1. Sadollar de riquefes.—2. Lo qual.

tes de maneres; e per aço noblesa e vilesa [1] en moltes de maneres son contraries. E car en Deu ha noblesa e no hi ha vilesa, per aço per mes de maneres contradiu noblesa a vilesa, que vilesa [2] a noblesa; e per aço es marauella per que en lo mon los homens han mes de inclinament a vilesa que a noblesa. En la essencia de Deu no ha neguna viltat, car tota es noblesa; en la qual noblesa fora vilesa, si no s seguis de la de Deu noble, egual noblesa. Marauella s Felix, e demana com pot esser que de noblesa se seguescha noblesa. [3] Fill, dix lo ermita, en huma enteniment ha noblesa ¿e sabs per que? Per ço car lo enteniment es creat a entendre Deu. E per aço, com se sdeue que l enteniment enten Deu, es son entendre noble, lo qual se segueix de la noblesa del enteniment e de la noblesa de la fi a la qual l enteniment es creat. La major noblesa que hom pot considerar, coue que hom la pusca considerar en Deu; car si hom la podia considerar en altre cosa que no fos Deu, seguir sia que en Deu fos viltat e deffalliment de noblesa. E per aço, fill, dix lo ermita, coue que considerem que de la noblesa de Deu se seguescha noblesa [4] per tota la bonea, granea, eternitat, poder, sauiesa, volentat, e axi de totes les altres; car si no ho sehia, seguir sia que major noblesa fos en hom que en Deu, com de hom se seguescha hom, e de memoria membrar e membrat, e de enteniment entendre e entes, e de la volentat voler e volgut. Molt considera Felix en ço que lo ermita dehia, e conech, segons ses paraules, que en la diuina essencia de Deu pare, se seguia Deu fill, e de Deu pare e de Deu fill, se seguia Deu

1. Vilania.—2. Viltat.—3. Noble.—4. Noble.

Digitized by Google

fant fperit, e tota era un Deu, una noblefa, per ço que hi fos noblefa en granea de unitat, bonea, infinitat, eternitat, e axi de totes. Confiderant Felix aqueftes cofes, fe marauella fortment de la diuinal noblefa com era en tan gran infinitat de granea per tota bonea, eternitat, poder, fauiefa e volentat. Amable fill, dix lo ermita, enaxi com la major noblefa que effer pufca, coue effer en Deu, enaxi la major noblefa que criatura pufca hauer, coue que la haja en Deu, en lo qual la pot hauer en dues maneres: la una es que fia una perfona ab la natura de Deu; l altra es que membre, entena e am Deu. E car Deu en fi mateix ha tanta de noblefa que no n pot hauer mes, tant es gran ceyla que ha, per aço volch donar a criatura, ço es, a la natura humana de Chrift, tanta de noblefa que no n pot hauer mes, tant es gran, en quant la humana natura fa effer una perfona ab la natura diuina. Fill, l enteniment del hom com enten una pedra, o enten lo fol, o altra criatura, pus noble es en fon entendre [1] que no es lo fubject que enten. E aço es per ço car lo entendre li es pus prop [2] que no es lo fubject [3] que enten. Mas com l enteniment enten Deu, pus noble es en Deu que no es en fon entendre, jatfia que l entendre fia pus prop [4] a fon entendre que a Deu. Era un princep molt noble e de gran poder. Aquell princep tench gran cort lo dia que fo nouell caualler. Lo princep dona molts dons, e moltes cofes feu a fignifficar fa noblefa. Efdeuench fe que lo princep concebe vanagloria de la cort que tenia; [5] e marauella s com tan vil cofa com es vanagloria era cahuda en noblefa de remembrament,

1. Enteniment.—2. Propri.—3. Object.—4. Propri.—5. Fehia.

Digitized by Google

enteniment e volentat. Com lo princep se fo molt marauellat, ell conech, per virtut de Deu, que no ha al mon tan desordonat membrar, entendre e amar com vilesa, per la qual se era inclinat a vanagloria. Senyer, dix Felix, gran marauella es com pot esser que tan noble cosa sia amar, entendre e membrar Deu, que anima de hom se pot inclinar a peccat ne a [1] neguna vilesa. Fill, dix lo ermita, enaxi com es gran noblesa amar, entendre e membrar Deu, enaxi es gran vilesa membrar, entendre e desamar Deu. Marauella s Felix de ço que lo ermita dehia, car vijares li era que major noblesa fos en membrar, entendre e amar Deu, que vilesa en membrar, entendre e amar vicis. Mas lo ermita li dix que la vilesa de la volentat que desama Deu, multiplica vilesa de la memoria que membra, e del enteniment que enten Deu; e aço es per la gran participacio que la memoria, enteniment e volentat han en les lurs obres. Era una dona muller de un comte, la qual era molt bona e molt bella. Esdeuench se un dia que lo rey ana veser aquella comtessa, e demana la de follia. Molt se marauella la dona [2] com lo rey la menyspreaua tant, que vijares li fos [3] que ella degues fer follia ab ell; e demana li per qual cosa la hauia tant menyspreada que a tan vil obra la hauia apellada. Lo rey respos a la dona e dix que en la noblesa que rey ha major que comte, hauia hauda sperança que la dona hagues obehit [4] a sa volentat. E la comtessa adonchs dix al rey aquestes paraules: Molt ha major noblesa en just, caritatiu, fort, saui remembrament, enteniment e voler, que no ha en comtats, regismes [5] e impe-

1. Ne en.— 2. Comtessa.—3. Fo .—4. A obehir.—5. Regnes.

Digitized by Google

ris. Senyer, dix Felix, Jhesuchrist ¿com poch si mateix liurar a mort, e en mans de tan vils gents; com sia cosa que morir sia gran viltat, e majorment com vils homens e sens occasio aucien hom? Fill, dix lo ermita, la natura humana de Christ, on a pus vil mort mori,[1] e per pus vils homens so turmentada e morta, pus fortment so honrada en ella la diuina natura. Senyer, dix Felix, com tan noble cosa sien los sants sagraments de santa sgleya ¿per que soffer Deus que per tant hom sien menyspreats, los quals son vils e plens de peccats? Fill, dix lo ermita, Deus es humil, pascient, just e misericordios, per lo qual ama hauer noblesa de granea en[2] jutjar, perdonar, punir e humiliar e sofferir. Senyer, dix Felix, ¿com pot esser que tant hom sia en lo mon apellat noble en riqueses e parents, e lurs feyts son tan vils e de tan gran maluestat? Ne Deus ¿per que soffer que les coses qui son en tan gran viltat sien mes amades que les coses nobles? Fill, dix lo ermita, Deus ha donada libertat a hom que franchament pusca membrar, entendre e amar; car gran viltat fora a la anima si de necessitat e costretament membras, entenes e amas. Car en son membrar, entendre e amar no pogra hauer tanta de noblesa, si costretament membras, enteses e amas, com sa com francament enten e membra e ama; e majorment com Deus sia digne per sa gran noblesa que francament sia membrat, entes e amat. Fill, era un rey molt poderos de gents, mas no hauia sauiesa. Aquell rey hauia en sa cort un saui qui era pobre dels bens temporals, e no ls amaua. Jutjat so en la cort del rey que lo saui era pus noble que lo rey

1. Pot morir.—2. De.

per ſaber, e per menyſprear los delits de aqueſt mon; mas lo rey era pus noble que lo ſaui per poder terrenal. Eſdeuench ſe que aquell rey feu un peccat de ergull ab certa ſciencia, [1] e lo ſaui feu altre peccat per ignorancia; e fo jutjat que lo ſaui fo pus vil que lo rey en quant ignorancia; e lo rey fo pus vil que lo ſaui en quant ſuperbia.

CAPITOL XLVI

DE CREXER E DE MINVAR

SENYER, dix Felix, marauella me do com en la [2] diuina eſſencia Deus pare no minua engendrant de ſi lo fill e ſpirant lo ſant ſperit. E marauella es que lo fill ſia engendrat, e lo ſant ſperit ſpirat ſens creximent, com ſia coſa que tots temps e eternalment e infinida lo pare de ſi los produga. Fill, dix lo ermita, car lo pare es eternal e infinit, e de tot ſi mateix engendra lo fill e ſpira lo ſant ſperit, e aço inceſſantment, per aço es impoſſible que lo pare puſca minuar, ne lo fill ne lo ſant ſperit puſquen crexer; car han [3] la virtut e la proprietat de la eternitat e infinitat qui es en lo pare, e car tot ſe comunica al fill e al ſant ſperit. Per aço no aminua lo pare ne crexen lo fill ne l ſant ſperit, que ſon eternals e infinits; per la qual eternitat e infinitat es impoſſible eſſer en ells creximent. Senyer, dix Felix, Jheſuchriſt es una perſona en la qual ſon dues natures, diuina e humana; on

1. Certament.—2. Com la.—3. En.

Digitized by Google

en quant la diuina natura ajusta à si la natura humana, par que sia crescuda la persona diuina. Fill, dix lo ermita, lo cors del hom e la anima son una persona, e lo cors en quant no es la anima, e la anima en quant no es lo cors, no crexen en esser una persona. Senyer, dix Felix, com hom sia de tan [1] pocha quantitat com neix, e puxes creix ¿com pot esser que la anima no cresca, com sia cosa que hom sia compost de anima e de cors? Fill, dix lo ermita, la color del vi en lo qual es mesa aygua no creix en quant color de vi, mas creix en la aygua, la qual acolora. [2] Senyer, dix Felix, com hom vol alcuna cosa e no la vol fortment, e puxes fortment la vol, lo voler aquella volentat ¿de que [3] creix? Fill, dix lo ermita, era un hom qui leuaua un quintar de terra, e puxes ne leuaua .ij. e marauellas la força que hac major en leuar .ij. quintars que un de hon era venguda; e un philosoff li dix que lo poder que es en potencia no ve totes vegades en actu. Senyer, dix Felix, lo gra del forment ¿com pot multiplicar tants grans? Ne ell, pus que no es mas un gra ¿per que vol multiplicar molts? Fill, dix lo ermita, Deus pare es un, e vol un fill, lo qual de si mateix engendra, e de si [4] e de lo fill se segueix un, ço es, lo sant sperit, e tots .iij. romanen una essencia, una natura. E car la essencia e natura es eternal e infinida, e es una en cascuna persona, per aço no si fa multiplicacic de uniuersal en [5] particular, ne de particular en uniuersal. Mas, car lo gra del forment multiplica de uniuersal en particular, ço es, dels .iiij. elements que reeb sots la terra; que uniuersalment a ell se comuniquen, per aço coue que lo gra multiplich

1. Sia tan.—2. Acolora la color del vi.—3. Per que.—4. De si mateix.—5. A.

Digitized by Google

en nombre naturalment los grans que engendra; car fi no ho fehia, feguir fia que de uniuerfal e de particular nos feguis major augmentacio que de particular a particular. Fill, lo gra del forment ha apetit que conferua fa fpecia fots la qual fon molts particulars, per lo qual apetit coue que naturalment multiplich molts grans; car en la virtut que lo gra ha apetit a la fpecia a conferuar, e en la uniuerfalitat que los elements fe comuniquen a aquella fement, fe fa la multiplicacio. Senyer, dix Felix, en eft mon ¿per que vol hom crexer en honrament e en riquefes e en benanances? Fill, dix lo ermita, era un philofoff qui tots jorns volia multiplicar fa fauiefa, e per aço multiplicaua fon entendre en faber una cofa e puxes altre; car on mes cofes fabia, mes multiplicaua fon enteniment, [1] e multiplicaua fa fauiefa. Senyer, dix Felix, lo fol, com ell no fia [2] calt ¿com pot multiplicar calor [3] en lo foch, qui es per fi mateix calt? Fill, dix lo ermita, l enteniment multiplica fa femblança en ço que enten pedra, [4] o enten hom o altra cofa; car de aquella cofa que enten e del enteniment fe fegueix entendre, lo qual entendre es femblança del enteniment. E car lo fol e lo foch fon femblants en lugor, per aço en la femblança del fol multiplica lo foch fa calor. Fill, la calor que es en la aygua tota es del foch, e aquella calor es multiplicada en lo foch, on pus lo foch minua la fredor; car per lo minuament de la fredor fe acofta lo foch pus fortment a fa fimplicitat. Senyer, dix Felix, bonea e fanta vida ¿com la poria multiplicar en mi, ne com hi poria minuar peccat e vicis? Fill, dix lo ermita, era un hom qui volia effer

1. Entendre.—2. Es.—3. Sa calor.—4. Poder.

bo, e sa bonea volia que fos gran. Aquest hom membraua, entenia e amaua la gran bonea de Deu e de los homens qui amauen Deu. E per la semblança de bonea e de granea que era enfre la bonea que lo hom amaua hauer, e[1] la bonea que membraua, entenia e amaua en Deu, crexia en aquell hom tots jorns bonea en granea.[2] Era un rey qui tots jorns desiraua multiplicar son honrament, e fehia tot quant podia que fos honrat; e on pus volia esser honrat, pus crexia en sa anima treball e messio. Marauella s lo rey com se podia conuertir honrament en treball e messio, e un seu saui li dix aquestes paraules: Natural cosa es, segons la diuinal ordinacio, que tot hom am[3] lo honrament que a Deu se coue en est mon; e car Deus vol en est mon esser honrat, per aço vol que los homens treballen e fassen messio en ell honrar e seruir. E car vos, senyer en rey, feyts de vos mateix Deu, en ço que volets per vos mateix esser[4] honrat, per aço multiplica en vos treball e messio, on pus fortment volets esser honrat. Senyer, dix Felix, ¿com poria hom crexer en lo mon la santa sgleya, e minuar la error qui es en aquells qui la contrasten? Fill, dix lo ermita, un hom qui lonch temps hauia treballat en la utilitat de la sgleya romana, vench a Paris, e dix al rey de França e a la uniuersitat de Paris, que en Paris fossen feyts monestirs, on fossen apresos los lenguatges de aquells qui son infaels, e que hom en aquells lenguatges trelladas la *Art demostratiua;* e que ab aquella *Art demostratiua* anas als tartres, e que a aquells, hom prehicas, e la *Art* mostras; e que de aquells, hom a Paris hagues, e que la

1. En.—2. En gran granea.—3. Dega amar.—4. Rey, sots desiros de vos mateix

noſtra letra e lenguatge lurs moſtras, e que puxes a lur terra los trametes. Totes aqueſtes coſes e moltes de altres demana aqueſt hom al rey e a la uniuerſitat de Paris, e que fos confermat per lo ſant apoſtoli, e fos obra perdurable. Per aqueſta manera, fill, ſe poria crexer la ſe romana; car qui conuertia los tartres, e aquells de Liconia, e ls altres gentils, aquells deſtrouirien los ſarrahins; e enaxi per via de martiri, e per granea de caritat, tot lo mon poria eſſer donat a chriſtianitat. Com Felix hac enteſa la manera per la qual la ſe mes poria multiplicar que per neguna altre manera, deſira molt aquella manera; e marauella s de tots aquells qui aquella manera de multiplicament de ſe contraſtauen.

CAPITOL XLVII

DE GVANYAR E DE PERDRE

ERA un hom, dix lo ermita, qui era mercader, e qui s alegraua en tot ço que perdia, e ſe entriſtaua en tot ço que guanyaua. Molts homens hauia en aquella terra on lo mercader eſtaua, qui ſabien la cuſtuma que l mercader hauia, de la qual ſe marauellauen ſortment. Vn dia ſe ſdeuench que lo mercader hac perdudes .M. liures en una nau que ſo perida.[1] Aquell dia feu lo mercader conuit, e ſo alegre;[2] e un de aquells homens que el mercader conuidats hauia, li demana per que ſe alegraua com perdia, ne per que ſe entriſtaua com guaſa-

eſſer. — 1. Partida. — 2. Alegria.

Digitized by Google

nyaua. Senyer, dix lo mercader, guafanyar bens temporals fon occafio de vanagloria e de erguyl e de vans delits temporals. E car aytals cofes hom deja molt tembre, per aço he temor que no m venguen per multiplicament de riquefes; mas com pert los bens temporals, adonchs guany pobretat, pafciencia, fortitudo, jufticia e temprança. E per aço deu hom effer alegre com aqueftes riquefes fpirituals guafanya, ab les quals guafanya hom Deu. En guanyar Deu guafanya hom infinida bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, volentat, e guafanya hom totes les dignitats de Deu e tot Deu; e en perdre hom Deu, peit totes les cofes demunt dites. Marauella s Felix del gran guany e de la gran perdua que hom pot fer en Deu, e dix que gran marauella era com les gents dupten tan poch en perdre Deu, ne treballen tan poch en guanyar Deu. En quant hom es criatura, es bo, e es gran, e es durable e poderos; e en la bonea pot hom guanyar granea, en ço que hom pot multiplicar fa bonea guanyant virtuts. E aço mateix pot hom fer de granea, de duracio,[1] de poder, e de fauiefa, e enaxi en cafcuna virtut e qualitat pot hom guanyar la una en l altra o perdre la una en l altra. Molt fe marauella Felix del gran guany[2] que hom pot fer multiplicar una[3] virtut en altra; car molt major guany es que guanyar diners, caftells, viles e ciutats, guanyar virtuts. E per aço es marauella per que les gents mes treballen en guanyar diners, caftells, viles e ciutats, que en guanyar virtuts; car mes pert hom qui per guanyar diners e cofes temporals, fe lexa de guanyar virtuts, que no es lo guany

1. Durar. — 2. Guanyar. — 3. Fer en multiplicament de una.

Digitized by Google

que ſa en les terrenals riqueſes. Era un mercader qui volia guanyar en una bala de drap. Aquell drap era mullat, e lo mercader no hi podia guanyar ſens que no l venes a barata o a alcuna maeſtria. Eſtant que lo mercader cogitaua quin engan podia fer en aquell drap, per tal que hi guanyas, ell entes que ſi ell guanyaua falſament en aquell drap, que ell perdria juſt remembrament, enteniment e voler. E car ama mes juſt remembrament, enteniment e voler que diners, per aço ſe jaqui del engan que fer volia. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura generalment les gents amen guanyar, e han pahor de perdre? Fill, dix lo ermita, ab guanyar ſe concorda granea, e ab perdre ſe concorda poquea; e car en Deu ha granea, que ha ſemblança ab guanyar e ha deſſemblança ab perdre, per aço ſe ſegueix la natura de que vos demanats. Molt ſe marauella Felix per que les gents de aqueſt mon majorment amen guanyar les coſes que ſon poques en virtut, utilitat e nobleſa, que aquelles que hi ſon grans. Fill, dix lo ermita, hom pot guanyar o perdre ſi mateix. Guanyar pot hom ſi mateix ab ſi mateix; o perdre pot hom ſi mateix ab ſi mateix. Hom guanya ſi mateix ab ſi mateix com guanya la final intencio a la qual es creat, ço es, a amar, conexer e ſeruir Deu; en lo qual hom ha ſi mateix en hauer gloria perdurable. E com hom ab ſi mateix pert ſi mateix, adonchs pert hom la fi a la qual es creat, e pert hom Deu, e es ſerf o catiu dels[1] infinits turments infernals. Segons cors natural, l enteniment mes guanya en ſon entendre com es juſt, que no ſa en los diners que enten juſtament guanyats; e

1. Deu, e ha hom eſſer dels.

com l enteniment ha injuſt [1] entendre, mes pert que com enten que ha perduts diners, caſtells, viles o ciutats. De ço que lo ermita dehia ſe marauella Felix, car los homens generalment pus cuyden hauer guanyat com guanyen diners, o als que ſia mundanal, que com guanyen juſt entendre; [2] e mes cuyden hauer perdut com perden diners, que com perden juſt entendre. Era un hom qui perde un fill que molt amaua. Aquell dia que ſon fill fo mort lo vengueren viſitar gran res de gents, enfre les quals un de aquells dix al hom qui ſon fill hauia perdut, que ell hauia gran deſplaer del dan que pres hauia en la mort de ſon fill. Senyer, dix aquell bon hom qui ſon fill hauia perdut, mes es lo guany que jo he feyt per hauer paſciencia de la mort de mon fill, que no es lo dan que he pres en la mort de mon fill. Era un hom qui ploraua e planyia lo temps que perdut hauia, e no vehia ne ſabia neguna manera per que lo pogues recobrar. Eſtant que aqueſt hom fehia ſon dol del temps que perdut hauia, e ſe deſconortaua, ell conſidera que lo temps podia recobrar en multiplicar granea de juſticia, caritat, eſperança, ſauieſa, fortitudo e temprança en ſon membrar, entendre e amar. Conorta s aqueſt ſant hom del temps que perdut hauia, pus que en multiplicacio de virtuts lo podia recobrar; e dementre que ell ſe aconortaua, ell viu denant ſi .ij. homens qui jugauen als ſcachs. La un de aquells homens era prelat, e l altre era princep. Lo ſant hom demanals [3] per que jugauen als ſcachs; e ells reſponeren que per paſſar temps, e per ço que no s hujaſſen. [4] Plora lo ſant hom lo temps que aquells per-

1. No ha juſt.—2. Juſticia en entendre.—3. Lurs demana.—4. Anujaſſen.

Digitized by Google

dien, e dix eftes paraules: ¡A, quant pert hom en perdre temps! lo qual temps es perdut a tots aquells que no fan ço per que fon elets a offici on Deus fia amat e conegut, en lo qual offici no es joch de fcachs, ne de daus, ne caffar, ne fajornar, ne neguna de les altres cofes femblants a aqueftes. Longament plora aqueft fant hom, e lo princep e l prelat fe marauellaren de les paraules que dehia, e com ploraua. E lo fant hom fe marauellaua de ells com no entenien ço que les paraules fignifficauen. Era un caualler qui hauia un fill, lo qual mori a mala mort e en peccat. Aquell caualler era hom juft e de fanta vida, e plora e planye molt per la mort de fon fill, car dix que gran dan hauia pres en la mort de fon fill, qui era de fa carn e de fa fement; mas molt major dan hauia pres com fabia que tots temps eftaria en la malediccio de Deu e en foch perdurable. En una ftranya terra ana un fant religios ab gran res de frares eftar ab infaels, per ço que los pogues conuertir. Efdeuench fe que ell hac conuertit un hom, lo qual mori, e feu molt noble fi. Aquell fant religios fo molt alegre com a Deu hac guanyada aquella anima qui era perduda Eftant aquell religios en aqueft alegre, ell viu una fembra que hauia conuertida, que adoraua Deu, e qui fehia molt fanta vida; la qual fembra dehia a Deu aqueftes paraules: Senyer Deu, lo qual jo per ignorancia e per peccat original perdut hauia, ¡benehit fies, tu qui m has donada gracia com te haja recobrat, e com en tu jo haja guanyada mi matexa! e benehit fia aquell qui en guanyar mi ha gran merit!

Digitized by Google

CAPITOL XLVIII

DE ARDIMENT E DE VOLPELATGE

ARDIMENT e volpelatge, dix lo ermita, ſon contraris; e ardiment contraſta a volpelatge ab l aer, e volpelatge contraſta a ardiment ab la terra. Marauellas Felix de ço que lo ermita dehia, e la ermita li dix que ardiment ſe forma de la ſanch que es humida e calda, donant lo cor abundancia de ſanch per tots los membres; en la qual abundancia ſon enfortits los membres e ls eſperits del cors, en lo qual enfortiment ſe forma e s nodreix ardiment, lo qual mor per lo contrari; lo qual contrari neix de ſech e de fret reſtrenyent ſe lo cor, al qual la ſanch dels membres retorna, e dels membres ſe departeix; [1] per lo qual departiment los membres e los eſperits del cors ſon en deffalliment e deſpoderament, per que mor ardiment e neix volpelatge. Amable fill, una virtut es qui ha nom fortitudo, [2] per la qual viu ardiment; e aqueſta fortitudo [3] eſta en coratge de hom. E enaxi com lo cor enforteix tot lo cors ab la ſanch que tramet per los membres, enaxi aqueſta virtut, que hom apella fortitudo, enforteix les altres virtuts com ſe comunica e s liura a fe, ſperança, caritat, juſticia e ſauieſa. E aço mateix ſan fe, ſperança, caritat, juſticia e ſauieſa, que enfortexen lo cor ab fortitudo; e totes enſemps ab fortitudo ſe meſclen, per lo qual meſclament viu ardi-

1. Parteix. —2. Fortalea.—3. Fortalea.

Digitized by Google

ment, e efta en hom, e mor volpelatge e pahor. Marauella s Felix de les paraules que l ermita dehia, e dix que molt hom era fens fe, fperança, caritat, jufticia e fauiefa, en qui es ardiment; e lo ermita li dix que aquefts aytals fon ardits per gran remembrament e voler, e per la fanch que abunda en los membres del cors. E aytal ardiment no es ver ardiment, mas que ha alcuna femblança de ardiment; car a ver ardiment fe coue gran remembrament, entendre e voler, e fi coue efpandiment de fanch per tots los membres e fperits del cors; e encare li coue us e cuftumes de virtuts. Era un rey en una batalla contra un emperador. Lo emperador hauia grans gents, e lo rey ne hauia poques. Efdeuench fe que l emperador e totes fes gents hagueren gran audacia e ardiment contra lo rey, per ço com era ab mes gents que lo rey; e lo rey hac pahor com viu en la batalla que l emperador hauia tantes de gents. Eftant aqueft rey en pahor, en volentat li vench que fen fugis; mas vergonya e jufticia, per ço com bon dret hauia, li ajudaren, e confia s en fon bon dret, e am a mes morir que effer defobedient a fortalefa de coratge. Com lo rey hac pres aytal concebiment, ell fenti que fon cor trames la fanch per tots los membres e los fperits de fon cors, e comença molt remembrar, entendre e amar Deu e virtuts; e adonchs fo garnit lo rey de ardiment, per lo qual anega e guarni totes fes gents de ardiment. Aquell rey fe combate ab l emperador, e fo vençut l emperador e fes gents, per ço car no era fermat lur ardiment fobre tan bons fonaments com eren ceyls del rey e de fa gent. Gran fo la marauella que fo per tota la terra, com lo rey ab tan poques de

Digitized by Google

gents hauia vençut l emperador, qui ab tantes de gents era vengut en la batalla. En una terra ſe ſdeuench que .ij. cauallers ſe combatien: la un caualler era chriſtia, e l altre era ſarrahi. Abdoſos los cauallers ſe eren empreſos de la batalla ſobre aytal condicio, ço es ſaber, que lo chriſtia dehia que Chriſt es Deu, e lo ſarrahi ho negaua. Caſcun dels cauallers era ardit e fort de coratge; mas car lo chriſtia crehia que Deus, per amor de hom a ſaluar, ſe era encarnat, e era mort per hom en quant era hom, hauia major ardiment que lo ſarrahi, qui aquella encarnacio e mort no crehia; e per aço ſo lo ſarrahi vençut e mort, com lo chriſtia hauia major fe, ſperança, caritat, fortitudo e juſticia. Senyer, dix Felix, en una prouincia hauia un marques e un comte qui guarrejauen. Lo marques era caualler molt ſaui de guerra, e molt be cogitaua e ordonaua tot ço que a la guerra ſe pertanyia. Mas com era en la batalla hauia tan poch de ardiment, que neguna coſa no fehia de ço que empres ne propoſat hauia; e de ço me do gran marauella com ſe pot fer. Fill, dix lo ermita, era un hom qui amaua tant ſon ſenyor terrenal, que com no era denant ell lo ſabia lohar, e n ſabia ben dir; mas com li era denant, adonchs li fallia lahor [1] per trop gran amor e temor, e no podia parlar ab lo princep ordonadament, car trop lo amaua e lo temia, e lo cor trop influia la ſanch per tots los membres, e exalçaua tant en voler, que la memoria ne l enteniment no hauien deliberacio a complir ço que propoſauen ordonar. En una nau de chriſtians, enfre los altres, foren preſes .ij. chriſtians, car dues naus de ſarrahins

1. Lo cor.

Digitized by Google

preferen aquella nau. La un chiftia[1] era hom injuft e peccador, e aquell era fenyor de la nau; l altre era hom juft e ple de virtuts. Per lo volpelatge del fenyor de la nau fo prefa la nau; car aquell hac pahor de morir, per ço car era peccador, e temia lo foch infernal; e mes fe dejus la cuberta de la nau, e fugi a la batalla. Lo hom juft fe deffes molt, e fo hom molt ardit; e longament, per fon ardiment, fe deffes la nau a les dues naus. Com la nau fo prefa, lo almirayl de les dues naus fe marauella per que lo fenyor de la nau fo volpeyl, e aquell qui no hauia res en la nau deffes mils la nau que el fenyor de la nau. Lo almirayl dix a aquells .ij. homens que s faeffen farrahins, o fi no que los auciuria. Lo fenyor de la nau hac tan gran pahor[2] de morir, que s feu farrahi; e l altre. qui era hom juft, hac tant de ardiment en honrar la fe en que era, que n defira morir, e fo martir. Senyer, dix Felix, gran marauella me do los homens de aqueft mon ¿per que fon tan ardits,[3] e dupten tan poch en la mort? E los homens religiofes ¿per que dupten a morir per honrar Deu e feruir? car molts fon los homens qui moren per guanyar honrament e riquefes e fama de les gents, e pochs fon los homens qui vagen morir per lohar, honrar e feruir Deu. Fill, dix lo ermita, com la memoria molt membra, e l enteniment molt enten, e la volentat molt ama alcuna cofa, adonchs fofte hom, per hauer aquella, major perill e treball, que per hauer la cofa que petit membra, enten e ama. Era un religios chriftia qui prehicaua la fe dels chriftians en una vila de un rey farrahi, lo qual feu manament al religios que ixques de

1. La un d aquells chriftians.—2. Tanta de pahor.—3. Ardents.

Digitized by Google

la vila, e que no prehicas, car si ho fehia, ell lo faria a mala mort morir. Lo religios demana al rey per qual manament deuia esser caualler pus ardit en la batalla, o per manament del senyor celestial o terrenal, o per hauer virtuts o per hauer vicis. Si que nos lexa lo religios de prehicar, e ama mes morir e esser obedient a Deu e hauer virtut, que esser desobedient a Deu e hauer vicis. Senyer, dix Felix, era un caualler qui s combatia ab un scuder per justicia; e lo scuder se combatia per diners que hom li hauia promesos si podia vençre la batalla. Esdeuench se que l scuder vençe la batalla, del qual venciment me do gran marauella, com sia cosa que ardiment deja esser major per justicia que per riquesa de diners. Fill, dix lo ermita, cascun de aqueixs .ij. hac lo loguer per que s combatia; car lo caualler hac justicia en quant mori per justicia, e hac major e millor ardiment que l scuder, car mils ne fo gasardonat.[1] Senyer, dix Felix, un caualler hauia molt gran desir que s pogues encontrar ab un molt bon caualler qui era son enemich; car vijares li era que si l encontraua, e que s combates ab ell, que l vençes. Lo caualler encontra, e cant lo viu hac pahor de ell e fugi, per que me n do gran marauella. Fill, dix lo ermita, com la vista corporal veu alcuna cosa que pot donar dan al cors, adonchs lo cor se restreny, e la sanch fuig als membres, e mor ardiment e viu volpelatge. Mas com fortalesa de coratge enforteix lo cor, e la sanch li fa trametre per los membres, adonchs la vista corporal no pot engendrar en lo cor volpelatge, ne n pot gitar ardiment. En un gran camp eren[2] arrenjats .ij. reys qui s

1. Gasardonat, per que ne hac major loguer, ço es, de Deu.—2. Hauia.

volien combatre. La un era hom molt bo e juſt e larch, e qui molt ſe fehia amar a les gents; l altre fehia tot lo contrari. Eſdeuench ſe que s combateren, e aquell qui era amat per ſes gents vençe la batalla e feri primer en la batalla. Era un hom qui anaua per lo mon reprenent los princeps e ls prelats, per que no tractauen com los infaels vengueſſen a via de veritat, per tal que Deus fos en ells amat e conegut. Eſdeuench ſe un dia que ell fo denant un prelat qui tenia gran companya, e ſegons lo mon, ſtaua molt honradament; mas en ſa anima hauia deſordonat remembrament, entendre e voler, car hom peccador era. Dementre que lo ſant hom ſtaua denant lo prelat, e ell lo volch rependre, adonchs li falli ardiment, e fo volpeyl, e no poch dir ço que hauia propoſat a dir. Lo ſant hom recorrech a fortitudo de coratge, e a caritat, juſticia, paſciencia e humilitat; e deſpulla s denant tots, e apres ſe bate molt fortment ab unes correjades que aportaua; e com ſenti que ſon cor hac cobrada força e ſperit, ell repres lo prelat dels falliments que fehia a deſonor de aquell ſenyor per qui tant era honrat en lo mon. Lo prelat ſe marauella com aquell hom lo hauia enaxi repres, e feu lo ferir fortment denant ſi a .ij. ſcuders e puxes feu lo gitar de ſon palau. En aquell palau hauia un hom ſaui qui s marauellaua del prelat, com hauia tant errat contra veritat, juſticia, paſciencia, humilitat, caritat e ſauieſa.

Digitized by Google

CAPITOL XLIX

DE HONRAMENT E DE DESONOR

A Deu ſe coue tot honrament, e per aço, fill, dix lo ermita, no li coue neguna deſonor, ans tot quant es, es creat a honrar Deu. E car a Deu ſe coue honrament, e hom es creat a ymatge e a ſemblança de Deu, per aço hom ha natura que vol eſſer honrat. Senyer, dix Felix, Segons que vos dehits, hom vol eſſer honrat, car es a ymatge de Deu creat, e car a Deu ſe coue honrament. Donchs, ſi es enaxi com vos dehits, deman vos ¿per que hom ama en eſt mon mes honrar ſi mateix que Deu? car aço es gran marauella, que ſi hom ama honrament per ço car es ſemblant a Deu, e a Deu ſe pertany honrament mes que a hom, ¿per que hom ama mes honrar ſi mateix que Deu? Fill, dix lo ermita, honrament e deſonrament ſon contraris. E car hom ſe inclina a peccat, coue li deſonor; car a la ſemblança que ha de Deu fa deſonor com ſe ſotſmet a peccat; per lo qual ſotſmetiment li tany deſonrament, lo qual ha adonchs com ama mes eſſer honrat que Deu. En una ciutat hauia un burgues molt rich e noble. Aquell burgues era hom humil e be acuſtumat, e tots jorns honraua ſa anima de bon remembrament, entendre e voler; car ben membrar, entendre e voler es honrament de anima, lo qual eſta en fe, ſperança, caritat, juſticia, prudencia, fortitudo e temprança. Lo burgues hauia muller molt bella; e era per

Digitized by Google

ſa belleſa, e car era noble de linatge, ergulloſa; e amaua eſſer honrada en los .v. ſenys corporals, car bells veſtiments volia veſtir, per ço que les gents la honraſſen, e volia eſſer lohada per les gents, per ço que ohis ben dir de ſi matexa. E car Deus no es cors ne ha en ſi los .v. ſenys corporals, per aço la dona amaua mes honraments en les coſes qui ſon deſſemblants a Deu, que en ceyles que ab Deu han ſemblança. E ſon marit ſehia tot lo contrari; e per aço la dona deſonraua Deu e ſon marit lo honraua. Era un prelat qui era molt poderos dels bens de aqueſt mon, mas era hom mal acuſtumat. Aquell prelat era ergullos, e marauellaues per que les gents no li ſehien gran honrament. Eſdeuench ſe un dia que ell demana a un ſeu clergue per que les gents tan pocha de honor li ſehien. Senyer, dix aquell clergue, negun hom ſegons raho e natura, no deu eſſer honrat ſino per intencio de honrar Deu; e per aço vol Deu que los prelats ſien honrats, per tal que en lur honrament hom am e honre Deu. Mas car vos amats ſimplement honrament, per tal que ſiats honrat, e no per ço que en vos Deus ſia honrat, per aço ſe pert en vos la natura e lo començament per que les gents vos degren honrar, les quals vos ſan deſonor en ço que vos membren eus entenen ergullos, auar, luxurios e digne de deſonor. Eſdeuench ſe en una ciutat que un hom, fill de un pages pobre, ſo elet a biſbe. Aquell biſbe era molt rich, e ſon biſbat era molt honrat. Lo biſbe, aytant com podia, honraua ſon pare e ſa mare e tots ſos parents, mas no ls donaua neguna coſa, ans li plehia com eren pobres. Tots aquells del biſbat ſe marauellauen del biſbe, com no hauia vergo-

ñya de honrar tan vils perſones com eren ſon pare e ſa mare, e pus que ls honraua, per que [1] no ls donaua e no ls fehia richs homens. Eſdeuench ſe que un archabiſbe, qui fehia tot lo contrari, ſo hoſte de aquell biſbe, e ohi la fama del biſbe, qui no enriquia ſos parents e que los honraua. Lo archabiſbe repres lo biſbe, per quina raho ho fehia que [2] no enriquia ſos parents, e car denant ſi los fehia anar pobrement veſtits. Lo biſbe reſpos al archabiſbe, e dix li eſtes paraules: Riqueſes ſon perilloſes com venen a hom vil e de vil linatge, e aço mateix ſe ſegueix de honrament. E jo honre mos parents per humiliar mi, e faç los anar pobrement veſtits per moſtrar mon vil linatge; e humilitat es a mi amable en la pobrea de mos parents. E enaxi com jo honre mos parents en mon honrament, enaxi Deus honra mi en ſon honrament. Vn princep amaua honrament, e tota la renda de ſon principat metia en [3] honrar ſi mateix, e del honrament de Deu no hauia negun penſament, per lo qual honrament ell era elet a rey. Eſdeuench ſe un dia que un rich juheu vench denant lo rey; e lo rey lo honra e lo reebe bellament, per ço que lo juheu li preſtas de ſos diners. Denant lo rey eſtech un chriſtia qui amaua lo honrament de Deu, e dix eſtes paraules: Deſonrat es Jheſuchriſt en anima de juheu, qui creu que Chriſt no ſia Deu, ans ſe [4] penſa que ſia hom vil, peccador, ſals, enganador; e per aço vol mal a Chriſt, e a tots ſos conſeguents. Deſonrat es Chriſt en anima de princep, qui ama mes ſa honor que la honor de Deu. Deſonrat es Deu en poder de princep, qui poria fer honrar Deu en aquelles

1. Com.—2. Biſbe com.—3. A.—4. Sen.

Digitized by Google

terres on es desonrat. Desonrat hi es[1] Deu, car dien en aquelles terres que lo sol, e la upega, e la ydola es Deu. Desonrat es Deu com hom diu que res no es. E desonrat es Deu com hom ama mes que Deu diners, fills, blanchs pans, bons vins e belles sembres. Aquestes paraules e moltes de altres dix aquell sant hom en presencia del princep e del juheu, qui s rehien de les paraules que ell dehia. Plora lo sant hom, e dix que fort se marauellaua com Deus es tan desonrat en maluat princep, a qui en aquest mon Deus lo fa esser honrat sobre son poble. Honrat ha Deus hom en ço que li ha donat de ses semblances, e que li ha donades tantes de criatures a son seruici; e honrat ha Deus princep en ço que lo fa esser senyor e poderos de tants homens. E desonrat ha hom Deu en ço que ab ses semblances lo desonra, en ço que les fa a ell contraries per obres de peccat. E en est mon te princep desonrat Deu, car lo poria fer honrar a aquells qui li fan vilania e desonor. Molt considera Felix en les paraules que lo ermita dehia, e marauella s com Deus es tan pascient, que soffer la desonor que hom li fa en est mon. Senyer, dix Felix, gran marauella me do de honrament, com es tant amat en est mon per princeps, prelats, clergues, religioses, cauallers, burgueses, mercaders, e per totes les gents; car molt hom lexa muller, infants e delits temporals e riqueses; mas lexar honrament, apenes veig que nuyl hom lo vulla lexar, e que no sia irat si hom li fa desonor. Fill, dix lo ermita, honrament e desonrament son contraris, e han major contrarietat en granea que en poquea; e car a Deu se coue honrament, e gran

1. Desonrat es.

Digitized by Google

honrament es ceyl que li coue, per ço vol Deus que tot hom prelat, princep, e qualque hom ſia, am eſſer honrat en Deu, per ço que Deu ſia honrat en ſon honrament. Mas los dames homens fan de ço tot lo contrari, car amen honrament per ſi mateixs e no per Deu; los quals Deus los fa eſſer deſonrats en ſa juſticia, ira e maledic-cio, e en vils cogitacions e penſaments. Amable fill, dix lo ermita, obri los ulls de ta penſa, e veges quant arnes, e quant edifici, e quantes coſes ſon feytes en lo mon per hom honrar; e per honrar Deu, veges com pochs homens treballen. Plora Felix per aqueſta raho, e fis feu lo ermita, e digueren que deſonrament hauia vençut honrament per deffalliment de maluats regidors.

CAPITOL L

DE BELLESA E DE LEGESA

NATVRALMENT, dix lo ermita, ama hom belleſa, per ço car en Deu ha belleſa, la qual belleſa es ſpiri-tual; don es gran marauella, per que los homens de aqueſt mon majorment amen belleſa en les coſes corpo-rals que[1] en les ſpirituals, com ſia coſa que Deus no ſia cors ne haja belleſa corporal. Belleſa ſpiritual es en mem-brar, entendre e amar Deu, fe, ſperança, caritat e totes les altres virtuts; e belleſa ſpiritual es membrar, entendre e deſamar gola, luxuria e tots los altres vicis. E legeſa ſpiritual es membrar, entendre e deſamar Deu e virtuts,

1. Mes que.

e membrar entendre e amar vicis. On com aço ſia enaxi, gran [1] marauella es per que es legeſa en tan gran granea, e belleſa per que es en tan gran poquea. Tota la major belleſa que hom puſca hauer es conſiderar en [2] la diuina eſſencia, en la qual Deus pare de ſa belleſa engendra Deus fill e ſpira Deus ſant ſperit; car ſruent [3] lo pare ſa bonea, infinitat, eternitat e totes ſes dignitats, es bell en ſi mateix e en lo fill e en lo ſant ſperit; e lo fill es bell en ſi mateix e en lo pare e en lo ſant ſperit; e lo ſant ſperit es bell en ſi mateix e en lo pare e en lo fill. Per ço que Felix perfetament enteſes la diuinal belleſa, dix lo ermita que una ſanta anima ſtaua en contemplacio, e veſia gran belleſa en ſon entendre e en ſon enteniment, car l enteniment entenia que podia entendre Deu, e en aqueſt poder entenia gran belleſa; car molt es gran belleſa entendre Deu, e molt aytal entendre enbelleix l enteniment. E aço mateix veſia la ſanta anima en ſa memoria e en ſa volentat. Veent aqueſta anima tan gran belleſa de poder e memoria, enteniment e volentat, ama hauer aquella belleſa en ſon poder; e per aço volch membrar, entendre e amar Deu, per ço que fos belleſa en ſa eſſencia e en ſa obra. Entes Felix la ſemblança que lo ermita dehia, e dix que entenent Deu belleſa de poder en ſa bonea, infinitat, eternitat, e en totes ſes dignitats, volia que en aquella bonea fos belleſa de produccio en bo, infinit, eternal, e axi de totes, per ço que la eſſencia fos bella en bonea e en infinitat e en totes; e que fos belleſa en belleſa de obra per totes, ſtants totes les dignitats una belleſa eſſencial, e ſtants [4] belles per

1. Donchs gran.—2. Puſca conſiderar es en.—3. Influent.—4. Eſſencial, eſtants.

obres diftinctament en les diuines perfones. Dementre que Felix enaxi confideraua, ell fe marauella com neguna anima, veent tan gran bellefa en Deu, fe podia inclinar a peccat ne a neguna legefa; per que lo ermita li dix: Fill, la diuinal bellefa volch crear a fa femblança bellefa de anima, e en l enteniment pofa bellefa de bonea, e bellefa de granea, e bellefa de duracio, e bellefa de poder, e bellefa de entendre; car bella cofa es a huma enteniment effer bo, gran, durable, poderos, faui. E car Deus es intelligible, e l enteniment lo pot entendre, pofa Deus la bellefa de bonea, granea, duracio, poder, fots la bellefa de entendre; e aço fo molt bellament ordonat que la bellefa de fauiefa fos defus, e de bonea e de les altres femblances foffen dejus; per ço car la anima pot Deus entendre, e no l pot fer bo, ne gran, ne durable, ne poderos. Molt plach a Felix ço que lo ermita dehia, car fort parlaua fubtilment, e de gran bellefa; e dix que ço que s feguia de la bellefa del enteniment, fe feguia de la bellefa de la volentat e de la memoria, per ço car Deus es remembrable e amable. Com lo ermita viu que Felix lo hac entes, adonchs hac gran plafer, en lo qual fo bellefa de plafer, caritat, jufticia e fauiefa; e dix que Deus hauia enbellit lo huma enteniment ab bellefa de bonea, granea, duracio, poder, fauiefa, e hauia hi mes pofada bellefa de fauiefa que de bonea, ne de granea, poder, duracio, per ço car Deus es intelligible, e no es per anima bonifficable, magnifficable, eternifficable, poffifficable, e per aço totes les bellefes fon nomenades fots bellefa de enteniment. E aço mateix fe fegueix en bellefa de memoria e de volentat. Com lo

Digitized by Google

ermita hac dites eftes paraules de bellefa fpiritual, ell dix de bellefa corporal, ço es faber, que Deus ha enbellit lo cors del hom de qualitats, ço es faber, que la fubftancia es enbellida dels accidents. E aço dix lo ermita per ço que Felix eleuas fon enteniment aytant com pogues a entendre la fpiritual bellefa qui es en la anima, la qual es enbellida de les femblances de Deu, les quals femblances ha Deus creades, e de elles ha ajuftada e compofta la anima; e les femblances que fon de bonea, granea, eternitat, poder, enbellexen les fubftancials femblances, les quals fon bellefa de memoria, enteniment e volentat, que fon fubftancials en quant anima nes ajuftada, fegons que s recompta en lo libre que ha nom *Cahos*. Per les paraules que lo ermita dehia, entes Felix la effencia de la anima, la qual es de memoria, enteniment e volentat, qui enfemps fon lo effer de 'a anima, per ço car Deus es remembrable, intelligible e amable. En aquella anima fon les altres femblances per manera de potencies e de qualitats; car Deus per anima no es bonifficable, magnificable, eternifficable ne poffifficable. On pus Felix les paraules entenia, pus fe marauellaua com anima creada de tan belles e tan nobles e tan grans bellefes, fe podia inclinar a peccat o a tantes de legefes. Fill, dix lo ermita, vifta corporal ha plafer per vefer belles colors, belles fayçons, bells veftits, arbres, fulles, flors, fruyts,[1] edifficis, fol, luna, mar, befties, auceyls, homens, e les altres cofes femblants a aqueftes; on totes aqueftes bellefes[2] fon no res a comparacio de bellefa de anima e de virtuts. E bellefa de

1. Fruytes.—2. Semblances.

anima e de fos poders e virtuts fon no res a comparacio de la bellefa de Deu, la qual ha en fa effencia, e en fes dignitats e perfones, e en totes fes obres. On com aço fia enaxi, gran marauella es per que bellefa corporal es mes amada que fpiritual. Fill, la major bellefa que Deus poch pofar en criatura, fo com[1] feu effer criatura ab fi mateix una perfona; e en aquella criatura foren tan affemblades les femblances increades e creades, que una perfona efdeuengren. Marauella s Felix de la gran bellefa que fo en Chrift, e de la bella vida e doctrina de Chrift e de noftra dona ἐ dels apoftols. Encare fe marauella de la legefa qui es en los homens chriftians qui foftenen que aquella tan gran bellefa de Chrift fia en eft mon menyfpreada per los juheus e per los farrahins, e fia per los tartres e altres infaels[2] ignorada. Paffaua una dona per una via on hauia moltes gents. Aquella dona era molt noblement veftida, e era molt bella; mas era en peccat de luxuria e de gola. Vn hom qui ftaua en aquella plaça dix a un altre que ell fe marauellaua com en aquella dona fe eren ajuftades bellefa et legefa; e aquell hom refpos e dix aqueftes paraules: Era un prelat molt noblement reueftit al altar on cantaua la miffa; e dementre que ell facrificaua lo cors de Jhefuchrift, ell entes com gran bellefa era ceyla que Deus poffaua en aquell fagrament on fe fa tan marauellofa e tan miraclofa, honrada e noble obra; car lo poder de Deu hi venç tots los poders de natura a fignifficar fa bellefa, la qual ha en bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa e volentat, e en totes les dignitats. Dementre que aqueft prelat contemplaua

1. Quant.—2. Gents.

Digitized by Google

la bellesa que lo poder de Deu hauia en totes les dignitats de Deu, e aquella bellesa representaua en [1] lo sant sacriffici del altar, adonchs remembra una dona que molt hauia amada, e ab qui hauia longament peccat; e adonchs se marauella fortment com per tan leig peccat era stat enemich de tan gran bellesa com era ceyla que en lo sant sacriffici entenia. Era una dona qui era molt bella, e per la gran bellesa que hauia era ergullosa. Vn dia se sdeuench que ella se fo mirada en lo mirayl, e viu se molt bella, e cogitant en sa bellesa, ella ana a la latrina, on viu molta de legesa qui era exida de son cors; e adonchs ella se marauella com nuyl temps fo ergullosa de sa bellesa, pus que de son cors exia tanta de legesa. Fill, dix lo ermita, molt es leja cosa que los sarrahins tenguen e possehesquen [2] la santa terra on Jhesuchrist fo nat e mort. E per aço dix un caualler a un princep que legesa era major en princep que en caualler de un scut, car legesa de princep gitaua [3] bellesa en ell. Entes Felix la raho per que lo ermita dehia la semblança, e dix que Deus pren mes de desonor en los princeps e prelats, com son mals homens e se inclinen a amar les coses vils e leges, que no fa en los sotsmeses. E adonchs dix Felix que les majors semblances de bellesa se conueitien en est mon en majors semblances de legesa. Dient Felix estes paraules plora longament, e malehi legesa qui en tants e en tan grans homens se memetia, per ço que vençes granea de bellesa en bonea, duracio, poder, sauiesa e volentat.

1 Representaua en vençre tots los poders de natura en.—3 Possehexen —2 Vencia.

CAPITOL LI

DE CONSOLACIO E DESCONSOLACIO

En una ciutat, fill, dix lo ermita, hauia un afalt macip, fill de un noble burgues, lo qual fon pare hac nodrit molt bellament a amar, conexer e feruir Deu. Aquell macip propofa de anar per lo mon lohant e benehint Deu; e volch effer pelegri quirent les almoynes per les portes. Sens que fon pare ne negun amich feu no n fabes res, ell fe exi de la ciutat, e ana en [1] tots los pelegrinatges que ell poch faber on poguer lohar e benehir Deu. Com ell hac feyts tots los pelegrinatges, ell pres offici de confolar les gents com han alcun treball en eft mon. Aquell pelegri, fill, fo hom de fanta vida, e feu molt de be en eft mon confolant los defconfolats, fegons que poras ohir en eftes paraules. Efdeuench fe un dia que un hom hauia eftat longament en bona vida e fens peccat mortal. Aqueft hom fo molt temptat del carnal delit, e en tal manera fo gran la temptacio, que ell pecca mortalment ab una folla fembra. Com hac peccat, ell fo molt penedit [2] del peccat que feyt hauia, e defconfolaues nit e dia, car no li era vijares que Deus li degues perdonar per neguna penitencia que ell faes; e com fe penfaua que ell hauia perdut Deu e la gloria de paradis, ploraua nit e jorn, e fa anima no podia confolar per neguna cofa que vaes ne faes. Eftant ell en aytal [3] trifticia

1. Per.—2. Penident.—3. Aquella.

Digitized by Google

e mariment, lo pelegri fo en aquella ciutat, e fabe que aquell home era enaxi defconfolat. A ell fe n vench e dix li aqueftes paraules: Senyer, dix lo pelegri, fegons que jo he entes de voftre ftament, vos fots defconfolat de alcuna cofa que us es fdeuenguda. [1] Jo 'fon hom qui vaig per lo mon confolar los defconfolats. Si vos volets effer confolat de voftre dampnatge, jo fon hom qui us fabre confolar de qualque dampnatge pres hajats, ab que m digats qual cofa es ço per que vos fots defconfolat. Com lo bon hom ohi aqueftes paraules, ell fe marauella molt fort, e dix que no li era femblant que ell lo pogues confolar [2] per neguna cofa que li digues ne li faes; e hanch no li volch dir la raho per que s defconfolaua, ans plora denant ell longament e planyia lo dan que pres hauia, dient que ell hauia tant perdut, que nuyl temps no ho poria recobrar. Molt fe marauella lo pelegri com lo bon hom era tan defconfolat, e dix enfre fi mateix e propofa que li digues tantes de femblances de confolacio, tro que [3] fdeuengues en aquell cas de que ell fe defconfolaua, e dix aqueftes paraules: Efdeuench fe una vegada que un mercader hac perdut tot quant hauia en una nau que peri en la mar. Aquell mercader fe defconfolaua molt fortment de ço que perdut hauia, car gran vergonya fe tenia que fos pobre enfre les gents, ell e fa muller e fos infants qui longament hauien vifcut en riquefes e en honraments. Dementre que ell enaxi fe defconfolaua, ell remembra en Jhefuchrift qui eftant Deu e hom, volch viure en lo mon pobrement, e no en honrament; e volch que noftra dona e los apoftols eftegue-

1. Stada venguda. — 2. Ell pogues ell confolar. — 3. Confolacio, que.

Digitized by Google

ssen en lo mon en treball e ab pobrea. Estant que ell enaxi consideraua, ell imagina com aquells qui a Christ e a sos conseguents son pus semblants en lo mon, son en mellor estament per pobrea que per riquesa. Lo pelegri viu que lo bon hom no s consolaua per les paraules que ell li dehia, ans ploraua e planyia pus fortment que dabans no fehia. Adonchs muda la materia, e dix aquestes paraules: Esdeuench se una vegada que un burgues hauia bella muller, la qual atroba un jorn ab un clergue en peccat de fornicacio. Aquell burgues so molt irat, car molt amaua sa muller e a gran desonor se tench la desonor que sa muller feyta li hauia. Empero lo burgues se penedi molt de ço que feyt hauia contra sa muller, car moltes vegades hauia peccat ab una solla sembra; e per raho de ço ell abstench se de la gran ira que hauia contra sa muller, e volch esser fill de pasciencia, e ama esser desonrat en lo mon. Amant lo burgues aquestes coses, ell se consola del falliment que sa muller feyt hauia, e alegraue s en la pasciencia e justicia que hauia tan fortment, que la ira li oblidaua. Aquest burgues hauia un fill que molt amaua, e mori, del qual seu gran dol; e com lo burgues se volch desconsolar de la mort de son fill, ell remembra com la volentat de Deu es justa, e com vol tot quant vol ab justicia. Adonchs lo burgues dix que mes valia ço que hauia volgut la volentat de Deu jutjar en son fill, que no fehia son fill ne la amor que ell hauia a son fill; e per aço ell se consola de son fill, e alegra s en lo voler de la volentat de Deu. Aquestes paraules e moltes d altres dix lo pelegri al bon hom, e on mes de paraules e de semblances li dehia, pus fortment lo bon

Digitized by Google

hom ſe deſconſolaua e ſe entriſtaua, ſi que lo pelegri ſen marauellaua. Apres aço lo pelegri li dix que un clergue era qui s marauellaua com temia tan poch Deu, e com no amaua molt la miſericordia de Deu. Aquell clergue era hom honeſt, e nuyl temps no hauia peccat carnal ment, ans era verge. Eſdeuench ſe que ell ſe corrumpe e pecca ab un folla fembra. Com lo clergue hac peccat, ell ſe penedi molt fortment del peccat, e ſo molt deſconſolat com hauia perduda ſa virginitat, en la qual longament hauia eſtat. Dementre que ell ſe deſconſolaua, ell ſenti que ſa anima hac temor [1] de la juſticia de Deu, e que s confiaua en la gran miſericordia de Deu. Adonchs lo clergue remembra lo deſir que ell ſolia hauer, ço es ſaber, que ell deſiraua tembre Deu e amar ſa miſericordia. E car per lo peccat que feyt hauia ſe era eſdeuengut que ell hac temor de Deu, e ſperança en la miſericordia, adonchs ſe conſola del peccat que feyt hauia, e de la virginitat que perduda hauia, e plach li que s penedis, e que s conegues peccador, confiant [2] e tement, e faent penitencia. Molt cogita lo ſant hom en les paraules que li hac dites lo pelegri, e conſola s per aquelles paraules. marauellant ſe com podia [3] eſſer deſamparat de la miſericordia de Deu per negun peccat que feyt hagues. Com lo pelegri hac lo bon hom conſolat, ell vench a un caualler a qui un altre caualler hauia vençut en la batalla. Aqueſt caualler qui ſo [4] vençut era tan deſconſolat com era vençut, que s lexaua morir de dol e de triſticia; car a gran deſonor ſo [5] tenia com era vençut. E car hauia perdut honrament, lo qual hauia tots temps

1. Pahor.—2. Confeſſant.—3. Poch.—4. Era.—5. Se.

amat, per aço ſe deſconſolaua, e aconortar nuyl hom nol podia. Senyer, dix lo pelegri al caualler, un rey era qui ſehia tot quant podia com fos honrat. Eſdeuench ſe que les gents de aquell rey ſaeren un altre ſenyor, e lexaren ell.[1] Aquell rey fo molt irat e deſpagat, per ço com ſes gents lo hauien trahit e cambiat per altre ſenyor. Eſtant lo rey en aqueſt deſpagament, ell ſe deſconſola e s entriſta, car honrament perdut hauia, e en gran viltat e menyſpreu era vengut. Eſtant lo rey enaxi, ell viu, per gracia de Deu, que mes li valia no eſſer rey, e eſſer fill de paſciencia, e que amas tant humilitat, que no volgues eſſer honrat, ans volgues eſſer deſonrat en lo mon, e per ſes gents matexes, que eſſer rey, amant honrament contra paſciencia e humilitat. Apres eſtes paraules lo pelegri dix, que Jheſuchriſt, rey del cel e de la terra, ſoſſeri deſonor en la creu, on fo mort per honrar la diuinitat,[2] e ama hauer deſonor en ſi mateix, per ço que a Deu pogues donar honrament. Com lo caualler ohi eſtes paraules, ell ſe conſola de ço d on ſe entriſtaua, e volch eſſer deſonrat en lo mon, per ço que en ſon coratge honras Deu ab paſciencia e ab humilitat; e dix que mes hauia guanyat com era vençut, que ſi vençes; car ſi ell vençes la batalla, no hagra tan gran occaſio de hauer paſciencia e humilitat. En aquella ciutat hauia un rich mercader qui era malalt a la mort. Aquell ſe deſconſolaua, car ſe vehia morir, e lexaua la riqueſa en que longament hauia treballat; e planyia com no hauia mes de benanança donada a ſa perſona. Encare planyia com lexaua ſa muller, ſos infants, ſos amichs, e aqueſta vida

1. Aquell.—2. Deytat.

Digitized by Google

mundana que molt amaua. Lo pelegri vench a aquell mercader, per ço que en ſa mort lo conſolas, e que de Deu li digues bones paraules. Senyer, dix lo pelegri, un hom auar qui hauia ajuſtada gran riqueſa, ſe moria, e cogitaua que Deus volia que moris per ço que ſa riqueſa no ſtigues ocioſa, e que feruis a alcunes perſones pobres qui dels bens temporals hauien fretura. Aquella conſideracio li feu cogitar la juſticia de Deu, e conſolas de ſa mort, e dix que digne era de morir, pus que empatxaua los bens que los pobres han meſter. Apres eſtes paraules, lo pelegri dix que on hom mes coſes lexaua en la mort de aqueſts bens temporals e li plahia morir, major merit ne hauia com los menyſpreaua e a Deu alegrament volia venir, e ſa gloria ſen multiplicaua. Conſolas lo mercader, e mori alegrement per les paraules que lo pelegri li hac dites; e fama fo per tota aquella terra de la gran doctrina que l pelegri hauia en conſolar les gents. E com eren deſconſolats, ells li trametien miſſatge que los vengues conſolar.

CAPITOL LII

DE GOIG E DE TRISTICIA

GOIG es en anima ſemblança de la gloria que Deus ha en ſa glorioſa eſſencia, dix lo ermita a Felix; car en ço que Deus ha creada anima a ſa ſemblança, e Deus es gloria, la gloria de Deu enforma[1] goig en ani-

1. Conforma.

ma, per ço car goig es alcuna semblança de sa gloria. Fill, lo pare es gloria, qui de sa gloria engendra lo fill qui es gloria, e spira lo sant sperit qui es gloria, per ço car son engendrats de gloria. [1] E per aço es goig en anima com veu engendrar e procehir [2] del pare, e veu tan gran gloria, que n ha goig inestimable. Considera Felix en lo gran goig que anima haura en gloria, la qual reebra ab semblança de gloria, en quant la diuina gloria ha creada sa semblança en la anima. E adonchs se marauella Felix del gran goig que anima deu hauer en est mon, car es creada a semblança de Deu, com per neguna tristicia pert aquell goig ne l gita de si matexa. Era un hom qui consideraua que temps era stat que ell no era neguna cosa; e considera que ell era, e era hom, qui es tan bona creatura, e adonchs hac molt gran goig de son esser e esser [3] huma. Estant ell en aquest alegre, ell senti la febra qui l pres molt fortment, e considera en la mort. Adonchs caech en gran tristicia, car vijares li era que mala cosa fos morir, e esdeuenir a [4] no esser. Aquest hom era gentil, e no crehia en altra vida, mas en aquesta mundana; e hauia major tristicia com cogitaua en la mort, que no hauia com cogitaua en lo esser que hauia. Esdeuench se que aquest gentil fo christia, e altra vegada fo malalt, e alegra s e hac goig de la mort, car hauia sperança que vengues a vida perdurable. Vna vegada se sdeuench que una bona dona infanta un fill, e per lo goig que hac del fill, oblida la tristicia e dolor que hac en lo infantament. Dementre que ella se senti enaxi alegrada, ella considera en lo gran goig que nostra dona

1. De aquella.—2. Possehir.—3. E del esser.—4. En.

Digitized by Google

hac com hac ſon fill noſtre ſenyor Jheſuchriſt, lo qual hac ſens tota dolor,[1] e lo qual ſabe eſſer Deus e hom. Apres conſidera com gran goig ha lo pare qui ha fill infinit, eternal, bo, complit en totes nobleſes, lo qual ha de ſi mateix e ha en ſi mateix. Adonchs ſentia aquella bona dona gran goig en lo goig que conſideraua,[2] e marauellas del gran goig de Deu e de noſtra dona e de ſi matexa. Eren .ij. frares qui veneren tot quant hauien, e donaren ho per amor de Deu, e puxes anaren per lo mon. La un pres offici que s donas goig de tot quant veuria e ohiria; e l altre pres offici que ſ entriſtas de tots los falliments que veuria fer als homens. Eſdeuench ſe que amdoſes entraren en una cort de un rey qui menjaua en ſon palau ab gran res[3] de cauallers. Aquell rey era hom munda, e tots ceyls de ſa cort. La un dels frares comença a plorar, e hac triſticia en ſon cor, com vehia que lo rey ſe captenia com a hom diſſolut, e ſis fehien tots ceyls de ſa cort. L altre frare ſe alegraua en la juſticia de Deu, la qual deuia punir lo rey e ſes companyes. Lo rey e ceyls qui ab ell eren, ſe marauellaren dels .ij. frares, per ço com un ſe entriſtaua e l altre ſe alegraua; e demanaren los qual era la[4] occaſio per que aytal captenença tan ſtranya hauien. Senyer, dix lo frare de triſticia, mon offici es que jo m do triſticia totes les vegades que veja negun hom en la ira de Deu. E car vos e voſtra companya ſots ſerſs[5] de peccat, ſegons que ho ſigniffiquen voſtres vanes obres, per aço me do triſticia, car gran triſtor deu eſſer en coratge de hom, com veu negun hom en via de dampnacio, e que no ſia amich de

1. Sens dolor. —2. En lo deſir que deſiraua. —3. Multitut. —4. Lur. —5. Fills.

Digitized by Google

de Deu. L altre frare dix que ell se alegraua e goig se donaua, per ço com lo rey e sa companya eren criatures en les quals la justicia de Deu se manifestaria en l altre setgle donant los [1] penes perdurables; car de tot quant Deu fa en est mon e en l altre se n deu hom alegrar e goig donar, per ço com totes ses obres son bones e be ordonades. Senyer, dix Felix, ¿goig de que ve, ne de que viu, ne per que ve, ne per que ve tristicia? Fill, dix lo ermita, en la anima del hom ha una semblança enfre les altres que es semblant a gloria, segons que ja hauets entes; e com la anima usa de aquella semblança en alcuna cosa que ama, adonchs ne ve [2] goig en son cor, enaxi com la volentat, que com son voler es mesclat ab cumpliment, ha goig en alcuna cosa on son voler es complit. E aquesta es la via e la rayl d on goig ve, neix e viu. E com se sdeue que aquell voler no ha compliment, e ha deffalliment en ço que ama, adonchs ha tristicia, la qual significca la pena que haura, e la semblança en la pena perdurable. Marauella s Felix de les paraules que lo ermita dehia, e dix que molt hom hauia goig usant de peccat, e molt hom hauia tristicia usant de virtuts. Fill, dix lo ermita, aquells qui han goig vicios [3] usen de la semblança de la gloria en contrari, e fan que tota la semblança de gloria es contraria a la gloria de Deu, per la qual contrarietat lur semblança de goig se gira e s conuerteix en semblança de tristicia. Com Felix hac entesa la raho que dehia lo ermita, e hac considerada la gran tristicia que es e sera en los homens infernats, ell se marauella fortment de la granea de aquella tristi-

1. Lurs.—2. Ha.—3. Goigs viciosos.

cia. Era un mercader qui hauia trames fon fill en molt lunya [1] terra per mercaderia. Aquell feu fill hac ftat longament en fon viatge, e vench a cap de gran temps ab gran guany que hac feyt. Com lo mercader viu fon fill vengut e qui aporta molt gran guany, ell hac gran goig. Efdeuench fe que aquella nit [2] fe pres foch en lo alberch, e crema lo alberch e lo fill del mercader e tota la mercaderia que aportada hauia. Lo mercader fo en molt gran trifticia de la mort de fon fill e de fa muller e de fa companya e de ço que perdut hauia; e marauella s com tan gran goig e tan gran trifticia fe podian tant acoftar en tan poch de temps. Era una dona qui hauia un fill que molt amaua. Aquell fill fo de edat de .xx. anys e mori; e la dona fo en molt gran trifticia dia e nit per la mort de fon fill. Aquella dona vehe en vifio que fi fon fill vifques .ij. anys mes, que ell auçiuria un hom, e fora penjat, e dampnat en infern. Mas car era anans mort, era be mort, e era faluat. Com la dona fe defperta, ella fo en molt gran goig, e depuxes no hac trifticia de la mort de fon fill. Vna fanta perfona dormia, e era li vijares que fos en gloria ab Jhefuchrift e ab noftra dona fanta Maria e ab tots los angels e fants de paradis. Lo goig que ella hauia no l podia hom aefmar, [3] e com fe defperta, hac molt gran trifticia com no era en paradis, e confidera e cogita en la defonor que hom fa en eft mon a Chrift e a la cort celeftial per obres de peccat; e adonchs fo fa vida en dol e en trifticia.

---

1. En longa.—2. Que la nit feguent.—3. Eftimar.

Digitized by Google

CAPITOL LIII

DE CONCORDANÇA E DE CONTRARIETAT

En Deu efta concordança fens neguna contrarietat, dix lo ermita a Felix, en ço que lo pare de tot fi mateix engendra lo fill e produu lo fant fperit. E car lo pare es concordança en lo fill e en lo fant fperit de bonea, granea, eternitat, poder, fauiefa, e enaxi de totes les altres dignitats, e ell es en fi mateix totes les dignitats, per aço es en Deu concordança fens contrarietat; la qual contrarietat no hi pot effer, pus que la concordança hi es de totes les dignitats. Confira,[1] fill, dix lo ermita, com gran es la concordança que es en la diuina effencia, car totes les dignitats fe concorden a effer una effencia, una natura, una deytat; e cafcuna ha en fi fa obra, e la una[2] la ha en l altra; enaxi que en lo actu de bonea fon tots los actus de granea, eternitat, poder, e de totes les altres. E aço mateix fe fegueix de granea e de totes, en que es lo actu de bonea, e axi de totes. Molt fe marauella Felix de la gran concordança que es en Deu, eftant una effencia fens differencia, e hauent concordança en les dignitats per fguardament de perfones diftinctes, eftants una concordança en effencia, natura e dignitats. Amable fill, enfre Deu e hom ha concordança e ha contrarietat. Hi ha concordança en quant hom ha alcunes femblances de Deu, e en quant es creat

1. Confidera.—2. E ella.

Digitized by Google

a la imatge de Deu. E aquefta concordança aytal es de femblances; e com hom ufa de les femblances, les quals ha femblants a les femblances de Deu, e aquell us es a lahor, reuerencia e honor de Deu, adonchs ha concordança de obra enfre femblança e femblança, e axi ha concordança enfre Deu e hom, la qual concordança es molt gran. Mas com fe fdeue que les qualitats que hom ha fon contraries a les dignitats de Deu, adonchs fon deffemblants per obra a Deu e a fes virtuts; e enaxi es molt gran contrarietat enfre Deu e hom. En Deu bonea, qui es Deu, ha femblança a la bonea qui es en hom, en quant es creatura. E com fe fdeue que hom fa be per intencio de amar e conexer la bonea de Deu, adonchs ha concordança enfre femblança e femblança, ço es faber, enfre Deu e hom. Mas com hom fa be per intencio de alcuna cofa e no per intencio de Deu, o fa lo be mes per intencio de fi mateix o de altre, que per intencio de Deu, adonchs ha contrarietat enfre Deu e hom. E aço mateix es com hom fa mal contra la bonea de Deu e de fi mateix, per lo qual mal fe fegueix contrarietat enfre Deu e hom, e enfre femblança e femblança. Molt cogita Felix en la concordança e en la contrarietat que lo ermita dehia, e marauellas de la granea en que pot effer concordança e contrarietat, car molt li era vijares que gran fos la concordança que hom pot hauer a Deu, e la contrarietat que hom pot hauer; e aço es per la granea de la femblança que hom ha a Deu. On com Felix molt fe fo marauellat, ell dix al ermita eftes paraules: Senyer ermita, gran marauella me do com pot effer que gran femblança fia enfre Deu e hom, e que tan gran contra-

Digitized by Google

rietat haja enfre Deu e hom; car, fegons que apar manifeftament, mes fon los homens qui fon a Deu contraris que concordants, [1] e deurien, fegons raho, effer mes homens concordants a Deu que contraris, pus que a fa femblança los ha creats. Fill, dix lo ermita, Deus ha creats los homens a l altra vida e no a aquefta, per ço que mils fe pufca concordar ab ells en l altre fetgle que en aqueft. E on pus los homens en aqueft mon fon a Deu contraris, pus los pot Deu en l altre fetgle punir per jufticia o perdonar per mifericordia; e per aço en ells jufticia [2] e mifericordia fe poden molt concordar. Encare que Deus foffer que molts homens fien a [3] ell contraris, e fort contraris, per ço que alcuns fants homens fe fforçen tant a Deu feruir, que ab ells los faffen concordar, e que en aquella concordança los fants homens pufquen hauer [4] gran concordança ab Deu. Concordança es enfre hom e hom en quant fon de una fpecia; mas molt major concordança ha com fe concorden per obres entenent un hom ço que altre enten, e amant un hom ço que altre ama. E per aço car per efta manera hi pot effer major concordança, per lo contrari pot effer major contrarietat. Enfre anima e cors ha concordança e ha contrarietat. Concordança hi ha per ço com naturalment fe concorden a effer un hom; e hi ha contrarietat per ço com lo cors fe corromp, e la anima no pot romanir en lo cors. Mas una altra contrarietat hi ha que es major, ço es faber, que com hom es en peccat, adonchs es la anima contra la final intencio del cors, e lo cors es contra la final intencio de la anima;

1. Acordants.—2. En la jufticia.—3. En.—4. Homens pujaran en hauer.

Digitized by Google

e enaxi concorden fe en ço a que no fon, e contraften fe a ço per que fon. Molt cogita Felix en la concordança e en la contrarietat del cors e de la anima, e marauellas per que la anima e lo cors han major concordança a aço per que no fon, que a aço a que fon creats. Conech lo ermita ço de que Felix fe marauellaua, e dix que un rey remembraua, entenia e amaua pus fouen [1] fon poder e fon honrament, que lo poder ne la honor de Deu; e per aço hauia fon remembrar, entendre e amar major concordanca ab deffalliment que ab perfeccio, e ab no effer que ab effer. Enfre enteniment e entendre ha concordança, car entendre es obra de enteniment; e aço mateix fe fegueix de memoria e de remembrament, e de volentat e de voler. Mas com fe fdeue que l enteniment enten, e fon entendre es contrari a Deu e a la fi per que es creat enteniment e entendre, adonchs es contrarietat enfre lo enteniment e lo entendre. Marauellas Felix de la gran contrarietat que es enfre lo enteniment e lo entendre, com fia lo entendre obra del enteniment, e aquella obra fe conuertefcha en contrarietat. E per aço lo ermita qui conech que Felix fe marauellaua de la gran contrarietat de enteniment e entendre, li dix que un rey era contrari a fon poble, e fon poble a ell; e aquell rey hauia un fill qui li era contrari, e hauia muller qui li era contraria, e enaxi com [2] lo poble, la muller e fon fill li eren pus contraris en aquelles cofes que lo rey mes amaua. Fill, dix lo ermita, tota concordança o contrarietat fe pren en la fi; car fi hom concorda les cofes fegons la fi per que fon, adonchs es aquella concordança

1. Souint.—2. Que.

per la fi, de la qual fi ha pres començament concordant a la fi per algun mija, eſtant concordat enfre la fi e lo començament. Mas com ſe ſdeue que les coſes ſon contra lur fi, adonchs ſe concorden ab no eſſer, e ſon contraris a eſſer. On com aço ſia enaxi, donchs, gran marauella es de hom peccador com de tan gran contrarietat, la qual ha ab eſſer, ſe pot leuar e venir a concordança que ab eſſer ſe coue.

CAPITOL LIV

DE COMENÇAMENT E DE FI

Començament ne fi, dix lo ermita a Felix, no ha en Deu que ſia limitat ne termenat. Mas es ver que Deus pare es començament de Deu fill, car de ſi mateix lo engendra; e la fi es una coſa matexa en lo pare e en lo fill, car lo pare es fi inmenſa e eternal; e car de tot ſi mateix engendra lo fill, per aço lo fill es fi inmenſa e eternal. E per aço coue que la fi ſia una, jatſia que en lo començament lo pare e lo fill ſien diſtincts. Molt ſe marauella Felix com lo pare e lo fill ſon una matexa fi, e en lo començament ſon diſtinctes perſones; e lo ermita li dix que enaxi com en lo començament ſon diſtinctes perſones, que la una perſona es pare, e l altre es fill, e l altre ſant ſperit, enaxi ſon en la fi diſtinctes perſones, ço es ſaber, que la fi per la qual lo pare es pare, es fill, e aço mateix ſe ſegueix de la fi del fill e del ſant ſperit; e per aço per una manera ſon diſtinctes

les fins, e fon una fi per altre. E aço mateix fe fegueix del començament en que fon diftincts lo pare e lo fill, e fon un començament mateix per effencia e natura en ço que lo pare de fi mateix engendra lo fill. Senyer, dix Felix al ermita, molt me marauell que en Deu pufca effer bonea ne granea fens començament; e aço mateix vos dix de eternitat, poder, e de totes fes dignitats, com fia cofa que la bonea faça bo,[1] e la granea gran, e axi de totes; en lo qual fer, me es vijares que fia començament, e fi hi ha començament coue que hi fia fi. Fill, dix lo ermita, en quant lo pare es començament del fill e del fant fperit, es començament en la bonea, granea, eternitat e en[2] totes les dignitats de Deu, eftant en la bonea, granea e en totes les altres dignitats, lo pare començament del fill e del fant fperit; e enaxi fe fegueix que hi ha començament. Mas en engendrar e en procehir no hi ha[3] començament de temps ne determinacio, car fin hauia, no hi ferien bonea, granea, infinitat, eternitat e les altres dignitats. Senyer, dix Felix, ¿com pot effer que Deus fia tan gran que no haja terme fa granea, e que fia tan durable que no haja començament ne fi fon effer? Fill, dix lo ermita, era un caualler qui era molt leuger, e faltaua mes que negun hom qui s pogues atrobar. Vn fcuder fe marauella de aquell caualler com podia tant faltar, e un philofof dix li que axi ho hauia ordonat natura, la qual hauia major leugeria pofada en lo caualler que en lo fcuder. Fill, dix lo ermita, tot començament que fia en major concordança de la[4] fi, es major e pus noble que altre començament ne

1. Be. — 2. De. — 3. No ha. — 4. Sa.

Digitized by Google

que altre fi. E aço s pren per ço car ha major ſemblança ab lo començament e ab la fi [1] que ſon en Deu, on ha tan gran concordança en granea, que lo començament e la fi hi ſon una coſa matexa. En Deu es bonea, e aquella bonea es gran, eternal e poderoſa; e la granea es bona, eternal e poderoſa; e la eternitat es bona, gran e poderoſa, e axi del poder. E per aço concorden ſe granea, eternitat, poder, ab bonea, com bonea ſia ſens fi e ſens començament, on no ſia infinitat de granea, eternitat, poder e ſauieſa, e axi de les altres dignitats, conuertint ſe la una en la altre en tal manera que no hi ſia limitacio ne fi. Senyer, dix Felix, Deus es començament de aqueſt mon, e car los homens qui ſon paſſats e qui ſon, [2] los demes ne ſon en peccat mes que en bones obres, per aço me marauell com pot eſſer que Deus, qui es tan bo e tan complit de tots bens, es començament e fi de tan vil mon com es aqueſt en que ſom, en lo qual mon eſta mes de mal que de be, e mes de viltat que de nobleſa. Fill, dix lo ermita, la final intencio per que Deus ha creat lo mon eſta en ço que ell ſia conegut e amat; e a conexer e amar Deu coue que haja molts mijans, e molts perills e treballs, per ço que lo amar e lo conexer ne ſien majors; e poden ne eſſer majors on pus ha de mals e de vils homens en lo mon. Era un rey, ſenyor de una gran terra; e en aquella terra eren moltes gents qui eren de mala vida e de maluades cuſtumes. Lo rey de aquelles gents era hom molt bo e be acuſtumat, e fehia tot quant podia com ſon poble pogues regir be e a honor de Deu; e on pus lo rey treballaua e ſe ſforçaua a Deu

---

1. Començament, e ſi hi ha començament coue que hi ſia fi.—2. E qui ſon ne ſon.

Digitized by Google

amar e conexer, mils reprefentaua la fi e lo començament per lo qual era rey. E de aytals reys e homens femblants a aytals obres, efpera Deus que n fien en gran quantitat de nombre. Era un hom ergullos, car tots jorns penfaua en fon honrament e en fon poder e riquefes, d on era molt abundos. Efdeuench fe un dia que ell, per ergull, hac feyta una gran vilania a un hom pobre, lo qual li dix que ell remembras fon començament e fa fi. E lo hom ergullos li demana qual era fon començament e fa fi; e lo hom pobre refpos e dix que Deus lo hauia començat, e que la fua fi era en amar, honrar e conexer Deu; e per aço, per raho de tan noble començament e fi, no l deuia defonrar, car en defonrar lo, defonraua Deu. Senyer, dix Felix, ¿com pot effer que de mal començament pufca venir bona fi, ne de bon començament pufca venir mala fi, com fia cofa que començament e fi fien cofes concordants? Fill, dix lo ermita, un caualler era mal chriftia, car duptaua en la fe, e era hom luxurios e auar. Aquell caualler guerrejaua ab un altre caualler, e pres un clergue qui ftaua en la terra de aquell caualler ab qui guerrejaua, e per auilar [1] la noftra fe, ell fehia ftar denant fi lo clergue ferrat; e totes les vegades que menjaua fehia lo menjar en terra. Lo clergue, totes les vegades que ftaua denant lo caualler, li dehia bones paraules de Deu e de noftra fe. E en tan longa continuacio duraren les paraules que lo clergue dehia, que lo caualler fe conuerti a be, e fo catholich e de bones cuftumes. Era un fcuder fill de un caualler molt noble. Aquell fcuder hac deuocio a [2] feruir

1. Violar.—2. En.

Deu en la orde del temple, e retes al temple, e no volch effer caualler, per ço que pus humilment pogues eftar en la orde. Efdeuench fe que com hac ftat longament en la orde, ell hac enueja del honrament que hom fehia als cauallers major que a ell. E per aquella enueja efdeuench hom enuejos, ergullos, mal e iros, e mori en peccat. Era un hom qui hauia en cuftuma que tota hora que volia començar neguna cofa, confideraua la fi, fos que parlas o que obras alcuna cofa; e per la gran concordança que es enfre començament e fi, era aquell hom faui en fon parlar, e en totes fes obres; e totes les gents fe marauellauen de aquell hom com hauia tanta de fauiefa, car poch fabia de fcriptures. Era un hom qui moltes vegades fe era marauellat[1] peccat d on venia, ne d on començaua, ne per qual fi era. Efdeuench fe una vegada que ell parlaua ab gran res de promens. Dementre que ell parlaua ab ells, un pobre, qui paffaua per aquella plaça on ells parlauen, li queri almoyna per amor de Deu; e ell, per vanagloria, e per ço que hom lo tengues per larch, dona li un diner. Com lo li hac donat,[2] ell cogita en lo començament e en la fi per la qual li hauia donat un diner; e adonchs conech que peccat comença contra bona fi, lo qual començament ve a mala fi. Senyer, dix Felix, ans que lo mon fos ¿en que eftaua lo començament e la fi del mon? ¿e que es començament e fi en lo mon? Fill, dix lo ermita, un faui demana a un philofof Deus en quina manera vehia les cofes fdeuenidores ans que foffen. E aquell dix que Deus en fi mateix veu e enten tot quant es; e car ell es

1. Se marauellaua.—2. Com li hac donat un diner.

eternitat, que es fauiefa, fimplicitat, inmenfitat e poder de faber tot quant es creat, com es creat, e ans que fia creat, per aço veu en fi mateix, ab fi mateix e ab natura de fi mateix, e veu ho axi enans que la cofa fia, com fa com la cofa es; car fi no ho vehia, granea deffalliria a bonea, eternitat, poder, fauiefa, volentat e perfeccio, lo qual deffalliment es impoffible. Senyer, dix Felix, de les cofes contingents, ans que fien ¿com pot Deus faber lur començament e fi? Fill, dix lo ermita, un hom hauia libertat de anar per dues vies, ço es, per qual fe volgues. Aquell hom ans que elegis a anar per la una via, fabia Deus que iria per aquella, que ans fo la fauiefa de Deu que la eleccio que aquell hom hac a anar per aquella via. E encare que tot quant es ha Deus ordonat a una fi, ço es, a fi mateix amar e conexer; e per aço, fots [1] aquefta fi, fab totes les fins e los començaments de les cofes contingents.

CAPITOL LV

DE GRANEA E DE POQVEA

FILL, dix lo ermita, car en Deu ha [2] granea infinida, e no hi es poquea, e aquella granea es bona e eternal infinidament; per aço naturalment [3] tot hom ama granea de bonea, e que aquella granea fia durable. Mas per los peccats en que hom efta, fe fdeue que hom peccador ama mes granea de vilefa, que poch dura, que

1. Ço es.—2. Es.—3. Eternalment.

Digitized by Google

granea de noblesa, qui es a perdurable duracio. E per aço los homens peccadors amen mes aquest mon que l altre, lo qual mon es poch e vil, e qui poch dura, segons comparacio del altre. En Deu qui es pare, es granea de bonea, eternitat, poder, sauiesa, volentat, e axi de totes les dignitats; e car lo [1] pare es granea, per aço coue que granea de bonea e de totes les altres dignitats, [2] en granea de si matexa, engendren gran, bo, eternal, poderos, saui, e axi de tots; e que sia aquella [3] generacio obra de gran bonea, eternitat, e axi de totes; car si axi no era, seguir sia que en Deu fos poquea de bonea, eternitat, e axi de totes, la qual cosa es impossible. Tant ama la diuinal granea que bonea de hom, e duracio, poder, sauiesa, volentat, e encare esser de hom sia en granea, que volch esser hom per ço que hom fos gran en bonea, e en eternitat, e en totes les dignitats de Deu. E encare volch que hom sia gran en membrar, entendre e amar Deu; e per ço volch esser hom, e morir per saluar hom, per ço que hom sia gran en molt honrar e seruir Deu. Com Felix hac entesa la gran granea de Deu, e de la encarnacio, e ceyla que hom deu hauer en bonea e en totes les semblances semblants a les dignitats de Deu, adonchs se marauella fortment de poquea com pot tant contrastar a granea, ço es saber, que la poquea de les benanances mundanes amen los homens mes que les coses demunt dites. Era un hom auar qui amaua hauer granea en riquesa; [4] e on mes de riquesa ajustaua, mes amaua que riquesa fos en granea, e enaxi no sen podia sadollar. Aquell hom auar se marauellaua fortment com

1. E lo.—2. Virtuts.—3. Sia en aquella.—4. Riquesa en granea.

Digitized by Google

podia esser que ell no s podia sadollar de les riqueses mundanes; e sdeuench se que ell ama granea de caritat, justicia e de sauiesa en sa riquesa, e adonchs ell so sadoll de les riqueses mundanes, e no n volch plus ajustar, ans de aquelles que hauia dona la major part per amor de Deu.[1] Era un rey qui amaua granea de honrament e de poder, per ço que lo seu poble lo temes per son poder e per son honrament, pus que amar no l volia per la bonea que era en lo rey. E lo poble del rey amaua granea de priuilegis, de libertats e de franqueses per[2] temor del rey, e desamaua que la granea del rey fos en noblea, honrament e poder. Molt se marauella lo rey de la captinença de son poble, e dix lurs[3] aquestes paraules: Deus vol[4] que princep sia bo, per ço que sia amat per ses gents, e vol que sia honrat e poderos, per ço que sia cartengut e temut; e vosaltres volets de mi tot lo contrari, per lo qual[5] jo no pusch esser en la granea de vostra volentat per amor, e coue que hi sia gran per temor. E car granea de amor val mes que de temor, vosaltres feyts a Deu desonor e a son lochtinent. Senyer, dix Felix, marauella es que hom, de aquest mon amador, sia mes amat e temut e honrat, que hom amador de Deu, com sia en aquest mon poquea e viltat, e en Deu sia granea e honrament. Fill, dix lo ermita, era un religios qui era procurador de un monestir, lo qual fehia mes honraments als homens richs que als pobres, per ço car amaua mes los diners dels homens richs, que la bonea que era en los homens pobres. Senyer, dix Felix, gran marauella me do per que hom generalment ama mes

1. Amor de nostre senyor.—2. Per lo.—3. Los.—4. Volch.—5. Lo qual contrari.

Digitized by Google

en Deu granea de misericordia que granea de justicia, com sia cosa que en Deu justicia e misericordia e granea sien [1] una cosa matexa. Fill, dix lo ermita, car los homens son en granea de peccats e de deffalliments, per aço amen mes en Deu granea [2] de misericordia que de justicia, e per aço amen mes lur granea que la granea de Deu. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura de granea pot hom multiplicar en si granea de bonea, e mortifficar granea de malea? Fill, dix lo ermita, era un burgues qui amaua esser gran en honraments, e tots jorns parlaua a les gents de ses riqueses, e de ço que fehia, per hauer vanagloria; e on mes de aquestes coses parlaua, les gents menys lo amauen e lo honrauen. Marauella s lo burgues de les gents com no l honrauen, e muda la manera, e ama e entes e membra caritat, justicia e les altres virtuts, e ama aquelles en granea, per la qual lo burgues muda sa intencio en hauer honrament, car volch esser honrat, per ço que honras Deu. E adonchs lo burgues hac granea de bonea, e destruhi en si mateix granea de malea, e so honrat per les gents, que l tengueren [3] per hom bo. Senyer, dix Felix, ¿en qual obra pot hom hauer major granea? Fill, dix lo ermita, en membrar, entendre e amar Deu. ¿E per que? Per ço [4] car hom hi es pus semblant a Deu que en neguna altra cosa. Marauella s Felix e dix que en membrar, entendre e amar Deu han los demes homens major poquea que en membrar, entendre e amar les altres coses qui no son Deu. Era un rey qui hauia granea en regnats, e en gents, tresors, e en molts honraments e delitaments [5] e benanances mundanes; mas ha-

1 E misericordia sien.—2 Esser granea.—3 Tenien.—4 Deu; e aço per ço.—5. De-

Digitized by Google

uia poquea en bonea, jufticia e fauiefa, per ço car hauia poquea en membrar, entendre e amar Deu. Senyer, dix Felix, ¿per que ha en aqueft mon major granea de follia que de fauiefa, e de auaricia que de larguefa, e de ergull que de humilitat, e de luxuria que de caftedat, e axi de les altres cofes? Fill, dix lo ermita, una vegada fe fdeuench que granea de bonea e granea de malea fe combateren, e fo vençuda granea de bonea, e ana habitar en la poquea dels homens, qui fon pochs en nombre de bonea; e granea de malea fe n ana habitar en granea de nombre de homens; e per aço fon mes homens en granea de malea que de bonea. Era un hom qui hauia .ij. fills. Aquell hom hauia gran riquefa, e fo malalt a la mort, e feu fon teftament e a fos fills demana granea en que era mellor, en fauiefa o en riquefa. La un dix que en fauiefa, e l altre dix que en riquefa; e lo pare lexa la riquefa a aquell qui dix que en fauiefa, per ço car granea de riquefa no s coue fens granea de fauiefa. Senyer, dix Felix, granea de obra ¿per que s coue mils dintre la fubftancia que deffora? Fill, dix lo ermita, per ço car Deus ha major granea de obra dintre fi mateix que fora fi mateix; e car tota granea que fia pus femblant a Deu que altra, es major, per aço pot effer pus gran en ço on es pus femblant a Deu, que en ço que [1] li es pus deffemblant. De ço que l ermita dix [2] fe marauella [3] Felix, e majorment per que granea de linatge de princep e de riquefa de princep fe defcoue pus fortment ab bonea, com en princep es malea, que en altre hom qui no fia de linatge ne de antiga riquefa e honrament. E lo ermi-

licaments.—1. Ço en qui.—2. Dehia.—3. Se marauella fortment.

Digitized by Google

ta li dix que per ço com la bonesa se conuerteix en malea contra la semblança que ha de Deu, segueix se que en maluat princep haja major granea de viltat que en maluat sotsmes. Molt considera Felix en lo stament de granea e de poquea, e marauella s de la granea de desconexença que es en lo mon, la qual han les gents los uns contra los altres, e que han contra Deu qui ha tan gran granea de bonea. E aço mateix de la granea que ha Christ en bonea, e de la pena que fo en gran granea, la qual sostench per son poble. E aço mateix considera en la granea de gloria e de pena que es en l altre setgle. Considerant Felix totes aquestes coses, e marauellant se del vil stament del mon, e de la poquea en que es bonea de hom en lo mon, la qual bonea ama Deus que sia en granea de fe, sperança, caritat, e de totes les virtuts, adonchs [1] plora longament, e desira morir, car vijares li fo que fos gran passio estar ne viure en aytal mon com aquest. Fill, dix lo ermita, per ço com enfre les gents ha granea de desconexença e de deffalliment, son jo vengut star en est ermitatge, per tal que no veja la desconexença e lo maluat capteniment de les gents, qui es tan gran que torba a hom enteniment e memoria, e fa a hom hauer mala volentat e desordonada. E per aço jo stich en est desert contemplant Deu, e considerant en les coses com son creades, ne per que son creades, e de ço a contemplar e a considerar son en gran benanança e alegrament.

1. La donchs.

Digitized by Google

CAPITOL LVI

DE ACVSTVMANÇA E DE DESACVSTVMANÇA

Acvstvmança ſpiritual, fill, dix lo ermita, es aſſemblança[1] de la obra que Deus ha en ſi mateix; car Deus pare inceſſantment engendra lo fill, e ſpira lo ſant ſperit. E per aço ha donada virtut que forma de anima inceſſantment deſir enformar la materia, e que la materia inceſſantment deſir eſſer enformada per la forma, e que la materia e la forma inceſſantment deſiren eſſer una anima que ſia membrant, entenent e amant Deus ſens negun ceſſament. Per la acuſtumança que la anima ha en ſi, ſe acuſtumen la memoria, enteniment e volentat ab los objects que prenen, los[2] quals deurien pendre ab acuſtumança de fe, ſperança, caritat, juſticia e de totes les altres virtuts. Mas aço es gran marauella, que[3] la anima fa les demes vegades tot lo contrari, ço es ſaber, que ſe acuſtuma a membrar, entendre e amar peccats e vicis contra la acuſtumança de la ſemblança que ha a Deu, acuſtumant ſe inceſſantment la forma e la materia a eſſer una anima tan ſolament. De la marauella de la acuſtumança corporal volch lo ermita parlar a Felix, e dix li que hom ſe acuſtuma a pendre los objects corporals ab los .v. ſenys corporals, en la qual cuſtuma ſe acuſtumen les potencies de la anima, ço es ſaber, memoria, enteniment e volentat. E aço es gran marauella

1. A ſemblança.—2. Les.—3. Car.

que la anima acuftum fon remembrar, entendre e amar a vefer belles figures, belles veftedures, bells palaus, e a ohir paraules vanes e de pocha utilitat, e a guftar bons pans, bons vins, e axi de totes les altres cofes corporals. Car fegons cors de natura ordonada, hom fe deuria acuftumar en les cofes corporals, per tal que la anima fe pogues acuftumar a membrar, entendre e amar Deu e virtuts e bones obres. Era un hom peccador qui hauia moltes de vegades contriccio dels peccats que fehia, e marauellaues com peccaua, pus que en los peccats que fehia hauia contriccio. Vna vegada fe fdeuench que ell hac peccat per luxuria, e penedi s fortment com hac peccat. Aquell hom remembra que ans que faes lo peccat, ell ne hauia contriccio com lo volia fer, e defpler; e fehia aquell peccat quaix forçat. Per gracia de Deu conech aquell hom que ell era mal acuftumat en membrar, entendre e amar Deu, car no hi hauia granea de fortitudo ne de jufticia. A l altre vegada com li vench en volentat que tornas al peccat, ell volch fe acuftumar en hauer gran força de contriccio, e axi defacuftuma s a peccar, per ço car acuftuma gran força de contriccio a membrar, entendre e amar Deu e virtuts e bones obres. Era un hom qui era glot, e menjaua e beuia maffa. Aquell conexia que maffa menjar e beure li fehia mal, e conexia ho mils apres menjar que dabans com menjat no hauia. Aquell hom acuftuma fon membrar, entendre e amar a conexer lo mal que li fehia lo menjar ans que menjas e dementre menjaua; e per aço acuftuma s a hauer temprança en fon menjar e beure. Era un burgues qui hauia molt bella muller, la qual molt amaua. Aquell burgues

Digitized by Google

amaua tant ſa muller, que gelos [1] ne era, de la qual gelosia [2] ſe marauellaua, car no podia apercebre neguna coſa en ſa muller per que pogues conexer que ſa muller faes negun falliment contra ell. Dementre que lo burgues ſe marauellaua de la geloſia [3] que hauia, la qual fortment lo coſtrenyia, ell conſidera que per ço era gelos, car ſe penſaua tots jorns que ſa muller li faes falliment, e penſaua en la manera per que lo falliment podia fer. E adonchs lo burgues ſe acuſtuma a membrar que ſa muller degues fer be e no mal, e penſaua en la manera e en la raho per que ella degues fer be e no mal; e adonchs per aytal acuſtumament acuſtumat en remembrament, enteniment e volentat, lo burgues guari del mal de geloſia. Era un abat qui hauia gran enueja de una vila que era apres de la ſua abadia. Aquella vila era de un rich hom caualler qui al abat no la volia vendre. Lo abat, totes les vegades que veſia aquella vila, la enuejaua e la deſiraua hauer, e en ſa anima conexia que no la podia hauer; e per aço lo abat ſe marauellaua per que deſiraua [4] ço que ſabia que no podia hauer. Eſtant lo abat en eſta marauella, per gracia de Deu, ell conech la occaſio per que deſiraua la vila, ço es ſaber, per ço car ſouen la membraua e la entenia e la amaua. E per aço eras acuſtumat a membrar, entendre e amar la vila; e com ſen volch deſacuſtumar, ell ſe acuſtuma a membrar, entendre e amar caritat, juſticia, largueſa e ſauieſa, e la regla de ſon orde. Per aço ſe acuſtuma a oblidar e a ignorar la vila, e enaxi guari de la enueja que ſolia hauer. Era un ſabater qui tots jorns conſideraua en una vilania

1. Zelos.—2. Zeloſia.—3. Zeloſia.—4. Se marauellaua com volia.

que li hac feyta un pelliçer qui era ſon vehi. Aquell ſabater hauia tant acuſtumat a membrar, entendre e deſamar la vilania que lo pelliçer feyta li hauia, que tot dia eſtaua en mala volentat e en ira, e conſideraua tots jorns com fes vilania al pelliçer, la qual propoſaua fer tots jorns e no la goſaua fer. Molt ſe marauella lo ſabater per que deſiraua e propoſaua fer la vilania al pelliçer, pus que fer no la goſaua; e eſtant en eſta marauella, ell conech que per us de temor, car temia los perills que li n podien ſeguir, per aço no era ardit que goſas fer la vilania al pelliçer. E adonchs lo ſabater oblida los perills, e ana s venjar del pelliçer, lo qual feri e honta [1] en la plaça denant tots aquells que hi ſtauen, de que ſo puys punit malament. Era un rey qui s era tant acuſtumat en caſſar, que en gran deſplaſer ſtaua totes les vegades que hom li parlaua de neguna coſa ſino de caſſa. Aquell rey hauia acuſtumat ſon voler a caſſar, e ſi s hauia ſa memoria e ſon enteniment; e en ſon [2] poble a regir la ſua anima acuſtumar no volia. Tots ſe marauellauen de la captenença del rey, e lo rey muda ſa cuſtuma e oblida la caſſa, e membra la raho per que era rey; e per aytal acuſtumança ell eſdeuench bo rey e ſaui. Era un hom qui parlaua maſſa, e per ço car maſſa parlaua, ell mentia moltes de vegades, e dehia paraules deſordonades; e moltes de vegades ſe ſdeuenia que ell ne hauia gran vergonya. Aquell hom deſiraua com pogues guarir de aquell vici, e marauellaues com no n podia guarir. Tant longament hi conſidera que acuſtuma ſon membrar, entendre e amar e voler a juſticia, prudencia, ſauieſa, temprança;

1. Feri ab honta.—2. E lo ſeu.

e anans que parlas, ell confideraua jufticia, temprança; e ab jufticia amaua veritat e defamaua falfetat, e ab temprança captenies [1] tant tro que fortitudo hauia vençuda falfetat e injuria; e enaxi ell fe acuftuma a effer vertader e a effer ordonat en fes paraules. Senyer, dix Felix, gran marauella es com lo mon fe es tant acuftumat a vils obres, a falfetat e a vans delits, e com tant fon los deffalliments qui fon en los homens; car per aytal cuftuma es Deus, qui es tan bo, menyfpreat, defamat, oblidat e defobehit, e fon vils cofes amades e defirades, e aço es la major marauella que effer pufca. Fill, dix lo ermita, Deus es digne de effer molt amat, membrat, entes e obehit; e per aço car es poch amat, honrat e feruit, membrat e entes, es fe lo mon conuertit en granea de mala acuftumança; e Deus fpera que per bones perfones, fantes e deuotes, fe conuertefca en bona acuftumança, en lo qual conuertiment coue hauer gran fantedat, perfeccio, força, caritat e deuocio. Mas aytal granea de fantedat e de bona vida no ve en homens, e Deus fpera la tots jorns; en lo qual fperar efta gran marauella com Deus ho pot tant fperar, ne com lo demoni hi pot tant contraftar.

CAPITOL LVII

DE PREDESTINACIO E DE FRANCH ARBITRE

FILL, dix lo ermita a Felix, la confequencia que s coue feguir per predeftinacio en que s complefca en

1. Abftenies.

hom ço que sab la sauiesa de Deu, qui es complida en ço que sab e en si matexa. E la consequencia que s segueix de franch arbitre es per la justicia de Deu, qui es complida en si matexa, e en tot ço que fa en les criatures. Per lo qual compliment coue que hom haja libertat com se pusca saluar, empero per gracia de Deu, o com se pusca dampnar; car si libertat no hauia, la justicia de Deu no poria obrar dretureramentˑ en hom, lo qual no poder es cosa impossible. Molt cogita Felix en ço que lo ermita hac dit de predestinacio e de franch arbitre, e marauella s fortment que hom predestinat se pusca perdre, ne que hom precis [1] se pusca saluar; e dix al ermita estes paraules: Senyer ermita, com la sauiesa de Deu sia complida, segueix se que si ella sab que un hom se deja saluar, coue que aquell hom venga a saluacio de necessitat, car si no ho fehia, la sauiesa compliment no hauria. E com la justicia de Deu sia complida, coue que aquell hom no s pusca perdre, car si no ho fehia, no seria complida la justicia, pus que de necessitat lo saluas sens franch arbitre. E per aço son fort marauellat de aquesta obra, car vijares me es que de necessitat hom predestinat se deja saluar, e que no s pusca perdre; e segons [2] la justicia, me es vijares que tot hom, si be se s predestinat, que s pusca perdre, e aço per lo us que ha de franch arbitre. Fill, dix lo ermita, un hom se marauellaua de la volentat de Deu, car vijares [3] li era que fos alterable. Considerant aquell hom que la volentat de Deu ama lo hom com es just, e desama lo com es peccador, enaxi era li vijares que la volentat de Deu se mudas aytantes vegades com

1. Precis o predempnat.—2. E çom enuers.—3. Semblant.

Digitized by Google

ſe mudaua lo hom de bon ſtament en mal, e de mal en bon ſtament. Mas aquell hom, per gracia de Deu, entes que la volentat de Deu no es alterable, mas que a hom ho es vijares; car ſi era alterable, ſeguir ſia que ço que es menor mudas ço que es major, e que la volentat de Deu fos finida, e hagues en ſi accident, la qual coſa es impoſſible. Per la ſemblança que lo ermita hac dita[1] a Felix de predeſtinacio e de franch arbitre, entes Felix que enaxi com la volentat de Deu no pren en ſi matexa negun mudament, ſia que lo hom ades ſia en un ſtament bo, ades ſia en[2] altre mal, que enaxi la ſauieſa ne la juſticia de Deu no prenen negun mudament, jatſia que lo hom ſia predeſtinat o precis, e que s puſca ſaluar o perdre. E ſi lo hom qui es predeſtinat ſe hauia a ſaluar de neceſſitat, e axi del precis que ſe hagues a dampnar de neceſſitat, ſeguir ſia que de neceſſitat ſe mudas per la obra del hom la ſauieſa de Deu e la juſticia; car la una ſeria contraria a la altra per la obra que farien en hom, la qual contrarietat es impoſſible. A un maeſtre demana un ſeu ſcola ſi Deus pogra crear .M. mons, com no n crea ſino un; ne ſi s pogra ſtar que el mon no hagues creat. Lo maeſtre reſpos e dix que lo poder de Deu abſoludament pot fer totes coſes, pus que es infinit; mas per la ſauieſa que ſabia que Deus no crearia mas un ſetgle, e ſabia que aquell volia la volentat crear, per aço lo poder, que es una coſa matexa ab la ſauieſa, no podia crear .M. mons,[3] ne s podia eſtar que no n creas un. E aqueſt no poder la[4] a ſguardament de la ſauieſa e de la volentat, e no a ſguardament de ſi mateix; e per aço coue ſe

1. Feyta.—2. Sia en ſtament bo, ades en.—3. Setgles.—4. Sa.

Digitized by Google

que hom crega e afferm que Deus pot en quant abſolut poder, e que no pot en quant poder ordonat a la ſauieſa e a la volentat; e de ço no s ſegueix contradiccio, car ſi ho fehia, ſeguir ſia deffalliment o en lo poder o en la ſauieſa e la volentat, lo qual deffalliment es impoſſible. Longament conſidera Felix en la ſemblança que lo ermita li hac feyta, e marauellas fortment dient eſtes paraules: Senyer, hanch per negun temps no ohi paraules en hom don jom pogues[1] tant marauellar com per aqueſtes paraules que vos deits; car l enteniment huma no les pot entendre, ſegons que a mi es vijares; car vos deits que Deus pot fer ço que ſab que no fara, e aço que la volentat vol que no faça; e deits que no ho pot fer, pus la ſauieſa ſab que no vol la volentat que ho faça; e enaxi Deus pot e no pot, e aytal coſa conſiderar es molt marauelloſa. Fill, dix lo ermita, Deus vol que hom atorch que ell pot fer ço que la ſauieſa ſab que no fara, e ço que la volentat no vol que ho faça; e aqueſta coſa es affermable, per ço com en lo poder de Deu es granea e bonea e es libertat; e ſi hauia a fer tan ſolament ço que fa, e que als no pogues fer, ſeria coſtret e limitat a ſeguir ço que ſab la ſauieſa e ço que vol la volentat; e ſerien la ſauieſa e la volentat en major granea que lo poder, e en major nobleſa e bonea, la qual majoritat es impoſſible. E ſi Deus poria fer ço que la ſauieſa ſab que no fara, e ço que la volentat vol que no ho faça, ſeguir ſia que lo actu, ço es ſaber, la obra del poder, pogues mes e fos major en granea[2] que lo actu, ço es, la obra de la ſauieſa e de la volentat, e ſeria pus noble e pus bo

1. Paraules on hom pogues.—2. Fos en major granea.

Digitized by Google

e major lo poder que la sauiesa ne la volentat, e aço es impossible; per la qual impossibilitat coue que hom diga e afferm que Deus pot en quant poder, e no pot en quant sauiesa e volentat en ço que no fara e en ço que no ha feyt, e que no se n segueix negun incouient ne contradiccio. Com Felix se fo molt marauellat de la semblança, ell leua en alt son enteniment aytant com poch, per ço que entesés, e prega Deus que li donas gracia que pogues entendre; e adonchs entes que, enaxi com coue affermar que Deus pot fer ço que no fara e no ho pot fer, pus que la sauiesa sab que no ho fara, ne la volentat no vol que ho faça; que enaxi es hom predestinat, per ço car la sauiesa ho sab, e que aquell hom se pot dampnar, pus que la justicia li n ha donat franch arbitre. E enaxi coue que tot hom que sia predestinat o precis, se pot saluar o perdre sens que no se n seguesca [1] contradiccio en lo poder de Deu. Fill, dix lo ermita, un hom dix a un prelat que Deus li hauia donada granea en poder e en sauiesa, per ço com [2] aquell prelat era general, e hauia dejus si molts homens sauis, per los quals hauia aquell prelat gran poder de fer be. Aquell hom dix al prelat que Deus hauia influida sa semblança de granea en son poder e en sa sauiesa, per ço que pogues fer gran be per lo poder, e que per la sauiesa lo sabes fer. Com li hac dites estes paraules, ell li dix que en Deu es granea de volentat, la qual volentat volia que lo prelat hagues [3] sa semblança en la volentat, [4] per ço que per granea de volentat volgues usar de la granea del poder e de la sauiesa. E car aquell prelat hauia major granea de poder [5] e

1. Segueix. — 2. Car. — 3. Haja. — 4. Volentat sua. — 5. Poder de granea.

Digitized by Google

de ſauieſa que de volentat, ceſſaua ſon poder e ſa ſauieſa, e ſtauen en ocioſitat; e lo prelat al poder e a la ſauieſa e a la volentat fehia injuria, en quant en ſa volentat no volia reebre granea ſemblant a la volentat de Deu, qui ha aytanta de granea com han lo poder e la ſauieſa. Per aqueſtes paraules o rahons que lo ermita dehia, ſe acuſtuma [1] Felix a entendre un ſemblant per altre, e entes que enaxi com coue eſſer granea per lo poder, ſauieſa e volentat egualment, que enaxi coue que en hom haja granea, per la qual la ſauieſa lo puſca predeſtinar, ſi predeſtinat es; e per la qual la juſticia lo puſca dampnar, ſi es digne de dampnacio. Car ſi no s podia dampnar, pus que es predeſtinat, e que de neceſſitat ſe ſaluas, ſeguir ſia que en les obres de aquell hom hagues la ſauieſa de Deu major granea de obra que la juſticia, la qual coſa es impoſſible; per lo qual [2] es atorgadora coſa que hom ſe pot ſaluar o dampnar. Fill, dix lo ermita, com hom afferma que hom predeſtinat ſe coue ſaluar, per ço car la ſauieſa de Deu ho ſab, adonchs hom afferma veritat, e de la affirmacio ſe ſegueix falſa negacio, ço es ſaber, que no s puſca perdre. E com hom afferma que tot hom ſe pot ſaluar o dampnar, adonchs es la affirmacio vera, per ço car ſe fa per la juſticia de Deu, que es complida; la qual no ſeria complida en hom ſi no li hauia donat franch arbitre. E de aqueſta aytal affirmacio ſe ſegueix falſa negacio, ço es ſaber, que ſi tot hom ha libertat que s puſca ſaluar o dampnar, appar [3] que la ſauieſa de Deu no puſca ſaber qui s ſaluara ne qui s dampnara, [4] e aço es impoſſible; per la qual impoſſibilitat es demoſtrat que les

1. Acuſtumat ſe fo.—2. Qual impoſſible.—3. Par.—4. Perdra.

Digitized by Google

dues affirmacions demunt dites ſon veres, e les dues negacions que ſe n ſeguexen ſon falſes. On com aço ſia enaxi, donchs, manifeſta raho es que hom deja affermar, que hom predeſtinat ſe puſcha ſaluar [1] e que s puſcha dampnar. Fill, dix lo ermita, un hom fo en gran tempṭacio de predeſtinacio, car vijares li era que hagues major poder que la juſticia de Deu; e aquell hom cogita en la diſpoſicio del mon, en la qual conech que hom es en ſtament de hauer virtuts e vicis, e de fer be e mal, e ſucceſſiuament ha Deus ordonat que hom viua en lo mon. E ſi franch arbitre res no fos, e que de neceſſitat hom ſe ſaluas pus fos predeſtinat, es dampnas pus fos precis, ſeguira ſen inconuenient per tot quant es en lo mon ordonat; car no calgra [2] ſer be ne mal, ne calgra eſſer ſol ne luna, ne obra de natura ſenſual ne intellectual; e tot lo mon fora deſordonat, la qual coſa es impoſſible, ſegons que appar manifeſtament.

CAPITOL LVIII

DE ABSTINENCIA

SENYER, dix Felix al ermita, gran marauella me do de abſtinencia com es en eſt mon tan poch amada, com abſtinencia ſia tan noble virtut, e a [3] hom tan neceſſaria. Fill, dix lo ermita, naturalment la memoria ha inclinacio a ſa ſemblança, la qual es membrar, e aço mateix ſe ſegueix del enteniment e de la volentat; e

1. Predeſtinat ſia ſaluat.—2. Calguera.—3. E ſia a.

Digitized by Google

cascuna[1] de aquestes ha inclinament a sa semblança, la qual prenen per les coses objectables corporalment o spiritualment. E per ço que les semblances sien preses ordonadament, ha Deus creada virtut en hom com pusca hauer abstinencia, per la qual se abstenga tant a voler ço que membra e enten, destro que sien vengudes justicia, sauiesa, fortitudo, temprança e caritat; e adonchs que ab aquestes virtuts, memoria, enteniment e volentat prenguen lurs[2] semblances, per tal que en aquelles semblances sien les virtuts demunt dites. Fill, qui sabia la alta, gran e complida virtut de abstinencia, molt se marauellaria de la vilania que un rey feu un jorn a abstinencia, en presencia de sa cort. ¿E com fo aço, senyer? dix Felix. Fill, dix lo ermita, a una noble festa tench cort un rey molt poderos de gents e de terres. Aquell dia sech[3] lo rey en sa cadira molt noblement vestit, e denant si hac gran res de cauallers e de gents. Tot aquell dia estech lo rey en delits e en menjars e en les vanitats d aquest mon. Denant lo rey vengueren abstinencia e son contrari; mas en tots los .vij. peccats mortals pecca aquell dia lo rey. E anans que ls peccats faes, apparexia abstinencia a sa memoria e a son enteniment e a sa volentat, per ço que lo rey la membras, la enteses e la amas, e que son contrari membras, enteses e desamas. Mas lo rey rey feu de ço tot lo contrari, per lo qual desama abstinencia, e ama son contrari; per lo qual pecca aquell dia en tots los .vij. peccats mortals. Abstinencia venia al rey per ço que fos lo rey abstinent en menjar, beure, parlar,

1. Com que s sia cascuna. — 2. Les. — 3. Stech.

Digitized by Google

e que no fos ergullos de fon poder ne de fon honrament; mas no la ama lo rey en fon membrar, entendre e amar, e ama veer, ohir, e ço que al cors es plafent. E eftant lo rey en aqueft eftament, denant ell vench un hom pobrement veftit qui anaua per les corts veer [1] los capteniments dels princeps e dels alts [2] barons, per tal que en ells lohas e benehis Deu. Quant ell vehia [3] que ells eren en via faludable, ell fe alegraua de Deu qui hauia tants nobles feruidors; car molt efta be a gran fenyor que haja feruidors nobles e poderofes. E com ell vehia que los princeps eren maluats, diffoluts, vils e de males cuftumes, ell planyia e ploraua, com Deus per ells amat e feruit no era, car gran dampnatge fe n feguia. Aquell pobre hom fo denant lo rey, e conech que ell no hauia abftinencia en fon coratge, e dix al rey aqueftes paraules: Senyer rey, Deus ha creada anima de hom, la qual ha en fi memoria, enteniment e volentat. De la memoria ix membrar, del enteniment ix entendre, e de la volentat ix voler; e Deus vol que lo membrar, entendre e voler fien ornats de fe, fperança, caritat e de totes les altres virtuts. Com fe fdeue que la memoria membra, e l enteniment enten alcuna cofa, adonchs, ans que la volentat fe moua [4] a amar o a defamar aquella cofa, vol Deus que venga abftinencia e que fia ornament [5] del membrar, entendre e amar. Efdeuench fe un dia que un prelat fo elet en alta preladia, e viu denant fi un clergue qui un jorn li hac feyta vilania. Aquell prelat encontinent, fens que hanch no volch fperar abftinencia que

1. Veent.—2. Altres.—3. Com ell conexia.—4. Moga.—5. Honrament.

Digitized by Google

vengues a ſa memoria e enteniment, denant tots, ahonta e feri lo clergue; e tots aquells de ſa cort ne hagueren gran marauella, e digueren que el prelat hauia feyta gran vilania. Fill, dix lo ermita, era un hom qui no s podia abſtenir de maſſa menjar e de maſſa beure. Vn jorn ſe ſdeuench que ell hac molt menjat e begut, e ſenti que mal li ſehia ço que menjat e begut hauia. Molt conſidera aquell hom aquell dia, e molt ſe marauella com podia eſſer que ell no podia hauer abſtinencia en maſſa menjar e beure; e dementre que ell enaxi conſideraua, ell entra en un ſeu verger en que lo ſeu ortola cremaua un arbre. Aquell hom conſidera com lo foch hac conſumat [1] aquell arbre en poch de temps, e com natura hac jurgat [2] longament en engendrar aquell arbre, en la qual conſideracio que hac del arbre, conech la manera per la qual no s ſabia abſtenir; e dix que abſtinencia ve ab lonch conſirer, e ſon contrari ve ſoptoſament; car abſtinencia ha meſter a enformar ſi matexa en membrar, entendre e amar ab deliberada doctrina, per la qual juſticia, força e totes les virtuts ſien en la anima; e lo contrari de abſtinencia ſoptoſament ſe enforma en lo plaſer de la volentat. Inſtruhit ſo aquell hom, e hac abſtinencia, car tota hora que li venia ſon contrari, ell ſe abſtenia tant de temps, deſtro que eren vengudes les virtuts en ſon remembrament, enteniment e voler, e amaua les [3] mes hauer que lo contrari de abſtinencia. Eſdeuench ſe que un caualler volch paſſar en ultra mar, e lexa ſa muller en un caſtell, a la qual dix que ſi ſe ſdeuenia que ella volgues

1. Conſumit.—2. Jurcat.—3. Amaua elles.

fer peccat de luxuria, que ell la pregaua que ans que l peccat faes, fe penfas .iij. vegades que ella faria vilania e defleyaltat fi fehia lo peccat, e que cas fe poria venir[1] que ella fe n penediria. Aquell caualler dix a fa muller eftes paraules, per tal que abftinencia pogues venir en fa muller ab caritat, jufticia, fauiefa, força; car a penes es hom que foptofament no s moua[2] a voler, que abftinencia no hi apparefca ab alcuna virtut on fe fegueix utilitat. A un philofof demana un feu fcola com podia hauer conexença de abftinencia; e lo philofof li refpos per efta femblança: En aquell temps que jo era fcola, demane a mon maeftre de la difpoficio de la materia e de la forma, com fe conjunyen e com fan lo compoft; e ell dix me que la forma digereix tant la materia, tro que ab ella pot effer un cors. Aquell digeriment no pot effer foptofament feyt, ans fe ha a fer fucceffiuament; e de dintre ha formes intenfes[3] que les unes e les altres digerexen les materies, e depuxes la forma comuna atroba la materia comuna, e digereix aquella a effer comuna fots fi, eftant ab ella un fubpofit. Entes Felix les paraules que l ermita dehia, e marauella s fort de la fua fubtilitat, car trop fubtilment hauia affigurada la refponfio, e dix que molt era noble virtut abftinencia; car per abftinencia fe fegueix la fi e lo compliment de la ordinacio de la obra. E pus que abftinencia tant val, gran marauella es com fa valor no es mes exalçada en eft mon.

1. Cas poria fdeuenir.—2. Moga.—3 A formes entefes.

Digitized by Google

CAPITOL LIX

DE CONSCIENCIA

Consciencia, fill, dix lo ermita a Felix, es aquella natura intellectiua per la qual la anima sent ques inclina contra la final intencio per la qual es creada. E aquesta aytal natura ha Deus creada en anima de hom, per tal que la anima conega aquelles coses que fa segons Deu o contra Deu. En una abadia se sdeuench que foren en lo capitol lo abat, el prior, el çellarer e daltres officials de aquell monestir. Cascu d aquells officials se gauba de ço que hauia millorat lo monestir de renda; e un monge claustral staua denant ells, e dix estes paraules: Senyors, gran marauella es per que vosaltres no hauets consciencia de tantes vegades lo dia, e de tants dies que hauets lexat a considerar e a contemplar en Deu, en sa unitat, trinitat, encarnacio e en los altres articles, per ço [1] com considerauets e desirauets hauer vanagloria en multiplicar les rendes del monestir; car major multiplicament e pus noble es de oracions, contemplacions, lagremes e plors, que de diners, castells, viles e ciutats; e mils se coue a monge contemplar e plorar, que comprar e vendre. Senyer, dix Felix, marauella es dels bisbes e dels prelats, que per la fe catholica a mantenir, han tantes de rendes e prosperitats; [2] per que no han consciencia com [3] tantes de gents fan vituperi e desonor

---

1. E aço per ço.—2. E tantes de prosperitats.—3. On.

Digitized by Google

a ſanta ſgleya, ſens que los prelats ne lurs ſotmeſes no hi ſan la ajuda[1] que fer hi porien. Fill, dix lo ermita, enaxi com les plantes e los animals han alcuna manera per la qual ſon engendrables e corrumpables, enaxi ſpiritualment conſciencia, abſtinencia e les altres virtuts o proprietats[2] ſpirituals han alcuna manera de engendrar o de corrompre ſpiritualment. On com ſe ſdeue que la conſciencia ve en alcun hom, e no hi venen les altres virtuts, ſegons que s coue, adonchs aquella conſciencia no ha en que s fortiffich ne meta ſes rayls, enaxi com lo forment que cau enfre les pedres[3] e no atroba humor en que meta ſes rayls. Eſdeuench ſe que un biſbe hac tengut .xl. anys un rich biſbat,[4] e a la fi de ſos dies ell hac conſciencia de les rendes d aquell biſbat, les quals no hauia deſpeſſes a ſeruici de Deu, ſegons que s tanyia. A[5] aquella conſciencia ſe couenia juſticia e contriccio, ſperança, ſatiſſaccio e les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Lo biſbe, ans que fos malalt, hauia alcunes vegades conſciencia dels falliments que ſehia; e ab aquella conſciencia no aplicaua les virtuts demunt dites; e per aço ſa conſciencia res no valia. Tan longament acuſtuma aquell biſbe ſa conſciencia a ſtar ſola, ſens les altres virtuts, que com vench a la mort, ell hac conſciencia tan ſolament a la qual no acompanya les virtuts que ſi couenen; e mori aquell biſbe ſens que no ſatiſſes[6] a ſa conſciencia, ſegons que s couenia. Fill, dix lo ermita, era un aduocat qui per ſa aduocacio feu perdent a molt hom falſament e contra juſticia; e ço que ell hac donat de

1. Fan ço de ajuda.—2. Proſperitats.—3. Enfre les ſpines.—4. Vn archebiſbat.—5. En.—6. Satiſſeu.

Digitized by Google

dan a les gents per falfes allegacions e rahons, era molt mes que tot quant ell hauia guanyat. Efdeuench fe que aquell aduocat fo malalt a la mort, e confeffas a un bifbe, e dix li lo gran dan que a les gents hauia donat. Lo bifbe li dix que fatiffes ço que pogues, e lo aduocat dix que fi ho fehia hauia confciencia de fa muller e de fos infants que haurien pobretat. Lo bifbe refpos e dix que fa confciencia naturalment pus prop era a fa falut que al honrament e a la riquefa de fos infants. Mori lo aduocat en peccat mortal, per ço com no ufa de confciencia ab jufticia, granea, fauiefa e força. Com lo aduocat fo mort, e lo bifbe confidera com era malament mort, per ço com no hac en confciencia granea de jufticia, força e fauiefa, ell confidera en fon ftament, e conech que a fa confciencia hauia mefter granea de jufticia, fauiefa, força e caritat, e multiplica en fa confciencia granea de virtuts, per les quals hac vera confciencia dels bens que hauia per fanta fgleya, los quals parti als pobres de Chrift, e vifch longament en fanta vida. Denant un prelat e un princep feu un pobre hom efta demanda, ço es faber, que dix que confciencia no era leguda fens poder, fauiefa e voler; car qui pot e fab e no vol fer be, fa confciencia no val res, per ço com no vol fer lo be que pot e fab; e fi no pot defpuys fer lo be que fab, coue que haja confciencia per ço com no l volia fer com [1] poder ne hauia. Molt fe marauella lo prelat e lo princep de les paraules que el pobre hom dehia, e fis faeren tots los altres [2] qui denant ells ftauen, [3] per ço com no fabien per que ho dehia. Dementre que ells fe marauellauen, aqueft

1. Si.—2. Tots aquells.—3. Eren.

Digitized by Google

hom dix que un ſant hom ana als tartres e a molts d al- tres ydolatrichs qui prop de ells eſtan.[1] Aquell ſant hom guardaua e conſideraua en les obres que fehien,[2] e ma- rauella s com los vehia fer tantes deſonors a Deu, ço es ſaber, que los uns fehien Deu de ydoles de aur e d ar- gent, altres del ſol, altres de la luna, e altres de beſties e de aucells, e en diuerſes maneres fehien Deus ſtranys. Aquell hom ſant conſidera longament, e dix que ell ſe marauellaua per que los princeps, els prelats, els religio- ſes, e los altres homens chriſtians no han conſciencia de la deſonor que Deus pren per aquells infaels qui l igno- ren, e Deus ſtranys colen, e grat no li han com los ha creats e ls te en[3] vida. Eſtant que aquell ſant hom enaxi conſideraua, ell dix que la conſciencia que los chriſtians hauien en aqueſta coſa, era en poquea de fe, ſperança, caritat, juſticia, e axi de les altres. E car ne fallia granea, prenia Deus tanta de deſonor per los errats; e car en Deu ha granea, marauellaues aquell ſant hom per que los chriſtians no amen mes[4] ſes ſemblances en lur conſ- ciencia que la ſemblança de poquea. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura ſe ſdeue que los homens han a les vega- des conſciencia de ço d on no la deurien hauer, e no han conſciencia de ço que la deurien hauer? Fill, dix lo er- mita, un princep hauia conſciencia com li venien alcunes folles cogitacions com ſtaua ocioſos; e per ço que no ſtigues ocios, caſſaua tots dies, per ço que en la caſſa li anaſſen ſos penſaments. Aqueſt rey comanaua ſa ſenyo- ria a homens que mal regien ſon regne; per que lo rey qui hauia conſciencia de les males cogitacions com ſtaua

1. Daltres gents idolatries qui ab ells ſtan.—2. Que ls vehia fer.—3. A.—4. No

Digitized by Google

ocios, deuia conuertir ſes males cogitacions en bones cogitacions, per ço que no ſtigues ocios; e aquelles cogitacions males lo excitauen com per lo contrari faes be, ſi que aquelles[1] que cogitacions eren peccat venial. E car lo rey uſaua follament, multiplicaua en peccat mortal, per ço car caſſaua, e en offici de rey eſtaua ocios; car tot rey, ſegons que ha de poder en fer be, deu hauer conſciencia com no fa aquell be que fer poria, e enaxi com uſa follament de conſciencia, ha conſciencia de ço que no deuria, e no la ha de ço que deuria. Fill, conſciencia a vegades es trop ſubtil, e a vegades es trop groſſa. Com es trop ſubtil, adonchs eſdeue per ſobres de amor o de temor. Com es trop groſſa, adonchs eſdeue per deffalliment de granea, que no es en la amor ne en la temor. E tot aço es enaxi ordonat per ço que conſciencia no puſca eſſer en hom ſens juſticia, que vol eſtar egualment ab conſciencia, per tal que juſtament lo remembrament, enteniment e voler ſien ornats[2] de conſciencia que no ſia trop groſſa ne trop prima.

CAPITOL LX

DE CONFESSIO

CONFESSIO, fill, dix lo ermita, es atorgament dels falliments que hom ha feyts contra Deu; en la qual confeſſio ſe coue penediment, lo qual hom haja d aquells falliments que ha feyts, e que hi ſia ſatiſſaccio, ſegons lo

---

hauien.—1. Si aquelles.—2. Ordonats.

Digitized by Google

confell del confeffor; lo qual deu hom confellar com hom fapia hauer virtuts e fquiuar vicis, e com hom fatiffaça a Deu e a fon prohifme dels falliments que ha feyts. Era un clergue qui hauia una gran parroquia. Aquell hauia apres de dret, per tal que en les confeffions fabes aconfellar aquells qui ab ell [1] fe confeffauen; mas de philofoffia, ne de theologia no hauia res apres; e per aço aquell clergue no fabia donar confell com hom fabes en fa anima viuifficar virtuts ne mortifficar vicis. Mas fabia hom aconfellar de los bens temporals, en qual manera ne deuia hom fer fatiffaccio. [2] Efdeuench fe una vegada que un hom fe confeffaua [3] a ell de peccat de luxuria, e demana li confell com en fa anima pogues per natura fortifficar caftedat e mortifficar luxuria. Apres li dix que lo enluminas [4] de la fe, car moltes vegades [5] hi duptaua. Lo clergue hanch neguna raho neceffaria no li fabe dir a aço que li demanaua; e lo hom fe marauella fortment com [6] a aytal hom era comanada confeffio. Senyer, dix Felix al ermita, marauella es del hom qui no ha volentat que s partefca de peccat, per que s confeffa; car poch val la confeffio fens contriccio e fens fatiffaccio. Fill, dix lo ermita, era un preuere qui en fa cafa tenia una folla fembra ab qui peccaua. Aquell preuere cantaua tots jorns la miffa, e confeffaua fon peccat fens contriccio e fens fatiffaccio, e per aço era vana la confeffio. Mas en quant fe confeffaua, era pus prop a la confeffio que no fora fi no s confeffas; e per aquella propinquitat qui ha alcuna femblança de confeffio, fe fdeue a les vegades que fe n fegueix contriccio e fatiffaccio. Senyer, dix Felix, ma-

1. De ell.—2. Reftitucio.—3. Confeffa.—4. Illuminas.—5. Car a vegades.—6. Per

rauella es que hom ſe confes a clergue que hom ſapia que ſia en peccat mortal; e per aço ſe ſdeuench una vegada que un hom peccador no s volia confeſſar ab ſon capella; lo qual ſabia que era en peccat mortal. Fill, dix lo ermita, Deus ha granea en ſa bonea e en ſa miſericordia e juſticia; e aquella granea fa gran lo offici del preuere. La poquea del preuere no pot deſtrouir la granea del offici, en lo qual es emprentada [1] ſemblança de la granea que Deus ha en bonea, juſticia e miſericordia, e en totes les altres proprietats. Era un hom qui hauia feyt un leig peccat, e com ſe confeſſaua, ell no confeſſaua aquell peccat, e confeſſaua tots los altres peccats. Aquell hom ſe marauella d aquell peccat per que no l confeſſaua, ne perque hauia major vergonya del preuere a qui s confeſſaua, que de Deu qui ſabia lo peccat que ell feyt hauia. Longament conſidera aquell hom en la occaſio per que lo peccat confeſſar no podia, e fort ſe n marauellaua. Eſdeuench ſe un dia que ell conſidera en ſon ſtament, com viuia, ne quines cuſtumes hauia; e remembra que ell amaua la honor d aqueſt mon, e que mes temia lo blaſme de les gents, les quals jutgen ſegons lo mon, que no ſehia la ira de Deu. E adonchs ell entes que major vergonya hauia de les gents que de Deu, per ço car mes les temia que Deu; e per aço ſe ſtaua que lo leig peccat que feyt hauia no podia [2] confeſſar. Era un ſant [3] religios qui molt ſabia de theologia e de philoſoffia. Aquell era confeſſor de un noble rey, e ſdeuench ſe una vegada que l rey ſe confeſſa de un peccat que hauia feyt contra un comte, al qual hauia tolt un caſtell a gran tort. Lo rey

que. —1. Empremta. —2. Volia. —3. Saui.

Digitized by Google

confessa aquell peccat e d altres, e lo sant religios considera longament en los peccats que lo rey feyts hauia. Com longament hac considerat, ell per sa gran sauiesa, entes lo començament del peccat, en qual poder de la anima començaua, [1] ne per qual manera lo vench a fer. [2] E per aço la sant preuere [3] sabe confessar lo rey, car mostra li per viua raho natural, com comença lo peccat, ne com per lo peccat degues fer satisfaccio. E tan decladament mostra al rey la obra del peccat, que lo rey ne hac gran plaser; e totes les vegades que hauia temptacio a peccar, sabia conexer los començaments e la art e la manera per que tantost aquell peccat se destrouia e mortifficaua. En un gran monestir staua un frare lech, lo qual se marauellaua dels frares que vehia confessar souen, e negun peccat no ls vehia fer. Aquell frare era hom simple, e cuydaues que peccat no fos dintre la anima sens que no aparegues en les obres del cors. A un emperador vench un pelegri de ultra mar, lo qual li demana si ell se era confessat del peccat que fehia com lexaua tenir la terra santa als sarrahins. Lo emperador li respos que hanch per negun temps no n hauia hauda consciencia, e per aço no se n era confessat; e lo pelegri dix al emperador estes paraules: Era un prelat qui hauia gran poder, en lo qual poder era granea de ociositat e poquea de utilitat. A aquell prelat demana un seu clergue si hom era pus obligat que s confessas dels falliments que fa contra la honor e lo honrament [4] de Deu, que de ceyls que fa contra son prohisme. Lo prelat jutja dretament, e dix que per ço com a Deu se coue mes de honor que a hom,

1. Comença.—2. Vench a fer lo.—3. Religios.—4. Fa contra lo honrament.

Digitized by Google

pot hom mes[1] peccar contra Deu que contra hom. Molt fe marauella lo clergue de les paraules del prelat, qui eren[2] contra fes obres, e dix eftes paraules: Qui pecca contra Deu e fen confeffa, marauella es per que no lin fa fatiffaccio, pus que la fa com pecca contra fon prohifme e lin fa fatiffaccio dels bens temporals; car en confeffio pus neceffaria hi es fatiffaccio de honrar, lohar, conexer e amar Deu, que fatiffaccio de vinyes, camps, diners, ne altres cofes femblants a aqueftes. A un bifbe vench a confeffio un pobre caualler quis confeffa que hauia tolt[3] a un feu pages .M. folds. Lo bifbe dix al caualler que retes los .M. folds, car en altra manera nol abfolria del peccat. Lo caualler dix al bifbe que ell no hauia los .M. folds, ne hauia de quels pogues hauer; e lo bifbe dix al caualler que hagues volentat que fi los .M. folds hauia, quels retes al pages; e fobre aquefta condicio que lo abfolria del peccat. Lo caualler dix que ell no hauia volentat quels .M. folds retes, hagues los o nols hagues; e lo bifbe dix que pus no hauia volentat quels retes,[4] que ell abfolre nol podia. Molt fe marauella lo caualler de les paraules quel bifbe dehia, e dix eftes paraules: Senyer bifbe, prech vos quem digats ¿qui fa major falliment o jo qui no vull hauer volentat ne contriccio dels .M. folds que no he, o vos que poriets donar .M. folds per amor de Deu e nols volets donar; ne daquell trefaur que tenits ajuftat non volets fer lo be que fer ne poriets? Lo bifbe no volch refpondre al caualler, e lo caualler fe marauella del bifbe com hauia conexença del peccat en lo caualler, e no en fi mateix, com fos cofa que

1. Molt mes.—2. Per ço com eren.—3. Tolts.—4. Que ls li retes.

el peccat que l bifbe fehia fos pus prop al enteniment del bifbe, que el peccat que lo caualler fehia. Senyer, dix Felix, un fant hom religios hac un dia ohides moltes fembres que a ell fe confeffauen del peccat de luxuria. Aquell fant hom fo molt temptat del delit carnal, e marauella s com de confeffio que es bona cofa, fe pot feguir mal, ço es, temptacio de luxuria. Fill, dix lo ermita, en Deu efta granea de bonea; e car confeffio es bona cofa, volch Deu que en lo fant hom fos granea de fortitudo contra luxuria, la qual granea de fortitudo es bona, e la qual fo, per lo contraft que l bon hom feu, contra lo delit carnal.

CAPITOL LXI

DE PENITENCIA

PENITENCIA, fill, dix lo ermita, fan los homens dels peccats que feyts han, dels quals fe peneden ab jufticia, caritat, fperança, fauiefa, força e temprança. Mas com los homens fens eftes virtuts cuyden fer penitencia, adonchs fan contra penitencia, que no s coue fens les virtuts demunt dites. Marauellet, fill, dix lo ermita a Felix, de hom qui cuyda fer penitencia fens jufticia, car aytant com ha offes Deu, de aytant vol jufticia que hom fe peneda del peccat que feyt ha; e per la jufticia coue que hom, faent penitencia, fatiffaça a Deu e a fon prohifme contra qui ha peccat. E aço fe coue per ço que hom haja granea en jufticia, caritat, fperança, força, fa-

Digitized by Google

uiesa e temprança. Mas com se sdeue que la granea comença a venir en les virtuts, e hom sent lo greu treball que se n segueix en penitencia, adonchs hom gita la granea defora les virtuts e met hi poquea; e enaxi los demes homens fan poca penitencia per ço car no hi poden ne hi volen sostenir granea de virtuts. Esdeuench se una vegada que un caualler era hom robador, mal, luxurios e homeyer, e que hauia feyts molts peccats. Aquell caualler entra en orde, per ço que faes penitencia dels peccats que feyts hauia. Com fo en la orde ell senti alcuna affliccio corporal, e en la anima no senti neguna dolor ne pena, ans hauia menys de ansia e de treball en lo monestir que en lo setgle. Molt se marauella aquell caualler que aquella penitencia que fehia pogues satisser als grans peccats que feyts hauia, e prega lo abat de aquell monestir que li donas doctrina e manera com ell pogues hauer granea en fer penitencia, enaxi com la hauia hauda en fer peccats. Lo abat no hac cura de les paraules que lo caualler li dehia, ans com lo viu hom cert e diligent, ne feu çellarer. Lo caualler no poch fer cumplida penitencia per lo offici que hauia,[1] car a compliment de penitencia se coue molt plorar, cogitar e penedir dia e nit a hom qui ha feyts grans peccats; e molt se marauella aquell caualler del abat qui no li donaua opportunitat de fer penitencia. Senyer, dix Felix, fort me marauell de molt hom a qui veig fer penitencia de vestir vils draps, e de dejunis, e de jaure mal, com es axi [2] que al cors, qui no ha tant peccat com la anima, fan sostenir major pena que a la anima. Fill, dix lo ermita, era un sant hom

1. Tenia.—2. E enaxi.

qui ſtaua en un deſert, e fehia penitencia corporalment e ſpiritualment. Corporalment la fehia, car fort lo cors deſtrenyia en dejunis, plors, mal jaure, ſofferir calt e fret, ſolitut, [1] e moltes d altres coſes qui al cors donen treball. En la anima fehia penitencia, car tot jorn li fehia deſamar peccat, e li fehia amar Deu, e aytant com podia ſe ſfor-çaua en molt amar Deu, e en molt penedir ſe de ſos peccats; e tots jorns tenia ſa volentat ſerua e conſtreta a ſon enteniment, que entenia que la anima deuia eſſer molt afliċta en voler, per ço car ab volentat [2] molt hauia peccat. Senyer, dix Felix, gran marauella es de molts homens que veig en lo mon, los quals fan penitencia, empero amen honrament; e ſi hom los diu vilania e los fa alcuna injuria han ne deſpagament. Dix lo ermita: A Deu ſe coue honrament, e car en Deu ha granea de bonea, de noblea, e de tota perfeccio, per ço coue que en lo honrament de Deu ſia granea, la qual ama Deus hauer en ſon honrament per aquells qui fan penitencia. Mas lo demoni fa [3] amar honrament temporal a alcuns homens qui fan penitencia, per ço que en la penitencia no ſia granea de paſciencia, humilitat e juſticia. Senyer, dix Felix, marauella es de alcuns homens religioſes qui fan penitencia e volen eſſer biſbes, los quals no poden fer tanta de penitencia com los religioſes. Fill, dix lo ermita, un religios molt deuot e de ſanta vida ſo elet a biſbe. Aquell ſe ſcuſa de eſſer biſbe, e no volch lexar ſa religio per eſſer biſbe. Moltes de rahons allega aquell religios per ço que no ſos biſbe; mas lo capitol li dix que ell podia fer major [4] be en eſſer biſbe que en

1. Soli tat.—2. Voler.—3. Demoni los fa.—4. Mes.

Digitized by Google

esser religios. E lo religios dix al capitol qui l hauia elet a bisbe aquestes paraules: Esdeuench se una vegada que un monge so elet a bisbe. Aquell monge pres lo bisbat, e cuyda s que faes molt de be en aquell bisbat; e per ço com hac intencio a fer gran be, consenti e so bisbe. Ell so hom molt mal acustumat, e visch molt delicadament, e lo bisbat tench empatxat longament que no sehia lo be que s couenia, ans ab les rendes del bisbat fehia molt de mal. Denant lo religios qui dehia estes paraules estaua un hom qui s marauellaua com d aytals religioses hauia tan pochs en lo mon. Era un hom qui s confessaua souen, e no volia tenir neguna penitencia que hom li donas; car a pochs dies que se era confessat trencaua la penitencia. Vn jorn se sdeuench que aquell hom se marauellaua com podia esser que ell no podia tenir neguna penitencia que hom li donas; e demana a son confessor per qual raho li sdeuenia. Son confessor li dix que penitencia sens treball res no valia; e car ell esquiuaua lo treball, per aço no hauia virtut per la qual en ell stigues penitencia. Senyer, dix Felix, a fer penitencia gran se coue que hom mortiffich los .v. senys corporals en totes aquelles coses en que atrobe delectacio; e per aço me marauell de tant hom qui diu que fa penitencia, e ha plaer de veser belles coses, e de ohir paraules plasents, e de menjar blanchs pans, e de beure bons vins. Dix lo ermita: Era un hom qui era molt fort de coratge, e per res que vehes ne ohis ne menjas ne begues no s corrompia ne s inclinaua a peccat mortal. Aquell hom anaua enfre les gents; e com vehia belles coses, o ohia plasents paraules, o menjaua o beuia, tota hora ho conuertia a Deu, e lohaua Deu qui

Digitized by Google

tant de be donaua a sos sotmeses; e en son cor hauia dolor, e souent ploraua e planyia com les gents a Deu no sehien grans gracies dels bens que los sehia.

CAPITOL LXII

DE ORACIO

ORACIO, fill, dix lo ermita, es mija per lo qual les virtuts de Deu influexen lur semblança en les virtuts de hom, ço es saber, que com hom deuotament e ab vera intencio contempla Deu, adonchs la bonea de hom ha semblança ab la bonea de Deu en ço que aquell hom es bo, per la oracio que fa contemplant Deu. E com la oracio es gran, adonchs la granea de Deu hi influeix sa semblança en ço que fa aquella oracio gran en bonea, duracio, poder e axi de totes. Aço mateix fa eternitat, que la oracio fa durar influent sa semblança; e aço mateix se pot dir de poder, de sauiesa, de volentat e de totes les virtuts de Deu. Fill, dix lo ermita, com un gra de sement engendra altre gra, o com l enteniment de hom engendra son entendre, adonchs se fa aquella generacio per influencia [1] de semblança; e la semblança influent es generant, [2] e la semblança influida es engendrada en semblança, e enaxi fas generacio de semblança en semblança. E per aço, fill, es gran marauella com los homens no se fforçen pus fortment a orar [3] e a contemplar Deu; car en aquella oracio se fa conjunccio de semblança in-

1. Influent.—2. Generacio.—3. Adorar.

Digitized by Google

creada ab creada, e en aquell punt hom reeb beneffici e gracia de ſon creador. Fill, en la eſſencia de Deu la bonea que es pare, es ſemblant a la bonea que es fill, e aqueſta ſemblança eſta relatiuament ſegons bonea perſonal; e es tan gran la ſemblança, que comunament eſta una eſſencia, una natura, que es pare e que es fill; e perſonalment eſta la ſemblança e relatiuament en la diſtinccio de la una perſona e de la altra. Aqueſtes paraules te dich per ço que t marauells com Deus per oracio vol ſignifficar la obra que ha en ſi mateix per ſemblança de perſones; car en la oracio eſta la volentat de Deu ſemblant a la volentat del hom, com lo hom vol Deu, e Deu lo vol; e lo voler de Deu e de hom ſe ſemblen en bonea, granea, e enaxi de totes les virtuts de Deu, e de les proprietats que a hom ſon donades per reebre influencia de les virtuts de Deu. Longament conſidera Felix en les paraules quel ermita li dehia, e conech que, ſegons ſes paraules, oracio es a Deu molt agradable. Mas marauellas Felix dels homens d aqueſt mon, com tan poch adoren e contemplen Deu, ſegons que adorar e contemplar lo deurien, e dix al ermita eſtes paraules: Senyer ermita, una vegada ſe ſdeuench que un hom auar ſe marauellaua totes les vegades que era en la ſgleya, que era la occaſio per que ell[1] no podia pregar Deu deuotament ne fermament, ans com volia Deus pregar, tantoſt començaua a badayar, e ſenties triſt e hujat e conſtret; e com ſe lexaua de aquell voler, e volia parlar de ſes riqueſes e de les coſes d aqueſt mcn, ell ſe ſentia alegre e pagat e franch. Aquell hom auar eſtech enaxi longament, e

1. Occaſio que ell.

Digitized by Google

ſdeuench ſe un dia que ell demanaua a un ſeu amich ço de que s marauellaua; e aquell li reſpos, e dix eſtes paraules: Era un princep qui amaua molt eſſer honrat per ſes gents, per tal que en ſon honrament amaſſen honrar[1] Deu. Aquell rey volia eſſer honrat per ço que Deus fos honrat, e per ço volch que fos una ſemblança de honor, per donar honrament a altre ſemblança. Mas ſi el rey no fos[2] hom honrat,[3] volgra eſſer rich per ço que fos honrat, e no volgra eſſer honrat per ço que en ſon honrament Deu fos honrat; e car hagra aytal voler en ſon voler, Deus no pogra influir en ell ſemblança de ſon honrament. Molt plach al ermita la comparacio que Felix feyta hauia del hom auar per qual natura no pot pregar Deu, ço es ſaber, per ço car ſon voler es enuerſat e girat de la fi a la qual es creat, e dix a Felix eſtes paraules: Fill, oracio e intencio ſon dues coſes qui s deuen conuertir en granea de bonea, poder, ſauieſa, volentat, juſticia e perfeccio; mas car granea de vera intencio es deſſallida en lo mon, e ſta en poquea, e falſa intencio ſe es conuertida en granea de malea e de imperfeccio; per aço oracio eſta en poquea de intencio, per la qual poquea les gents, com cuyden adorar e pregar Deu, ells lo baſtomen e lo maleyexen en ço que l preguen de coſes injuſtes e inutils, e contra bonea, perfeccio e granea. Era un draper qui era hom molt rich. Aquell draper hauia un fill que molt amaua; e tant amaua aquell fill, que per ço que lo pogues ſer rich hom, ne era uſurer e auar, e a molt hom ſehia injuries e falſies, per ço que pogues molts diners ajuſtar. Aquell draper pregaua Deu tots dies que

1. Amaſſen e honraſſen.—2. El rey fos.—3. Auar.

Digitized by Google

li preſtas aquell fill que hauia, e mes li anaua ſon cor com pregaua Deu en ſon fill que en Deu; e per aço amaua mes la ſemblança de ſon fill en la oracio, que la ſemblança de Deu, per la qual major amor baſtomaua e menyſpreaua Deu. En un moneſtir entra un infant qui viſch lonch temps en aquell moneſtir en habit de religio. Aquell, com ſo veyl, ell conſidera que Deus li degues donar gran gloria, per ço car en aquell moneſtir longament eſtat hauia. Vna nit ſe ſdeuench que quant ell ſo adormit, ell ſomiaua que era dampnat, e que eſtaua en foch ab los demonis, e marauella s com era dampnat, car vijares li era que degues eſſer ſaluat ſegons la juſticia de Deu. Dementre que ell ſe marauellaua un demoni li dix que ell era dampnat per ço car totes les vegades que pregaua Deu, lo pregaua per ço que li donas paradis, e que no li donas infern; e hanch neguna vegada no adoraua [1] Deu per amor de Deu ſpecialment, ne per ço car Deus es digne de eſſer amat per ell mateix. Com lo ermita hac dites aqueſtes paraules, e Felix en les paraules hac cogitat longament, ell plora e planyes [2] fortment, e lo ermita li dix per que ploraua. Senyer, dix Felix, jo plor per ço car tant hom ſta en mal ſtament adorant Deu falſament e contra vera intencio; car los demes homens qui preguen Deu, lo preguen mes per temor que per amor, e mes amen ſi mateixs o altres coſes en la oracio que Deu. Encare dix Felix: Com conſir la alta noblea de Deu, la qual ha infinida granea de bonea, eternitat, poder, ſauieſa; e com conſir que mes ſon los homens ydolatrichs qui adoren lo ſol, les ydoles e les beſties com a

1. No hauia adorat.—2. Planyia.

Digitized by Google

Deu, que no ſon los homens qui vertaderament adoren Deu, adonchs me marauell de tant ſant religios e ſant hom qui ſon en la ſanta fe catholica, com ho poden ſoſtenir, e com no han gran dolor de la vilania e injuria qui es feyta a Deu, adorant lo ſots ſpecia de ydola o de beſtia o d altre coſa. Fill, dix lo ermita, un reſclus eſtaua en una ciutat, e viuia de ço que les gents qui paſſauen per la carrera li donauen. Aquell reſclus hauia en cuſtuma que per una feneſtra ell guardaua les gents qui anauen amunt e auall tot jorn e aeſmaua alcuns [1] com anauen per [2] obres bones, e en altres com anauen per males obres; e per un hom que ell ſe penſas que anas per la carrera a [3] bones obres e a ſeruir Deu, ſe penſaua que n paſſaſen .c. qui anaſſen [4] per males obres e per deſeruir Deu. En aqueſta cuſtuma hac ſtat lo reſclus longament, e marauella s de Deu com ho podia ſoſtenir; [5] e moltes vegades hac pregat Deu que donas gracia en lo mon per que foſſen mes de bons homens que de mals. Com en aço hac conſiderat longament, ell ſe marauella com podia eſſer que Deus no exohia la natura humana de Chriſt qui pregaua [6] per ſon poble la natura diuina; ne per que no exohia ſanta Maria, e tants angels, archangels, martirs e confeſſors e vergens que ha en paradis, qui tots preguen per que lo mon fos bo e en bo ſtament. Eſtant que lo reſclus en eſta cogitacio [7] ſtaua e s marauellaua per que Deus tant poch exohia los ſants de gloria, ell ſe adormi, e viu en viſio com grans ſon los falliments que los homens fan contra Deu, per los quals deffalliments tan grans, no es marauella ſi Deus lexa

1. En alcuns.—2. En.—3. De.—4. Anauen.—5. Sofferir.—6. Prega.—7. Conside-

Digitized by Google

los homens de aqueſt mon perſeuerar en lur malicia.

CAPITOL LXIII

DE ALMOYNA

En una ciutat, fill, dix lo ermita, hauia un noble burgues molt rich dels bens temporals, e qui longament hauia viſcut en grans benanances e honraments. Vn dia ſe ſdeuench que lo burgues ſehia a la porta de ſon alberch, que era en la plaça d aquella ciutat. Denant lo burgues paſſa un pelegri qui era pobrement veſtit, e demana almoyna al burgues. Lc burgues dix al pelegri que Deus li ajudas; e lo pelegri dix que Deus li volia ajudar ab la almoyna del burgues, car lo burgues e los bens que poſſehia eren de Deu. Molt ſe marauella lo burgues de les paraules que lo pelegri dites li hauia, e conſidera en aquelles longament ſegons eſta manera: Conſidera lo burgues a la almoyna per que la hauia Deus ſtablida, e Deus illumina li la ſua anima, e feu li cogitar e conexer aqueſtes coſes, ço es ſaber, que almoyna ha Deus ſtablida per ço que hom do a Deu; e per ço que a Deu puſca donar, vol Deus que los uns homens donen als altres per la amor de Deu. Adonchs, com lo burgues hac enaxi conſiderat, ell dona al pelegri un diner; e lo pelegri lo benehi per lo diner que dat li hauia, e feu ne gracies a Deu, e prega Deu que al burgues donas paradis,[1]

racio.—1. Donas e l albergas en paradis.

Digitized by Google

e que fos peccats li perdonas. Dix lo burgues que aquell diner que donat hauia, valia mes que molts d altres diners que ell tenia en la boffa, car fol aquell diner era ftat occafio que lo pelegri hauia benehit Deu e regraciat, e per lo burgues hauia Deu pregat; e negun dels altres diners no hauien tant profitat al burgues com fol aquell diner que donat hauia, ne Deu no hauien tant honrat. Com lo burgues en aço hac confiderat, ell remembra com moltes vegades hauia dit de no a molt pobre qui per la amor de Deu almoyna li demanaua, e membra com Deus tants de bens temporals li hauia donats. En la virtut del remembrament del burgues fe illumina fon enteniment e fa memoria e fa volentat, [1] e lo burgues vene tot quant hauia, e diner a diner dona als pobres tot quant hauia. E com tot ho hac donat, ell ana per les portes quirent almoyna per la amor de Deu. Vn dia fe fdeuench que lo burgues hac querit del pa per la amor de Deu, e hanch no hac trobat negun hom qui del pa li hagues donat. Lo burgues fo deju e hac fam, car paffada era hora nona, e marauella s de Deu com no li hauia feyta gracia que ell aquell dia hagues atrobat qui li hagues feyta [2] almoyna. Dementre que ell fe marauellaua, ell viu venir lo bifbe de aquella ciutat, qui caualcaua ab gran res de companya, e confidera Deus a qui hauia mes donat o a ell o al bifbe. Entes lo burgues que Deus hauia a ell mes donat que al bifbe, lo qual era auar e mal acuftumat. Confolat fo lo burgues, e entes que aytant com per Deu mes de treball foftenia, de aytant Deus mes honraua e Deus mes li donaua. Felix, dix lo ermita,

1. Son enteniment e fe enamora fa volentat.—2. Qui li faes.

Digitized by Google

com lo hom pobre esta denant lo hom rich, ço es, lo hom qui ha de que e de qui pot guanyar merit, e aquell pobre li quer almoyna per amor de Deu, adonchs es una figura e un mirayl per que poden esser considerades estes paraules conseguents: En ço que lo pobre demana al hom rich almoyna per la amor de Deu, es significat que lo hom rich deu membrar, entendre e amar Deu qui l ha creat e li ha donades riqueses, e qui l ha guardat que no sia pobre. Aquell hom rich deu considerar que ell pogra esser pobre, e que encare poria venir temps que ell poria esser pobre. Encare deu considerar que donar es gran noblea, e tolre es gran vilania; e per donar sera semblant al sant sperit qui s dona semblant a la noblea del pare. E si lo hom rich no dona al pobre, es dessemblant a aquestes coses e a moltes d altres. Enaxi lo hom qui dona un diner, ho fa per ço que haja la semblança de Deu en donar e en noblea; e com no dona lo diner ven la semblança per un diner, e ama mes lo diner que esser semblant a Deu. Com Felix hac ohides aquestes paraules, ell se marauella fortment dels homens richs, com per Deu no donen almoyna als pobres qui per Deu demanen, com per almoyna a donar hom pusca ressemblar a Deu; lo qual ressemblament es la mellor cosa que hom pusca hauer en est mon e en l altre. En una ciutat era un bisbe qui sobre totes coses amaua almoyna. Aquell bisbe donaua la meytat de la renda de son bisbat per amor de Deu; e per lo bon eximpli que lo bisbe donaua en fer [1] almoyna, tota la ciutat ne prenia bon eximpli e en [2] aquella ciutat se sehia mes de almoyna que en ne-

1 De fer.—2. Per que en.

Digitized by Google

guna altra ciutat. Eſdeuench ſe un dia que aquell biſbe mori, e tots los pobres [1] de aquella ciutat e de tota aquella terra ſaeren gran dol de la mort del biſbe, que molt lo amauen; e marauellauen ſe per que Deus no li hauia alongada la vida, car gran pahor hauien que vengues biſbe a qui no plagues tant almoyna com fehia aquell qui mort era. Demana un pobre a un hom rich almoyna per amor de Deu e per amor de ſanta Maria; e aquell hom rich li dona un diner per amor de Deu, e altre per amor de ſanta Maria. Marauella s lo pobre com de aytals homens no hauia Deus molts creats per honrar ſanta Maria. Senyer, dix Felix, molt me marauell dels homens richs, car los demes menuguen blanchs pans, e fan almoyna de pa negre. Fill, dix lo ermita, un hom hauia un fill e un fillaſtre en ſon alberch; e al fill donaua pa de forment a menjar, e a ſon fillaſtre ne donaua de ordi; e aço fehia per ço com mes amaua ſon fill que ſon fillaſtre. Era un biſbe qui era doctor [2] en dret canonich. Aquell biſbe dix a un ſeu ciutada que tot quant los prelats conſeruauen e ſtojauen e en treſaur metien, a part ço que han meſter a lur vida, emblauen e robauen e tollien als pobres de Chriſt. Empero aquell biſbe no fehia almoyna, ans metia en treſaur ço que podia. Mori aquell biſbe e ſeu mermeſſor aquell ciutada, e lo treſaur que hauia ajuſtat hac [3] un biſbe ſon ſucceſſor; [4] e car lo biſbe qui ſo mort ſo ſtat ladre e robador de aquell treſaur, lo ciutada demana aquell treſaur per los pobres de Chriſt; lo qual no poch hauer, car lo biſbe ſe ſcuſaua, per la qual ſcuſa ſe marauella molt lo ciutada que ohi dir [5] la paraula al

1 Tot lo poble els pobres.—2 Meſtre.—3 Hac de.—4 Biſbe qui ſuccehi a ell.—5 Ha·

Digitized by Google

altre bisbe qui mort era.[1] Esdeuench se una vegada que un caualler dona una malla a un pobre qui li demanaua almoyna per amor de Deu, e no volch donar res a un altre pobre qui li demanaua almoyna. Aquell pobre qui hauia hauda la malla compra pa de la malla, e dona la meytat d aquell pa al pobre qui almoyna no hauia hauda. Molt se marauella lo caualler d aquell pobre com hauia major caritat ab una malla, que ell ab tot quant hauia; e lo pobre dix que no si couenia marauella, car pus semblant era ell a Christ ab sa pobresa, que ell ab sa riquesa. Vençre volch lo caualler lo pobre, e dona tota sa riquesa per amor de Deu, e volch esser pobre e querir almoyna per sa amor; e de tot ço que hom li donaua per amor de Deu, als pobres per la amor de Deu ne donaua.

CAPITOL LXIV

DE INTENCIO

DEVS ha creat lo mon, fill, dix lo ermita, per intencio de esser amat e conegut per hom; e en la intencio que Deus hac en crear lo mon, fo granea, per ço que granea fos en conexer e amar Deu. E car en la conexença e la amor que los homens han a Deu, esta poquea, per ço es gran marauella, per que granea no sta en hom a conexer e amar Deu, com sia cosa que ab la intencio que Deus hac en crear hom se concort granea e no poquea. Segons lo cors e la natura de la intencio que

---

uia ohida dir.— 1. Mort era, e se marauella com no s hauia prouehit en sa vida.

Deus hac en crear hom, crea lo cel, e lo ſol, e la luna, ſteles, elements, plantes, beſties e metalls a ſeruey del hom; e totes aqueſtes coſes ſeguexen la intencio e la fi per que ſon creades. Mas los demes homens no ſeguexen la fi per que ſon creats, ans han intencio que ſien creats per altre fi, a la qual no ſon creats, ço es ſaber, que s cuyden que ſien creats per eſſer amats e coneguts, honrats e ſeruits. On com aço ſia enaxi, donchs, gran marauella es aqueſta que les criatures qui no han raho ſegueſquen la intencio per que ſon creades; e que hom, qui ha raho, no la ſegueſca. En la ordonança de la intencio per que hom es creat, ha Deus ordonades diuerſes e moltes intencions, per les quals ſe ſegueſca la intencio per que hom es creat, ço es ſaber, que Deus ha ordonat que ſien molts graus de intencio, axi com princep, prelat, e tots aquells qui dejus aqueſts eſtan, axi com caualler, burgues, mercader, ſabater, laurador; e aço mateix de papa, cardenal, archebiſbe, biſbe, canonge, religios, e axi de tots. Aqueſts graus ha Deus creats per intencio que ſia amat e conegut, honrat e ſeruit e lohat, e que hi ſia granea en caſcun dels graus; e car en los graus eſta poquea, e ne s priuada granea, per aço es gran marauella. Era un biſbe qui hauia molt gran renda, e hauia caſtells, viles e una molt noble ciutat. Aquell biſbe era hom auar, ergullos, accidios e luxurios; e en la granea de la ciutat, dels caſtells, de les viles, e de la renda ſtaua intencio que Deus ne fos amat e conegut e ſeruit. Mas no ſtaua en la intencio que l biſbe hauia en conexer, amar e ſeruir Deu; car aquella intencio era poca, la qual lo biſbe hauia a Deu, per ço com a ſi mateix

Digitized by Google

atribuhia[1] la granea de son bisbat e de sa renda; e a si mateix e a sos delits temporals hauia gran intencio; e per aço destrouia la intencio per que era bisbe. Era un princep qui de grans terres e de grans gents e de gran tresaur era molt abundos. Aquell princep amaua mes la gloria d aquest setgle,[2] que la gloria del altre; e tot lo poder de son regne conuertia e giraua a sa intencio, ço es saber, que ell fos conegut, lohat, amat e temut per les gents; e en aquella intencio del rey se conuertia tota la intencio de sos veguers, batles, jutjes e officials, en lo qual conuertiment e girament de intencio se destrouia tot lo regnat, e era contraria a la intencio de Deu, e a ço per que era creat. Fill, dix lo ermita, intencio esta en .ij. graus, ço es, primer e segon; e per aço diu hom segona intencio per ço que sia la primera, axi com mal qui es per ço que sia be; e anima e cors qui son per ço que sia hom; e enteniment qui es per ço que sia entendre; e arbre es per ço que sia fruyt; e lo cel, els elements, arbres, besties son per ço que sia hom; e aquest setgle es per ço que sia altre setgle; e altre setgle es per ço que Deus sia conegut e amat. En totes aquestes coses, e en semblants coses d aquestes esta primera intencio e segona; e la primera ha concordança ab granea de bonea, noblea, perfeccio[3] e virtut; e la segona ha concordança ab poquea de noblea, bonea, compliment e virtut. E car los homens conuertexen la primera intencio en segona, e la segona en primera, amant mes si mateixs que Deu, per aço destrouexen intencio aytant com poden; per lo qual destrouiment es quaix tot lo mon ple de falliment e de

1. Couenia.—2. Mon.—3. Compliment.

Digitized by Google

error. E per aço fe marauella un fant hom com poria effer que tots los homens del mon fien creats per intencio de effer Deus amat e conegut, honrat e feruit, e quaix negun hom no fa ço per que es creat. Tan fortment fe marauella aquell hom, que per lo mon anaua cridant a les gents ço de que s marauellaua, e dehia que vera intencio fe minuaua, e falfa intencio fe crexia. En lo començament com començaren los ermitans, que fehien afpre vida en los deferts, fo ordonat que s ajuftaffen aquells ermitans e que ftigueffen en moneftirs, per intencio que faeffen mils penitencia, e que hagueffen doctrina, la un del altre, a feruir Deu. Efdeuench fe un dia, encare no ha lonch temps, que un hom entra en la cambra de un monge negre, qui era abat de una gran abadia. Aquell abat hac en fa cambra un gran lit, on hac un bell cobertor de feda feyt a fon fenyal, e hac molts anaps d argent, e molts de nobles arnefes. Marauella s molt lo hom de la intencio per que fo començada la abadia, e de ço que fe n feguia. Senyer, dix Felix, fdeuen fe a les vegades que hom fa be e ha intencio de fer mal, e fa mal e ha intencio de fer be; e per aço marauell me los homens per que fegons la intencio fon punits o guardonats mes que fegons la obra. Fill, dix lo ermita, intencio es obra de anima, e ço qui s fegueix per les obres deffores fon obres del cors; e com les obres de la anima fon majors que les obres del cors, per aço Deus vol jutjar les obres de la anima pus fortment que les obres del cors. Era un abat qui no fofferia que fos monjes apreseffen diuines fcriptures, per ço que no fabeffen mes que ell, e per ço que los bens temporals pufques mils procu-

Digitized by Google

rar ab ells. Esdeuench se un dia que un monge d aquell monestir dix que ell se marauellaua de Deu fortment, car moltes de vegades hauia vist que Deus sehia mal als homens qui en ell a seruir han bona intencio; e sehia be als homens qui en ell a seruir han mala intencio. Lo abat respos a aquell monge e dix, que lo mellor be de hom es bon remembrar, bon entendre e bon amar; e a aquells homens qui han bona intencio fa Deus lo be demunt dit, e als homens qui han mala intencio dona be que tant no val, ço es saber, riqueses, sanitat, honrament e longa vida. Marauella s lo monge de ço que l abat dehia, car fort eren contraries les sues paraules a la intencio que ell hauia en ço que a sos monges no consentia que ohissen theologia.

CAPITOL LXV

DE TEMPTACIO

CANT molt hagueren parlat lo ermita e Felix de intencio, molt se marauellaren com intencio vera es enaxi perida en est mon, lo qual mon es creat per vera intencio. Dementre Felix consideraua en la bona intencio que hauia a amar e seruir Deu, ell caech en temptacio, e considera que Deus li deuia donar gran merit de la bona intencio que hauia vers Deu. Empero conech la temptacio en que era, e marauella s fortment com en tan poch de temps fo cahut de bon estament en mal, e dix al ermita aquestes paraules: Senyer ermita, gran mara-

Digitized by Google

uella es com Deus vol fofferir que nuyl hom qui fia en bon ftament, enaxi foptofament lo pufca temptar lo diable; per la qual temptacio fia hom a Deu defagradable. Fill, dix lo ermita, temptacio e fortitudo fe couenen a multiplicar fe, fperança, caritat, jufticia e fauiefa, car on major es la perfeccio del hom en Deu amar e feruir, e hom es temptat en lo contrari, e força de coratge venç la temptacio, pus fortment hi multipliquen fe, fperança e les altres virtuts; lo qual multiplicament es a Deu plafent e amable. Senyer, dix Felix, ¿en qual manera temptacio efta en mig de .ij. contraris? Fill, dix lo ermita, un fcola fo que demana a fon maeftre franch arbitre en qual manera fta en la anima. Lo maeftre refpos al fcola que anima es ajuftada de .iij. cofes, ço es faber, de memoria, enteniment e volentat. En la memoria ha .ij. natures, ço es, virtut de membrar e virtut de fofferir aquell remembrar. La una virtut es actiua e l altra es paffiua; e en cafcuna ha libertat fegons que es actiua o paffiua. Aço mateix fe fegueix del enteniment e de la volentat, e enaxi de totes .iij. fegueix fe una libertat ajuftada e compofta de proprietats actiues e paffiues, per ço que hom francament pufca membrar, entendre e amar. Molt fe marauella Felix de les paraules que lo ermita li hac dites, e dix que vijares li era que en una cofa [1] paffiua no pot effer libertat. Fill, dix lo ermita, en Deu ha granea de jufticia; e car la granea e la jufticia de Deu influexen en anima de hom lurs femblances, per aço volen que en hom fia granea de libertat. [2] E per ço que Felix entefes aqueftes paraules, dix aquefta femblança:

1. En cofa.—2. Añade aquí la vers. cast.: Porque sino en Dios no pudiera haber

Digitized by Google

Natural cosa es en tot element [1] que la forma, en quant es actiua, ha libertat [2] de obrar; e la materia, en quant es passiua, ha libertat de hauer apetit a sostenir. E per aço ell dix que la forma francament enforma la materia, e la materia francament se dona a la forma a esser estant sots ella, per ço que la conjunccio de abdos ne sia pus fort e pus unida. Per les paraules que lo ermita dehia entes Felix que si en la anima no era libertat en quant passio, no poria reebre tan gran semblança de la justicia e granea de Deu; car tan solament a la forma agent se couendria [3] merit o colpa, e no a la forma pascient, ço es, a la materia. Estant que Felix consideraua en aquestes coses, ell entes que la temptacio estaua en anima de hom segons la disposicio de franch arbitre; e adonchs dix que ell se marauellaua fortment per qual natura temptacio podia donar a nuyl hom passio, anans que hom se inclinas a fer be o mal. Fill, dix lo ermita, esdeuench se una vegada que en un monestir estaua un monge qui era hom de santa vida. En aquell monestir eren molts monges mal acustumats e de mala vida. En la mala conuersacio d aquells, lo bon monge hauia grans temptacions, don se marauellaua lo monge per que temptacio lo destrenyia, pus que ell no hauia volentat de usar de les custumes que los altres usauen. Estant ell en esta marauella, per lum de gracia de Deu, ell entes que la occasio per que temptacio lo destrenyia, era per ço que fos occasionat a multiplicar virtuts contra vicis; [4] e car no ho fehia, hauien [5] costrenyiment per la influencia de

grandeza de justicia para juzgarle.—1. Cors elementat.—2. Volentat.—3. Conuertiria.—4. A fer virtuts e multiplicar en contra vicis.—5. Ne hauia.

Digitized by Google

Deu que requeria com ell reebes aquell multiplicament de virtuts. Senyer, dix Felix, una vegada ohi recomptar que un mal hom hac vifcut longament en peccat mortal. E fdeuench fe que aquell fe penedi de fos peccats, e feu penitencia, e fo hom de fanta[1] vida. Eftant aquell en penitencia e en bona vida, li venguéren moltes temptacions de la fe en que era; car vijares li era moltes vegades que Deus no fos res, e altres vegades[2] hauia temptacio que Deus no fos en trinitat, e que no s fos encarnat, e que refurreccio no fos res, e enaxi dels altres articles, en los quals moltes vegades duptaua en quant ne hauia temptacio. Molt fe marauella aquell fant hom com podia effer que dementre era en mala vida e en peccat mortal, no hauia aqueftes temptacions, e ara les hauia fouen que era en bona vida e fens peccat mortal, que ell fabes. Fill, dix lo ermita, Deus ha creat hom per ell amar e conexer, e vol que hom lo am el conega en aquelles obres que hom millors pot penfar e cogitar; les quals obres fon aquelles que ell ha en fi mateix, e aquelles que s feguexen en los articles e en los fagraments e en les altres cofes femblants a aqueftes,[3] a les quals confiderar ne penfar no es hom digne, que fia en peccat mortal. E los homens que fon en via[4] de falut, fon temptats moltes vegades en aquelles, per ço que pus fortment exalçen lur memoria a membrar, e lur enteniment a entendre, e lur volentat a amar Deu e fes obres. En una alta muntanya ftaua un ermita qui era hom de molt fanta vida, lo qual hauia greus temptacions totes les vegades que era en oracio o que ftaua ocios. Molt fe ma-

1. Bona.—2. E a les vegades.—3. Vers. cast. Semejantes (y arcanos).—4 Vida.

Digitized by Google

rauella com [1] no s podia defendre de les temptacions, e moltes vegades hauia pregat Deu que no les hagues, car fortment lo deftrenyien e en gran trifticia lo metien. Dementre que lo ermita enaxi fe marauellaua de les temptacions que hauia, ell ana a una [2] font, a la qual hauia acuftumat moltes vegades anar, e n la qual atroba un hom durment. Lo ermita hac temptacio que ab un petit coltellet que portaua, auçies aquell hom. Apres que hac hauda la temptacio, ell fe penfa fortment [3] e marauella s com podia effer que ell hagues hauda [4] temptacio de fer ço que per nuyla res del mon no faria. Eftant en aquefta marauella, ell entes que la temptacio que hauda hauia era occafio per la qual conegues la malicia del demoni, e la freuoltat e la mefquinefa que es en hom qui [5] leugerament pot errar e fallir. Apres efta confideracio membra que en aquell temps que li vench la temptacio, ell no entenia en Deu ne en altre cofa; e car ftaua ocios, caech en temptacio. Lo ermita penfa que enaxi com a efuetlar aquell hom qui dormia fe couenia tocar o cridar, enaxi en hom qui es en temptacio fe coue remembrar, entendre e amar Deu, e encare virtuts, e defamar vicis; la qual temptacio ve en hom per ço que hom fe defpert a aqueftes cofes. Senyer, dix Felix, una vegada ohi comptar que un canonge era ergullos. Efdeuench fe que aquell canonge fo enapres archidiaca, e per auant [6] fo bifbe. Aquell fo moltes vegades temptat de no effer humil eftant canonge e archidiaque e bifbe; e hauia pus forts temptacions de no hauer humilitat eftant archidiaque

1. Marauella aquell ermita com.—2. En una.—3. Penfa fort de aquefta temptacio. —4. Haut.—5. Com.—6. E puxes.

Digitized by Google

que eſtant canonge, e pus forts com fo biſbe que com era archidiaque. Molt ſe marauella de ço, car vijares li era que erguyl fos pus contrari a ſtament de biſbe que darchidiaque, e a eſtament d archidiaque que de canonge. Fill, dix lo ermita, ſegons natural raho, virtut, aytant com hom es pus noble, d aytant ſe coue mils ab ell, e mes ſe deſcoue en ell vici; e per aço temptacio que ſia[1] en be o en mal, mes pot multiplicar en hom com en major ſtament es e pus noble. Senyer, dix Felix, un hom hac temptacio[2] de peccar carnalment, e adonchs vench fortitudo ab juſticia e caritat, e vence aquella temptacio, e aquell hom hac abſtinencia, e no feu lo peccat. Eſdeuench ſe que com aquell hom hac ſtat un petit de temps, la temptacio torna altra vegada, e lo hom ana ſoptoſament ſens altra deliberacio e feu lo peccat. Molt ſe marauella aquell hom del peccat, com lo hac feyt, ço es ſaber, que pus ſe n era abſtengut la primera vegada, per que no ſe n abſtench[3] la ſegona vegada. E lo ermita reſpos e dix que la raho per que ſe abſtench la primera vegada fo car fo feyta concordança de fortitudo, juſticia, caritat e abſtinencia; e la ſegona vegàda vench temptatacio, e no hi fo donada deliberacio per la qual ſe poguesſen concordar e formar les virtuts, car lo temps fo breu; e per aço ana peccar aquell hom, ſens que a la volentat no fo feyt negun contraſt. D on ſapies, fill, que cuſtuma de temptacio es que dona paſſio, e aço es per ço car hi ha reteniment, e hom en continent no ſegueix ſa volentat; per la qual paſſio e la[4] qual fortitudo es neceſſaria a hom, per tal que ab ella hom vença la temp-

1. Temptacio ſi era. — 2. Intencio.—3. No ſe n era abſtengut.—4. E en la.

Digitized by Google

tacio; axi com un hom ſaui qui tenia en ſon hoſtal un hom mal acuſtumat, lo qual lo ſaui nodria aytant com podia; [1] e com aquell hom mal nodrit fehia alcun falliment, encontinent lo hom ſaui era temptat que l gitas de ſon hoſtal. E adonchs acorries ab fortitudo, ſperança e caritat, e retenia lo per ço que l pogues aportar a bons nodriments; [2] e en aço guanyaua molt lo hom ſaui, car vencia la temptacio ab força de coratge.

CAPITOL LXVI

DE VANAGLORIA

VANAGLORIA, fill, dix lo ermita, es contra la gloria del altre ſetgle; on com hom ſia creat a la gloria del altre ſetgle, e en aqueſt mon pochs ſien los homens qui deſamen vanagloria, per aço es gran marauella vanagloria per que es tant amada. Vanagloria eſta en plaſer de membrar, entendre e voler, com es lo plaſer contra caritat, juſticia e ſauieſa; axi com un biſbe qui s donaua vanagloria de la gran renda que hauia, e de molts clergues que hauia ſots ſa ſenyoria. Aquell biſbe com membraua, entenia e amaua que ell era biſbe, e que en ſon biſbat hauia granea de rendes e de gents, adonchs ne hauia plaſer molt gran; e car en lo plaſer no era la final intencio per que ell era biſbe, ans hi era injuria e defalliment de caritat e ſauieſa, per aço lo plaſer que hauia ſe conuertia en vanagloria. E dementre que [3] aqueſt biſ-

1. Nodria axi com podia e aytant com podia.—2. A bones cuſtumes.—3. E eſtant

Digitized by Google

be eftaua vanaglorios, fehia tot quant podia que hagues honrament. Efdeuench fe que ell fo fortment malalt, e hac gran pahor de mort; ¹ e adonchs ell hac molt gran trifticia com confideraua que ell lexas lo bifbat e ls delits d aqueft mon. Aquell bifbe fe adormi, e fo li vijares que s moris e que un demoni fe n portas la fua anima en foch perdurable. Molt fe marauella lo bifbe com un angel benigne que ell vehia no li ajudaua, e prega lo que li ajudas del demoni. Aquell angel li refpos e dix que ell, qui hauia amada la gloria del mon, e defamada la gloria de paradis, no s marauellas fi no li ajudaua. Era un clergue qui cantaua molt be. Aquell clergue fe donaua vanagloria del be cantar que fehia. Efdeuench fe que aquell clergue fo a un fermo que fehia un religios, lo qual fe donaua vanagloria del fermo que fehia, car molt noblement prehicaua. Aquell clergue fe marauellaua del religios per que s donaua gloria de ço que la deuia donar a Deu, com fia cofa que tot quant be es, tot lo fa Deus; e no s marauellaua de fi mateix qui de fon cantar era vanaglorios. E per aço es marauella com hom coneix vici en altre, e en fi mateix no l fap conexer. En una cort d un noble rey entraren .ij. cauallers. La un d aquells era molt noblement veftit, e l altre era pobrement veftit. Lo caualler qui era ricament veftit fo bellament acullit per lo rey e per tots ceyls de la cort; e lo caualler hac vanagloria del bell aculliment que hom li feu. Al caualler qui pobrement era veftit no fo feyt negun honrament, e per aço un faui hom qui era en la cort fe marauella fortment; car aquell faui hom fabia que lo caualler qui

que.—1. Morir.

era ben vestit era hom luxurios, ergullos e vanaglorios; e lo caualler qui era mal vestit, era hom cast e humil e be acustumat. E per aço marauellaues aquell saui per que hom es mes honrat e mils acullit per les vestedures, que no son del esser del hom, que per les virtuts que ha, que lo fan esser[1] en la gracia de Deu. En un gran monestir vench albergar un sant ermita. Lo abat daquell monestir hac gran goig com lo sant ermita fo vengut a son hostal, car lonch temps hauia que no l hauia vist. Lo abat mostra al ermita lo monestir, que fo molt bell, e fo complit de tot ço que tany a monestir; e en la bellesa, e en les eynes,[2] e en les officines del monestir se gloriejaua lo abat com les mostraua, e no se entristaua de sos monges, los quals no conuersauen en aquell monestir enaxi com deuien. Lo ermita, qui sabia la mala vida que lo abat e los monges fehien en lo monestir, se marauella per que lo abat se donaua vanagloria de les parets, dels arbres e dels prats del monestir, e no s entristaua de la desonesta vida que ell e sos monges fehien. Aquell ermita se parti del monestir, e entra en una bella ciutat; e enaxi com lo ermita anaua per la ciutat, ell se encontra ab un pobre qui s planyia e ploraua per ço com no hauia que menjar, car gran fam hauia, e car era nuu hauia gran fret e gran vergonya de les gents. Lo ermita consola lo pobre, e dix li que ell se preas, per ço car era hom, e no s menyspreas per ço car no hauia aquelles coses de que[3] hom viuia, les quals no son tan nobles com es hom. Dementre que ell enaxi aconortaua lo hom pobre, denant ell passa un noble burgues, qui molt noble-

1. Que fan esser hom.—2. Akines (y en otro códice: aynes).—3. Per que.

Digitized by Google

ment fo veftit, e caualcaua en un bell palafre. Aquell burgues fe donaua vanagloria de fos nobles veftiments e de fon bell palafre; e adonchs lo ermita dix al pobre: Fill, veges com gran marauella es que lo burgues fe preu mes per ço car es ben veftit e per fon palafre, que no fa per ço com es hom [1] e creat a la ymatge de Deu. Per que, donchs, tu, fill, hages confolacio de ta pobrea, pus que eft hom qui a femblança de Deu eft creat; e encare, en quant eft pobre, eft femblant a Jhefuchrift e als apoftols. Apres que l ermita hac dites aqueftes paraules, lo pobre fo confolat en les paraules que l ermita li hac dites; e lo ermita lo amena per la vila, amunt e auall, e moftrali un obrador de un tender on hauia moltes cofes que a hom eren neceffaries. Apres li moftra la draperia, e la carnefferia, e lo loch on hom ven lo pa, e los altres lochs on fon les arts [2] mechaniques. E com aço li hac moftrat, dix li: Fill, totes aqueftes cofes fon mefter a hom; e car hom ha tantes cofes mefter a viure, es gran marauella com negun hom fe pot donar vanagloria; car on mes cofes ha mefter a fon viure, mes fon los deffalliments que ha [3] en hom. Dix lo ermita a Felix, que una dona molt bella fe donaua gran gloria de fa bellefa. Vn dia fe fdeuench que ella fe miraua en fa bellefa, e fen gloriejaua, [4] e ella feu un ahuyr [5] e exi li per lo nas e per la bocha gran res de poftema, la qual fo pudenta e molt horrible cofa a veer. Marauellas la dona com ella fe podia donar vanagloria, pus que en fon cap e per fon nas e per fa bocha hauia tant lega cofa com era aquella poftema. Era un caualler qui hauia un bell

1. No fa car es hom.—2 Les altres.—3 Son.—4 Se n donaua vanagloria.—5 Auir.

Digitized by Google

fill, lo qual nouellament era ſtat feyt caualler.[1] Aquell caualler e ſon fill vengueren combatre un caſtell de un caualler ab qui guerrejauen. Lo caualler viu eſtar ſon fill ſobre ſon cauall, e viu lo molt bellament guarnit. Lo caualler ſe dona vanagloria de ſon fill, qui era bo de armes, e qui era molt bell ſobre ſon cauall. Dementre que ell en ſon fill ſe vanagloriejaua, vench del caſtell un cayrell qui aucis ſon fill, e ſoptoſament caech mort als peus de ſon cauall. Marauellas lo caualler com podia hauer vanagloria de ço que tan ſoptoſament era mort. Era un caualler qui hauia un caſtell de rocha molt fort e molt be guarnit. Aquell caſtell era tan bell e tan noble, que lo caualler, totes les vegades que l vehia o que l membraua o que n ohia parlar, ſe n donaua vanagloria. Eſdeuench ſe un dia que lo caualler ana caſſar en un gran boſch qui era pres del caſtell, e encontras ab un caualler qui li volia mal, lo qual lo naffra e li tolch ſon cauall. Lo ſenyor del caſtell ſtech tot aquell dia naffrat en un loch[2] que no ſe n poch leuar, e hauia molt gran ſet per la ſanch que perduda hauia. Eſtant lo caualler enaxi, vench un paſtor qui aportaua vin en un barral. Lo caualler prega lo paſtor que li donas a beure, e lo paſtor li demana qual amaua mes o lo caſtell que hauia o un anap d aygua o de vin; e lo caualler reſpos e dix que mes deſiraua e amaua un anap de aygua o de vin que lo caſtell. E lo paſtor li dix que ell ſe marauellaua com hauia poguda hauer vanagloria de la ſenyoria del caſtell, pus que per un anap d aygua o de vin lo daria o lo vendria.

---

1. Era ſtat caualler.—2. Vn boſch.

Digitized by Google

CAPITOL LXVII

DE EDIFFICAR .

SENYER, dix Felix al ermita, fort me do gran marauella de les gents daqueſt mon per que ls plau tant edifficar bells palaus, bells caſtells e belles caſes, com ſia coſa que tan poch viua hom en lo mon; e com hom, ſi es viu [1] lo dia, no s ſap ſi veura [2] lendema. Fill, dix lo ermita, per les obres de fores ſon ſignifficades les obres de dins; e per ço que ſien enteſes les obres de dintre, hom veu les obres de fora, e per aço en figura de les obres de dintre los homens han les obres de fora, ſegons que pots entendre per eſta ſemblança: En una noble ciutat ſtaua un biſbe, lo qual edifficaua una gran ſgleya e un gran palau. Aquell biſbe ymaginaua la ſgleya e ſon palau en granea e en belleſa e en forma, [3] e en les altres coſes qui s pertanyen a noblea de edifficí. Tan fortment ymaginaua aquell biſbe aqueſtes coſes corporals, que ell ne oblidaua [4] lo edifficí ſpiritual, ço es ſaber, que hom deu edifficar en ſa anima virtuts, les quals hom deu amar en granea de belleſa, de força e de bonea. E aquella es amor e caritat en que ſta e es edifficada la ſanta ſgleya; e lo cor e l enteniment e la memoria ſon lo palau on deu [5] ſtar la ſanta ſgleya. E per aço naturalment lo biſbe hac mouiment temporal, per ço que s mogues a edifficí ſpiritual; mas ell romas en lo edifficí

1. Si es vuy.—2. Si ſera viu.—3. Força.—4. Oblida.—5. En lo qual deu.

Digitized by Google

temporal, e lexa lo edifficí ſpiritual.[1] Senyer, dix Felix, marauella ſe pot hom donar, ſi[2] be ſe conſira, de les gents per que fan vaſes ans que muyren, car no ſaben ſi morran en aquella vila on fan les vaſes. Fill, dix lo ermita, ſegons que demunt te he recomptat e affigurat, pots entendre que hom comença en los ſenys de fora, per ço que s conuerteſca la obra de dintre, axi com lo hom qui ha creença que muyre en alcun loch aſſignat, e per aço fa edifficar lo vas que haja apres ſa mort en loch diputat e aſſignat, e fa gran vas, bo e bell,[3] per aço car ama granea de bellea e bonea en aquell loch. E tot aço ſignifica que hom edifficħ en eſta preſent vida, com hom am hauer loch aſſignat en paradis, lo qual ſia bo, bell e gran de gloria, eſtant hom pres de Jheſuchriſt. Mas car los homens ſon abſegats per los delits e per les vanes glories mundanes, per aço fan les obres deſores, e lexen a fer les obres de dintre. Encare te dich, fill, que marauellar te pories de ço que t recomptare de un rey, lo qual ſabia edifficar de fora la anima e no de dintre. Era un rey qui hauia molt gran theſor, e per aço que hagues vanagloria e delit temporal, edifficà un caſtell. Aquell fo molt gran e molt bell e molt forts, e hac moltes cambres e torres e fort mur e gran vall, a neguna coſa que pertanyes a noblea ne a belleſa e força e bonea de caſtell, no deffalli en aquell caſtell. Longament treballa lo rey en aquell caſtell e palau, e tot ſon theſor hi mes; e hanch en ſa anima no ſabe edifficar palau on Deu fos contemplat, ne caſtell on virtuts hagueſſen força contra vicis. Com aquell rey hac edifficat lo caſtell e hi volch ſtar,

1. Celeſtial.—2. Qui.—3. Fa bon vas, bell e gran.

Digitized by Google

ell ſe mori; e per los vicis que hauia en ſi, ſo dampnat, per ço com no volch edifficar caſtell en l altre ſetgle on hom tots temps eſta, e edifficа l en eſt mon on hauem poch ſtar.[1] E per aço, fill, es gran marauella d aytals homens, com per aço que tan poch val e tan poch dura, perden tanta de gloria que tots temps dura, e eſtan en edifficі de foch qui nuyl temps no ceſſa de cremar aquells qui ſon dampnats. En un deſert hauia un caſtell molt fort ſobre una alta rocha. Aquell caſtell era de un caualler qui era robador, homeyer e ple de molts mals. Eſdeuench ſe un dia que aquell caualler pres un mercader qui aportaua molts diners, e mes lo en lo caſtell, en una caſa qui era molt forts, e era la preſo on lo caualler metia los homens que prenia. En aquella preſo hauia un clergue que lo caualler hauia tengut pres longament. Lo mercader demana al clergue ſi poria trencar aquella preſo, e que fugis de nits; e lo clergue li dix que no, car la preſo era molt forts, e lo caſtell hauia gran mur e gran vall, e totes nits ſe guaytaua; e per aço era impoſſible que ell pogues fugir ne eſtorçre. Marauella s lo mercader del caualler com hauia feyt tan forts caſtell de pedra e de calç e de fuſt e de terra, e en ſa anima hauia tan freuol edifficі de virtuts, e tan forts de vicis. En una ciutat hauia un mercader qui longament hac treballat en ajuſtar molts diners. Aquell mercader edifficа un bell e gran alberch en aquella ciutat. Lo mercader ſtaua en aquell alberch ab poca companya, car hom era auar, e no hauia acuſtumat que faſes[2] gran meſſio; e per la pocha companya que ſtaua en aquell alberch, ſtauen en aquell al-

1. On hom poch eſta.—2. Faes.

Digitized by Google

berch moltes cambres e moltes cafes buydes que a res no feruien, ne neguna cofa no hi eftaua. Efdeuench fe que en aquell alberch entra lo rey de la ciutat per veer lo, car molt lo li hauia hom lohat. Com lo rey viu la granea e la bellefa del alberch, e viu la poca companya que hi ftaua, ell fe marauella del mercader, com a tan pocha companya e tan vil com ceyla que l mercader tenia, hauia feyt tan bell e tan gran alberch; e tolch lo alberch al mercader, e pres lo a fos ops. Lo mercader dix al rey que ell fe marauellaua com, fens raho, ell li tollia fon alberch. E lo rey refpos e dix que no era raho que negun edifficí ftigues ocios.

CAPITOL LXVIII

DE REGIMENT

FILL, dix lo ermita a Felix, tu qui has pres offici de marauellar, ve per lo mon, e veges com princeps prelats e molts d altres regexen lo mon; e marauellet de aquells qui han mal regiment per que fon tants, e de aquells qui han bon regiment per que fon tan pochs, com fia cofa que granea de bon regiment fia femblant a la granea de Deu, e granea de mal regiment li fia deffemblant. Regiment es per conferuar la final intencio a la qual hom es creat; e aqueft regiment fe pren primerament en la anima, e puxes paffa en lo cors, e del cors retorna en la anima. E per aço, tu, fill, ho poras [1] entenda-

1. E aço, vos, fill, ho porets.

Digitized by Google

dre fegons efta femblança: Fo un faui rey qui hac regnat longament, e molt fauiament hac regit fon poble. Aquell rey hac defir de pofar,[1] car molt era treballat de regir e de regnar; e a un feu fill hac feyt moftrar com fabes regir fa memoria a membrar, e fon enteniment a entendre, e fa volentat a amar. Car per aytal regiment fab hom regir e gouernar fos uyls a veer, e fes oreyles a ohir, e fon nas a odorar, e fon guft[2] a guftar, e fon fentir a palpar. E per lo regiment fpiritual e corporal fab princep regir fi mateix e fon poble. Com lo rey hac molt be nodrit fon fill a regir, ell feu fon fill rey, e ell mes fe en un moneftir on fini fos dies en contemplar Deu e fes obres. En aquella terra on era aquell rey hauia un comte qui era hom mal e qui maluadament regia fa terra. Aquell comte fe marauellaua del rey com hauia en fa vida lexat lo mon, e hauia feyt fon fill rey; e car hac intencio que l rey ho faes per be, ell feu atretal, e mes fe en un moneftir, e lexa fon comtat a un feu fill, lo qual hauia maluadament nodrit. E enaxi, per lo maluat regiment que lo comte hauia haut en lo mon, fe regi mal en lo moneftir, e fon fill en lo fetgle. Lo rey qui ftaua en lo moneftir, confideraua en la bonea de Deu, e en la bonea que ell de la bonea de Deu reebia. E ell, aytant com podia, regia la granea que aquella bonea hauia en poder, fauiefa e voler, e en les altres virtuts, les quals hauia a la femblança de Deu. Per lo regiment que aquell rey fehia de les virtuts a la bonea que hauia, fehia ab aquella bonea gran be de membrar, entendre e amar Deu e fes obres; e per lo be que fehia illuminaua fon fill

1. Repofar.—2. Guftus.

Digitized by Google

a fer bones obres, e fis fehien totes les gents de fon regne. Totes les gents d aquella terra fe marauellauen del bon regiment que lo rey hauia en fon moneftir, e de ceyl que fon fill hauia en fon regne. Eftant lo rey en fon bon regiment, efdeuench fe que un feu batle, qui longament hauia be acuftumat de regir, fe corrompe per diners, e feu maluat regiment [1] en fon offici, fens que lo rey no n fabia res. Totes les gents d aquella ciutat on lo batle ftaua fe marauellauen com lo rey, qui en fi mateix era tan be acuftumat, tenia tan maluat hom en fon feruici. [2] Com lo rey fabe la maluada captinença de fon batle, ell fo molt irat contra ell, e feu lo molt greu turmentar e morir, e tot quant hauia haut de les gents lurs feu retre; e per ço que lo rey feu d aquell batle, foren adoctrinats tots los altres batles a hauer bon regiment. En la cort d aquell rey vench un fant ermita qui anaua per lo mon, e volia participar e ftar enfre feculars, [3] per ço que li fos gran merit que ell enfre ells fe pogues regir en bones cuftumes. Aquell ermita fe marauella fortment del bon regiment que el rey hauia en fa perfona e en fon alberch e en tot fon regne, e demana al rey qual era la pus principal raho per que ell mils fabia regir fi mateix e fon poble. Lo rey refpos e dix que, apres la gracia de Deu, la pus principal raho que ell hauia era lo bon nodriment e lo bon eximpli que fon pare donat li hauia en regir les obres de la anima, com fien femblants a les obres de Deu, fegons que femblança ne pot hom pendre. Senyer, dix Felix al ermita, gran marauella me do de Deu com pot a un hom tot fol co-

1. Feu fe maluat regidor.—2. Offici.—3. Seglars.

Digitized by Google

menar tant de poble a regir, com ſia coſa que tot hom ſia affanat [1] de regir ſi mateix e ſa muller e ſos infants. Fill, dix lo ermita, una vegada ſe ſdeuench que enſre un rey e ſon poble ſo gran contraſt. Lo poble volia eſſer franch de moltes de coſes, e volia tolre [2] al rey ſon poder e ſa honor; e lo rey, qui era hom ſaui e de ſanta vida, dix a ſon poble aqueſtes paraules: Deſcouinent coſa es que regiment de princep ſia ſens poder e ſens honrament, car per lo poder e per la honor ſe pot molt mils regir ſon poble; e on mes ha de poder e de honor, pus es temable e amable. E ſi aço no era enaxi, e era lo contrari, deſcouinent coſa ſeria que a un hom foſſen comanats molts homens a [3] regir; e marauella es de poble qui vulla ſenyor deſpoderat e deſonrat, pus que deſira ſtar en pau e en libertat de bon regiment. Com lo ermita hac dita la ſemblança a Felix del rey e de ſon poble, ell li n dix altre, ço es ſaber, que li dix que lo gra del forment qui engendra molts grans, pot aquells engendrar, per ço car los dona ſa ſemblança, e per ço car moltes coſes conuerteix en ſa ſemblança, ço es, aquelles coſes que dejus la terra ſe conuertexen en lo gra del forment. En la ſemblança que l ermita dehia entes Felix que un rey pot regir molts homens, pus do ſemblança e faça eſſer ſa ſemblança, ço es, ſemblança de ſes bones cuſtumes en ſos batles, jutges, veguers e oficials, e que lo rey reeba ſemblances de les virtuts de Deu, e que en ſi faça eſſer aquelles ſemblances. Molt plach a Felix la ſemblança que l ermita li hauia [4] donada, e marauella s de la ſua gran ſubtilea. Era un emperador qui era hom ſimple e

1. Affenat.—2. E tolia.—3. Per.—4. Hac.

Digitized by Google

benigne, e no ſabia be regir ſon imperi. Aquell emperador ohi dir que un rey era molt ſaui, e qui ſabia be regir ſon regne. Lo emperador ana veer lo rey e prega lo que li moſtras be regir ſon imperi, car molt ne hauia gran deſir, e lo rey li dix aqueſtes paraules: Era un princep qui hauia una manera que tot hom,[1] ans que l conegues, preſumia que fos hom mal; e aço fehia lo princep per ço car vehia que lo mon mes es en mal ſtament que en bo; e per ço com lo princep preſumia que l hom fos mal, ell lo temptaua primerament, ans que en ell ſe fias; e ſi era mal, fehies a ell tembre, e ſi era bo, fehies a ell amar; e enaxi guardaue s que l hom que lo rey volia conexer, no l pogues enganar, e ſabia l prouar e enduir a ſa volentat ab maeſtria que n[2] hauia; e per aço lo princep ſabia regnar e regir ſa terra. Molt plach al emperador la ſemblança que lo rey li hac dita, e entes que ell no ſabia regnar per ço car de ſes gents, que eren males, preſumia ans be que mal, e lexaue s enganar ſots bona intencio, ans que conegues lo mal. Adonchs lo emperador ſe marauella del ſtament del mon, com es enaxi girat, car raho ſeria que hom ans degues preſumir be que mal. Mas tant es multiplicada malicia en lo mon, que per aço car los homens mals ſon mes que los bons, ſe coue, ſegons lo temps que are corre, que en hom que hom no conega, ans hi deu hom preſumir mal que be. Cant lo ermita hac dites aqueſtes paraules del emperador e del rey, Felix plora longament, e dix que ell ſe marauellaua del maluat regiment que es en lo mon, per ço car la anima no regeix[3] lo cors ſegons que s coue; car enaxi com en

1. Que en tot hom.—2. Que ell. - 3. Reig.

Digitized by Google

les plantes la forma regeix[1] la materia ordonadament, enaxi deuria esser de la anima e del cors, e molts mils se tanyaria que la anima enformas en tal manera lo cors e ses obres que[2] sen seguis bon regiment.

CAPITOL LXIX

DE ELECCIO

Felix dix al ermita que ell se marauellaua de la manera que un princep hauia, car molt li paria stranya manera. Aquell princep hauia en custuma que era hom qui donaua volenter, e no volia restituir negun tort que faes. Fill, dix lo ermita, Deus influeix semblances de ses virtuts en hom, e a vegades se sdeue que hom elegeix[3] alcunes d aquelles semblances e lexa les altres, axi com lo princep qui elegi hauer semblança[4] de Deu en donar, car volia donar per ço que fos semblant a Deu en donar. Mas car no restituhia a aquells a qui tollia, per aço no elegia[5] la semblança de justicia; e car la lexaua, conuertia s en vici la semblança que prenia[6] de donar, car tollia per ço que pusques donar. En un monestir hauia .ij. monges qui elegiren un abat diuersament, car la un lo elegi per ço que l abat amas, enteses e seruis Deu, e l altre lo elegi per ço que l abat lo amas e lo honras mes que los altres monges. Aquell abat fo hom de bona vida e santa, e lo monge qui l hauia elet a abat per amor de si mateix, e qui no hi hac res feyt per amor de Deu, fo hom mal e

1. Reig.—2 E del cors per ço que.—3 Eleig.—4 Elegi semblança.—5 Regia.—6 Ha·

desoneſt. Aquell ſo per lo abat maltractat e desonrat e mes en carçre; e l altre monge qui l hac elet a abat axi com ſe couench,[1] fo per lo abat honrat e amat. Quaix tots los monges d aquell moneſtir ſe marauellaren del abat, per que honraua la un dels monges, e per que desonraua e conſtrenyia l altre monge, pus que enſemps lo hauien elet a abat. A un rey vengueren .ij. homens qui caſcun per ſi mateix lo prega que fos batle d una ciutat que l rey hauia. La un d aquells era hom bo e ben acuſtumat, e pregaua lo rey que l faes batle, per ço que ell pogues ſeruir Deu, e tenir juſticia en aquella ciutat. L altre era hom auar e ergullos, e volia eſſer batle per ço que fos honrat, e que ajuſtas molts diners. E car[2] lo rey era hom auar, ergullos e injuſt, elegi la ſemblança d aquell hom mal a amar, e deſama aquell hom bo qui no hauia ſa ſemblança, que no volch que fos batle; e feu batle lo hom mal acuſtumat. Molt hom hac en aquella ciutat qui ſe marauellaua del rey com hauia feyt batle lo hom mal[3] e no lo hom bo. Senyer, dix Felix, ¿per qual natura elegen los homens anans los delits temporals que los ſpirituals, com ſia coſa que los ſpirituals ſien pus nobles que los temporals? Fill, dix lo ermita, un biſbe hauia un nebot que molt amaua; e per la gran amor que li hauia, deſiraua que fos biſbe apres ſa mort. Aquell biſbe amaua mes elegir[4] ſemblança ſenſual que ſpiritual; e per aço Deus punia l[5] en la eleccio que fehia de ſa ſemblança. Molt ſe marauella Felix com lo biſbe amaua mes en offici de biſbat ſa ſemblança corporal que la ſpiritual. Sapies, fill, dix lo ermita, que en una ſgleya molt

uia.—1. Couenia.—2. E per ço com.—3. Mal acuſtumat.—4. Regir.—5. Punir.

Digitized by Google

honrada fo gran contraſt de eleccio, car los canonges qui eren de linatge volien que l archidiaque, qui era de gran linatge e era hom bell e que ſabia dret e ſehia gran meſſio, fos biſbe; e lo ſacriſta volia que fos biſbe un clergue pobre [1] qui ſeruia una pobre capella. Aquell clergue era hom ſaui, e qui ſabia molt en theologia, e era hom de ſanta vida. Per la multitut dels canonges fo elet lo archidiaque a biſbe; e lo ſacriſta ſe marauella molt de aquella eleccio, en la qual ſuperbia vence humilitat, e ſenſualitat vence ſpiritualitat, e dret theologia. Encare ſapies que eren .ij. clergues. La un elech [2] a amar belles coſes, axi com belles veſtedures, bell arnes, e altres belles coſes ſemblants a aqueſtes; e l altre elegi a ohir belles paraules e veres e bellament ordonades. Aquell qui elegi belleſa en figures vehibles elegi la belleſa que Deus demoſtra de ſi mateix per les coſes vehibles; e aquell que elegi belleſa en les paraules elegi la belleſa que Deus demoſtra de ſi mateix per coſes ohibles. Cas ſe ſdeuench que aquell qui amaua belleſa en les coſes ohibles, e aquell qui amaua belleſa en les coſes vehibles foren elets a eſſer la un de ells biſbe d una ſeu, ço es, aquell qui pus dreta belleſa amas; e los canonges elegiren a biſbe aquell qui amaua belleſa de viſta, e fo rebujat aquell qui amaua belleſa en les coſes ohibles. E per aço fo marauella com belleſa de viſta fos mes amada en offici de biſbe que belleſa en paraula, com ſia Deus inuiſible e ſia nomenable. En una abadia hauia un abat qui era hom auar, e qui hauia major cura de multiplicar la renda de la abadia, que de multiplicar en los monges ſciencia ne bona

1. Vn pobre capella.—2. Elegi.

Digitized by Google

vida. En una altra abadia, qui era mare d aquella, mori l abat. En aquella abadia hauia un monge qui era hom ſant e de molt bona vida. Aquells de la abadia elegiren a abat lo abat qui era auar, e no volgueren elegir lo monge qui era ſaui e be acuſtumat. Denant un biſbe vengueren .ij. clergues que li demanaren una ſgleya qui vagaua. La un dels clergues hauia longament ſeruit lo biſbe en eſſer ſon ſcuder; e l altre era bon clergue e era de bona vida. Lo biſbe dona la ſgleya a aquell qui l hauia ſeruit, lo qual no ſabia lati ne era de bones cuſtumes; e no la volch donar al altre qui era hom be letrat e be deuot. Molt es gran marauella que biſbe, ab ſimonia, don a negun clergue beneffici. Eſdeuench ſe una vegada que un canonge ſtaua en una ſeu, e cogita com pogues eſſer biſbe. Aquell apres dret, e ſo hom humil e honeſt, per tal que hom lo elegis a biſbe, com lo biſbe d aquella ſeu ſeria mort. Eſdeuench ſe que aquell biſbe mori, e aquell canonge ſo elet a biſbe. Com ſo biſbe ell ſo hom ergullos, auar, luxurios, e del dret que apres hauia uſa en contrari. Molt ſe marauellauen les gents d aquella ciutat per que no l depoſauen, pus que s era peruertit [1] en contraries cuſtumes d aquelles que hauia ans que ſos biſbe. Per totes aqueſtes rahons lo ermita dix a Felix que s marauellas, e que ploras e planyes lo mal e la deſordonança [2] qui s ſegueix per maluada eleccio; car ſi ſos feyta bona eleccio e vera, molt de be fora que no es, e molt de mal es que no fora. Cogita Felix en ço qui s ſeguia de be per [3] bona eleccio, e en ço qui s ſeguia de mal es perdia de be per mala eleccio; e car viu molt ma-

1. Conuertit.—2. Deſonrança.—3. En.

Digitized by Google

jor lo mal que lo be, per aço plora e planye molt lo be qui s perdia e lo mal qui s ſeguia per mala eleccio. Fill, dix lo ermita, era un burgues fort rich qui ſtaua en una noble ciutat. Aquell burgues elegi plaers [1] temporals al delit [2] de ſa anima, e volch atrobar compliment en tots los delits que los .v. ſenys corporals requeren. E car los delits temporals no poden ſadollar la anima, per aço lo burgues, per neguna res que dixes ne faes, no podia atrobar compliment de delit a negun dels .v. ſenys corporals. Molt ſe marauella lo burgues com podia eſſer que ell compliment no podia hauer en menjar, veſtir, caſſar, caualcar, e en les altres coſes ſemblants a aqueſtes. Dementre que lo burgues enaxi s marauellaua, ell cogita que elegis delit e compliment de ſa anima en les coſes ſpirituals; e adonchs cogita en Deu, e en bonea, granea, e en les altres virtuts de Deu. Apres cogita en les virtuts de hom, e adonchs ſenti ſa anima ſadolla e complida de ſes cogitacions. Com lo burgues hac ſentit que compliment de plaer ſe podia atrobar en les coſes ſpirituals e no en les ſenſuals, adonchs hac molt gran goig e vene tot quant hauia, e dona ho als pobres de Chriſt, e ab un ſant ermita ell eſtech tots temps de ſa vida contemplant Deu e cogitant en les coſes ſpirituals. Moltes de vegades ſe marauellaua lo burgues de tant hom de orde, e de tant clergue qui es en lo mon elegint [3] lo plaſer ſenſual, en que no ha compliment; e lexant [4] lo ſpiritual en qui eſta tot bon compliment. [5]

1. Delits.—2. Plaer.—3 Qui elegeix.—4. E lexa.—5. Eſta compliment de tot be.

CAPITOL LXX

DE PECCAT

Senyer, dix Felix, moltes vegades he ohit dir que peccat no es res, e per aço don me gran marauella que com peccat res no ſia, que hom per peccat port neguna pena. Fill, dix lo ermita, Deus ha creat tot quant es per ço que fos amat e conegut, donchs la final intencio per que hom es, es que am Deus, e que l conega ſobre totes coſes. On com hom ama altres coſes mes que Deu, adonchs ſe deſuia de la final intencio per que es creat; e aquell deſuiament emporta colpa, e la colpa emporta pena, e aquell deſuiament es apellat peccat; lo qual deſuiament no es res que ſia creat, mas que es deſuiament de tot ço que es creat; e per aço es dit que peccat res no es. Era un rey qui amaua los delits de aqueſt mon, e menyſpreaua la gloria del altre ſetgle. Aquell rey era ſtablit a rey per ço que tengues juſticia en terra; e lo rey hauia intencio que [1] fos rey per ço que [2] fos abundos de [3] diners, honraments e delits de caſſar e deportar, menjar, beure e veſtir, e [4] hauer carnals delits. Totes aqueſtes coſes fehia lo rey, e no hauia cura de juſticia; e enaxi ſon regne ſe deſtrouia, per ço com no hauia regidor. Aqueſt rey peccaua, per ço car mudaua la intencio de ço per que era rey en contrari. Senyer, dix Felix, marauella me do que lo cors de hom

1. Que ell.—2. Que n.—3. En.—4. E en.

pufca peccar, com fia anima fenyorejant lo cors, donant al cors vida e mouiment, e com lo cors, fens la anima, no pogues fer neguna cofa. Fill, dix lo ermita, la anima e lo cors fan [1] hom, e hom es aquell qui fa lo peccat; e per aço car hom fa lo peccat, e la anima no poria peccar fens que ab lo cors no fos hom, per aço per aquefta occafio fe fdeue que lo cors ha colpa. Pres d una fontana eftaua un paftor qui hauia un pa petit, [2] e hauia molt gran fam. Efdeuench fe que dementre que lo paftor menjaua aquell pa, ell cogita en fi mateix, e penfa que fi venia alcun hom que li queris [3] del pa per amor de Deu, fi ell li n daria. Lo paftor fenti en fi mateix caritat, e penfa e propofa que fi alcun [4] hom li queria [5] del pa per amor de Deu, que ell li n daria. Eftant lo paftor que enaxi cogitaua, ell viu venir un pobre qui hauia gran fam, lo qual li queri del pa, e lo paftor li dona la meytat del pa, e menja l altra meytat. Empero aquell paftor hac tot aquell dia e tota la nit gran fam, car no li abafta lo pa que menjat hauia. Apres que lo ermita hac dites aqueftes paraules a Felix, ell li demana fi lo paftor moris en aquell temps que encara no hauia donat lo pa al pobre, mas que l propofaua donar, fi hagra tant de merit com fi moris adonchs com hac donat del pa al pobre. Felix cogita longament en la queftio que lo ermita feyta li hauia, e per la queftio entes que, pus lo cors ha mes de paffio en lo multiplicament de caritat, la qual fo major com dona del pa, que no fora fi no donas del pa, ja s fos que n propofas donar, que per aço al cors fe couenia merit; e per lo contrari li couenia colpa. Apres aço

1. Son.—2. Poch.—3. Quefes.—4. Negun.—5. Demanaua.

Digitized by Google

Felix dix al ermita que ell fe marauellaua que peccat pogues crexer ne minuar, pus que res no es. Lo ermita dix a Felix que un bifbe feu peccat de luxuria ab una folla fembra, e lo peccat fo major en lo bifbe que en la folla fembra, per ço car lo bifbe era pus defuiat de la intencio per que era, que no la folla fembra. Senyer, dix Felix, com hom peccador faça peccat ¿com pot effer que peccat res no fia, car fi res no es, no par que pufca effer feyt? Fill, dix lo ermita, a aquefta queftio pot effer feyta la folucio demunt dita, ço es faber, que peccat es mudament de intencio e defuiament de ço que hom fa contra ço per que es creat. E car hom pot fer lo defuiament, pot fer peccat, fens que peccat res no es, en quant creacio ne final intencio. Encare dix Felix que ell fe marauellaua que hom pogues perdonar peccat, pus que en fer peccat hom ofen Deu pus que hom. Lo ermita dix que accident no es en fi mateix neguna cofa, mas que es en altre alcuna cofa. E per aço entes Felix que hom perdona peccat en lo poder que ha de part de Deu, mas no en lo poder que ha de part de fi [1] mateix. Senyer, dix Felix, peccat ¿en que comença, ne en que fta, ne com multiplica, ne com feneix? Lo ermita dix que peccat, en quant començament e ftament e multiplicament o minuament o feniment, tot [2] fe fa en lo defuiament de la final intencio per que les cofes fon, [3] ço es faber, com hom les defuia d aquella fi per que fon. E per ço que Felix aço mils entefes, lo ermita dix eftes paraules: En un hort hauia un roda ab que una beftia trehia aygua d on aquell hort fe regaua. Efdeuench fe que l ortola feu

1. Que ha per fi. — 2. Que tot. — 3. Les cofes fon cofes.

Digitized by Google

anar a enuers la roda, e la beſtia anaua en va, e la roda ſe deſtrouia, e les erbes del hort no hauien aygua e morien. E on mes aquella beſtia enaxi anaua, la roda mes ſe malmetia e les erbes del hort mes morien. Vench l ortola, e penedi s de la folla obra que ſeyta hauia, e gira la roda, e ana la beſtia enaxi com anar deuia, e trehia de l aygua per que les plantes del hort viuien. Senyer, dix Felix, ¿ccm pot eſſer que, pus que peccat res no es, que ſia tan multiplicat, car apenes es negun hom qui faça de ver en ver ço per que es creat? E car virtut es contrari a peccat, qui res no es, e virtut es alcuna coſa, donchs ¿com pot eſſer que en eſt mon peccat ha mes de homens dejus ſi que virtut? Lo ermita dix que peccat es major en priuacio de be, que virtut en eſſer de be; per ço car les gents, quant fan peccat, ſon pus contraries a infinit be que a finit, per la qual contrarietat ſon punits en granea de priuacio de be. Encare dix Felix que ell ſe marauellaua de molt hom a qui Deus hauia feytes tantes de gracies en eſt mon, com ſe poden inclinar a peccat, qui es tan gran contraria coſa a Deu, e qui es tan vil coſa en ſi mateix; car aquells majorment qui ſon en lo mon honrats, e ſon pus richs, e pus poderoſes, e pus bells, fan mes de peccats que altres. Lo ermita dix que un biſbe era auar de .M. marchs d argent que hauia, e un ardiacha era auar de .M. ſolds que hauia; e per aço car lo biſbe deſuiaua mes ſa intencio en .M. marchs que lo ardiacha en .M. ſolds, per aço hauia lo biſbe major inclinament a auaricia, que l ardiacha. Senyer, dix Felix, ¿per qual raho hom ſe inclina pus leugerament a fer peccat que a ſer be? Car fort me n marauell, per ço

Digitized by Google

com en fer peccat es hom contra la raho per que es creat; e en fer be fe acorda hom ab la final intencio per que es creat. Lo ermita dix que en fer be coue effer una virtut que es apellada fortitudo, ço es faber, força de coratge; e aquella dona paffio a la volentat e al cors, per ço que hom ne guany merit fpiritual e corporal. E com les gents fenten aquella paffio fpiritual e corporal, adonchs greument fe mouen a fer be; mas com fan mal e peccat,[1] no hi cal effer greuge fpiritual ne corporal, e per aço no fenten paffio quant fan mal; e per aquefta raho fan anans lo mal que l be.

CAPITOL LXXI

DE RESVRRECCIO

Molt confidera Felix en refurreccio, e marauellas com pot hom refucitar en aquell mateix effer e nombre[2] que es, adonchs com mor; com fia lo cors corrumpable e fdeuenga en pols fots la terra. De ço que Felix fe marauellaua certiffica lo ermita a Felix en aquefta manera, dient eftes paraules: La pus principal raho per que Deus ha creat hom es que per hom fia conegut e amat. E car hom es ajuftat e compoft de anima e de cors, e per anima fens cors hom no feria, coue que hom refucit; car fi no ho fehia, perdrie s la fi per que hom es creat, lo qual perdiment es impoffible, com fia Deus tan poderos e tan bo e tan juft e tan faui e volenteros, que

1. Mal en peccat,—2. Effer en obra.

tot ço fe haja a complir que ell ha volgut ordonar. Deus ha donada [1] fa ymatge e fa femblança a hom, per ço que hom per aquella ymatge e femblança lo am e lo conega. Deus es bo, e la fua bonea es gran e eternal e complida de tota virtut; e car hom ha femblança de Deu en quant es bo e es gran fa bonea, ha li donada Deus femblança de fi mateix en bonea e en granea; fi que la bonea que hom ha es de la femblança de la bonea de Deu, e la granea que hom ha es de la femblança de la granea de Deu. On fi fe fdeuenia que hom no refucitas, feguir fia que la eternitat de Deu no hagues donada fa femblança a hom en duracio, e la bonea e granea de Deu influirien mes lur femblança en hom que eternitat, [2] e feguir fia que hom, per deffalliment de eternitat, no pogues amar ne conexer perdurablement Deu, la qual cofa es impoffible; per la qual impoffibilitat refurreccio es demoftrable. Senyer, dix Felix, lo hom que les befties o los aucells o los peixs hauran menjat ¿com pora refucitar? Car la carn d aquell hom fe conuertira en la carn d aquelles befties qui l menjaran, e aquelles befties o peixs o aucells per diuerfes altres cofes menjades feran, e enaxi del un en altre conuertir fe ha una carn en altra de .c. o de .cc. o de mes anys que haura que fera lo hom mort. Fill, dix lo ermita, un chriftia e un juheu fe difputauen, e lo juheu negaua al chriftia refurreccio, [3] per ço com li era vijares que no pogues effer, per ço car era contra cors de natura; e lo chriftia li dix que Deus com crea lo mon de no res, e com forma Adam del lim de la terra, e com crea lo primer arbre e lo primer cauall, e axi de les al-

1. Ha volguda donar.—2. Que la eternitat.—3. Encarnacio.

Digitized by Google

tres cofes, que ho crea fobre cors de natura. Encare dix lo ermita que Deus es juft, e que hom es ço que fa be com ufa de virtuts, e es ço que fa mal com ufa de vicis; e car la jufticia de Deu es gran, coue que hom refucit, car fi no ho fehia, feguir fia que hom no hagues merit o colpa, e que hom no fos guardonat de be ne fos punit de mal; e la jufticia de Deu no hauria gran us en [1] jutjar hom, ans feria fon us poch, pus que no jutjas hom e degues jutjar hom, lo qual poch us [2] es impoffible. Natural apetit es que hom ama mes effer hom, que fi era anima tan folament; e fi hom juft ama effer hom, e apres fa mort que nuyl temps no fos hom, e hom fia major cofa que anima tan folament, feguir fia que fi no era refurreccio, la [3] femblança que la volentat de Deu, qui es gran, influeix en hom, fos contra granea de volentat de hom juft, la qual contrarietat es impoffible. E encare lo ermita dix a Felix que un verme, de que s fa la feda, figniffica refurreccio, car aquell verme mor, e com es mort ix d ell un papallo qui engendra un verme femblant en fpecia al verme d on es exit lo papallo viu. On fi natura ha en lo verme virtut e proprietat que de verme mort ix papallo viu, qui engendra femblant verme de aquell qui es mort, ¡quant mes Deus pot refer hom de pols qui fia eftada de cors de hom, e pot [4] ajuftar un gra de pols ab altre, per luny que fia, com fia cofa que lo poder e la fauiefa de Deu fia per tot lo mon! Sapies, fill, dix lo ermita, que un gentil qui no crehia en altra vida mas en la vida d aqueft mon, no cuydaua effer res apres

1. De.—2. Lo qual us.—3. Que la.—4. Deus pot de pols qui fia ftada de cors de hom. refucitar cors de hom, e pot.

Digitized by Google

ſa mort. Aquell gentil eſtaua en triſticia totes vegades que conſideraua que apres ſa mort no fos neguna coſa. [1] Eſdeuench ſe que lo gentil ſo juheu, e hac ſe que apres ſa mort romangues la ſua anima per tots temps, e adonchs ell ſo molt alegre com ſe penſa que ſeria anima apres ſa mort; e ſegons ço que crehia de la fe dels juheus, amaua Deu, lo qual amar no ſolia, [2] dementre que era gentil. Eſdeuench ſe per temps que lo gentil lexa la fe dels juheus, e feu ſe [3] chriſtia, e adonchs crech en reſurreccio, e ama mes Deus que no ſehia adonchs [4] com era juheu; la qual major amor hac a Deu per raho car en la reſurreccio que crehia, vehia major noblea de la obra [5] que Deus ha en les criatures, e mils hi demoſtra granea de ſon poder, voler, juſticia, bonea e unitat. Com aquell hac conſiderades totes aqueſtes coſes, ell conech que reſurreccio couenia eſſer de neceſſitat, pus que ell ne podia mils entendre e amar Deu. Car ſi reſurreccio res no era, ſeguir ſia que ço per que hom mils poria entendre e amar Deu ſe conuengues ab no eſſer; e ço per que hom tant no l pot amar ne conexer ſe concordas ab eſſer, e aço es inconuenient. Per aqueſtes rahons e moltes d altres proua lo ermita a Felix tan manifeſtament reſurreccio, que Felix ne ſo certifficat, e no ſe n marauella d aqui auant. Mas marauella s dels homens qui creen en reſurreccio, que es tan noble e tan bona als bons homens e tan mala als mals homens, com poden peccar ne com ſe poden eſtar de fer tot lo be que fer poden. E lo ermita dix que un rey hauia feyta gran injuria a un ſeu caualler. Eſdeuench ſe que aquell rey ſo malalt, e en lo

1. Res no fos.—2. Sabia.—3. E fo. —4. La donchs.—5. Les obres.

punt de la mort. Dementre que lo rey era malalt, vench lo caualler denant lo rey, e prega lo que li satisfes lo tort que li tenia, e que ell lo n pregaua per Deu, e que pregaua Deu que al rey al dia de resurreccio retes son cors aquell mateix que hauia, e aquells mateixs .v. senys corporals li retes, e que en gloria ab Deu tots temps estigues. Mori s lo rey, e hanc per les pregueres que l caualler li fehia no volch satisfer lo tort que li tenia, e molt se marauella lo caualler e tots ceyls qui hagren ohides ses paraules, del rey com hac hauda tan gran durea contra lo caualler e ses paraules.

CAPITOL LXXII

DE MIRACLES

SENYER, dix Felix, jo m marauell dels homens qui s marauellen de miracles, e de ço que Deus fa en lo mon sobre cors de natura; car pus que Deus ha creada natura, e ha poder sobre natura, nuyl hom no s deu marauellar de neguna cosa que Deus faça sobre cors natural. Fill, dix lo ermita, ver es ço que tu dius, e si los homens pensauen e cogitauen en Deu e en son poder, que es gran, no s marauellarien de negun miracle ne de neguna obra que sia sobre natura. Mas anans que ells no remembren ne entenen lo poder de Deu, e veen e hoen alcuna obra que sia sobre cors de natura, ells se marauellen d aquella obra, per ço car han acustumat a veer tot dia les obres naturals. D on sapies, fill, dix lo ermita,

Digitized by Google

que marauella es cofa eftranya a veer, entendre e ohir e membrar, car per la ftranyedat fe marauella hom d alcuna cofa, que quant hom la ha acuftumada a membrar, entendre, ohir e veer no fe n marauella. E per aço los infaels fe marauellen dels chriftians com creen en Deu trinitat ne encarnacio, ne com creen los fagraments; car aytals cofes fon molt ftranyes e miraculofes a homens qui no les hajen acuftumades a membrar, entendre e amar. Lo ermita dix que una vegada fe difputaua un chriftia ab un farrahi de la fanta trinitat de Deu, e dix que Deus pare engendra Deus fill. Com lo farrahi hac ohit que lo chriftia hac dit que en Deu hauia generacio, ell ymagina que enaxi com temps cau enfre pare e fill, que enaxi caygues enfre pare Deu e fill Deu; e marauella s molt del chriftia com poria creure que en Deu caygues temps. Axi mateix fe fdeuench que lo farrahi fe marauella del chriftia com crehia en Deu pluralitat, car vijares li era que fi en Deu ha pluralitat, que hi fia compoficio. Encare fe marauella lo farrahi com los chriftians creen que Deus fe fia encarnat, car vijares li era que fi Deus fe es encarnat, que s fia en fa effencia alterat. Del fagrament del altar fe marauella fortment, car no li fo vijares que fos cofa poffible que fots accidents de pa, pogues eftar fubftancia de carn. De ço e de moltes altres cofes fe marauella lo farrahi; mas com lo chriftia li hac moltes vegades dites eftes paraules feguents, no hac nuyla marauella, car a fes orelles a ohir, e a fon enteniment a entendre, e a fa volentat a amar fe acuftumauen eftes paraules. Dix lo ermita que lo chriftia qui ab lo farrahi fe difputaua li dix, que en Deu es bontat;

Digitized by Google

la qual de ſi matexa engendra lo fill qui es bontat, eſtant lo pare bontat qui engendra bo, per ço que la bontat no ſia ocioſa. Aço mateix li dix de granea e de eternitat e de poder e de totes les dignitats; car lo pare, eſtant totes les dignitats, engendra fill, per ço que neguna dignitat no ſia en Deu ocioſa, e que caſcuna per ſi matexa e enſemps, eſtant un mateix pare, ſien ſens ocioſitat en obra de dintre la ſubſtancia de Deu eternalment e infinida. E car en Deu ha ſimplicitat, e ſimplicitat de tota ſi matexa engendra fill, per aço en Deu no pot eſſer compoſicio, ſi be hi ha pluralitat de perſones; car ſi ho era, ſeguir ſia que la ſimplicitat, que es pare, no hagues engendrat lo fill, que es ſimplicitat, en la qual lo pare e lo fill ſon una matexa eſſencia. Apres eſtes paraules lo chriſtia dix al ſarrahi que en Deu no pot eſſer alteracio, pus que es infinit e eternal, e pot eſſer encarnat, pus que ſon poder e ſa volentat ſon una coſa matexa; car pus que la volentat ho vol, lo poder ho pot, car ſi la volentat ho volia, e lo poder no ho podia, no ſerien lo poder de Deu e la volentat una coſa matexa. Del ſagrament del altar dix lo chriſtia al ſarrahi que ſi en virtut de natura eſta ſranch en potencia, e en pa e en ſanch eſta carn potencialment, molt mils en poder de Deu, ço es, en virtut de poder e de voler diuinal, pot eſtar obra ſobre virtut de natura, per la qual, ſots accident de pa pot eſtar ſubſtancia de carn. Com lo chriſtia hac dites al ſarrahi totes aqueſtes coſes e moltes d altres, lo ſarrahi ſe bateja, e ſo chriſtia, e no s marauella de ço de que s marauellaua dabans. Fill, dix lo ermita a Felix, tot quant hom pot ſentir ab los .V. ſenys corporals, tot es marauella; mas car hom les

Digitized by Google

cofes fouen fent corporalment, per aço no fe n marauella. Aço mateix fe fdeue de totes les cofes fpirituals que hom pot membrar e entendre. Efdeuench fe una vegada que un farrahi, qui era molt gran faui en philofofia, fo pres per chriftians, e fo menat en la terra dels chriftians on ftech longament catiu. Aquell farrahi viu los chriftians de eftranya captinença en lur menjar, veftir, parlar e eftar, e marauellas molt de lur captinença, e fcriuia a un feu amich que ell vehia gents que no hauia acuftumades a veer, e ohia paraules que no hauia acuftumades a ohir, e menjaua cofes que no hauia acuftumades a menjar, e fehia ço que no folia fer; e per aço ell fe marauellaua de tot quant vehia ne ohia. Totes aqueftes cofes, fill, dix lo ermita, eren marauelles al farrahi, mas no ho eren als chriftians, ab los quals lo farrahi participaua. Senyer, dix Felix, jo m marauell de les gents de aqueft mon com pus forts no s marauellen dels falliments que fan, que de les obres qui fon fobre natura; car major marauella es peccar, e que quaix tot lo mon fe fia girat a mes amar les vanitats mundanes, que a conexer e amar Deu, que no es refucitar morts, ne fanar contrets, ne neguna altra cofa qui fia fobre natura. Fill, dix lo ermita, en una alta muntanya fe n puja eftar un philofof. Efdeuench fe una nit que ell fe marauella d una gran claredat que viu en lo cel. Apres fe marauella com fe era marauellat d aquella claredat que hauia vifta, car com molt hac confiderat en aquella claredat, ell entes que la claredat era ftada per cors naturals; e per aço ell fe marauella de fi mateix com fe era marauellat de obra de natura, ne per qual raho li era fdeuengut. Eftant ell en

Digitized by Google

aquefta marauella, lo philofof entes que hom fe marauella de ço que veu foptofament, en tal manera que l enteniment no ha deliberacio a entendre. Mas com enteniment ha hauda deliberacio, ell enten ço de que hom dabans fe marauellaua, e no f en marauella pus que la cofa ha entefa o la enten. Molt confidera Felix en la femblança que l ermita li hac dita, e marauellas daquella femblança, car molt li paria fubtil e efcura a entendre ço que ell li hauia demanat. Dementre que Felix enaxi s marauellaua, fon enteniment hac hauda deliberacio, e hac prefa virtut e força, e entes ço de que dabans fe marauellaua, ço es faber, que ell dix que los homens mundans e peccadors amen peccats, e no s marauellen de ço que amen. Mas com fe fdeue alcuna cofa que no amen, e aquella cofa fdeue fens que l enteniment no ho aperceb, ne n ha manera de deliberacio per que ho aperceba, adonchs fe marauellen d aquella cofa.

Digitized by Google

COMENÇA LA NOVENA PART
del libre DE LES MARAVELLES, la qual es
de Paradis.

CAPITOL PRIMER

DE LA GLORIA DELS ANGELS

DIX lo ermita a Felix que la gloria que los angels han en paradis es tan gran, que qui en eſt mon tota entendre la pogues, ſobre totes coſes ſe n marauellaria; car en aquella gloria ha Deus donada tanta de ſemblança de ſa granea, que marauelloſa coſa es membrar e entendre aquella gloria que los angels han en paradis. Per ço que Felix ſe marauellas de la gloria dels angels, dix lo ermita eſtes paraules: Deus en paradis aſſembla a ſes dignitats les dignitats dels angels, ſegons que en lurs calitats los angels ne poden reebre ſemblança; car la bonea de Deu

Digitized by Google

aſſembla a ſi matexa la bonea dels angels. E açο mateix fan la granea, la eternitat, lo poder de Deu, e totes les altres, ço es, que la bonea de Deu aſſembla a ſi matexa la bonea dels angels en granea de ſi matexa, e de eternitat, poder, ſauieſa, e axi de totes. Aço mateix fa la granea de Deu qui aſſembla a ſi matexa la granea dels angels en bonea, eternitat, poder, ſauieſa de Deu, e axi de totes les dignitats de Deu; car caſcuna per ſi e en ſi, les unes en les altres, aſſembla e enforma les calitats dels angels, per ço que ſien vas ſpiritual en que reeben gloria de Deu. Ço per que Deus vol que la gloria dels angels ſia molt gran en la bonea, granea, duracio, poder, ſauieſa, volentat, e en totes les calitats angelicals, es per ço que los angels molt puſquen contemplar Deu en ſa eſſencia e en ſes dignitats, en ſa trinitat e en ſa unitat. Car on pus fortment Deus dona ſemblança de ſes dignitats a les calitats dels angels, e ſemblança de ſa eſſencia a la eſſencia dels angels, pus fortment los angels lo poden contemplar e fruhir. [1] En la eſſencia de Deu la bonea, qui es pare de tota ſi matexa, engendra fill [2] qui es bonea; e car aquella bonea qui es pare e es fill ſon una matexa eſſencia, eſta [3] la diſtincio en la perſona qui es pare, e en la perſona qui es fill; e aço mateix ſe enten del ſant ſperit, e ſe enten de totes les dignitats de Deu. Eſtant enaxi eſta obra intrinſeca en Deu, ſe ajuſten en lo angel totes ſes calitats a reebre conexença e amor de la diuinal obra; e per la contemplacio que han d aquella obra, ix en ells tan gran ſentiment de gloria [4] que cor no ho poria cogitar, ne boca dir, [5] ne orelles ohir. Molt

1. Seruir.—2. Lo fill.—3. E eſta.—4. De la gloria. -5. Parlar.

Digitized by Google

cogita Felix en la gran gloria dels angels, la qual lo ermita li hac affigurada en la effencia de Deu, e en fes dignitats e perfones. E car entes aquella gloria tan gran, eftech marauellat longament ans [1] que al ermita pogues dir aqueftes paraules: Senyer, molt me do gran marauella, pus que los angels han tanta de gloria, ¿per que los homens daqueft mon no los fan mes de reuerencia e de honor? Car los homens peccadors no los creen ne los obehexen, ans denant ells fan e dien vilanies e peccats, e cofes que a los angels fon defplaents e defagradables. Fill, dix lo ermita, lo foch e la aygua fon contraris, e per aço fa la un contra laltre. Entes Felix per aquefta femblança que los homens peccadors han contrari us de les femblances que han, en quant fon criatures, ab les femblances que los angels han de Deu; e per aço los peccadors han calitats creades femblants de les calitats dels angels, e daquelles calitats que han ufen en lo contrari de ço per que les calitats fon creades. Molt plach al ermita com Felix hauia entefa la femblança que li hauia donada, e marauellas com la hauia entefa tan leugerament. Fill, dix lo ermita, en paradis on los angels han gloria, es lur gloria en moltes maneres, e aquelles maneres fon tantes e tan grans, que leu no les te poria nombrar ne affigurar. Mas enten com en poca quantitat ten pore alcuna cofa fignifficar, fegons eftes paraules: En angel la bonea fua ama fa femblança en la granea e en la duracio e en lo poder e en la fauiefa e en totes les calitats quel angel ha. E per aço car la bonea ama e enten fa femblança, es en cafcuna de les calitats [2] la bonea

1. Anans.—2. Dignitats.

matexa, en tal manera que totes aquelles calitats son bones, e la bonea ha en si matexa totes les semblances de les calitats; e per aço la bonea es gran, durable, poderosa, e axi de totes. Aço mateix, fill, que t he dit de bonea que ama sa semblança en totes, te poria dir de granea que ama sa semblança en totes, e axi de cascuna calitat angelical que ama sa semblança la una en laltra. E per ço, fill, car aço se segueix de les calitats angelicals, que hi es desirat, es tanta la gloria que angel ha, que marauella seria a considerar e a recomptar.[1] Fill, en .ij. graus te he parlat de la gloria que ls angels han en paradis. Lo primer es de la gloria que han en Deu; lo segon es de la gloria que han en si mateixs. Are te vull parlar de la gloria que han en los homens qui amen Deu, e enten aquesta gloria segons estes paraules: Los angels amen tant Deu, que amen tot ço que Deus ama, e tots aquells qui Deu amen. E car Deus ha creat hom a sa ymatge e a sa semblança, amen los angels los homens car son a ymatge e semblança de Deu. E com hom vol contemplar Deu ab sa ymatge e semblança, adonchs los angels han d aço gran gloria, car plaer han com se segueix en hom la fi per la qual Deus hi ha creada sa ymatge e sa semblança. Cant Felix hac entes los .iij. graus que los angels han de gloria, hac ne gran plaser, car[2] molt li sembla marauellosa gloria[3] e gran la gloria dels angels. Empero dix que semblant li era, que pus que los angels hauien gloria de les bones obres que fan los bons homens, que deguessen hauer pena de les males obres que fan los mals homens, com sia cosa que los

1. Comptar.—2. Que.—3. Cosa.

Digitized by Google

angels deguen eſſer irats com hom fa neguna coſa contra la bonea de Deu. Fill, dix lo ermita, los angels han major gloria de les obres que fa Deus, que de les obres que los homens fan; e per aço aquella obra que Deus ha en ſi e en los angels e en los homens, conſerua en los angels que no han pena de les males obres que fan los homens mals, ans ne han gloria com los puneix la juſticia. de Deu o com los perdona la miſericordia de Deu. Senyer, dix Felix, com los angels hagen tan gran gloria en Deu e eñ ſi mateixs, fort me marauell que ells puſquen hauer gloria per neguna coſa que los homens faſſen, ſia que ſia bona o que ſia mala. Fill, dix lo ermita, del començament ſe ſegueix la fi, e de la fi ſe ſegueix lo començament. Per ço que l ermita hac dit, entes Felix que ordonada coſa era e rahonable que los angels hagueſſen gloria en Deu, per lo be que Deus fa en los homens, e per la amor que los homens li han; car juſticia ho requer per ço que los angels amen tot ço que Deus ama, e que amen tots aquells que Deus ama.

CAPITOL II

DE LA GLORIA QVE LA ANIMA DEL HOM *ha en paradis.*

FELIX dix al ermita que ell ſe marauellaua com anima pot hauer gloria en paradis ſens lo cors, com ſia tant amant lo cors, e no haja ell en paradis tro al dia de

Digitized by Google

resurrecccio. Fill, dix lo ermita, per ço com Deus es remembrable, intelligible e amable, ha creada anima de hom, per tal que lo membre, lo entena e l am. E car Deus ha creades coses sensuals a demostrar la granea de ses dignitats, ha creat lo cors de hom per tal que veja e oja com grans son les coses temporals que Deus ha creades. E per aço la anima pot hauer gloria, pus que es venguda [1] a la fi per que [2] es creada, ço es saber, a membrar Deu, entendre e amar, en que esta tota sa gloria; e apres lo dia del judici haura gloria ab lo cors, com a gloria de hom; e ara la ha com a gloria de anima. Fill, tu no t pories pensar com gran es la gloria que anima ha en paradis; car Deus en tota sa essencia, e en totes ses dignitats, e en totes ses .iij. persones, e en tota la gloria [3] que ha en si mateix, es gloria de la anima. E per aço pots conexer, pus que anima ha gloria en tot Deu, que sa gloria es molt gran e molt marauellosa. Molt se marauella Felix de les paraules que l ermita dehia, car no li era vijares que anima, qui es pocha [4] e finida, pogues hauer gloria en tota la essencia e en totes les dignitats e en totes les persones de Deu. E lo ermita li dix aquestes paraules: Deus es tot, sens part e sens parts, car cosa es qui no s pot partir en part ne en parts; e tot Deu es digne que per anima sia membrat, entes e amat en sa totalitat; e per aço coue que anima en tot Deu haja sa gloria; car si no ho hauia, seria Deus departit, la qual cosa es impossible. Entes Felix ço que l ermita dehia, e marauella s de la gran gloria que la anima ha en paradis; car si en est mon ha hom gran plaser com mem-

1. Pus que ve.—2. A que.—3. Obra.—4. Es cosa pocha.

Digitized by Google

bra, enten e ama alcun ſeu amich, jatſia aço que tot dia no l membre ne l entena ¡quant mes haura hom gloria en paradis, on hom membrara, entendra e amara Deu! Com Felix hac dites aqueſtes paraules, ell prega lo ermita que li digues la manera ſegons la qual la anima ha gloria en tota la eſſencia, en totes les dignitats e en totes les perſones de Deu; e lo ermita li dix eſtes paraules: Anima de hom juſt membra, enten e ama en paradis que la eſſencia de Deu es bonea, granea, eternitat, poder, e axi de totes; e caſcuna dignitat, en ſi e per ſi e en la altra, es tota la eſſencia de Deu ſens neguna differencia de eſſencia e de natura. Encara membra, enten e ama com tot lo pare, qui es tota la eſſencia e es totes les dignitats, de tot ſi mateix engendra lo fill e ſpira lo ſant ſperit. E lo fill, qui es tota la eſſencia e es totes les dignitats, de tot ſi mateix ſpira lo ſant ſperit. Encare membra, enten e ama la anima en paradis com lo ſant ſperit, qui es tota la eſſencia e es totes les dignitats, en tot ſi mateix frueix ſi mateix e lo pare e lo fill. E car la anima tot aço per tot Deu membra, enten e ama, per aço ha gloria en tot Deu, e en tot ſon membrar, entendre e amar. Entes Felix ço que l ermita dehia, mas marauella s que anima pogues hauer gloria en tot Deu, e que no entenes tant en Deu, com Deus enten en ſi mateix; e prega lo ermita que li declaras ço de que ell ſe marauellaua. E lo ermita li dix aqueſtes paraules: Anima de hom no pot tant entendre com la ſauieſa de Deu. Mas car Deus es tot en ſi mateix, e es tot ſi mateix, ſens que no n ſa part, e ha donada ſa ſemblança a la anima en tota ſa totalitat, ſegons que la li ha donada en bonea

e en granea e en duracio e en ſauieſa, e enaxi de les altres dignitats; per aço la anima enten tot Deu, e membra tot Deu, e ama tot Deu en paradis, car ſi no ho fehia, la totalitat de Deu no hauria aſſemblant a ſi [1] tant la anima com la bonea, granea, e axi de totes les altres; e feria menor aſſemblant a bonea, e les altres ſerien majors, e aço es impoſſible. Mas enaxi com la bonea e les altres dignitats de Deu ſon majors que la bonea e les altres calitats de la anima, enaxi la totalitat de Deu es major en lo enteniment de Deu que en lo enteniment de la anima. E per aço Deus enten mils tot ſi mateix [2] que la anima, [3] jatſia que la anima entena tot Deu. Molt plach a Felix ço que l ermita li hac ſplanat de Deu e de ſa totalitat; car molt ſe marauellaua que la anima pogues entendre tot Deu, e que no l entenes tant com Deu enten ſi mateix. On com Felix ſe fo alegrat longament de tot ço que l ermita li hac declarat, ell li dix eſtes paraules: Senyer, com vos me hajats declarat com la anima ha gloria en membrar, entendre e amar tot Deu, prech vos que m declarets e m moſtrets com tota la anima ha gloria en Deu; car molt be ſe coue que, pus la anima ha gloria en tot Deu, que la anima haja gloria en tota ſi matexa. Fill, dix lo ermita, per ço com tot Deus es digne de eſſer membrat, entes e amat, ha la totalitat de Deu influida ſa ſemblança en la memoria, enteniment e volentat de la anima, ço es ſaber, que tota la eſſencia del membrant, entenent e amant que es en la anima, vol Deus que ſia fruent Deu; e aquell membrant, entenent e amant ſon la eſſencia de la anima, en quant ſon eſſencies

1. Açi.—2. Mils ſi mateix.—3. Anima no ſa.

fubftancials, e la anima es ajuftada d aquelles effencies per manera de forma, e es agent a membrar, entendre e amar Deu, e Deus es membrat, entes e amat. E enaxi tota la anima es gloriejada en Deu, per ço que la totalitat de Deu influefca e emprema en tota la anima tota la femblança de tota fa gloria; per tu, fill, qui t vols marauellar, e ferques marauelles, enten com gran es la gloria de la anima qui es en paradis, e enten ho per efta femblança que t dire. En la effencia del foch, qui crema la lenya, major cofa hi es la forma e la materia, que no es la calor ne la lugor, car la forma e la materia fon la effencia del foch, e la calor e la lugor fon calitats del foch. Empero per tot lo foch efta calor e efta lugor, e en aquella effencia del foch la calor no ceffa de fcalfar ne la lugor de illuminar. Molt plach a Felix la femblança que l ermita li hac dita, car per aquella entes que tota la effencia de la anima fruhia effencialment Deu, e per aço tota fa effencia ha gloria per tota fa fubftancia. Apres entes que la anima, per totes e ab totes fes calitats, haura gloria fruent Deu ab aquelles obres que Deus ha en les criatures; e enaxi, fegons la granea de gloria, Felix fe marauella de la gran gloria que anima ha en paradis. Encare li dix lo ermita: Fill, marauellet e enten com gran gloria ha anima de hom juft en paradis, car la memoria membra que la volentat ha tota la gloria que vol hauer; e l enteniment enten que la volentat ha aquella gloria que vol hauer, e que la ha per granea de voler, entendre e membrar, fegons que la granea de Deu influeix fa femblança en la volentat e lo voler, en la memoria e lo membrar, en lo enteniment e lo entendre; e

Digitized by Google

aço ſegons granea de ſemblança de la bonea, e axi de totes les dignitats de Deu. Longament conſidera Felix en ço que l ermita dehia de la granea de la gloria; e com hac entes ço que l ermita li hac dit, ell ſe marauella fortment de la granea de la gloria, com ella ſia tan gran, e com un maeſtre de diuinitat, qui era biſbe, amaua mes la gloria d aqueſt mon que del altre.

CAPITOL III

DE LA GLORIA QVE LO CORS DEL HOM *haura en paradis.*

SENYER, dix Felix, ſegons que he ohit dir, en paradis no menjara hom ne beura ne odorara ne haura carnal delit; e per aço me marauell del cors com pora, ſens aqueſtes coſes, hauer complida gloria. Fill, dix lo ermita, en paradis ſeran los corſes dels ſants glorifficats corporalment; car enaxi com lo ferre en la fornal eſta ignit e tot ple de foch dins e defora, enaxi lo cors, en la gloria que la anima haura en veer la eſſencia e les dignitats de les diuines perſones, ſera tot gloriejat, ço es ſaber, que lo cors haura tot lo compliment que la volentat volra en granea de bonea, duracio, poder e ſauieſa, e aço mateix ſe ſeguira de totes les ſemblances que la anima ha de Deu. Car l enteniment entendra granea de gloria corporal, e la memoria membrara aquella granea, e la volentat la volra, e la natura del cors obehira a aquella granea

Digitized by Google

que la memoria no poria remembrar, ne l enteniment entendre, ne la volentat voler. E car en paradis la anima pot molt mes membrar, entendre e amar que en eſt mon, per ço com veu Deu en ſa eſſencia e dignitats e perſones, penſar pots, donchs, fill, dix lo ermita, com ſera gran la gloria que el cors benauyrat de hom haura en paradis. Molt cogita Felix en les paraules que l ermita li hac dites, e ſegons aquelles paraules, conech que la gloria del cors ſera molt gran e marauelloſa; e per la granea que entes de la gloria del cors, dix eſtes paraules: En eſt mon vol hom menjar, beure, veſtir e hauer delits, per ço com en lo cors ha deffalliments, per los quals los homens deſiren hauer delicaments. Mas ſi lo cors fos tan complit en virtuts com la volentat poria voler, e l enteniment entendre, e la memoria membrar, e que aquell compliment deuallas al cors de la influencia que Deus fa en influir ſa ſemblança a la anima qui es en paradis, ja negun hom no volgra menjar, beure ne veſtir, ne hauer negun dels delits que ſon temporals. Segons les paraules que l ermita hac dites, entes Felix, que ſi la anima vol que lo cors ſia mouent per l aer, que ho ſera; e ſi vol que aquell mouiment ſia tan gran que en un moment ſia de occident en orient, que ho ſera; e que res empatxar no l pora, pus que la volentat ho vulla; car ſi ho ſehia, la volentat no ſeria complida. Aço mateix dix de la reſplandor del cors, e de ſa inmortalitat, e del gran ſentiment que ſintra de gloria, e enaxi de les altres coſes. On com Felix hac dites aqueſtes coſes, enfre ſi mateix ell conſidera en ço que dit hauia, e marauella s de la gran gloria que lo cors haura en paradis perdurablement. E dix lo

ermita que en paradis la anima veu tot Deu, ſegons que ja hauets ohit; e per aquella viſio ſera influida ſemblança de viſio en lo cors, la qual ſera corporal viſio per la qual hom veura corporalment Jheſuchriſt e madona ſanta Maria, e tots los homens e les fembres qui ſeran en paradis; e veura aquells tots luents e reſplandents pus que la lugor del ſol, e ſens comparacio. Apres eſtes paraules dix que d aquella viſio que la anima haura de Deu, ſera influent al cors ohiment, lo qual lo cors haura en ohir Jheſuchriſt parlar, e noſtra dona, e los ſants de gloria. Aquell ohiment ſera gran en gloriejament del cors, ſegons que es gran la influencia que la anima influira en lo cors per la viſio que haura de la eſſencia de Deu. On com aço ſera enaxi, donchs ¿qui pot albirar con gran ſera la gloria que hom haura en lo cors per raho del ohiment? Fill, dix lo ermita, ſegons que hom ha plaſer en eſt mon en veſer, ohir, odorar, guſtar e tocar, ha hom plaſer en l enteniment; e per aço pots conſiderar com marauelloſa e gran ſera la gloria que lo cors ſintra per veſer e ohir en paradis. Car ſegons que ſera gran la viſio que la anima haura en paradis de veſer Deu, e ſegons que ſera gran la viſio e l ohiment que el cors ſintra de veſer e ohir Jheſuchriſt e los ſants, ſegons aço ſera gran la gloria del cors en lo ſentiment. Molt cogita Felix en ço que dix lo ermita, e entes que enaxi com la anima e lo cors ſe unexen en [1] eſſer un hom, enaxi ſe unexen la gloria que ha la anima e la gloria que ha lo cors. E per aço entes Felix com gran es la gloria del cors, [2] de la qual gloria ſe marauella longament, e dix eſtes paraules: ¡Ah, ſenyor Deu, qui ſots

1. A.—2. La gloria que ha lo cors.

Digitized by Google

compliment de tots compliment! ¡e com gran marauella es dels homens d aqueft mon per que poden tant amar la vanagloria d aqueft mon, e tan poch amar e defirar la gloria del altre fetgle, com fia cofa que la gloria de aqueft mon fia tan pocha, e la gloria del altre fia tan gran! Senyer, dix Felix al ermita, en lo cors del hom fon los uns elements contraris als altres, axi com lo foch e l aygua, qui fon contraris per calor e per fredor, e l aer e la terra per humiditat e per fecor.[1] E per aço me do marauella que en paradis lo cors pufca hauer perfecta gloria. Fill, dix lo ermita, era un hom qui volia gran mal a fa muller, e fa muller a ell; mas hauien un fill que molt amauen, e per la gran amor que cafcun hauia a fon fill, fe acordauen e s pacificauen. Entes Felix lo ermita, e dix enfre fi, que per ço car en paradis lo cors feguia ço que n volia la volentat, e que n entenia l enteniment, e que n membraua la memoria, fe feguia que los elements fe concordaffen, e que en res no s contrariejaffen; e aquella concordança es lo compliment e la final intencio a la qual los elements fe mouen tots jorns en eft mon engendrant e corrompent. Com Felix hac aço entes, ell entes com gran gloria fera ceyla que lo cors haura en paradis; car fi en eft mon lo cors ha poder de fentir tants delits, jatfia que en ell fien los elements contraris, e lo cors no pufca feguir ne complir ço que n vol la volentat de fos delits ¡quant mes fera gran la gloria del cors en paradis, en que no s contraftaran los elements,[2] ne lo cors no contraftara a res que n vulla la volentat! Senyer, dix Felix al ermita, com la gloria que

1. Sequetat —2. Vers. cast. Donde no se contrastarán ni opondıán los elementos.

lo cors haura en paradis ſia tan gran, marauell me del cors ¿per que naturalment eſquiua morir? Fill, dix lo ermita, lo cors en eſt mon ha eſſer en eſſencia humana, dementre que viu en la anima; e com es mort pert aquell eſſer, e eſta en priuacio d aquell eſſer, deſtro que es reſſucitat. E car priuacio de tan noble eſſer es eſquiuadora coſa, per aço lo cors naturalment eſquiua morir. Mas ſi encontinent que es mort reſſucitaua, aço ſeria altra coſa.

Digitized by Google

COMENÇA LA DESENA PART del libre DE LES MARAVELLES, la qual es *de Infern.*

CAPITOL PRIMER

DE LA PENA DELS DIABLES

Senyer, dix Felix, gran marauella me do que los diables, qui no han cors, pufquen effer turmentats per foch material. Fill, dix lo ermita, ohit has com en paradis lo cors, qui es fexuch, feguira la volentat; per lo qual feguiment eftara lo cors en lo cel, e haura mouiment per l aer, e neguna cofa no l embargara ne l corrompra. On per aço que has ohit del cors e de la volentat d aquells fants qui feran en gloria, pots entendre com la natura dels diables fegueix en hauer pena la jufticia diuina, fi ab foch la volentat de Deu turmentar los vol. Mas fobre aquell tur-

Digitized by Google

ment de foch ne ha un altre que es pus gran fens tota comparacio. E fi tu d aquell gran turment te n vols marauellar, enten eftes paraules: Los diables, en quant fon criatures, han calitats qui fon femblants a les proprietats de Deu, ço es faber, que lo diable ha bonea e ha granea, duracio, poder, fciencia e volentat. Car aqueftes calitats hi ha Deus creades per tal que lo diable ab elles fruis les proprietats de Deu, ço es faber, bonea, granea e les altres. Mas car lo diable ha contraria obra a cafcuna de les calitats, per aço ha la major pena que pufca effer; axi com la bonea del diable qui es bonea en quant es creada, e conuerteix fe en effer mala per la mala obra que lo diable ne fa. Era un bon hom qui hauia un fill, lo qual molt lo femblaua; e per la femblança lo pare molt lo amaua. Efdeuench fe cas que lo fill un dia defonra e feri fon pare qui l caftigaua d una follia que fon fill feyta hauia. Molt hac gran ira lo bon hom de la vilania que fon fill li hauia feyta, e de negun altre hom no pogra[1] effer tan irat com fo de fon fill. En les paraules aqueftes entes Felix lo declarament de la raho per la qual lo ermita entenia a prouar que[2] la pena dels diables es molt gran e marauellofa, ço es faber, que la bonea del diable e fa obra fe deurien concordar per natura a una fi, ço es faber, a la bonea de Deu, e a la obra bona que la bonea de Deu ha en fi engendrant lo pare, lo fill, e fpirant lo fant fperit. Mas car la bonea del diable fe conuerteix per obra en malea contra la bonea de Deu e fa obra, per aço es aquella conuerfio e aquella contrarietat occafio al diable de hauer la major pena que effer pufca; e aque-

1. Pogue.—2. A prouar per que.

Digitized by Google

lla pena multiplica per totes les altres calitats que ſon en lo demoni. Com Felix hac enteſes eſtes paraules, ell conſidera longament en la pena dels demonis, e marauella s com podia eſſer tan gran la contrarietat que ls diables han en lurs calitats; car tant es gran, que enaxi com ſon enteniment no abaſta a entendre la gran gloria que los angels han en paradis, enaxi ſon enteniment no abaſta a entendre la gran pena que los demonis deuen hauer en infern. Apres aço, li dix lo ermita: Sapies, fill, que la eſſencia del diable eſta en .iij. coſes, ço es ſaber, recolencia, intelligencia e volencia; e tota ſa eſſencia fo creada per tal que fruis Deu. E lo diable, per raho de ſa malea e de ſa injuria, ab tota ſa eſſencia, ſe conuerteix a eſſer contrari a Deu; e per aço tota ſa eſſencia ſe conuerteix en pena. Car enaxi com ſe conuertira en gloria ſi feruis Deu, enaxi, car deſerueix Deu, ſe conuerteix en pena. Cant Felix hac enteſes eſtes paraules, ell entes com molt era gran la gloria que los diables hagren ſi perduda no la hagueſſen; e marauella s com per neguna coſa pogueren perdre tan gran gloria. E lo ermita li dix, que en lo començament, com Deus crea tots los angels, adonchs los angels, qui are ſon diables, volgueren eſſer ſemblants a Deu, ço es ſaber, que caſcun volch eſſer bo per ſi mateix, e eſſer gran per ſi mateix, e axi de totes lurs calitats; e caſcun volch hauer ſa fi e ſon compliment per ſi mateix e en ſi mateix. E car volch caſcun eſſer ſemblant a Deu, fo juſta coſa que caſcun fos en pena, e perdes la gloria a la qual era creat. Fill, dix lo ermita, los diables han pena de conexer Deu e ſes obres, e en conexer ſi mateixs e lurs obres. Aço mateix han en co-

Digitized by Google

nexença de totes criatures e lurs obres; e aço es per ço car l enteniment del diable e la fua volentat e memoria fon contraris en granea, ço es faber, que aytant com lo diable mes enten e membra, aytant pus fortment defama la volentat ço [1] que l enteniment enten que no deuria defamar; e la volentat del diable ama aço que l enteniment enten que no deuria amar. E per aço es aquella contrarietat tan gran, que no poria effer major, car la memoria membra, e l enteniment enten que perdurablement fera enaxi. Per aço es, fill, la pena del diable inextimable. Encare dix lo ermita que enfre la forma del foch e la fua materia ha major concordança que enfre la forma del foch e la materia de l aygua. [2] On fis conuertia que fos contrarietat enfre la forma del foch e fa materia, major contrarietat hi feria que enfre lo foch e l aygua; e aço feria per ço car la forma del foch e fa materia fon pus prop a effer una [3] fubftancia, que l aygua ne lo foch, ne que la forma del foch e la materia de l aygua. [4] Per aço que l ermita dix de la forma e de la materia del foch e de l aygua, entes Felix que [5] gran es la pena que es en los demonis; car major contrarietat han enfre la memoria, enteniment e volentat, que no haurien la forma del foch e fa materia. E aço es per ço car los diables fe couenen molt pus fort ab fimplicitat que la forma del foch e fa materia. Molt fe marauella Felix de la gran pena que los diables foftenen fubftancialment e accidentalment, e dix que ell fe marauellaua com los demonis podien durar, pus que tan gran pena

1. Fortment de fa mala volentat defama ço.—2. Del aer.—3. Vera.—4. Del aer. —5. Com.

Digitized by Google

hauien, com ſia coſa que pena corrompa e deſtrua eſſer. Fill, dix lo ermita, la pena dels diables es tan gran que ſoſtenir no la porien per neguna natura que hagueſſen. Mas la juſticia de Deu, qui ſegueix lo poder e la volentat de Deu, los ſoſte a hauer aquella pena. Senyer, dix Felix, com los diables hajen major pena on pus remembren e entenen e volen, marauell me per que han volentat en membrar ne entendre ne amar o deſamar, ne per que volen fer als homens negun mal, pus que ls en creix pena. Fill, dix lo ermita, lo diable fes tot conuertit [1] en contraria obra per lo falliment que feu lo [2] dia com caech del cel, ço es ſaber, com fo ſdeuengut diable; e per aço ſa ço que no deuria fer, e no vol fer ço que deuria fer, axi com la folla fembra, que on pus ſon marit la bat e la caſtiga, mes fa de follies. E axi com lo hom auar, que on mes creix ſa riqueſa, mes multiplica ſa auaricia.

CAPITOL II

DE LA PENA QVE LES ANIMES HAN EN INFERN

Lo ermita dix a Felix que les animes qui ſon en infern han pena ſubſtancial e pena accidental; e la pena ſubſtancial es molt major que la accidental. Pena ſubſtancial es com la anima ha pena en ſa eſſencia matexa, ço es, en ço de on es ajuſtada. E aquella coſa es ço que anima es, ço es ſaber, recolencia, intelligencia e volencia. La recolencia ha pena en membrar, qualque

1. Peruertit.—2. Al.

Digitized by Google

cosa [1] membr, [2] e ha pena en esser membrada, entesa e desamada. Aço mateix es del enteniment que ha pena en tot quant enten e en esser entes, membrat e desamat. Aço mateix se segueix de la volentat o volencia, que ha pena en tot quant vol e es volguda, e en quant desama e es desamada, e en quant es membrada e entesa. Fill, dix lo ermita, si t vols marauellar, marauellar te pots de la gran pena que la anima softe, car sa pena es aytan gran com la anima es gran en son esser mateix; car tot aquell esser esta en pena, car aytant com enten, aytanta ha de pena. E aço mateix es de la memoria e de la volentat; e totes .iij. son la una contra l altra, e son contra si matexes, e cascuna ha pena en la pena de l altra. Car la memoria, membrant si matexa, dona pena al enteniment e a la volentat e a si matexa; car en la pena del enteniment e de la volentat ha pena la memoria, e axi del enteniment e de la volentat. Per ço que Felix mils enteses la gran pena que la anima softe en infern, li dix lo ermita aquesta semblança: Lo foch simple compon si mateix en lo cors compost; e component si mateix, compon en aquell cors l aer e l aygua e la terra; e aço mateix fan los altres elements. Mas en aquesta composicio ha concordança e contrarietat, e en l anima no haura [3] concordança neguna la memoria, ne l enteniment, ne la volentat, ans sera [4] tota lur obra en contrarietat. Marauella s Felix de la gran pena que la anima softe en infern; car segons les paraules que l ermita li hac dites, entes que la volentat vol que la memoria membre, e l enteniment entena que ella haja alcuna cosa que desira

1. Pena.—2. Membra.—3. Ha.—4. Es.

Digitized by Google

e la volentat defama; car [1] la memoria membra, e l enteniment enten que ella no haura negun temps ço que defira, ans haura ço que defama per tots temps, e per tots temps defamara ço que tots temps haura, e tots temps amara ço que per negun temps no haura; e per aço la volentat defama de la memoria fon membrar, e del enteniment fon entendre. E per aço ha pena inextimable la volentat; e aytan gran pena matexa han la memoria e l enteniment. Fill, dix lo ermita, la anima intellectiua ha pena per la fenfitiua e per la vegetatiua; car en tot quant la fenfitiua fent e la vegetatiua vejeta, ftant la intellectiua en peccat, haura la intellectiua pena; car ella es [2] forma e mouedora [3] de la fenfitiua e de la vegetatiua. E per aço, tu, fill, que vas fercant [4] marauelles, te pots marauellar d aquefta tan gran marauella, ço es, de la gran pena que la anima fofte en infern. Entendra l enteniment tots temps que Deus es bo e juft e complit de tot be, e puxes entendra Deu en tal manera com fi Deus no era bo, ne hauia jufticia, ne negun compliment; e de aytal entendre li vendra tan gran pena a la anima, que no la poria hom aefmar ne cogitar. E aytal pena matexa fera en la memoria e en la volentat. Marauella s Felix de la pena tan gran que lo ermita declara en fes paraules; e lo ermita li dix altra manera de pena que la anima haura, fegons que eftes paraules ho fignifiquen. Dix lo ermita, que apres lo dia del judici la anima recobrara lo cors, en lo qual haura pena; car en la unio que s fara de la anima e del cors, en quant enfemps feran un hom, fe unira la pena corporal e la

1. Com.—2. Era.—3. Mouedor.—4. Qui has fercades.

Digitized by Google

pena ſpiritual, per lo qual uniment multiplicara la pena de la anima en la pena del cors, enaxi que en la pena corporal haura la anima pena, e en la pena ſpiritual haura lo cors pena. Eren marit e muller qui molt ſe amauen; e hauien un fill que amauen molt fortment. Aquell fill era malalt e pres de la mort, e hauia l ja pres lo paralitich. Per la pena de la mort que l fill ſoſtenia, hauien pena lo pare e la mare; e car lo marit amaua ſa muller, hauia pena de la pena que ſa muller hauia, e aquella pena matexa hauia la muller de la pena del marit; e enaxi lo marit hauia pena en ſi mateix per ſon fill e per ſa muller, e aço mateix hauia ſa muller per ſon marit e per ſon fill. Per ço que l ermita hac dit fo declarat a Felix que en infern la anima haura pena en ſi matexa e en lo cors; e en tot ço que amara en ſi matexa haura pena en tot ço que amara en lo cors. E aço mateix haura la anima, que haura pena en tot ço que deſamara en ſi matexa e en tot ço que deſamara en lo cors. On com aço ſia enaxi, donchs ¿qui poria aeſmar la gran pena que la anima haura en infern? Conſirar pots, fill, com gran pena haura la anima en infern, com conſirara que per un poch de temps que lo cors viu en eſt mon, e per un poch de delit que ha en eſt mon, ha perduda la celeſtial gloria, qui es tan gran e qui tots temps dura, e eſtara en infern on ha tan gran pena qui tots temps durara. Era un rey qui hauia un regiſme molt noble. Aquell rey per una mentida que dix al emperador, li tolch l emperador ſon regne, e mes lo en carçre, on eſtech en pena tro a la mort. Totes les vegades que l rey conſiraua e membraua com per poca de occaſio hauia perdut ſon regne, e eſtaua en carçre, ſe marauellaua

Digitized by Google

com per tan poca cofa hauia perdut tant de be, e hauia haut tant de mal. E encare dix lo ermita: Marauellet, fill, e veges com gran pena haura la anima en infern de la gloria que ha perduda; car la anima membrara que fi fos falua, tota la volentat de Deu la amara, e tota la bonea de Deu li donara be, e tota la gloria de Deu la gloriffica- ra, e tota la granea de Deu la magnifficara; e car es damp- nada, ha perdudes totes aqueftes cofes. E en contrari, tota la volentat de Deu la defama, e tota la bonea la ma- lefica en foftenir pena, e tota la granea de Deu magniffi- ca la pena que l anima fofte. Molt fe marauella Felix de la pena que la anima fofte, e dix que gran marauella es com negun hom fe inclina a peccat, pus que la anima, per lo peccat, porta tan gran pena. Dementre que Felix fe mara- uellaua, lo ermita li dix que un ardiaque vell, per ço que fos elet a bifbe, feu fimonia, e fo bifbe; e a cap de un mes ell mori, eftant en lo peccat de fimonia. Plora Felix com ohi aquelles paraules, e marauella s dels homens temporals, com amen tan poch la gloria de paradis, e com temen tan poch les infernals penes.

CAPITOL III

DE LA PENA QVE LO CORS DEL HOM *haura en infern.*

Dix lo ermita a Felix que un rey ymagina un jorn lo gran poder que hauia en eft mon; e aquell po-

Digitized by Google

der ymagina en esta manera, ço es saber, que tot lo poder que cascun de sos homens hauia, se unia e se ajustaua en ell en general, e puxes en special se inclinaua a esser sotsmes al poder quel rey hauia en sa persona. Aquesta semblança dix lo ermita a Felix per ço que Felix se marauellas, segons la semblança, de la gran pena que lo cors de hom haura en infern. Segons la semblança que l ermita hac dita, e segons que Felix membra de la gloria que lo cors del hom haura en paradis, entes Felix la gran pena que l cors del hom haura en infern. E segons ço que entenia d aquella pena, dix estes paraules: Enaxi com lo poder del rey e de son poble se ajusten en esser un poder que sia a seruici de Deu, enaxi se ajustaran en infern pena de anima racional, e pena de potencia sensitiua, e pena de potencia vegetatiua, e sera una pena multiplicada en una pena de hom, la qual pena sera tota per la racional, sensitiua e vegetatiua, hoc encare per la ymaginatiua; e aço sera marauellosament gran pena. Com Felix hac dites estes paraules, per les quals hac declarada la semblança que l ermita hac dita, ell dix que fort se marauellaua de tot rey qui son gran poder inclina a la vanagloria d aquest mon, e qui l desuia del seruici de Deu; per lo qual desuiament li n seguira en infern la greu pena demunt declarada e significada. Fill, dix lo ermita, en lo anap del vi amarat son mesclades totes les parts del vi e de la aygua, en tal manera que totes aquelles parts son les unes en les altres, enaxi que enfre totes son un cors tan solament, qui ha una color de vi tan solament. Tant hac estat Felix ab lo ermita, e tant hac apres ab ell, que encontinent ente-

Digitized by Google

nia les femblances que l ermita dehia e declaraua; e per aço Felix declara la femblança fegons eftes paraules: En lo cors del hom fon tots los .iiij. elements, los uns en los altres, e enfre tots fon un cors tan folament; e per aço efta tota la calor del foch en lo foch e en tots los altres elements, e en totes lurs calitats, ço es faber, que la calor efta en la forma e en la materia de cafcun element, e efta en la humiditat del aer, e en la fredor de la aygua, e en la fequetat de la terra. E aço mateix fe fegueix dels altres elements e de lurs calitats. E per aço en infern tota la calor turmentara lo cors per totes les formes e les materies, e per totes les calitats; e aço mateix fara la humiditat del aer e la fredor de la aygua e la fequetat de la terra; e feran totes les penes una pena en differencia e en unitat e en contrarietat, fens neguna concordança. A gran marauella tench Felix per gran pena ceyla que lo cors fofferra en infern, e dix que gran pena fera çeyla que haura Maffumet, qui es occafio de tant hom qui es [1] en infern; car en la pena de cafcun fera multiplicada la pena de Maffumet. Cant Felix fe fo marauellat longament de la gran pena de Maffumet, ell fe marauella molt fortment dels chriftians per que han tan poca cura dels infaels a conuertir; e hac oppinio que per ço car tan poca cura ne hauien, que los enfeguis pena en la pena que los infaels foftendran en los.inferns. Eftant Felix en efta oppinio, ell remembra fent Benet, fent Agufti, fent Bernat, fent Francefch, e fent Domingo, e molts de altres fants qui fon en la gloria [2] de Deu, e qui han dada occafio [3] com tants homens fon [4] faluats, e fuyts

1. Sera.—2. En gracia.—3. E fon occafio.—4. Sien.

Digitized by Google

als inferns. E per aço fe marauella com no fon molts homens qui començen cofes noues on per tots temps fe feguefca[1] utilitat, per la qual multiplich[2] la gloria de Deu en los homens. Fill, dix lo ermita, en una ciutat hauia un fpital qui era deftrouit per la mala adminiftracio que lo rector d aquell fpital hauia 'hauda. Aquell fpital era fots lo regiment del bifbe, lo qual no n hauia cura, per ço car era hom negligent, e qui mes temia la pena que ha lo cors en aqueft mon, que la pena que fofte en infern. Segons que l ermita hac dit, dix Felix que lo bifbe, fi s dampnaua, hauria pena per[3] tot ço qui s feguia de mal, e per tot lo be qui s ceffaua del fpital. E per aço fe marauellaua de la negligencia del bifbe, la qual hauia en reparar aquell fpital; e dix que un clergue jahia en fon lit, lo qual era molt bell, e de draps molt delicats. Efdeuench fe que dementre que lo clergue jahia en fon lit, foch fe pres en lo alberch d aquell clergue, fi que lo clergue molt diligentment fe leua de fon lit, e molt toft ana apagar lo foch. Com hac lo foch apagat ell fe n torna dormir en fon lit; e en aquell punt que lo clergue fe volch adormir, miffatge li vench que anas confeffar e combregar un feu parroquia qui era pres de mort. Per la perefa que hac lo clergue en anar toft al malalt, fe adormi[4] una peffa, apres que hac haut lo miffatge, e fe fdeuench que anans que ell fos ates al malalt, fo lo malalt trefpaffat[5] d aquefta vida fens confeffio, e fens que no hac combregat. Acufat fo aquell clergue del deffalliment que feyt hauia, e lo bifbe fe marauella molt com tan gran falliment feyt hauia, e puni

1. Seguis.—2. Multiplicas.—3. De.—4. Se condormi.—5. Paffat.

Digitized by Google

lo clergue ſegons que s couenia; lo qual clergue dix al biſbe que ell ſe marauellaua com lo biſbe no punia ſi mateix de la colpa que hauia del ſpital qui ſots ſa guarda ſe deſtrouia. Apres d aço Felix demana al ermita lo cors del hom, com es infernat, com pot ſofferre [1] aquella pena tan gran, la qual ha per foch e per tots los altres elements, e per fam e ſet e per tots los .v. ſenys corporals. Fill, dix lo ermita, lo cors es tan freuol, que en eſt mon lo turmenta una pocha de fam, o de ſet, o de yra, o de febre, e un briànt, que es pocha coſa, li dona turment; e per aço, ſegons ſon freuol poder, lo cors no poria tots temps ſens ſi ſofferre [2] la infernal pena, que es la major que hom puſca ymaginar ne entendre, e ceyla que mes dura. Mas, car la juſticia de Deu es gran, eternal e forts, per aço la juſticia de Deu fa durar lo cors del hom en infern per tots temps en ſa força, per ço que per tots temps lo puneſca. Sapies, fill, que un clergue parroquial hauia en ſa parroquia una fembra qui era molt bella. Aquell clergue hauia molt gran amor a caſtedat; empero temptacio de luxuria hauia totes les vegades que aquella fembra vehia ne a la ſgleya venia; e ell ſe confeſſaua per la gran temptacio que hauia. Lo clergue ymaginaua les penes infernals, per tal que li fugis la temptacio, e ymaginaua com los corſes dels homens ſeran tots blanchs com a tronchs de foch, e eſtaran tots temps en infern los uns ſobre los altres, axi que n ſeran [3] majors muntanyes que lo munt de Canigo; e eſtaran tots temps en ſofre e en aygua bullent e en flama de foch; car tots los elements ſe meſclaran a tur-

1. Sofferir.—2. Sofferir.—3. Altres, de qui ſeran.

mentar los corfes que feran en infern, lo qual infern efta en lo mig de la terra. Per aytal manera e per altres maneres de turments, que fon moltes, fegons que s recompta en lo libre de *Doctrina pueril*, ymaginaua lo clergue les penes infernals, e no li valia fa ymaginacio e la temptacio complidament. Molt fe marauella aquell clergue com podia hauer temptacio de luxuria, pus que tan grans penes infernals ymaginaua e temia. Vn dia fe fdeuench que aquella fembra fe confeffa a aquell clergue, e recompta li com hauia peccat ab un hom contra caftedat. Molt fo lo clergue temptat en aquella hora, e encontinent ymagina que en infern eftan alcuns homens en aur e en argent fus, tot cremant, enaxi com eftan los peixs en la mar. Empero lo clergue no perde la temptacio; mas confira que pus que per temor no podia perdre la temptacio, que affajaria fi la podia perdre per amor; e adonchs comença amar Deu e fes obres de tot [1] fon poder, e adonchs fo quiti de la temptacio que tan longament durat li hauia. Marauella s Felix com lo clergue hac perduda la temptacio mes [2] per amor que per temor, e dix, que en eft mon mes eftan les gents que no fan mal per temor que per amor. Fill, dix lo ermita, tot hom qui fia en bon ftament coue que ho fia per ço com Deus hi influeix fa gracia, e Deus no la influeix en negun hom qui mes lo tema que no l am; car mellor cofa es amor que temor, per que los homens qui en eft mon fe lexen de fer mal mes per temor que per amor, no han la amor ne la temor en aquella ordinacio e perfeccio que hauer deurien fegons ordinacio de Deu.

1. E tot.—2. Molt mes.

Digitized by Google

Era un ſurer malalt a la mort. Aquell hauia molt gran ſet, e pregaua ſon metge que li donas un anap d aygua. Lo metge per temor que la febra no li pujas, no li volia donar de la aygua. En aquella hora que lo malalt li demanaua de la aygua, li eſtaua un religios denant de qui [1] ell ſe era confeſſat, e no volia reſtituir los torts que tenia. Lo religios demana al malalt ſi donaria tot quant hauia a hom qui li donas a beure, anans que no ſoffe- ris [2] tots temps aquella ſet que hauia, e lo malalt dix que hoc. Lo religios li dix: Donchs, vos, qui tots temps haurets ſet, eſtant en foch infernal, ſi no deſſets [3] voſtres torts, ¿per que no ſatiſſets aquells a qui torts tenits, pus que en eſt mon dariets tot quant hauets, ans que no ſoſſeriſſets la ſet que hauets? Mas no ſe inclina lo malalt a les paraules del religios, ans mori en peccat; e tuyt ſe marauellaren de les paraules que ohides hauien com lo religios les hac dites, e com lo malalt tan poch les hac preades. Senyer, dix Felix, jo m marauell com lo foch infernal pot durar tots temps, com ſia conſumiment del ſubject qui crema, e per la conſumacio del ſubject ſia lo foch en priuacio. Fill, dix lo ermita, infern eſta en lo mig loch de la terra, qui es vacua, e en aquella va- cuitat ſon encloſes tants los elements, que ab los corſes infernats compliran tota aquella vacuitat, e ſeran tancats los porus deſus, en tal manera que negun d aquells ele- ments exir no n pora per vapor ne per neguna altra coſa. En aquell loch cremara tot lo foch tots los altres ele- ments, los quals conſumir no s poran, car caſcun haura accio aytan gran en lo foch, com lo foch en ells; e per

1. Religios ab qui.—2. Sofferria.—3. Satiſſets.

Digitized by Google

aço negun element no s pora conuertir en altre, ne s pora consumir; e tots ensemps seran un cors cremant, humificant, frigidant, e desecant. [1] E per aço influiran en los corses dels homens si mateixs per mesclaments, ço es, que s mesclaran ab les parts substancials e ab les calitats del cors, en tal manera que hi sera pena sens consumiment de substancies e de calitats, e sens atemprament ne concordança en refrigeri; ans sera tota lur egualtat sabstancial e accidental en diuersitat e contrarietat, per tal que la granea de Deu hi influesca granea de pena e de justicia, e la eternitat atretal. Car aytal influencia se coue segons la granea e la eternitat de Deu.

DE LA FI DEL LIBRE

SEGONS que es recomptat, adoctrina lo ermita a Felix com se marauellas, e donaua li moltes de semblances, per les quals Felix hagues sciencia adquisita; car per aquelles semblances se exalça la anima a membrar, entendre e voler. On com Felix fo be adoctrinat, ell pres comiat del ermita molt agradablement, e mes se en la via. Tot aquell dia ana Felix per una gran forest a enscercar auentura per la qual se pogues marauellar. Dementre que Felix enaxi anaua, ell esdeuench en una abadia molt nobla, en la qual fo molt bellament acullit per lo abat e per tots los monges. Lo abat demana a Felix de son stament, e Felix li recompta com son pare li hauia donat offici que anas per lo mon enscercant marauelles, e que aquelles marauelles anas recomptar per

1. Frigidant, e secant.

Digitized by Google

les corts dels princeps e dels prelats, per viles e per caftells e per ciutats e per deferts e per moneftirs e per tots los altres lochs on gents habiten. D aqueftes marauelles, fenyer abat, dix Felix, he jo moltes viftes, e fi voftre plaer es, jo ftare en eft voftre moneftir tan longament tro que les haja recomptades a vos e als monges; car molt gran utilitat de fciencia e de deuocio, contriccio e fatiffaccio fe n pora feguir a aqueft moneftir. Molt plach al abat e a tot lo conuent ço que Felix dix; e Felix tots jorns comptaua dels eximplis e de les marauelles al abat e als monges; e en lo recomptament fe adelitaua lo abat, e fis fehien tots los monges, car molt fon paraules plafents a ohir, e gran res hi ha de fauiefa e de doctrina, e gran res hi fap hom del ftament d aqueft mon e del altre. Gran defir hac lo abat e tot lo conuent que Felix fos monge d aquell moneftir; mas Felix fe fcufa e dix que ell era obligat a anar per lo mon recomptant aquelles marauelles que hauia viftes e ohides, e a fon pare ho hauia promes. Lo abat e tot lo conuent pregaren Felix que prefes lur habit, e que ab lo lur habit anas per lo mon recomptant lo libre DE MARAVELLES. Felix confenti a lurs prechs, e fo feyt monge, al qual fo donat aquell offici, ço es faber, que anas per lo mon tots los temps de fa vida, a meffio d aquell moneftir, e recomptas a uns e a altres lo libre DE MARAVELLES, e que lo libre multiplicas, fegons que, anant per lo mon, les marauelles multiplicarien. Cant totes aquestes cofes foren ordonades, e que Felix fo aparellat de partir del moneftir, a Felix vench malaltia, e fo en lo moneftir longament malalt, e mori d aquella malaltia.

Digitized by Google

Esdeuench se que dementre Felix moria, ell dix aquestes paraules: ¡Ah, senyer Deus glorios! si no fos car est just e que jo no son digne que longament viua en ton seruici, marauellarem de tu per que nom has alongada la vida tant de temps que jo pogues venir a la fi, e complir ma promesa, anant per lo mon marauellant me de les gents qui not seruexen net conexen net amen, e marauellant me daquelles quit seruexen e tamen, per que pus fortment not conexen net seruexen net amen. Senyer, placiet, pus que jo deffall a complir[1] aquest offici, que tu lo dons a altre[2] quin sia pus digne de mi; e que aquell complesca ço en que jo deffall per merit e per abreuiament de vida. Mori Felix e so molt plorat per lo abat e per tots los monges; e so soterrat denant lo altar ab[3] molt gran honor.

DEL SEGON FELIX

CANT Felix fo soterrat molt honradament, e lo abat hac prehicat, e hac recomptada la vida de Felix, un monge qui era hom sant e de bona vida, e qui en son coratge hac retengut lo desir de Felix, e en sa memoria e enteniment hac retenguts los eximplis e les marauelles que Felix hac recomptades, se marauella de les gents, per que al dia de la lur mort entenen en honrament, lo qual volen que hom los faça com los soterra. Lo monge entes que aquella marauella no hauia recomptada Felix en son libre, e dix que bonea seria que hom li hi meses. Enapres clama merce al abat, e ajono-

1. A hauer.—2. A un altre.—3. A.

Digitized by Google

lla s denant ell, e denant tot lo conuent; e en plorant, ab gran deuocio, demana lo offici que Felix hauia, que ell lo hagues, e que anas per lo mon, ſegons que a Felix ſo altrejat. Lo abat, e tot lo conuent ho conſentiren al monge, e meſeren li nom lo ſegon Felix. Lo abat dona ſa benediccio a aquell Felix, e aquell Felix ana per lo mon recomptant lo libre DE MARAVELLES, e multiplica aquell, ſegons les marauelles que atrobaua. E lo abat e tot lo conuent ordonaren que per tots temps hagues en aquell moneſtir monge qui hagues aquell offici, e que hagues nom Felix. Beneyt, lohat, glorifficat, exalçat e ſantifiicat ſia lo nom de Jheſuchriſt, e de la ſua beneyta mare madona ſanta Maria, ara e tots temps e ſens fi. Amen.

FI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Fragmento del «Livre de Merveilles»

Versión francesa

(Bibl. Nationale de Paris: cod. núm. 189).

Tout ce jour ala Felix parmi une grant foreſt, cerchant aventure dont il ſe peuſt eſmerveiller. Quant il eut ainſi longuement alé, il vint en une abbaye moult noble ou il fut moult bien et moult courtoiſement receu de l'abbé et des moines..... Adont commença Felix a raconter exemples et merveilles, et en les ouir ſe delitoient l'abbé et ſes moines, car moult eſtoient parolles plaiſantes a ouir, et moult y avoit de ſens et de droiture, et moult y pouoit homme veoir de l'eſtat de ce monde et de l'autre..... Moult deſirerent l'abbé et le couvent que Felix fuſt moine de leur abbeye. mais Felix s'excuſa et diſt qu'il eſtoit obligié a aler par le monde racontant les merveilles qu'il avoit veues et oyes, et que a ſon pere l'avoit promis. L'abbé et le couvent le prierent moult devotement qu'il priſt leur habit et que il en leur habit alaſt racontant le livre de merveilles. Felix conſentit a leur priere et fut veſtu des draps de l'abbeye et receu a moine, et lui fut donné office qu'il alaſt par le monde tous les jours de ſa vie aux deſpens de cette abbeye et qu'il racontaſt aux uns et aux autres le livre de merveilles, et qu'il acreuſt le livre ſelon qu'il trouveroit pluſieurs merveilles en alant par le monde. Quant toutes ces choſes furent ordonnees et Felix fut tout preſt de ſoy departir, maladie le priſt et mourut..... Quant Felix fut enterré..... un moine cria merci a l'abbé et ſ'agenoilla devant lui et devant tout le couvent, et en plourant avec grant devocion demanda l'office que Felix avoit et qu'il alaſt par le monde, ainſi comme a Felix avoit eſté otroyé. L'abbé et tout le couvent conſentirent audit moine ſa demande, et lui miſrent a nom ſecond Felix; auquel l'abbé donna ſa benediccion, et adoncques ſ'en ala par le monde racontant le livre de merveilles, et l'acroiſſoit ſelon les merveilles qu'il trouvoit..... Et l'abbé et tout le couvent ordonnerent que cette abbeye euſt a touſjours mais un moine qui euſt cette office et euſt a nom Felix, qui racontaſt par le monde et multipliaſt le livre de merveilles, en l'intencion de faire cognoiſtre, amer, doubter, ſervir et honnourer Dieu aux meſcreans, et de moult fermement faire congnoiſtre, amer, doubter, ſervir et honnourer Dieu noſtre ſeigneur a ceux qui tenuement le cognoiſſent, faiblement l'aiment, pou le doubtent, laſchement le ſervent et qui faintement l'onnourent. Ci fine le livre intitulé de merveilles.

Digitized by Google

ALGUNAS CORRECCIONES

TOMO I.

Págs.	Linea	DICE	DEBE DECIR
13	22	ſe de lexa amar	ſe lexa damar
»	28	nos lunyara	vos lunyara
15	20	cauller	caualler
»	27	qui ſa	qui ſa
17	1	ſon fill	ſon fill
44	10	ſa via, molt	ſa via. Molt
51	19	puja e ſer	puja ſer
53	14	ſens ſi	ſens fi
61	27	ſen anana	ſen ana
72	25	per que	per qual
86	15	ſignffiica	ſigniffica
87	12	li feria	li ſeria
90	13	¡beneyt ſia!	¡beneyt ſia ell!
97	7 y 8	ana a cercar	ana cercar
109	1	reuerenria	reuerencia
110	3	als fill	als fills
115	14	la anap	lanap *(masc.)*
143	3-9	paraulas—le vinya	paraules—la vinya
144	9	Capítulo	Capítol
157	20	que li tanyia	que no li tanyia
199	7 y 14	alduſſ—adulff	alduff
216	14	deſſendre	deffendre
272	9	no poch	no pot

TOMO II.

Págs.	Linea	DICE	DEBE DECIR
3	19	grans ſets	grans fets
8	29	hom es, per	hom es,
13	11	dix a Deus	dix a Deu
25	12	ſembra	fembra

Digitized by Google

Págs.	Línea	DICE	DEBE DECIR
28	1	efnti s	fenti s
31	24	mil	mils
51	20	jo lo cuyd, e men desitj de ell	jo lacuynde em defifch de ell
53	4	hi ha iftories	ha iftories
79	15	la fc	la fe
80	5	feruent	feruent
106	10	ella en	ell en
124	24	e effer	effer
133	3	a feruidor	a effer feruidor
152	14	tot la ls	tot lals
202	3	dofordonadament	defordonadament
231	26	fe me-	fe
232	10	poguer	pogues
242	24	Hi ha	Ha y
247	7	vos dix	vos dich
265	5	incouient	incouinent
268	26	rey feu	feu
310	4	les vafes	los vafes
»	23	a neguna	e neguna
347	1	tots compliment	tots compliments
354	4	fe fegueix	fe fegueix
364	9	sabftancial	subftancial
366	2	fi no fos	fi no fos

N. B.—A los lectores más escrupulosos hemos de recordar y dar aquí por reiteradas las advertencias hechas en la *fe de erratas* de los anteriores volúmenes, sobre las que frecuentemente origina la fácil confusión y mezcla de la *ſ* y la *f*, así como la incorrecta puntuación ortográfica.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MAR 18 1907

AUG 17 1936

CANCELLED

JUL 3 '65 H

CANCELLED

Digitized by Google